

LUIS LEÓN BARRETO

SPIRITISM

LA

TELDE

Premiul Blasco Ibáñez, 1981

NEMIRA

©LECTIA BABEL

În plin secol XX, pe o insulă ce pare uitată de lume, de cultură și de civilizație, are loc o crimă abominabilă în timpul unei ședințe de spiritism: o fecioară de douăzeci de ani moare în chinuri cumplite, în numele unei credințe deșănțate. Sângeroșii torționari nu sunt alții decât... mama și surorile ei.

Luis León Barreto (Premiul Blasco Ibáñez pentru romanul de față) pleacă de la un fapt real, de la un document din presa vremii, pe care îl investește cu valoarea unui mit.

NEMIRA
1996

LUIS LEON BARRETO

SPIRITISM

LA

TELDE

Premiul Blasco Ibáñez, 1981

TRADUCERE ȘI NOTE DE DAN MUNTEANU

Coperta colecției: DAN ALEXANDRU IONESCU

© Luis León Barreto
LAS ESPIRITISTAS DE TELDE

Toate drepturile asupra acestei versiuni
aparțin S.C. NEMIRA S.R.L. Reproducerea
integrală sau parțială a textului este interzisă
și va fi pedepsită conform legii

Difuzare:

Editura NEMIRA, str. Crinului nr. 19, sector 1, București
Telefax: 668.54.10

Clubul cărții: C.P. 26-38, București

ISBN 973-569-151-x

CUVÂNT ÎNAINTE

PENTRU CITITORUL ROMÂN

În noaptea de 28 spre 29 aprilie 1930, în insula Gran Canaria, o frumoasă tânără a fost asasinată de mama și surorile ei în cursul unei ședințe de spiritism. Această autentică dramă a fost relatată în presa epocii cu lux de amănunte. Astfel, se știe că au existat mai mulți martori, ce obișnuiau să asiste la momentele de transă în care cădeau în mod frecvent membrii acestei familii, și că s-au folosit două ace groase de os utilizate în vremea aceea la cusutul espadrilelor, sacilor etc., producându-i victimei peste două sute de răni. O cruzime fără margini...

Pe vremurile acelea, era foarte la modă spiritismul în Canare; era aproape o distracție mondenă. Inițiatorul ședințelor de spiritism a fost un bărbat emigrat în Cuba, unde s-a îmbibat de aceste practici care, în Antile, se amestecau cu vechi rituri africane ale foștilor sclavi. La întoarcerea în Canare, a întemeiat câteva centre de „cercetări teozofice“, foarte frecventate în anii douăzeci.

Romanul pornește de la această crimă, dar o utilizează ca pretext și pretinde să ajungă mai departe. Bineînțeles că există multă fabulație literară, pentru că ceea ce m-a interesat au fost conflictele universal umane: ambiția, puterea, destinul. Adevărul este că fapta se explică doar într-o societate rurală, înapoiată și fatalistă. Telde era o mică așezare ce trăia din agricultură, unde exista o singură școală și nu ajunsese încă lumina electrică. Dar, totodată, este un loc plin de semnificații: pe de o parte, a fost o

importantă enclavă a populației *guanche*¹, primii locuitori înainte de cucerirea spaniolă, și, pe de altă parte, aici se întâlnesc multe urme ale civilizației europene, situri arheologice, biserici, mănăstiri și case de mai multe ori centenare. Se mai păstrează aici – mărturie a exportului de produse agricole – un iconostas de o rară frumusețe, adus din Flandra. În sfârșit, Insulele Canare reprezintă o comunitate îndepărtată, punte între Europa și America, utilizată de Columb în călătoriile sale. Populația lor s-a format ca urmare a unei constante încrucișări de etnii și culturi: primitivii locuitori prehispanici – atât de învăluiți în mister, încât au uitat arta navigației și cărora nici până azi nu li s-a putut stabili originea – și spaniolii; dar s-au contopit în acest creuzet și populații expulzate din Peninsula Iberică, precum arabii și evreii, oameni veniți din Portugalia, Malta, Genova, Flandra ori Irlanda. Protagonistii romanului fac parte din acest continuu flux: sunt cei din familia Van der Walle, care, la începutul veacului al XVI-lea, au plecat de pe meleagurile actualei Belgii spre acest arhipelag, unde au stăpânit importante plantații de trestie și fabrici de zahăr.

Când, în 1981, această carte a primit un premiu literar național, juriul a subliniat că reprezintă o fuziune între Carpentier și Polanski. Pe de o parte, tonul baroc – cu un limbaj arhaizant, cantitate mare de date și un personaj complex, care se mișcă într-un timp circular – și, pe de altă parte, climatul de violență cultivat de regizor în mai multe din primele sale filme, dintre care unul abordează persistența, în actualitate, a sectelor satanice în lumea anglo-saxonă.

Profesoara Yolanda Arencibia de la Universitatea din Las Palmas de Gran Canaria scria următoarele despre această carte: „Luis León Barreto găsește subiectul romanului său în documente de presă ce reflectă un fapt real, cu multe posibilități, toate perfecte pentru un romancier: surprinzător prin caracterul lui reprobabil, aproape abject; atractiv prin sincronismele sale magice; sugestiv prin implicațiile socio-culturale pe care le conține; tentant, pentru că poate fi situat în trecut, dar, totodată, pus în legătură cu

¹ Denumire dată populației aborigene din insula Tenerife și, apoi, prin extensie, tuturor aborigenilor din Canare (notele aparțin traducătorului).

prezentul; pasionant, pentru că, fiind faptă omenească reală și apropiată nouă, nu poate fi socotită străină. Este, în rezumat – cum spune la un moment dat ziaristul din roman, Enrique López, reflectare a autorului –, «un subiect gras». Convins de întâmplare, implicat personal în ea, cercetează posibilele sale rădăcini, îi adâncește semnificațiile, reflectează asupra ramificațiilor ei prezente și viitoare... și documentul depășește legăturile sale reale, pentru a se dilata în alegorie și a se transforma în mit.“

Prin urmare, acest roman se vrea o meditație asupra splendorii și apusului unei familii – fericire și nenorocire – asupra puterii și nebuniei, ce marchează atât de puternic condiția umană. Când l-am scris, m-am simțit atât de mult parte lăuntrică a personajelor, încât am suferit împreună cu ele. Acum, mi-ar plăcea să faceți și dumneavoastră cunoștință cu ele, pentru ca apoi să le iubiți și, cu siguranță, să le compătimiți.

Luis Léon Barreto

Capitolul unu

O zi din noiembrie 1931

Să nu se găsească la tine nimeni care să-și treacă pe fiul sau fiica lui prin foc, nici prezicător, sau ghicitor, sau vrăjitor, sau fermecător, nici chemător de duhuri, nici mag, nici din cei ce grăiesc cu morții. Căci urâciune este în fața Domnului oricine face acestea, și din pricina acestor lucruri va izgoni Domnul Dumnezeul tău pe aceste neamuri dinaintea ta.

Deuteronomul, 18, 10-12

Pendula arăta două și jumătate din noapte.

Nimeni nu părăsise jețurile de lemn sculptate, cu excepția celor două ore de pauză stabilite de președinte pentru prânz și cină.

— Având în vedere toate acestea, domnilor, solicit pedeapsa cu moartea pentru cele două instigatoare ale acestei crime abjecte, doña Josefa Calderín și fiica sa, Francisca Van der Walle!

Procurorul își termina rechizitoriul, după șaisprezece ore de la începutul procesului.

Lumina galbenă a becurilor se întinde ca un voal și, din când în când, se aude țârâitul greierilor; între un val și altul ce se sparg la mal, vântul răvășește oleandrii și ficușii, în vreme ce pescarii își aruncă năvoadele în largul vechilor docuri de la San Telmo, la lumina acelor lămpi de carbid ce par stele în zare.

— Are cuvântul curtea cu juri, dar măsurați-vă bine primul pas pe care îl faceți în justiția populară pe care ne-a adus-o republica noastră. Eu nu acționez ca un călău și nici ca un răzbunător venit din negurile trecutului, ci ca un apărător al strictelor drepturi

cetățenești. De aceea, cer ca brațul legii să se abată asupra acestor ființe eretice care, într-o noapte de sabat, au băgat în pământ o tânără fecioară.

Rigizi, înțepeniți în noua lor funcție, oamenii acuză tensiunea mărturiilor domnilor psihiatri, ale preotului și primarului, rudelor apropiate, ale președintelui Centrului Republican în persoană și ale altor martori principali, precum și a digresiunilor apărării, care acum va încerca să respingă oribila cerere a procurorului, ce ridică din nou degetul arătător pentru a le aminti celor opt jurați neome-nosul martiriu al tinerei Ariadna, săvârșit de propriile sale rude.

Bondari și fluturi se îmbulzesc în acea lumină palidă; vântul se întetește, umflând frunzele palmierilor, ce tremură în dansuri vrăjitoarești deasupra bazinelor fântânilor.

– Și acum, când a fost reinstaurată puterea poporului, amintiți-vă că justiția împărțită de cetățenii cinstiți trebuie să fie exemplară și efectivă. De aceea, insistăm în a solicita o pedeapsă atât de aspră, în ciuda faptului că execuțiile sunt în contradicție cu idealurile noului nostru stat.

Vocea sa spartă și vehementă răsună în sala ticsită de oameni bine îmbrăcați, în care, totuși, prin ultimele rânduri se află și marinari și țărani cu pălăria în mână.

Lângă estradă luau notițe reporterii de la presa locală, sperând să scoată o ediție specială la prânz, cu sentința procesului ce ținuse toată insula în tensiune. Lângă ei se mai aflau un corespondent din Madrid și altul din Londra, într-atât de important era cazul, și toți își fereau însemnările, mâzgăleli stenografice, carnețele pline de fraze pătimase.

– Având în vedere toate acestea și maxima gravitate a faptelor, dar, mai ales, din dorința de a aplica o pedeapsă care să servească drept pildă celor ce fac comerț cu ignoranța, solicit ca acuzatele să fie executate prin *strangulare*¹, precum și internarea într-un ospiciu a minorelor care asistă la proces, domnișoarele Cristina și María del Pino Van der Walle Calderín.

¹ *Garrote vil* (sp.), procedeu de executare a condamnaților la moarte și instrumentul folosit în acest scop, constituit dintr-un cerc de fier fixat de un stâlp.

Cei opt jurați și cei doi supleanți, aflați la câțiva metri, se uitară la bărbatul scund, aproape neînsemnat, cu umerii căzuți și mâinile osoase, și se simțiră impresionați de brusca rezonanță a glasului său și de gesturile grave cu care se așeză, după ce se înclină în fața președintelui, care dădea cuvântul avocaților, nu înainte de a le ordona polițiștilor să le trezească pe pârâte, fiindcă se părea că iar căzuseră într-o lungă somnolență care le făcea insensibile, străine de cele ce se petreceau.

– Domnii avocați ai apărării au cuvântul, spuse.

Sentința nu avea să se pronunțe decât peste patru ore, când se vor fi ivit deja zorile dinspre mare, deschizându-se asemenea unei guri între plafonul de nori și o burniță atât de fină, încât vântul o destrăma: picături călduțe în dangătul clopotelor bisericilor și schiturilor, când turmele traversează nisipișurile și vântul continuă să învâртеjească dunele din istm, iar tălăngile caprelor răsună pe terenurile acoperite cu *jable*¹ și soarele se ridică dinspre tropice.

¹ În Canare, nisip vulcanic cu grăuntele mare; se folosește la acoperirea unor culturi, pentru a conserva umiditatea solului.

Capitolul doi Întemeierea

Spuneau că Acorán este Dumnezeu, unic, etern și atotputernic, și-l adorau ca idee. Jurau pe Mágec, care este soarele. Spuneau că există doar un Demon, ce se zbate în chinuri și în focul veșnic la poarta de intrare a pământului, numită Gabiot. Denumesc stafiile Majío, ori fii ai lui Mágec. Și aparițiile Demonului le numesc Tibicene.

Tomás Arias Marín y Cubas

Se zice că Pieter Van der Walle era un cămătar evreu, a cărui casă se afla între palatul seniorilor de Gruuthuse, notariat și mănăstirea beguinelor¹, într-un gang întunecos de unde se putea vedea un crâmpei din marele canal și din port.

De acolo, străbunii lui văzuseră venind corăbiile cu chihlimbar din Prusia, grâu din Țările Baltice, bere de Hamburg, blănuri din Novgorod, cherestea și cod din Norvegia, catifele de Genova, brocarturi de Veneția, lânuri din Spania, mirodenii din Orient și vinuri din Franța, care erau schimbate, chiar lângă turnul din piață, pe țesăturile și dantelele produse în oraș.

Strămoșii săi fuseseră agenți ai unor companii financiare, Bardi și Peruzzi, între altele, până ce se stabiliseră pe cont propriu, reușind, astfel, să strângă ceva avere, care ar fi putut fi destul de mare dacă portul n-ar fi avut de suferit de pe urma aluviunilor acumulate și a concurenței porturilor Gand și Anvers, căci depunerile de nămol ale Zwynului făceau ca activitatea portuară să se deplaseze spre Damme și, mai ales, spre porturile deschise la mare.

¹ Ordin călugăresc belgian, fondat în sec. al XII-lea de Lambert le Bégué.

Se mai spune că ar fi fost la L'Ecluse – deși alții vorbesc de Zeebrugge, Gand sau chiar Ostende –, unde Pieter, care pe atunci își ascundea identitatea sub numele de Pieter Vanderst, fiindcă era urmărit pentru delapidarea fondurilor municipale aflate în păstrarea sa, ar fi văzut primele încărcături sosite din Insulele Zahărului.

Avea treizeci și doi de ani când concepu nebunescul plan de a se ascunde în cala corabiei, ghemuit printre sacii goi, și așa ajunse la Sevilla, unde își luă numele de Pedro Vandale; și își spunea supus fidel al împăratului Carol, Domnul nostru, care, la vremea aceea, era prinț al Țărilor de Jos, rege al Spaniei și Siciliei și împărat al Sfântului Imperiu Romano-Germanic.

A fost văzut cutreierând orașul, din La Lonja până la Puerta de La Almenilla, pe la Ospiciu și La Alameda de Hércules, zidurile Alcázarului și Palatului de Las Dueñas, Casa de Pilatos și Las Sierpes, prin fața mănăstirilor, cazărmilor și hanurilor, până când, nu departe de La Giralda, legă prietenie cu María Vargas, pupilă a vestitei case a doñei Lucinda Molina, pe care o vrăji cu un pumn de monede salvate în timpul călătoriei pe mare, bine cusute într-un buzunar al pieptarului.

După săptămâni de trândăveală și ghiftuială, în care privise după-amieze la rândul activitatea de pe cheiuri, încărcarea mătăsurilor și porțelanurilor, săpunului, prafului de pușcă, butoaielor și mărgelilor de sticlă, partidele de cărți din piața catedralei și – uneori – sărbătorile, când se slobozeau tauri în țarcuri și oamenii se înfruntau cu ei călare, cu lancea, zămisli, în timpul unei lungi veghi, gândul de-a pleca spre insulele din sud, punct de legătură, în vremea aceea, cu coloniile de curând cucerite în Lumea Nouă, unde se găseau pământuri la preț bun, după spusele marinarilor de pe corăbii.

Din pricina Mariei Vargas suferi atât de mult de gelozie, încât îi propuse să se mărite cu el și, cum fețele bisericesti nu acceptară să îl căsătorească în public, și cu atât mai puțin la catedrală, se văzu nevoit să o facă la Santa Ana. I se păru o biserică întunecoasă și veche, căci nu-i stăteau ochii să admire altarul la acel ceas din zori, fără alți martori decât doña Lucinda și șase dintre fetele ei, înregistrându-se el cu numele de Pedro Vandale și soția lui ca

Josefina Aurelia Montañés, ceea ce fusese cu putință grație ultimilor bani puși deoparte după ce plătise călătoria pe o navă ce avea să ridice ancora cu primul flux, de la cheiurile Guadalquivirului, într-o vântoasă zi de aprilie, purtând cu ei în amintire măreția Turnului de Aur, fastuoasele saloane ale palatelor, splendidele cahle ale capelelor, zâmbitoarele fântâni din curți, minaretul marii moschei, fațada primăriei, parcurile și portalurile de pe malul stâng, precum și noile clădiri ce se înălțau deja pe celălalt mal al râului, în cartierul Triana, entuziasmul meșterilor zidari și viermuiala negustorilor stând mărturie a creșterii orașului. Plângea María Vargas, acum doamna Josefina Aurelia, născută în localitatea Sigüenza, Castilia, cum rămăsese scris în certificatul de căsătorie și în catastiful sindicului, de la care obținuse, în schimbul dublonilor și scuzilor săi, să fie considerat persoană de sânge pur¹, creștin din regatele de miazănoapte și supus al Maiestății Sale acum și pururea, întru tot ce poruncește onoarea sa și a Sfintei Mame Biserici a catolicilor, al cărei preaiubit fiu și prim pocăit se socotea.

Așa se făcu, după șaptesprezece zile de călătorie plină de peripeții din cauza perioadelor de vreme bună și furtună, că Pedro Vandale – care se gândise deja să-și reia vechiul nume de îndată ce împrejurările ar fi indicat această posibilitate – zări profilul unui teren nisipos, înconjurat de munți golași, aproape sumbri din pricina cenușiului pronunțat și lipsei copacilor, și, la vreo trei mile distanță, spre sud, ghici o câmpie mai roditoare cu un mic castel de formă rotundă, care, află mai târziu, era San Pedro, și un zid pornind spre nord, ca o pânză de piatră cu bastioane la capete. Locul i se înfățișă sărac, dacă îl compara cu cetatea Sevillei, căci nu părea să aibă mai mult de opt sute de case la poalele stâncilor, împodobite doar cu pâlcuri de palmieri pe malurile unui râușor, la mică distanță de șantierul catedralei, aflate abia în stare de schelet,

¹ În Spania sec. al XVI-lea era deosebit de importantă puritatea rasei, a sângelui, considerându-se de obârșie pură creștinii al căror sânge nu era amestecat cu sânge păgân. Se făcea o netă distincție între un *cristiano viejo*, descendent din creștini în al căror neam nu pătrunseseră evrei și/sau arabi, și *cristiano nuevo*, persoană de altă religie, convertită la creștinism.

căci nu se terminase nici măcar transeptul, deoarece cavalerii nu se prea înghesuiau cu plata zeciuiei pe *orchilla*¹ și, pe lângă primejdia corsarilor și o secetă ce sfârșise viitoarea recoltă, se adăugaseră și gâlceava dintre diverșii seniori și o invazie de lăcuste berbere, ce pustiiseră câmpurile de trestie de zahăr.

María Vargas ofta de durere pe când luntrea se apropia de debarcader, reproșându-i domnului ei că o adusesse în deșertul ăsta așa întins, în pustietăți de nisip mai potrivite să fie locuite de maur decât de creștin, în vreme ce don Pedro închiria niște cai ca să ajungă în oraș și să-l cerceteze cu de-amănuntul, înainte de a hotărî ce cale ar fi să apuce un fugar fără prea multe parale și prieteni care să-i ofere un acoperiș. Cum era bărbat energic – și de asta puteau depune mărturie oasele amantului Mariei, pe care-l pusese pe fugă cu șapte săptămâni înainte –, nu se lăsă pradă descurajării, cu toate că, pentru o clipă, privirea îi fu umbrită de limpezimea acelui cer și îl lovi briza ce se învoldura dinspre răsărit pe deasupra dunelor scânteind în soare, apoi i se păru că simte în ceafă greutatea dimineții după obositoarea călătorie, dar, în același moment, se înțelegea din preț cu oamenii care îi arătau câțiva catări ciupiți de muște, cu niște șei de piele tăbăcită de ani. După ce-o instalează pe doña Josefina, porni la drum și, într-o clipită, nava deveni o minuscule corabie umflată de vânt, pierzându-se la capătul peninsulei La Isleta.

Se zice că privise cu proprii lui ochi tapiseria de la primăria din Anvers, care îl înfățișa pe primarul orașului întâmpinându-i pe căpitani primelor corăbii sosite cu încărcături de o asemenea puritate, încât treziră pe dată interesul bancherilor pentru importul unor cantități mai mari destinate vânzării pe continent, pentru că Insulele Fericite produceau o calitate mai bună decât Insulele Madeira, din momentul când dădură rod bețele² plantate chiar de meșteri din Portugalia.

¹ Lichen de culoare gri-albăstrui, caracteristic pentru flora Insulelor Canare, din care se extrage o materie colorantă denumită *orcina*.

² Referire la trestia de zahăr.

Așadar, Pieter admira realismul tapiseriei; cerceta rândul de case între care atârnă pavilioanele navelor și, în prim-plan, pășind pe lespezile cheiului, un cortegiu cu cele mai importante persoane din oraș în spatele primarului, ce întind mâinile ca să primească salutul șefilor expediției, iar în spate, drept fundal, corabia cu cala plină.

Datorată sau nu lui Verhaecht¹, scena a fost datată 1508, ceea ce poate fi considerat inexact, de vreme ce apogeul comerțului – care a durat până la războaiele religioase și răzvrătirea provinciilor din nord² – s-a produs mai târziu, spre jumătatea secolului. Și bine știau asta agenții din Flandra, căci ei înșiși favorizau călătoriile mijlocitorilor ce primeau pe credit până la douăzeci de *fanegas*³, în loc de douăsprezece cât a fost La Vega, parcela lui Pieter Van der Walle, deasupra râpei principale din Telde, una dintre plantațiile cele mai prospere din insulă, căci – după cifrele care apar în registrele familiei – a reușit să amortizeze datoria față de don Pedro Jáimez în numai șapte ani și doar așa s-a asociat cu el ca proprietari de noi plantații în Tenoya și Agaete, plus alte două lângă orașul Telde, în locurile cunoscute ca Los Picachos și San José de Las Longueras, așa încât, la moartea sa – în 1593 – familia ajunsese la apogeu.

Controalele inspectorilor certificau în fiecare an calitatea deosebită a zahărului, melasei, fructelor zaharisite și a conservelor de la fabricile de zahăr ale lui Pieter și ale asociatului său Pedro

¹ Tobías Verhaecht, sau Van der Haecht (1561-1631), pictor flamand, născut la Anvers.

² În 1566, în timpul domniei lui Filip al II-lea al Spaniei, prințul de Orania și conții de Egmont și Horn creează partidul așa-numit „al cerșetorilor”, care inițiază și conduce lupta Țărilor de Jos împotriva dominației spaniole și a persecuției protestanților. Prințul Wilhelm de Orania, conte de Nassau, învinge armatele spaniole ale Ducelui de Alba și, în ciuda continuării războiului și a mai multor victorii răsunătoare ale Spaniei, în 1581, cu sprijinul Angliei, Franței și al protestanților din Germania, cele șapte provincii din nord (Olanda, Zeelanda, Utrecht, Güeldres, Overijssel, Frisia și Groning) își proclamă independența ca republică federală, cu numele de Provinciile Unite, având ca prim președinte pe Wilhelm de Orania.

³ Măsură de suprafață egală cu 0,64 ha.

Jáimez, și, în scurt timp, sosiră negustori din Genova, la concurență cu cei din Anvers, insula devenind o rețea de plantații și fabrici de zahăr, unde se strâneau primele averi. După câțiva ani, se încheiară căsătoriile ce au stat la baza marilor proprietăți familiale din Tenerife, Gran Canaria, La Palma, cu centrele din Adeje, Güímar, Arucas, Argual, Tazacorte și Los Sauces, dintre care unele au continuat să producă până după începutul secolului al XIX-lea, în ciuda faptului că Insulele Fericite – ce înlăturaseră Insulele Madeira – s-au văzut, la rândul lor, detronate de Cuba, unde se stabilise Juan de Vendoval ca urmare a ultimei voințe a tatălui său, drept pedeapsă pentru scandaloasa lui viață de curvar, pentru faptul că a tocat averea familiei la cărți și pe copiii din flori, vicii de care nu s-a lepădat în Cuba, așa încât, după un număr de ani, membrii familiei Vendoval ajunseseră oameni de rând.

Se stabiliră astfel în insulă familii care ajunseră chiar să întrețină armată din banii lor, ca să cucerească în întregime Tenerife, insula cea mai mare, unde rezistența era cea mai îndârjită, dar și meșteșugari și țărani din Portugalia, evrei convertiți din Castilia și catârgii din Madeira, pentru transportul trestiei în timpul recolțării, care încasau patruzeci și opt de *maravedís*¹ de cazan, pe lângă două măsuri de coceni de trestie pentru animale și melasă.

Aduseră și sclavi mauri și negri din Berberia și Guineea, pentru muncile mai grele, precum și sudanezi, care se înmulțiră și se amestecară cu oamenii simpli și pușlamalele ca don Juan, căruia i s-au descoperit nouă copii mulatri cu slavele lui taică-său, când în Regalul Oraș al Palmierilor – Ciudad Real de Las Palmas – existau de-acum licențiați și notari, episcopi și canonici, stareți, dieci, vistiernici și arhidiaconi ce supervizau lucrările sfintei biserici, catedrala Santa Ana, veșnic întâmpinând greutăți, căci ba trebuia să se facă alte planuri, ba să fie angajat don Diego Alonso Motaude cu o leafă de șaizeci de *doblas*², ba don Juan Palacios, ce a lăsat-o neterminată, stare în care a rămas patru veacuri, în ciuda faptului că se umplea de capele și moaște, precum craniul Sfântului Ioachim și rotula Sfântului Pancrațiu, pe

¹ Monedă spaniolă de diferite valori, în funcție de epocă.

² Monedă castiliană de aur din Evul Mediu.

lângă ctitoriile La Antigua, San Pedro, San Francisco de Paula și altele, în total unsprezece la număr.

Uneori, eșuau navele cu sclavi pentru Antile, pilotate de oameni ce nu cunoșteau capcanele recifurilor și pragurilor dintre Gando și Melenara; restul îi cumpărau de la portughezi sau îi obțineau în incursiunile de pradă pe Coasta de Aur, și toți erau îndemânatici la fabricile de zahăr, la transportul trestiei și vaselor pentru rachiul de melasă și siropul destinat rafinării, se creștinau și erau botezați în cadrul unei ceremonii de Joia Verde, iar de atunci, primiră prenume și nume de familie alese de stăpânii lor, și erau în toate cumpătați și harnici, așa că li se îngădui să strângă scaieți uscați pentru rugurile de Sânziene, să facă ghirlande și coroane pentru biserică și să ia parte la procesiuni cu dansurile lor în clinchetul clopoțelilor legați la picioare cu curmeie. Și în fiecare întâi noiembrie, cetele lor străbăteau străzile, chemând cu sunetul clopoțelilor sufletele celor morți.

Se spune, așadar, că Pedro Vandale – ce devenise de-acum Pedro Van der Walle pentru totdeauna – nu fu deranjat de cercetările tribunalului Sfintei Inchiziții, fiindcă primul lucru care-l făcu de cum puse piciorul în Regalul Oraș – devenit capitală a regatului Insulelor Canare, aici aflându-se catedrala, reședința căpitanului general și tribunalul – a fost să se înfățișeze celor mai înalți demnitari, cărora li se prezentă drept colon de origine ilustră, deși cu averea împrăștiată, dispus să obțină concesiunea uneia dintre plantațiile ce produceau cel mai bun zahăr din lume, lucru pentru care n-ar pregeta să-și ofere serviciile nobililor urmași ai conchistădorilor, ce exploatau cele mai bune terenuri și canalele de irigație, ori să cumpere la un preț scăzut ceva pământuri muntoase, unde creșteau castanul, *drago*¹, nucul, socul, aloea și smochinul, căci aflase el că, și în timp de secetă, se puteau obține multe *arrobas*² de fructe, fiindcă toate plantele europene și americane puteau rodi datorită climei insulelor, după cum se dusesse

¹ Arbore din familia liliaceelor, cu aspect de balaur, din care se extrage o rășină cunoscută sub numele de sânge-de-nouă-frați sau sângele-dracului.

² Măsură de greutate, echivalentă cu 11,5 kg.

vestea în orașul lui natal, Bruges. Și explică toate acestea în limba castiliană, pe care o vorbea cu destulă ușurință, că era om cu mintea ascuțită și sânguincios la învățătură.

Îl însoțea în aceste vizite de afaceri doña Josefina Aurelia, ce făcea întotdeauna o impresie plăcută cavalerilor, datorită limpezimii ochilor ei verzi și a generozității decolteurilor, neobișnuite puținelor dame ce își aveau reședința între zidurile Regalului Oraș, care, în vremea aceea, de-abia se-ntindea de la Poarta San José până la zidul ce pornea din același loc către miazăzi spre mare, iar la capătul celălalt se înălța zidul care începea din fortul Santa Ana — lângă el avea să se construiască mai târziu digul de la San Telmo — și urca spre castelul Mata pe muntele din spatele lui, de i se spune dealul San Francisco, întărit și acesta cu o baterie, în timp ce castelul La Luz, principalul din La Isleta, apăra partea de răsărit, iar turnul San Pedro veghea asupra câmpiei din sud.

Se înghesuiau cavalerii să-i zâmbească și s-o măgulească pe doamnă, căci îi uimea diferența de vârstă dintre soți, fiindcă dacă don Pedro trebuie să fi avut vreo treizeci și trei, doña Josefina Aurelia de-abia de ajungea la nouăsprezece și chipul ei era încântător, deși avea obiceiul să și-l acopere cu felurite unsori. Lui don Pedro îi plăcea această însuflețire pe care o stârnea María Vargas, căci planurile lui erau să se folosească de farmecele ei, dacă ar fi fost nevoie, de îndată ce și-ar fi redobândit înfățișarea obișnuită, după ce îi va fi adus pe lume primul copil, pe care îl purta în pânțece de trei luni, și conta pe asta ca să înlăture greutatea ce s-ar fi putut ivi până ar fi pus mâna pe țidula pentru construirea primei fabrici lângă râpa cea mare, pe terenurile ce i le încredințase, în calitate de vechil, don Pedro Jáimez de Sotomayor.

Născu un prunc pe care a trebuit să-l declare născut la șapte luni, căci în catastifele ipistaților era înscrisă data nunții la Sevilla și încă nu se împlinise timpul cât au de așteptat femeile care rămân grele, și toți se minunau de vigoarea odraslei, de smocul de păr bălai și de ochii atât de albaștri, cum greu vedeai în insulă. Fu botezat în cristelnița verde de faianță, majolică sevillană cu motive florale în relief și acvila bicefală a casei de Austria, ce se afla, înconjurată de un grilaj de lemn, în biserica parohială San Juan,

și-i dăduseră numele Botezătorului, pentru a se pune încă și mai bine cu oamenii locului, care prețuiau hărnicia soțului și farmecul doamnei, deși nu uitau bârfele privind dese vizite ale lui don Pedro Jáimez sub pretextul verificării socotelilor moșiei.

Dar surpriza fu încă mai mare când, după cinci ani, don Pedro primi înscrisul de vânzare-cumpărare, în valoare declarată de trei mii de dubloni de aur, adică două milioane și patru sute de mii de *maravedís*, pe care don Pedro Jáimez zise că i-a primit până la unul, așa că don Pedro împrejmui cele douăsprezece *fanegadas* ce se întindeau de-a lungul malului cu gard de leături și spini și le puse numele La Vega.

Chiar în acel an, doña Josefina aduse pe lume cel de-al doilea și ultimul său fiu, căci muri la nașterea celui de-al treilea. Îi puseră numele de Nicolás și plebea începu să spună că e leit nașu-său, don Pedro Jáimez, protectorul bune stele a familiei, până ce soarta rea a vieții făcu din don Juan un tânăr împătimit de cărți și zaruri, precum și de carne de muiere și rom, încât trebui să i se dea o treime din avere, să se hotărască plecarea lui și să fie înlocuit în treburile casei de don Nicolás, care – în schimb – se arăta om cu judecată, în stare să îndepărteze cercetările inițiate de Sfântul Oficiu din pricina bănuielii că taică-său ar fi fost om de legătură al hughenotilor și sindic al confreriilor lui Luther ce încercau să pătrundă în insulă, căci se știa că fuseseră aduse cincizeci de exemplare din *Confesiunea de la Augsburg* și tot atâtea din *Apologie*, *Catehisme* și *Formula Concordiei*¹. Dar don Nicolás știu să demonstreze că totul nu e decât rezultatul unei campanii de scorneli, puse la cale de cei care invidiau progresul proprietății La Vega; până și neobositul don Pedro Ortiz de Funes cu judecătorii și comisarii săi au fost nevoiți să recunoască nevinovăția tatălui său în legătură cu acuzația că slujise drept contact între reprezentanții companiilor comerciale din Flandra și Anglia și că nu avusese legături cu Thomas Nichols, Edward Kingsmill și John Hilt, care fură judecați toți cu severitate pentru că semănaseră discordia.

¹ Cele mai importante opere în care se expune doctrina luteranismului.

Don Nicolás era atât de curajos și într-atât dorea să îndepărteze insinuările, încât, aflând că flota olandeză a lui Pieter Van der Doeze intenționa să facă o nouă incursiune de pradă cu nouă mii de oameni și șaptezeci și trei de nave de război și transport, se înfățișă imediat guvernatorului Alvaro, oferindu-se să apere cu oamenii de pe moșia sa golful Santa Catalina, alături de episcopul don Francisco Martínez, clerul, diecii și inchizitorii, căci era nevoie să lupte toți împotriva dușmanilor credinței.

Și astfel, în zorii zilei de 26 iunie 1599, don Nicolás comanda una dintre unitățile de voluntari ce fură decimate în următoarele trei zile, când, lipsind gloanțele, insularii se văzură siliți să-și topească singuri plumbii, până ce explodară țevile flintelor de atâtea împușcături și, cu toate că licențiatul Pamochamoso – numit atunci guvernator interimar – laudă vitejia lui don Nicolás și a oamenilor săi, îi dădu ordin să predea fortul, căci inamicul izbutise să escaladeze colina, dărâmând zidurile de apărare și porțile turnurilor de pază. Istorisesc cronicile că însuși comandantul fortului, Alfonso de Venegas, văzând starea artileriei, își azvârli cheile drept proiectil, după care canarienii fură nevoiți să se refugieze în pădurile de mastic ce se întindeau mai sus de oraș, unde amiralul olandez trimise prizonierii cu ordin să negocieze o răscumpărare de patru sute de mii de ducati și recunoașterea insulelor drept vasale Olandei și Zeelandei, cu un tribut anual de zece mii de pesos.

În ziua de 2 iulie, don Nicolás și ceilalți ofițeri și căpitani, precum și civilii și sclavii, ieșiră să se înfrunte cu diviziile inamice și reușiră să omoare optzeci de oameni la Cruz del Inglés, în timp ce restul o rupeau la fugă. Mai muriră și alții, prăbușindu-se de pe stâncile numite Dragonal, așa că, în aceeași noapte, amiralul dădu ordinul de retragere, fără să poată căra cu ei decât ceva piese de artilerie, clopotele catedralei, o sută cincizeci de butoaie de vin și mai multe lăzi cu zahăr, dar prefăcură în cenușă biserica San Francisco, cântarul de făină, hambarele de grâne ale orașului, palatul episcopal, clădirile primăriei și tribunalului, arhivele, închisoarea și patruzeci de case de locuit, precum și lemnăria castelurilor La Luz și Santa Ana, mănăstirea de călugărițe San Bernardo

și mănăstirea Santo Domingo, unde trăia un supus olandez închis de Inchiziție pentru crima de erezie, și care fu primul ce puse focul cu smoală și catran, imbarcându-se apoi cu ai săi pentru Sao Tomé, unde clima nesănătoasă puse capăt vieții amiralului și unei bune părți din ofițerii săi.

Din toate acestea, don Nicolás se alese, pentru ai lui, cu titlul de căpitan onorific și privilegiul unui blazon familial, la care avea să adauge o armură cu zale, o spadă și un scut, așa cum se poate vedea pe lespedeza mormântului său, lângă baptisteriul bisericii San Juan, unde, în anul Domnului 1601, la vârsta de patruzeci și trei de ani, s-a oficiat nunta sa cu Eduvigis Múxica y Saavedra, unire din care se nascură primul moștenitor, don Jácome Teótimo, și trei fete, ce își duseră viața mai departe în casele de la moșie, înfrumusețate de arta arhitecților din Veneția, care se apucară să aranjeze fântâni și alei, statui de bronz, bolți de granit și bazine de alabastru, căci afacerile continuau să prospere, fiindcă don Nicolás mărise La Vega cu încă cinci *fanegadas*, ajungând astfel la șaptesprezece, și pe o parte din pământ pusese viță-de-vie și porumb, așa că vinurile sale deveniră vestite chiar și la Curtea Angliei, iar zahărul era în continuare cel mai pur din toată insula și îl transporta pe nave tocmite de el însuși în rada de la Gando. Era fericit văzând că tânărul Jácome îi ascultă cu interes învățăturile privind administrarea proprietăților și că cele trei fete – doña Clarisa, doña Benedicta și doña Primitiva – intraseră, din proprie inițiativă, în mănăstirea maicilor bernardine desculțe, împlinind astfel, într-un tot, ca desăvârșit hidalgo, voința armatei și pe cea a bisericii, și săvârșindu-se întru Domnul pe 12 august 1631, la vârsta de șaptezeci și trei de ani, când venise deja pe lume nepotul său, Aristeo, cel ce cârmui dinastia după don Jácome, până la moartea sa, în 1710, lăsându-i-o apoi lui don Nicéforo, cel ce, pentru că reînviase patima pentru joc de care suferise stră-străbunicul său, don Juan, fu îndepărtat de la afacerile familiei de fiul său, don Aristóbulo, căruia i-a urmat, în anul 1760, don Eutiquio, căci familia Van der Walle obișnuia acum să-și ia nume cu rezonanțe eline, și așa se nascură, în 1745, don Antero, în 1778, don Edesio, în 1810, don Everar Doroteo, în 1839, don Euripides, în

1872, don Cayo Aurelio, în 1905, don Jacinto María, iar cu ei doi sosi sfârșitul celor treisprezece generații ale familiei.

Când aborigenii se predară, la Ansite, trupelor lui Pedro de Vera¹ jerezanul, ce ajunsese vestit pentru cruzimea lui, acesta trimise mai multe companii de cavalerie și infanterie să ocupe o serie de locuri din insulă, unde înființă așezări avându-l drept patron pe Rege, Domnul Nostru, întru slujirea și mărirea Sa.

Așa hotărî să pornească spre sud oamenii *Sfintei Frății*² din Andaluzia, toți aparținând corpului de cavalerie, cu căpitanul Pedro de Santi Steban și Ordoño Bermúdez.

Orașul se născu o dată cu construirea unui fort de formă pătrată, cu patru turnuri mari terminate cu creneluri, ca să se poată trage prin deschizături, și cu un pod mobil peste șanțul ce îl împrejmuia, fiindcă era ceva obișnuit ca după cucerirea insulei – așa cum se întâmpla în Peninsula în luptele cu maurii – să rămână focare rebele, fapt pentru care fusese necesar să se ridice acest fort cu creneluri și ambrazuri, ce avea să li se înfățișeze supraviețuitorilor aborigeni și ca lăcaș de rugăciune, căci, după niște ani, va fi devenit clopotnița ce încununează biserica parohială San Juan Bautista, cu pardoseala ei încăpătoare, ca să poată adăposti mormintele oamenilor de arme și pământuri, ale preoților protoierei și decanilor și ale proprietarilor primelor fabrici de zahăr, precum și cu esplanada rezervată sclavilor negri și mauri și săracilor incapabili să-și câștige din dări dreptul de a odihni în pământ sfânt.

Astfel, acest turn cu acoperișul lui din piatră albastră a fost străjerul ce descoperi tentativele pirateresti care biciuiră coasta timp de veacuri, și incendiile ce devastară plantațiile, și viiturile din râpă în nopțile de furtună, în timp ce templul se întindea acoperind piațeta și promenada, cu capele principale și secundare,

¹ Pedro de Vera Mendoza (1440-1500), militar spaniol, născut în Jerez de la Frontera, guvernator militar al Insulelor Canare, renumit pentru cruzimea sa față de populația *guanche*, aborigenă.

² *Santa Hermandad* (sp.), instituție în stilul unei miliții naționale, care se ocupa de urmărirea și pedepsirea delictelor săvârșite în afara așezărilor.

datorită cărora dobândi rang de catedrală, la fel sau chiar mai strălucitoare decât catedrala Santa Ana.

Templul avea înfățișare hibridă, cu reminiscențe maure, mărturie a artei meșterilor pietrari, căci prin liniile gotice ale bolților ogivale decorate cu mlădițe serpuitoare – frunze de acant și desene florale stilizate, ce înlănțuiesc între ele monstruoase trupuri de păsări, pelicani, flori de cactus, minotauri, vampiri cu cap de om – se mai văd elemente romanice, ca, de pildă, bolta din fund, așezată pe montanți ce delimitează chiar arcul rotund deasupra unor coloane reduse la maxim, cu capiteluri turtite, împodobite cu frunze și fructe, pe lângă faptul că una dintre mensole – pe care se sprijină arhivoltele decorate cu figuri heraldice bizantine – reprezintă o arătare cu cap de om, trunchi de harpie, fund de câine și coadă de șopârlă, ca acelea albastre pe care le-au întâlnit probabil castilienii aurindu-se la soarele de miazăzi.

Vizitatorul care intră pe poarta principală ia seama de înfățișarea sobră, dar luminoasă a interiorului, datorită ferestrelor tăiate în pereții capelelor și broderiei de piatră de inspirație *mudéjar*-ă¹ a pereților laterali. Va observa tavanul meșteșugit din pin autohton, tăiat anevoie din pădure, lemn parfumat și tare ca abanosul, tavan ce, multă vreme, a fost ascuns de un strat de tencuială din trestie și ipsos amestecat cu păr de capră, datorită credinței că varul îndepărtează orice epidemie.

În afară de asta, dacă arcurile de boltă din nava centrală sunt semicirculare și se sprijină pe coloane groase, în schimb, bolțile transversale au trei nervuri, iar la bază stâlpi cu muluri mari. Fiecare stâlp cu bază de coloană și capitel; acestea se prelungesc până la cheia de boltă, iar în prima capelă sunt formate din frunze de acant între două muluri, dincolo, capete conice între ciubucării, iar în nava principală, ornamente cu motive biblice – mărul și șarpele, Ioan Botezătorul vorbindu-i lui Mesia – fără să uităm lemnăria de aspect remarcabil, lucrare a meșterilor arabi, ce nu părăsiră insula în 1609, când Filip al II-lea porunci expulzarea lor

¹ Stil arhitectonic care a înflorit în Spania între secolele al XIII-lea – al XIV-lea, caracterizat prin fuzionarea elementelor romanice și gotice cu arta arabă.

definitivă din Peninsula, invocându-se faptul că aceștia nu au legături de rudenie cu maurii din Spania, căci sosiseră de la poalele Atlasului, și construiesc case frumoase, ară câmpul și sunt creștini cu adevărată frică de Dumnezeu, după cum au dovedit apărând orașul împotriva incursiunilor algeriene, pe lângă amănuntul că nici unul dintre ei nu figura în decretele de excomunicare.

Mulți ani mai târziu, s-a încins polemica în jurul splendidei catapetesme a altarului principal, dacă a fost don Pedro Van der Walle sau, dimpotrivă, fiul său de-al doilea, don Nicolás, cel ce a poruncit să fie adusă din Brabant – cea mai valoroasă operă din arhipelag, după părerea unor reputați cercetători – a cărei ornamentație complicată, dispunere a detaliilor, compoziție plastică și plăcută, veșmintele personajelor cu nenumărate filigrane, pieptănăturile și pantalonii acestora, de mare realism, fac să se creadă că vine din acea regiune, așa cum dovedesc micile acoperișuri din partea de sus a scenelor, precum și modul de dispunere a straielor bogate, cu faldurile și unghiurile lor.

Se spune chiar că ar fi fost fiul risipitor, don Juan – cel surghiunit în Cuba cu nouă dintre sclavii tatălui său –, cel care, ca să-și plătească păcatele, a poruncit să fie cumpărată această magnifică lucrare, pentru care ar fi trimis pungi grele cu aur, teorie ce pare a fi respinsă în prezent, dat fiind că atât licențiatul don Pedro Gonzáles, cât și succesorii lui, don Andrés Estévez Bernal, don Francisco de Cubas și don Diego de Flores, slujitori ai parohiei între 1586 și 1673, se văzură nevoiți să-i ceară lui don Juan și urmașilor săi îndeplinirea clauzei hotărâte pe patul de moarte de fondatorul dinastiei, fără ca scrisorile lor să primească răspuns, în ciuda amenințărilor cu excomunicarea.

Așa că, mai răspândită este părerea că don Nicolás a fost cel care a adus iconostasul cu una dintre navele ce se întorceau, după ce se îndreptaseră cu calele pline cu zahăr și vin spre umede meleguri ale Flandrei, de unde sosiră tapiserii, stofe și dantele de cea mai bună calitate, precum și pictori ce făcură portretele familiilor nobile din toată insula, privilegiu de care nu se bucură

ramura bastardă întemeiată de don Juan Vendoval la douăzeci de leghe de golful Havanei.

Expertii se mai ocupă și de superbul complex sculptat sub bolta cu ciubucării, ce se întinde deasupra a trei tronsoane cu două uși, reprezentând scene pe care artiștii din epocă le-au denumit Bucuriile Fecioarei, complex ce conservă un stil propriu, datorită abundenței detaliilor. Și se minunează în fața inscripțiilor latine săpate cu dalta în lespezile de marmură ale mormintelor aflate în fața capelelor, în formă de corn al abundenței, și rămân surprinși de aranjamentul acestor pietre funerare ce pun probleme discipolilor întru ale heraldicei și epigrafiei, datorită frecvenței însemnelor, emblemelor, devizelor și stemelor, precum și a blazoanelor militare, mostre ale vanității omenești: coifuri și căști, scuturi ale căpitanilor Sfintei Frății și ale cărmuitorilor și seniorilor. Și rămân uimiți văzând semnele cifrate, cioplite numai pe intradosurile bolțarilor arcurilor semicirculare, care s-au putut studia prin calchiere, reprezentând o pădure de cruci încârligate și latine, stele în cinci până la zece colțuri, cercuri frânte, cruci înscrise în cercuri, circumferințe tăiate, palmieri și compasuri înăuntrul unor sfere, pătrate și segmente de linii ondulate în combinație cu arcuri, vârfuri de săgeată și trapeze.

Au izbutit, totuși, să identifice aproape patruzeci de asemenea semne cifrate, probă de inteligență a cioplitorului pietrar și a muncitorului ce rânduse blocurile de piatră tăiate de primul, dar și indiciu de legături cu confrerii secrete, semne ce nu apar pe bazele, corpurile și capitellurile coloanelor, ci doar pe moloane și arcuri; scrierea inițiaților cabalei și *Crucii de Trandafir*¹, cu ilustrați reprezentanți, în ciuda atitudinii rezervate a măștrilor lor.

S-a găsit și unul dintre giuvaierurile familiei: testamentul lui Pedro Van der Walle, pe care don Cayo îl publicase în analele arhivei parohiale din 1902 – căci îi plăcea la fel de mult să scormonească printre hârtoage și să nascocască roți și scripeți pentru a scoate apa din puțuri, cât și să încrucișeze păsări și să

¹ Confrerie secretă născută în Germania în sec. al XVII-lea, alcătuită, în special, din protestanți, cu scopuri, cel puțin la început, politico-religioase.

adune cochilii răsucite și stele de mare, pasiuni pe care le deprinsese din hârtiile strămoșului său – și a fost reprodus pentru a ilustra personalitatea evreului cămătar sosit aici cu María Vargas:

„În anul Domnului una mie cinci sute nouăzeci și trei, în ziua de douăzeci ale lunii octombrie, eu, Pedro Van der Walle, născut în orașul Bruges, din Flandra, și locuitor al Insulei Canaria, în orașul Telde, hotărâsc că aceasta e ultima mea voință, în fața notarului don Jerónimo Gutiérrez, ce scrie în numele meu, aflându-mă fără vlagă la moșia mea, de i se spune La Vega, care se găsește pe malul râului și în fața așezării Cendro. Și cu totală supunere în fața ilustrului senior don Luis de la Cueva y Benavides, guvernator și căpitan general al acestui regat,

Spun și declar, ca vechi creștin ce mă aflu, că, auzind eu de existența acestor insule, mi-a venit gândul să întemeiez aici casă pentru ai mei și, folosind priceperea a patru meșteri pe care i-am adus din Insulele Madeira, ce aparțin Curții portugheze și se află la miazănoapte de acestea, am poruncit să se înalțe o fabrică pentru măcinatul trestiei de zahăr, care crește foarte frumoasă pe aceste meleaguri,

Și, după scurtă vreme, ridicai cămări de locuit în timpul măcinatului și înălțai o capelă, ca să auzim în zilele de sărbătoare slujba închinată Sfântului Iosif, patronul meu de când m-am însurat cu doña Josefina Aurelia Montañez y Macías, de fel din Sigüenza, în Castilia,

Moșie pe care am cumpărat-o de la moștenitorii căpitanului Pedro de Santi Steban, și am ales locul de lângă râu, unde e teren bun pentru vin, grâu și celelalte comori ale pământului, și am preferat să mă așez în Telde și nu în Las Palmas, care e capitala, părându-mi-se un loc mai tihnit, plăcut și cu apă mai bună, locuit de oameni înclinați spre viață pașnică și nu spre gâlcevile și neînțelegerile din Regalul Oraș,

Și, având cunoștință că fiul meu cel mare, don Juan, dorește o parte din sclavii pe care i-am avut sub poruncă, fiindcă vrea să plece în insula Cuba, unde se așează coloni ce cultivă trestia de zahăr și tutunul, înainte de-a muri vreau să dau seamă că încuviințez ca acești sclavi ai mei, numiți Bartolomé Gorgojo, negru;

Antón Faneque, maur din Berberia; Antonia Pérez, negresă din Guineea, precum și Bartolomé, Hernando și Pedro, pe care-i socotesc fiii ei vitregi, căci tată le-a fost Santiago, defunctul meu sclav; Julián Garita, de asemenea negru, ca și Juan Ronquillo, venit din Capul Verde, și cealaltă, de îi spune Ernesta, toți, încuviințez să se folosească de numele cu care i-am botezat și să plece unde am pomenit mai înainte, în locul căruia îi zice Golful Matanzas,

Item, hotărâsc ca primul meu născut să primească o treime din producția fabricii de zahăr, precum și casele de locuit cu încăperile de sus și de jos, încăperile cazanelor și feluritele lor cuptoare după cum au fost construite, magaziiile și cămărilor de pregătit spuma, casele sclavilor și clădirile gospodăriei, magazia de lemne, moara de grâu cu izlazul și scocurile ei, roțile, cepurile, teascurile și tălpile și toate celelalte lucruri și unelte, cu animalele de povară și sculele mari și mici legate de fabricarea zahărului, pe lângă încăperile de purificare, cele de rafinare, cele pentru făcut melasa, precum și vanele, clădirile pentru a doua melasă, vanele de aramă, fără a mai socoti oalele, felinarele, șoproanele și alte bunuri.

Poruncesc să primească aceeași parte din zăcători și budaie, magazia de unelte și colecțiile mele de cochilii, melci și păsări de rasă, pe lângă catării de povară și zece perechi de cai dintre cei mai buni ce se află, lăsând o altă parte feciorului meu de-al doilea și o a treia parte soției mele, care se va supune hotărârilor lui don Nicolás, ca să nu scadă producția moșiei.

Item, ca mai înainte de a porni la drum cu expedițiile pe care Coroana le trimite în Antile, să se officieze o slujbă solemnă în numita capelă și întâiul meu născut, don Juan, să fie obligat să ridice din banii săi o capelă în biserica Botezătorului, cea mai de seamă biserică din oraș, ca să-l ajute să-și ispășească greșelile.

Hotărâsc să ia cu el pe doi dintre cei mai buni meșteri aduși de mine, căci vor înfăptui cele cuvenite ca lăstarul să lege rod, după cum îl opresc să se folosească de bunurile particulare aduse de soția mea, constând în zestrea sa, și anume, niște foi galbene cu trei fâșii de catifea verde, altele verde pal cu patru pliuri de catifea roșu aprins, o fustă cu pieptărel roșu cu broderii de aceeași

culoare, din trei bucăți cârmâzii, și alte șase de tafta neagră, o fustă despicață în față și o bluză din olandă albă, alta din voal de lână cu fir și bumbi de argint și franjuri colorate.

Item, un pieptar, o fustă de mătase despicață în față și alta de Cambray, albă și dreaptă, și o pelerină scurtă garnisită cu pasmanterie și o pălărie cu panglică de aur, alta de catifea simplă și încă una de fetru, o pereche de încălțări de catifea, alte două aurite și șase negre, precum și patru cămăși cu piepții brodați, o bonetă cu podoabe de argint și o plasă de păr de mătase verde brodată cu fir de aur, două toci cu volan și colier de mărgăritare, o tocă de mătase brodată cu volan, trei din fir subțire cu lănțișor de perle și mărgеле de aur cu podoabe emailate și mărgеan la capete, un cordon de aur și zece inele, cinci cu pietre prețioase albe și alte douăzeci simple lucrate în filigran.

Poruncesc, în sfârșit, ca, înainte de călătorie, să aibă loc o procesiune la care să ia parte Confreria Sufletelor, al cărei membru sunt, precum și toți ai mei.

Și, simțindu-mi sfârșitul aproape, vă spun că de ziua Adormirii Maicii Domnului trebuie să i se dea parohiei zeciuiala la tauri, capre, oi, brânză, și trei sute de *doblas*, precum și o sută de *almudes* de grâu și cincizeci de *celemines*¹ de zahăr.

Și poruncesc ca sclavii mei să fie de față, ca de obicei, cântând la instrumentele lor și dansând, cu tobele și clopoței lor, și să fie ținute slujbele întru pomenirea mea, pentru ca sufletul meu să ajungă la picioarele Domnului Nostru Isus Cristos, Amin.“

¹ Măsură de capacitate pentru grâne, egală în unele regiuni cu un *celemin* (4,625 l).

Capitolul trei

O dimineată întunecată

Era necesar ca lucrurile să fie de neuitat.

Jorge Luis Borges

Duminică 12 martie 1978, Madridul s-a pomenit cu un vânt plumburiu, răsufare înghețată a pământului din Guadarrama¹, ce era ca un ultim semn al iernii.

Enrique López s-a trezit la 9,40.

Pentru o clipă a încercat acea senzație din alte duminici, ca și cum simțul datoriei ar fi continuat să-l îmboldească și azi, ziua lui liberă; se scoală ca un resort auzind soneria deșteptătorului – ora șapte – care îi amintește că mai trebuie să o trezească pe Gloria, îl obligă să lase pe pernă ultimele crâmpoșe de vis, să intre în baie căscând, să înceapă să îmbrace copilul și să-și aducă aminte că trebuie să aștepte trei minute, trei, până vine apa foarte caldă, foarte bună pentru duș sau spălat rapid înainte de deodorant și machiaj. Copilul protestează, fiindcă biberonul e prea rece sau prea cald, îl îmbracă în timp ce Radio-Reloj debitează știri învechite deja de tropotul telexurilor din zori, evenimente îndepărtate la această oră cenușie, când orașul se scutură brusc de lene și începe să vomite râuri de automobile ce stârnesc primele altercații; găngăni isterice ale unui oraș acoperit cu un covor de gunoaie, patru milioane de furnicuțe alergând spre gurile căilor ferate subterane, metroul cel mai murdar și mai urât din lume, cum zicea Ramón, mândru că a trăit o vară la Londra, între bucătăria pizzeriei și Hyde Park; un șarpe de autoutilitare dimineata, pe M-30, de la Alcalá sau spre Avenida de América, pe Princesa sau

¹ Masiv muntos care separă provinciile Madrid și Segovia; face parte din Sistemul Muntos Central.

Recoletos, urcând pe Delicias sau coborând din Tetuán, intrând în Moncloa sau pe șoseaua spre Toledo dinspre fantasmagoricele blocuri din Vallecas, Aluche și San Blas; o legiune de oameni care se scoală cu noaptea-n cap și îngroașă convoiul înainte de-a ajunge la acel calvar al schimbării mijloacelor de transport în comun și al întârzierilor, mai cu seamă când se produce o pană sau chiar un accident, sau când o porțiune a fost inundată de ploi, ca și cum tot mecanismul încărcat de ani s-ar fi transformat, pur și simplu, într-un morman de fier vechi, așchii de plumb și tinichea în cele patru laturi ale orașului care, zilnic, închide porțile câmpiei, mușcând porțiuni de teren viran, construind turnuri pentru a da adăpost celor fără nădejde din La Mancha, Andaluzia și Extremadura, care continuă să șteargă trecutul cu buretele, ca să se integreze în monstrul ce îi exclude sau în periferia de celule unde se vor trezi când ziua nu e decât un vâl de brumă, și tot așa repetata odisee a alergăturii cu paltonul și fularul, veșnica alergătură.

Dar nu; dispare prima încordare a mușchilor feței și se relaxează. Azi e duminică și – deși la televizor au bălmăjit ceva despre un anticiclone după frontul de lapoviță și grindină – dimineața e o răscoleală înghețată (patru sau cinci grade) și soarele e un disc albicios, iar Gloria stă întinsă alături, îndoind perna în felul acela atât de personal, cu părul vopsit în meșe blonde, pe care și le-a făcut acum câteva zile.

Se cufundă în moleșeala de duminică după scurtul asalt amoros de peste noapte, la sfârșitul filmului de la televizor, în care camionagiul din Oklahoma demonstrează corectitudinea morală a bărbaților vânjoși care se află chiar aici, la baza comună de la Torrejón, cu propriul lor post de radio, corturile și ghetoul lor; blondul Archie străbate autostrăzile de la Chicago la Dakota și din New Mexico la Buffalo călăuzit de forța binelui; istorie maniheistă pe care Quique și Gloria au privit-o în tăcerea salonului, mai înainte ca unul să pătrundă în celălalt, săvârșind astfel ritualul premeditat de sfârșit de săptămână, obosit de chinul reprezentat de drumul până la Parcul de Distracții, supliciul traversării unei Gran Vía ticsite de lume care se duce la cinema, luând-o apoi pe Alcalá, după Cibeles, pentru a vira în Plaza de Roma, plebeea

stradă Manuel Becerra, coborând pe Doctor Esquerdo, pentru a ajunge aici, în strada Fundadores, Madrid 28, care e, mai degrabă, un pasaj în această zonă unde orașul se pierde spre câmpurile uscate ale podișului.

„Nenorocită viață“, gândeți mângâind părul Gloriei. Aceasta se întoarce și parcă simți ochii ei castanii, nasul obraznic, buzele ei fine, aproape fără contur, pletele acoperindu-i urechile, sânii mici dar fermi, șoldurile înguste, mâinile nervoase, pielea ei – floarea-soarelui – răsucindu-se în brațele lui.

9,53: copilul cere micul dejun, probabil că se smiorcăie de câteva ceasuri și Gloria, imperturbabilă, se ridică și se duce la bucătărie, iar Enrique la baie, ca să expulzeze punga de urină pe care a tot ținut-o în el. Se uită în oglindă, vede că cearcănele i-au mai dispărut față de ziua precedentă, deși e posibil să i se accentueze mâine. Intră în bucătărie; laptele e deja cald; îi adaugă porția de zahăr și cacao.

– Cât e ceasul? întreabă cufundată în somn, și Enrique îi strigă că e aproape zece, știi că șoseaua o să fie un chin, chiar dacă e o vreme câinească, mai e puțin până sosește frate-tău, care face liceul la Béjar și, ca să profite de punte, face o plimbare cu niște prieteni, și o să vrea să vadă totul într-o clipită, de la Aranjuez până la La Granja și de la El Pardo la Toledo, ca să verifice cât bun-gust au avut Bourbonii înălțând copii ale Versailles-ului în câmp, căsuțele prințului, sălile canoniale și saloanele chinezești și cele ale pașilor pierduți, printre garduri de cimișir și fântâni, fastul luminilor în timp ce vulgul din Castilia uită orice dorință de răzvrătire și îngroapă spada *comunera*¹ la Villalar, așezare ghemuită la adăpost de răskoale și contrareforme, eșafode și mânăstiri. Amintește-ți: imnurile din curte în recreație „Sus Spania/ridicați brațele fii/ ai poporului spaniol/ ce renaște iarăși/ Slavă Patriei/ ce-a știut să urmeze/ pe albastrul mării/ drumul soarelui“; cântați pe vreme ploioasă sau însorită, căci sunteți soldați ai zilei

¹ Referire la *comuneros* (sp.), participanți la mișcările politice și militare din Castilia împotriva lui Carol I (1500-1558), înăbușite o dată cu înfrângerea la Villalar (1521) a trupelor conduse de Juan de Padilla.

de mâine, străjeri ai cârmuirii, auroră ce ne luminează, turnuri ale măreției reînnoite, temelie a regimului plăsmuit de bătrânul general în îndepărtatele zile ale surghiunului său în insule, de unde a ajuns în țara maurului pentru a ațâța copiii din Rif pentru o nouă invazie a sterpei Peninsule, meleag de ură și amărăciune, de răstigniți și suflete rătăcitoare, instaurând un definitiv Ev Mediu în acest Finis terrae al apusului¹, pentru că în școala din Pedraza, lipită de zidul capelei romanice, se strecura umezeala prin porii pereților reparați cu chirpici, dar chiar și-așa era obligatoriu ca toți candidații la Falangă, la posturi de cadeți și șefi de centurie să iasă în curte, cu capul sus, brațul înălțat, privirea spre cer, după ce ascultau diatriba profesorului de Pregătire a Spiritului Național, care le alimentează înflăcărarea, cu cămașa nouă/ pe care ai brodat-o cu fir roșu ieri. Amintește-ți: o bună pregătire dacă vrei bursă.

– Cum e vremea afară, iubitele? întreabă din adâncul somnolenței ei, în timp ce micuțul sugă cu lăcomie tetina, iar din curtea interioară străjuită de apartamentul de aproape optzeci de metri pătrați răzbat zgomotele de duminică, ascensorul obosit ce urcă și coboară la primele liturghii, oameni disciplinați, oameni cu frica lui Dumnezeu care, cu conștiința datoriei împlinite, se pregătesc să apuce pe orice șosea, ca să iasă din oraș cu iluzia că se întorc la origini. Pentru că de cealaltă parte a colinelor și povârnișurilor se află clopotnița unde berzele își fac cuib și pârâul cu apă limpede, acolo unde aerul e curat și bătrânele stau de vorbă la poartă ori se adună prin case, sub acoperișurile de ardezie, ca să-și amintească de vechile povești cu ruine și stafii.

Aleargă pe șoselele naționale cu kilometrul zero în Puerta del Sol, nervoși, apăsând pe acceleratorul autovehiculelor de fabri-

¹ Aluzie la generalul Francisco Franco Bahamonde (1892-1975). Îndepărtat din funcția de șef al Statului Major Central și de președinte al Consiliului Superior de Război după victoria Frontului Popular (1936) și numit comandant militar al Insulelor Canare, preia conducerea trupelor spaniole din Africa (provincia Rif) răzvrătite împotriva guvernului republican, și invadează Spania, declanșând astfel războiul civil din 1936-1939. În 1938, a fost numit șef al statului și, după terminarea războiului, Caudillo (conducător) al Spaniei.

cație națională pe care le forțează să depășească limita motorului, indicatorul vitezometrului scrijelind imposibilul, căci se simt membri ai unei rase de conchistadori, de *hidalgos* chinuiți de foame, dar gata să cucerească lumi în numele creștinătății, de iluștri servitori dispuși să aplice reformele de care au nevoie structurile țării, ca aceasta să depășească două mii de dolari venit pe cap de locuitor, provocând astfel mirarea concetățenilor lor și a străinilor, într-o nouă cruciadă menită să reabiliteze numele Patriei după anii de autarhie impuși de Caudillo, la sfârșitul ostilităților; dar stați la pândă, căci dușmanul sălășluiește înăuntrul zidurilor, celula jidănească și masonică aliată cu Satana, fiți vigilenți, deschideți bine ochii.

Șarpele de automobile traversează pârâurile, pășunile și văile unde se lucrează la semănat sub zăpadă și nivelul minim al apei, temelii de piatră în care se cuibăresc ciorile profitând de ruina așezărilor unde se ctitoriseră abații și mănăstiri pentru ca fiicele acestora să-și ispășească greșelile păcatului original, trufia și lenea vieților lor de plebei îmbogățiți mulțumită transhumanței și aurului pe care nu l-au avut niciodată; pământ ocru și negru presărat cu bălți clocite lângă capele prefăcute în magazii pentru uneltele câmpului, pe drumuri bătute de flăcăi călăuziți de lumina piscurilor, printre munții cenușii și albi.

Pântece unde cresc vânele murului și salcâmului, levănțica, cimbrul, rozmarinul, salvia, crinii și verigariul, brusturele și niște margarete mititele, și chiparoșii ce străjuiesc hotarul morții, cult ce umpluse în mod preferențial timpul străbunicilor lor. Snop de crăpături adânci pe unde se pierde graurele înaintea deschiderilor podurilor; iată armatele Cidului mergând spre Levant, coborând dinspre Cardena pe podișul sterp, coline, creneluri, turnuri; cu loricile încinse pe trup și însemnele lor, coiful stâlcit și gulerul de zale căzut de-a lungul lanurilor; în urmă, armăsarii și catării de povară, clericii și căpitanii, pădurile de stejar atât de dese, încât se învecinau cu negura; azi, uscături zdrențuite, mumii.

— Cum e vremea afară, iubitele? întrebuse, știind că întrebarea e inutilă, pentru că era urât; prognoza s-a înșelat, n-a bătat un vânt puternic care să măture funinginea umedă de martie, foarte aco-

perit, cu posibilități – la sfârșitul zilei – de averse sau furtuni de zăpadă sau grindină în zonele de munte, temperaturi scăzute, cu excepția Andaluziei și Canarelor, unde cerul este încă transparent, cum a fost cel al orașului, aerul elementar din pânzele lui Velázquez, comparabil doar cu limpezimea fântânilor sale.

Lasă în urmă Carabanchel, Villaverde, Canillas, Hortaleza, Fuencarral: așezări ce se confundă cu orașele-satelit unde s-a oprit avalanșa de emigranți, ce a dublat recensămintele în decada prodigioasă a anilor șaizeci; toți intrând cu traista lor de mizerie prin Atocha și Gara de Nord, nevrând să-și amintească de satul ce le-a fost busolă în vremea maurului și a rămas doar un cimitir, cuib de vipere și măracini, mostră a vânei ce scoate la lumină buruieni acolo unde au existat păduri de stejari și goruni, ținut muntos și grâu mărunț, strungile pustii, dealurile molcome, lanurile culcate la pământ de piatră și vipie; vulturi și șoimi păzind clopotnițele și crucile.

– Până la urmă, vine frate-tău? întrebă, când sfârși cu bărbieritul, simțind mângâierea apei ce ia cu ea resturile de *ice blue*, scamele de spumă instantanee cu lanolină care face ca pielea să fie moale și netedă, aaaah! Observă – atunci – că Gloria se întinde de lene; sună telefonul o dată, de două ori, până ajunge la a șasea oară țârâitul ce izbutește să o plaseze în planul realității, în timp ce el se dă cu șamponul ce nu reușește să-i rezolve problemele, deși este atât de recomandat în spațiile destinate publicității, bărbatul-anunț din acel spot, unde colegii de birou sunt pe punctul de a-și lua aperitivul de ora douăsprezece, cufundați în analiza incredibilului gol marcat de Rubén Cano și a senzaționalului dribling al lui Santillana; vociferând, euforici, exemplare tipice ale unei rase vechi, născute din nesfârșita încrucișare de invazii și prădăciuni; *self-made-men* ce conduc strălucitoarele Chrysleruri sau Citroën-Palasuri, supli, înalți, siguri de ei, spre locuințele elegante din afara orașului, tineri combativi care țintesc spre fotoliul consiliului de administrație, generație programată la IBM, capabilă să consolideze miracolul incorporării în Europa, teritoriu populat de asemenea de tehnocrați cu guler imaculat, cămașă albită de enorma putere de curățire a ultimului biodetergent ieșit

pe piață, cu bronhiile alimentate de aroma noului filtru dublu, fără nicotină și gudron; eleganți în costumele lor sport, mândri, se desfată în fața telecolorului cu Marile Romane, în salonul unde își programează croaziera la Capri și Istanbul, ca să brăzdeze acel Mare Nostrum al strămoșilor, așa cum sugerează serialul de vine-rea, ori spre alte plaje din Tunisia și Maroc, de unde au sosit hoardele sfinte ale lui Mahomed, ori, poate, spre nord, spre pământurile, cândva cucerite, ale Flandrei; sămânța ce poartă în ea germenetele discordiei fratricide, *new generation* a ultimei perioade postbelice care *a știut să urmeze / pe albastrul mării / drumul soarelui*.

– Iubitule, era frate-meu; vine înapoi, spuse Gloria din vestibul.

Plecară, în sfârșit, în dimineața tulbure de duminică; Seatul 127 roșu o luă pe Doctor Esquerdo în sus, ca să cotească în Alcalá, lăsă în urmă cartierul Salamanca, pe punctul de a fi transformat în zonă rezervată pentru mulțimile imperiale în spatele jaluzelelor trase și al draperiilor.

Traversară Plaza de Las Ventas (cea mai mare arenă de tauri din lume, potrivit criticii oficiale, dar probabil că e una dintre numeroasele minciuni scornite în anii de triumfalism și autarhie, căci, în mod sigur, în Mexic D.F. sau Bogotá, sau în oricare dintre noile metropole de peste ocean, există arene noi, impresionante), lăsând la stânga grădinile Mariei Eva Duarte de Perón, bulevardul cu platani și castani desfrunziți, ulmii și sălciile reduse la scheletul ramurilor lor, fiindcă primăvara vine cu întârziere.

Iată și parcul închinat dictatorului prieten¹, unul dintre multe cadavre de aur cărora Patria Mamă le-a oferit pieptul său, patul și acoperișul pe care acest popor smintit le pregătește în fiecare an pentru treizeci de milioane de espadrilați de dincolo de Pirinei; legiuni de vizitatori care sosesc cu ce au pe ei și vor trece fără să se oprească prin fața castelelor în ruină, podurilor

¹ Juan Domingo Perón (1895-1974), general și om politic argentinian, președinte al Argentinei (1946-1955; 1973-1974); a trăit exilat în Spania după 1955 și a fost prieten bun cu Francisco Franco.

și apeductelor, fiindcă nu apreciază Spania interioară, pământurile sterpe unde domnesc ființe obscure care disprețuiesc viața. Se duc, în schimb, să se bălăcească în apele calde, ca într-o cruciadă cu dată fixă în august, pe când acele ființe primitive se joacă de-a amintirile despre perioadele întemnițării lor, lupta împotriva musulmanului care i-a smuls din negura medievală, bătăliile lor de creștini ce renunță la toate, pentru a dobândi un loc în ceruri, popor barbar care bea sânge de taur ars la soare, iar în zori vor extrage suc dulc-acrișor al acestor walkirii ce se lasă însemnate pe pielea lui Don Pelayo și Abderramán, și a evreului Averroes, și a lui Fray Luis de León, și a *Încăpățână-tului*¹, și a regelui nostru don Filip al II-lea, și a tuturor celor care mai visează la porțile Edenului, la porțile lui El Dorado, la porțile Raiului.

Ies, deci, pe autostrada morții, indicatoarele de acces încurcate, schimbările de direcție și benzile de mare viteză. Coboară între La Almudena și Fuente del Berro, străbătând loturi și poligoane, mahalaua ce se pierde în Avenida del Mediterráneo, mereu spre eșalonul de mizerie din sud, în inima profundă a cartierelor Entrevías și Vallecas; virează scurt pe Las Carolinas, lasă în urmă gâtuirea de la podul cu trei arcuri, în căutarea șoselei N-401, dispărând prin culoarul de blocuri cenușii.

Continuă să ocolească orașul, ce pare o zănoagă de argilă între pereții abrupti care urcă de la fortăreața emirului Mohamed I, cunoscută în textele arabe sub numele de Mayrit ori Magerit, de la micul fort ce străjuia râul Manzanares, azi sursă de bălți infecte, cheaguri de cloacă, aluviuni de larve sub pompoase poduri cu nume sonore: Rey, Segovia, Toledo, Franceses; blocurile de granit, ediculele baroce, nișele. Străbat tunele, se lasă călăuziți de săgeți, în labirintul de panouri indicatoare care au cauzat duzini de victime în această șosea de degajare a traficului ce s-a născut moartă, când orașul era un colaps total, o hazna vândută speculei celei mai rapide, pentru a fi rase vilele luxoase și grădinile în

¹ Juan Martín Díez, *el Empecinado* (1775-1825), luptător spaniol, vestit pentru încăpățânarea și tenacitatea sa.

favoarea supermagazinelor, a tunelurilor subterane și a pădurilor de beton sub cerul plumburiu de zi cu zi.

Sunt deja pe drumul între Leganés și Villaverde, dar, mai înainte, lasă în stânga orașelul-pilot Orcasitas și spre Parla și Illescas – de-a curmezișul zonei muntoase unde mai există văi cu jnepeni și bucsău – se deschide o costișă pe care își duc viața, ca vai de lume, pârla și măslinul, bumbacul și plantele furajere și livezile, dar jos, orizontul de-abia de este o pată sepia, umbrită de țarinile calcaroase, faliile aluvionare; acolo se întinde Toledo, un peisaj de profetii.

Și-a amintit atunci de acea zi, de Joia Verde, din urmă cu patru ani – poate cinci – în labirintul de străduțe și scări. Un mănunchi de lumini între ferestre și balcoane împodobite cu covoare, carpete și șaluri, în mijlocul parfumului sexual de cimbru, lavandă și rozmarin. Marea escortă scânteiază sub soare. Lungul cortegiu și, apoi, sângele în arenă, supus furiei tuturor vânturilor, în vreme ce soarele smulge sclipiri din piatra cu care au ridicat sinagogi și alcázare; stindarde, drapele și prapuri, șiruri de copii dansând drapați în pânze brodate, cu hainele lor imaculate de primă comuniune, ministranții de la catedrală, adorația nocturnă, corul mixt de copii, cavalerii *mozárab-i*¹ cu uniformele lor albastre cu auriu, cei ai Sfântului Mormânt în roșu și alb, nobilii cu tunicile lor trandafirii și gulerele mari, corpul canonicilor în verde și copiii precedând ostensoriul lui Enrique de Arfe², lumini și umbre pe străzile ireale, bazilicile și porticurile unde aveau loc execuțiile, câmpurile galben-roșcate lângă râul ce le învăluie. Înaintau de la Puerta de Bisagra până la gălăgioasa Zocodover între baldachine și felinare euharistice.

E miezul zilei când ajung în fața porților orașului cu țarini spălăcite, brăzdând desimea chiparoșilor, pentru a intra în mormântul celor o sută de rase.

¹ *Mozárabe* (sp.), creștin care trăia printre arabii stabiliți în Spania, între secolele VIII – XV.

² Gavor și orfevru german, născut la Köln, reprezentant în Castilia, unde a trăit între 1501-1543, al artei gotice târzii.

*

De la ferestrele etajului al zecelea, orașul e o pădure de acoperișuri, coșuri și mansarde; jos, continuă să-și sape galeria râma zgomotoasă a traficului, iar aici, sus, păianjenul aerului murdar, o suflare ce se înalță chiar din trunchiul acelor copaci.

Paseo de La Castellana e un amestec insuportabil de palate isabeline și turnuri din aluminiu, o mostră a orașului distrus de șoseaua momentului în care țara a făcut marele pas spre colosul ridicat de succesive cărmuiri de agenți ai Dumnezeuului pe Pământ, bătrânul general încurajând strategia înfruntării porumbeilor binecuvântați cu vitejii din *Divizia Albastră*¹, pentru ca țara să se motorizeze și să se lase invadată de turism, să exporte mână de lucru și să-și descarce instinctele în coliseele de duminică.

Sforăitul telexului și soneriile telefoanelor, caloriferul încălzind micul local unde se îngrămădesc șase birouri cu respectivele lor mașini de scris; la dreapta, paravanul după care se află fototeca și colecțiile de ziare și reviste; la stânga, biroul directorului.

– Bună ziua la toată lumea! zice Enrique, când apare de după peretele de sticlă; își lăsase paltonul lângă toaletă, cu pielea înroșită de frig, cu ochii privind inexpresivi, părul lins, aproape măsliniu.

– Salut! Teapănă chelfăneală ieri, nu?

– Cred și eu, cu un așa arbitru!

Se așează, își deschide biroul, scoate niște hârtie, aruncă o privire spre stradă:

– Nu se moaie gerul?

– Cred și eu, spune Ricardo Pereda, un santanderin care lucrează în grupul de presă de când s-a înființat; a început ca băiat la toate și a sfârșit absolvind Școala Oficială de Ziaristică. Acum poate să scrie un reportaj despre gastronomia bască, dar și o știre de închidere a ediției sau să se urce în Renaultul 5 și s-o pornească pe șosea spre satul unde în centrul evenimentului sunt oamenii: păstorii de munte izolați din cauza zăpezii, insolita penitență în

¹ *División Azul* (sp.), denumirea contingentelor spaniole comandate de generalul Muñoz Grandes, care, în timpul celui de-al II-lea război mondial, au luptat împotriva Uniunii Sovietice, chiar pe teritoriul acesteia.

timpul sărbătorii tobelor din Aragón, un nou val de OZN-uri în Murcia; sau să corecteze șpalturile revistei căminului, revistei de parapsihologie, revistei familiei, ce tot vin pe lume în fiecare săptămână din acest al zecelea etaj cu vedere spre stadionul Santiago Bernabeu, unul dintre numeroasele miracole ale regimului.

– Dar eu știu pe unul care-o să se încălzească în curând. Îți imaginezi niște plaje imense, cu un soare fabulos și niște gagici trăsnet? zice Santiago Areal, vecinul lui de birou, specializat în probleme de documentare.

– N-avem noi parte de bafta asta, răspunde Enrique, în timp ce deschide sertarul, scoate husa de pe mașina de scris și ia *Hoja del Lunes*, ca să vadă pe ce loc e Atlético. Pe locul nouă, ce porcărie!

– O să mai avem parte de noutăți, da, domnule. Și-ascultă, eu nu ți-am spus nimic; de-acord?

După o jumătate de oră, sună telefonul, ca să-l cheme în biroul directorului.

– Intră și ia loc. Uite, am aici comunicările de la Al Doilea Congres de Ocultism din San Sebastián. Ai fost vreodată în Canare?

Fără să-și fi revenit încă, Enrique se limită să spună că nu; bineînțeles, n-am fost niciodată și în perioada asta trebuie să fie o minune.

– Păi, o să faci un drum acolo. Ascult-aici: profesorul Martínez din Las Palmas analizează două cazuri foarte interesante, bazându-se pe sentințele Tribunalului Suprem. Una e din 1958, iar alta din 1932. Asta, ultima, care e cea mai interesantă, zice că într-una din cele mai importante familii din insulă, scăpătată din diverse motive, „acuzata a vrut să izgonească din trupul fiicei ei un spirit rău care o poseda și, în timp ce fata era ținută de mai multe persoane, maică-sa, ajutată de o altă fiică, a lovit-o de mai multe ori cu un băț și a înțepat-o cu o sulă, până ce așa-zisa posedată de necuratul a făcut o sincopă și a murit“. Era cea mai

frumoasă fată din casă, de vreo douăzeci de ani. Aici spune că ea însăși vroia să moară, drept ispășire. Ce părere ai?

„Excelent“, gândi Enrique.

– Povestea a avut un răsunet enorm la vremea respectivă; se pare că a fost consultat Jiménez de Asúa¹ pentru pledoaria apărării, continuă directorul, care își pusese pipa în scrumieră și bătea darabana cu degetele. Trebuie să reconstitui tot; trăim în era noilor saga, e o chestie care merge în mai multe episoade. Și știi că acolo, ca și în Galicia, există o adevărată cultură populară pe tema vracilor și vrăjitoriei.

Dispozițiile primite erau să stea zece zile, să vorbească cu oamenii, să scoată povestea la lumină, fără să uite că mai există acolo și alte subiecte ce pot interesa: afacerea cu comandourile independentiste antrenate în Algeria împreună cu ETA, bazarurile controlate de mafia indienilor, drogurile și turismul, și să nu lipsească și ceva despre apă, căci, pentru că nu au, vor s-o aducă, se pare, cu petrolierele. Și să nu uite că acolo se văd zilnic OZN-uri și se fac speculații că ar avea baze submarine. Chestia asta, legată de teoria despre Atlantida, poate fi excelent speculată. Nu crezi?

Enrique aproba, se mărginea să spună că da, cu gândul că în aceeași după-amiază își va face valizele și că mâine, la prima oră, își va cumpăra biletul. A sosit momentul să pună mâna pe un subiect gras.

¹ Luis Jiménez de Asúa (1889-1970), politician și jurist spaniol, autor, între altele, al unui *Tratat de drept penal* (1951-1953).

Capitolul patru Familia

Ruină de vulcan muntele acesta
fără veșmânt și descărnăt de sete
care privește fără grai pustietatea
acestei insule sihastră răbdătoare.

Cu spumă, milostivă, marea-i spală
unghiile lungi de la picioare și ursuză
cămila rumegă ghimpoasa zgrunțuroasă,
cu patru labe colosal păianjen.

Boț de mălai prăjit – schelet de pâine –
e hrana-acestor oameni, unic mijloc;
și pe pământ de zgură, fără de podoabe,
înfipt în stâncă, costeliv și palid,
nepotu-și trece viața ca bunicul,
fără de frunze, dând doar flori și roade.

Miguel de Unamuno

– Nu vă temeți, zise bărbatul de pe estrada care se afla la capătul încăperii.

În mijlocul estradei, un baldachin, și pe draperii se vedea emblema Fraților, sub un abajur ce răspândea strălucirea lividă a unei lămpi electrice; stema era un desen brodat în mătase, reprezentând în partea de sus trei stele cu opt colțuri, cea mai întunecată înăuntrul unui triunghi, care, în realitate, e ca ochiul deschis al lui Dumnezeu deasupra Pământului. Mai jos, în interiorul altei stele cu opt colțuri – opt este simbolul morții, dar și al reîncarnării – e un cerc cu un soare ce se ivește din apele liniștite ale mării, iar în semicercul inferior, două stelute mici, tot în opt colțuri, ce fac loc, în partea de jos, unei benzi cu cele două culori ale drapelului

național. Toată încăperea era acoperită de pânză mov, aproape neagră.

– Repetați rugăciunea cu mine, iubiți frați, și veți vedea cum Lumina vă acoperă ca o mantie.

Așa grăi, și apoi conduse rugăciunea, ce se înălța asemeni unui vaier:

Rupe-ți lanțurile.

Mintea îți e nicovală.

Ce eliberează ori ce îndobitoceste.

Nu te agăța de nebuniile tale.

Căci țelul tău e infinit.

Cunoaște-te pe tine însuți.

Și vei stăpâni Universul,

pentru că Totul în Univers e mișcare; Pentru Marea Cauză nu se poate recurge la analiză; Omul e Dumnezeu, fiindcă e lucrarea Sa; Dar Dumnezeul pe care îl cunoști este Non Eul tău; Trebuie, deci, să renunți la Neființa ta și vei găsi Ființa ta, pe Dumnezeul tău, Totul al Totului, Unitatea Întregului. Cu vocea lui caldă, insistență, citește rugăciunea pe care o repetă Jacinto și, în spatele lui, propria-i mamă, și Ariadna și Francisca, fiindcă Cristina și María del Pino rămăseseră să se joace cu păpușile lor articulate, o colecție întreagă, deoarece nu era prudent să le tulburi mintea cu aceste prime ședințe, deși asta nu însemna că, pe viitor, nu vor putea asista toți membrii familiei, cu excepția prostănacului de don Cayo Aurelio, care se închide zile întregi în mansarda lui, ca să deseneze planurile unei pompe hidraulice ce va face să se umple de apă râpa Tenteniguada, unde cumpăraseră niște pământ sterp pe care de-abia creșteau ciulinii și limba-soacrei; respectiva pompă o copia după planurile lui Leonardo da Vinci, iar sala mașinilor, după fortificațiile proiectate de Torriani¹ când vizitase Tamaránul², cu patru veacuri în urmă.

¹ Leonardo Torriani (1560-1628), inginer militar italian în serviciul lui Filip al II-lea, însărcinat cu construirea fortificațiilor în Gran Canaria.

² Numele aborigen al insulei Gran Canaria.

Mai găsisese și alte soluții între scoarțele mâncate de carii din arhivele catedralei, și le combina cu proiectul unei batisfere, văzut într-o revistă din Londra, și planurile pentru tramvaiul din Bruxelles, cele ale motorului diesel cu injecție pneumatică și ale locomobilei, precum și cu schițele hidroplanului lui Fabre; și se gândi să folosească forța vântului, ca să miște palele elicei unui motor cu care vroia să extragă uriașa pânză de apă ce se afla chiar sub biserica acelei așezări de deal, dar nici slujbașii, nici preoții pe care îi cunoștea nu îl sfătuiau să pornească într-o asemenea aventură – ziceau – ținând cont de valoarea artistică a templului și, cum nu mai aveau încredere în ideile lui luminoase, o informară de toate acestea pe doña Josefa, ce păru că îi ascultă cu atenție în salonul cu orologii greoaie, cornuri ale abundenței și camee de ametist, sub hirsutele mustăți ale lui don Everar Doroteo, căci așa fusese pictat: cu chipul lui cenușiu și obrajii scofâlciti, cu ochii migdalați și bărbia proeminentă, cu mustața de modă nemțească și mâinile palide și mate ca de femeie; și, de la înălțimea glastrelor de porțelan italienești, își plimba figura lui alungită printre umbrele lui don Pieter și don Nicolás – căci despre don Juan nu se păstrasera mărturii – și ale lui don Jácome Teótimo, don Eutiquio, don Antero, don Edesio și don Eurípides, don Aristeo, don Nicéforo și don Aristóbulo, fiindcă portretul patriarhului don Cayo Aurelio încă nu fusese comandat și greu avea să fie să se bucure de onorurile salonului trofeelor, de vreme ce în cufere de-abia de mai erau bani pentru servitorii pe care îi țineau mai mult de rușine decât de altceva.

Înălța glasul în tirada sa, ce devenea vehementă, și spunea că înțelepciunea nu e altceva decât Lumină, la fel ca viața și știința, pentru că, în definitiv, Lumina este Dumnezeu și Dumnezeu este Lumina; dar de când Cristos-Dumnezeu și Maria-Dumnezeu s-au întrupat în ființă, oamenii trăiesc singuratici, orfani de orice iubire, și fără cale cu putință de a comunica. De aceea, iubiți frați, aici vă vorbește Adevărul.

Ariadnei i se pare că iarăși o încearcă o senzație de nestăpânit de a vomita pe dalele de gresie de pe jos, pe care le frecaseră în zori, căci în sălașul Ritualului nu trebuie să existe nici o urmă de

murdărie, de aceea dăduseră cu dezinfectant și stropiseră cu apă de colonie înainte de-a aprinde cădelnițele în cele patru colțuri.

Se simte mai bine, iar el își continuă litania, acum aproape de neauzit, în care parcă spune rugăciunea „Eu, Păcătosul“, după ce udă o compresă de făină de in și camfor, pe care o apropie de nările Ariadnei, ce-și recapătă culoarea și e gata să asculte noua doctrină care se propagă în toate națiunile Europei și Lumii Noi cu o viteză de neînfrânat, fiindcă ceea ce se spune aici nu e decât rodul Revelației avute de Maestrul și Fratele Superior, săvârșindu-se astfel voința divină, conștientă și invizibilă, și de aceea Heruvimii îl luminează în acest lăcaș unde nu pătrunde lumina soarelui, nici alt semn al vieții din afară, ci doar cunoașterea, care este suflarea Teozofiei sau Știința Divină, căci ea ne arată calea spre desăvârșire, potrivit doctrinelor maestrului Jakob Böhme¹, de a cărui clarviziune a beneficiat marele filozof Kant, și astfel se dovedește că ființele omenesti sunt transmițătoarele unei voințe conștiente și invizibile ce rânduieste totul și poate totul.

– Fraților! spuse bărbatul, după ce stropi de trei ori draperia cu simboluri cu un sfeștoc înmuiat în apă și vin. Tot ceea ce vă spun e spre binele vostru, căci unica mea dorință e să vă pătrundeți încetul cu încetul de tainele vieții noastre, care sunt tainele Ființei în diferitele sale stadii. Cugetați și meditați, căci de asta depinde să ajungem la comunicarea totală, ce va fi posibilă când Spiritul va domni asupra Materiei.

Toți erau cinstiți și scrupuloși în îndatoririle lor față de Dumnezeu și Sfânta Mamă Biserică, spusese parohul în declarațiile de la proces, și același lucru l-a repetat și celor mai de seamă enoriași.

Era o ființă extraordinară, repetară la proces. Niciodată n-a fost văzut beat și nu s-a certat cu nimeni. Nu ducea o viață desfrânată, a fost unul dintre fondatorii Adorației Nocturne și le îndemna pe surori să spună rozariul în fiecare seară a anului, succesiune de mistere ale bucuriei, durerii și slavei, de la întrupa-

¹ Jakob Böhme (1575-1624), denumit „filozoful teuton“, pastor și cizmar, consideră că Dumnezeu înseamnă cunoașterea lăuntrică a lucrurilor. A încercat să îmbine panteismul său cu luteranismul, introducând dualitatea bine/rău în conceptul de universalitate. A influențat gândirea lui Spinoza, Schelling, Hegel.

rea Cuvântului până la vizita Mariei la Sfânta Elisabeta, nașterea lui Isus, Întâmpinarea Domnului, pruncul pierdut și regăsit în templu, trecând apoi la mahnirea rugăciunii din Grădină, biciuirea, coroana de spini, drumul Calvarului și Răstignirea, Învierea și Înălțarea la Ceruri, sosirea Duhului Sfânt și Adormirea Maicii Domnului, împărțind săptămâna în serii de luni și joi pentru bucurii, căci sunt zile albe, scăldate în lumină; marți și vineri pentru durere, fiindcă acestea sunt zilele forțelor întunericului; iar miercurile, sâmbetele și duminicile, închinare slavei, lăsând să curgă boabele mătăniilor, ce sunt verigi ale mântuirii, lanț al îngăduinței.

– An Nou fericit. Nici un suflet întunecat nu va sta alături de Dumnezeu. Pocăiți-vă, dacă vă aflați în întuneric, spuse Jacinto în timpul ajunului petrecut de Adorația Nocturnă în ultima noapte a anului 1924. De la amiază, frații se închiseseră în sacristie, pregătindu-se să se împărtășească exact când va bate miezul nopții pentru noul an și, dintr-o dată, se ridică în picioare și ieși în piață și începu să vorbească urcat pe una dintre bănci: Cel ce poartă lumina ajunge în Rai; Cel ce poartă întunericul e osândit să slujească ființele mâinii stângi.

A strigat asta în gura mare, stând în genunchi, după ce străbătuseră Drumul Crucii în interiorul bisericii, cele paisprezece opriri prin care trebuie să treci spunând rugăciuni și reamintindu-ți, înaintea acelor scene, momentele de suferință ale Mântuitorului, rostind în fața lor aceleași litanii, pregătiți să primească sfânta împărtășanie, ce îi va face să pășească în noul an în deplină puritate, cântând Imnul Euharistic ca expresie a recunoștinței.

– În grădina Raiului nu va intra nici un suflet întinat! insistă, și așa relata faptele presa locală după mai mulți ani, în primele interviuri cu personalități ale orașului, pentru care acel tânăr continua să fie o ființă supremă, amintită cu teamă superstițioasă, fiindcă bunătatea lui înăscută îi conferă o aură de puritate, care, cu siguranță, va interveni în favoarea celor ce continuă să populeze insula pustie de vântoasele deșertului, și spiritul lui e pocăit, iar materia lui, mijlocitor al celor ce așteaptă pe acest pământ, unde nimeni nu dorește să rămână veșnic. De aceea se pedepseau

cu jertfe și legăminte, și ființele luminii se pogorau asupra-i, așa cum fluturii se îndreaptă spre florile care îi îmbie cu cel mai dulce nectar; un bărbat atât de cast, care n-a ridicat niciodată tonul, care n-a privit niciodată o femeie cu ochii aprinși de poftă, care n-a băut un pahar în plus, care n-a vrut să fie o povară pentru familia lui și, de aceea, s-a apucat să muncească pentru englezi, deși neamul Van der Walle era încă destul de bogat ca să nu se bage la patron, dar el era capabil să țină contabilitatea unei magazii întregi, registrele cu exporturile de tomate, conversiunea în lire, *pintas*¹, galoane, mile, șilingi, penny și jumătăți de coroană.

Ba chiar îi înțelegea pe limba lor pe directorii de la Bank of British West Africa Limited, care își desfășura activitatea în Puerto de La Luz, în luminosul birou, unde îl cunoscuse pe acel tânăr sarcastic, taciturn și ros de o boală atât de invizibilă cum avea să fie mai târziu propria-i ftizie, poetul Rafael Romero Quesada, pe atunci șef de portofoliu, cu care conversă de câteva ori, auzindu-l zicând că e sătul să facă închideri de balanțe, să umple coloane de debit și credit, să suporte glumele umflaților ălor care îl porecliseră Lord Byron și, din pricina asta, n-ar fi de mirare să-și părăsească postul lui de sclav, ca să fugă din acea insulă cu soare ce despică munții și de o mare asemenea unei câmpii otrăvitoare, capcană de stele deasupra piscurilor pleșuve din Tamarán; și știa că nu-i va fi lung chinul, căci așa mărturisea în versurile scrise pe furiș, chiar la birou, acel om îmbătrânit pe dinăuntru, a cărui putrefacție era atât de vizibilă, că ajunsese să pută, și la a cărui agonie a asistat, pe 4 noiembrie 1925, veghindu-l împreună cu poetul Saulo și o lumânare pâlpâindă în fața unei Fecioare de la Soledad.

De atunci, nu mai trecu niciodată pe la birouri și preferă să se ocupe personal de socotelile moșiei La Vega, până ce se sătură de ele și i le lăsă doñei Josefa.

După mai multe zile, pe 15 octombrie 1928, și-au reluat lucrările, la ora douăsprezece fix, în salonul de o sută patruzeci și

¹ Măsură de capacitate de aprox. 0,5 l.

doi de metri pătrați de pe strada León y Castillo, care, de pe atunci, era artera cea mai circulată și zgomotoasă a micului oraș de puțin peste șaptezeci de mii de locuitori.

Din când în când, se auzea, înăbușit, agitația de-afară: schimbarea gărzii la Comandamentul Marinei, trecerea birjelor cu turiști, scârțâitul tramvaiului, zgomotul troleului și zdrăngănitul vagoanelor descoperite, căci încă nu se potoliseră căldurile anului acela, și circulația solemnelor Mercedes-Benz, Hispano-Suiza și Panhard-Levassor, precum și a revoluționarelor Peugeot și Citroën 5 V, modele 1925, marea majoritate protagoniste ale câte unei bușituri pe drumurile accidentate ale insulei la încrucișarea cu burduhănoasele mașini cu oră fixă, autobuze în care încăpeau șaisprezece călători, căci englezii construiau deja șosele între cătunele din insulă și funcționau linii regulate cu așezările Telde, Arucas, Teror, Gáldar, Guía, Agaete și Las Vegas de San Mateo, și era pe punctul de a fi demolat podul proiectat de episcopul Verdugo peste vechiul râu Guiniguada, pentru a se construi altul, cu un singur arc; pe fațada catedralei se afla deja lespedea maestrului Luján Pérez¹, care reușise să termine lucrările, și strada Triana dădea la o parte cartierul La Vegueta, ce rămânea cufundat în negura trecutului; și se construia de-a lungul șoselei către Port, iar cartierul Arenales privea experimentul Orașul-Grădină.

Vorbi în straiiele sale de ceremonie Maestrul și Fratele Superior, cu toga lui de mătase și șorțul² galben, și stăruie în a condamna Statul și Biserica, fiindcă dacă primul înrobește omul, a doua condamnă ființa. Și noi, cei ce suntem Trimișii, mesagerii Revelației, venim să revendicăm Ființa în Om. De aceea știm că acesta, prin moarte, părăsește împărăția întunericului. Și pentru a-l ajuta să pătrundă în Lumină, întemeiem o frăție universală de ființe egale și libere, ce recunosc un singur Dumnezeu.

¹ José Luján Pérez (1756-1815), cel mai renumit sculptor din Canare, specializat în teme religioase.

² Însemn al masonilor.

Apoi arată proba făcută în noaptea dinainte, după o serie de contacte cu ființe din lumea cealaltă. Jacinto se arată interesat de placa fotografică pe care o obținuseră lipind pe un geam mat o pânză neagră, și așa rămase imprimat chipul lui Michelangelo, geniul tuturor artelor, silueta corpului lui astral, ce se fixase printr-o reacție chimică a unui anumit lichid. Se spune că minunea se petrecuse în zori, când micul oraș Las Palmas se odihnea în bătaia brizei, după ce închiseseră casele de toleranță din La Isleta și dormitau în cale marinarii, ce-și stinseseră setea în pânțelele curvelor recrutate în pustietatea insulei Fuerteventura.

— Acesta e semnul că ființele se materializează, spuse, căci rătăcesc în spații infinite sfinții și geniile artei, printre care Victor Hugo și Beethoven, ființe imateriale ce se arată, adesea, neprietenoase, în vreme ce altele lasă dovezi ale talentului și forței lor în funcție de gradul de concentrare al celor care-i invocă, de cunoașterea principiilor teozofice și de normele stabilite în fiecare ședință de spiritism.

În ultimele nopți îi văzuseră pe Sfântul Ignățiu de Loyola, care îi binecuvântase și îi îndemnase să se roage mai mult, pe Sfântul Ioan Evanghelistul — ce avea la picioare un vultur cu ochi verzi, spălăciți —, pe Magdalena pocăita și pe Iuda, moment în care se întrerupsese contactul, fiindcă ființele de dincolo trebuie să fie tratate cu multă grijă.

La început, imaginile erau șterse, trebuia să fii foarte atent, până se desenau cu absolută claritate pe pânza altarului.

Erau ca niște jeturi de lumină acele fețe care se opresc doar câteva secunde și dispar cu iuteala fulgerului până ce apar iarăși, zeflemitoare, iar ei rămân în genunchi, neofiții în ultimele rânduri, speriați de turbulența miracolului, anticipare a altora, pe măsură ce vor cunoaște adevărul încifrat în deviza gravată pe fiecare bancă — *Post Tenebras Spero Lucem*¹ —, sinteză a textelor pe care le studiază cu înfrigurare în fiecare noapte, în veghi care se prelungesc, de obicei, până în zori, căci nici Ariadna, nici Francisca, nici doña Josefa, nici Jacinto María nu fac altceva decât să

¹ După întuneric aștept lumina (lat.).

studieze la lumina opaițelor și lumânărilor și, din pricina asta, au neglijat atât de mult curățirea și împodobirea capelei ridicate de Pieter și reconstruite de Nicolás, cu mare pompă, după incendiu, ce se înalță solitară și întunecată pe drumul de intrare în La Vega, fără să fi schimbat crinii cu care era acoperit altarul. Și de-asta aleea s-a acoperit de urzici și pir.

— Și mai trebuie să știți, fraților, că uneori e nevoie să pedepsim materia ca să salvăm sufletul, pentru că acesta, ca esență nemuritoare, se află pe primul loc, spuse înainte de a arăta ce trebuie făcut când un spirit rău, un suflet rătăcitor pune stăpânire pe un nevinovat. Sunt de-ajuns, adăugă Călăuzitorul, niște lovituri ușoare în obraji, ce pot fi mai zdravene, dacă atacul persistă. Se vor folosi numai obiecte tari, ca de pildă o mătură sau un băț, sau obiecte înțepătoare, cum ar fi un ac, dacă tulburarea nu dispare, pentru ca prin această pedeapsă să obligăm spiritul rău să-și abandoneze prada.

Ceilalți ascultau în tăcere; explică și cum, în anumite ocazii, un suflet rătăcitor poate trece dintr-un trup în altul, căutând prada cea mai propice scopului său distructiv și, în asemenea cazuri, trebuie intervenit cu promptitudine, pentru a evita lucruri mai rele, încercând prin toate mijloacele să ne opunem intențiilor lui.

Spunea că cei posedați simt, de obicei, la început, o stare de slăbiciune foarte mare, cu senzația de furnicături în vene, precum și sufocări intermitente și un zumzăit ce le cuprind tot organismul, le amortesc membrele și pot suferi o sincopă cu urmări funeste, așa că trebuie recurs la orice leac: de la o căldare cu apă rece până la lovituri în obraji și pe picioare cu o mătură și, în ultimă instanță, înțepături cu obiecte ascuțite, pentru ca, prin senzația de durere și spaimă, victima să fie eliberată de influența nefastă.

Cu alte cuvinte, există spirite curate, care ajung în împărăția Tatălui, și altele murdare, mizere, ce trebuie să se purifice în timp. În sfârșit, mai există unele, negre și ticăloșite peste poate, care sunt sufletele rătăcite ale adulterelor, spânzuraților și asasinilor, cea mai mârșavă speță a genului uman. Sunt irascibile, colerice, capabile să facă rău tinerilor, pentru că aceștia sunt mai slabi decât adulții.

Așa vorbi, înainte de a o pune pe Ariadna să se culce pe spate, pe masa folosită drept altar și astfel, în poziție de răstignită, să asculte ultimele invocații, ca de exemplu: „Du-te în Iad, câine blestemat, căci acest trup nu este pentru tine!” Striga, pentru ca sufletele din Purgatoriu să nu se apropie de acești novici în momentele inițiale ale experienței lor.

– Veți deosebi ființele bune de cele rele, spuse la sfârșit, pentru că primele provoacă euforie și bună stare, te îndeamnă să zâmbești și să faci fapte bune, pe când celelalte provoacă starea rea de care v-am vorbit.

Se încheiară lucrările pe ziua aceea și, după obișnuita sărutare a mâinii, își luară rămas-bun. La ieșire, îi aștepta taxiul cu care se duceau în oraș în fiecare după-masă, toată săptămâna, în afara duminicilor, dar uneori și duminica, dacă era programată o activitate specială, ca, de pildă, să se ia legătura cu rude ce s-ar arăta favorabile contactului astral, pentru ca, astfel, să cunoască secretele celor treisprezece generații ale familiei.

Camera este cufundată în întuneric; de-abia se aude ecoul unui nechezat și forfoteala zilierilor. Mai târziu – la șase după-amiază fix – sună clopotul de la San Gregorio, chemând la slujba pentru morți. Don Cayo Aurelio coboară și, înainte de a ieși, își face cruce de trei ori cu apa sfințită furată cu o seară înainte din agheasmatarul ce se află în fața Cristului de la Buena Muerte, pe care o va înlocui cu alta proaspătă, ce își păstrează însușirile timp de douăzeci și patru de ore și, astfel, familia se va simți ocrotită, așa cum îl sfătuisese Francisca, în ultimele săptămâni, cerându-i să facă lucruri ciudate, pe care trebuie să le îndeplinească sub pedeapsa că o să-i arunce cutiile ori o să-i răscolească planurile secrete ale pompei de apă, o să le stropească din plin cu benzină și o să le dea foc. Așa îl amenințase dacă nu aduce în fiecare seară agheasmă proaspătă și dacă nu se duce la utrenii la San Gregorio.

Ea e îmbrăcată într-o rochie care o acoperă de la gât până la tălpile picioarelor, în patul la ale cărui colțuri ard lumânări în fața crucifixelor, rozariilor și statuii Sfântului Iosif, ce se salvase de la distrugerea vechiului paraclis.

Francisca se agită, vorbește într-un murmur care, acum, se rupe într-un țipăt brusc, strident, până ce, din acel corp lipsit de apărare țâșnește un glas gros, spart, bărbătesc, în timp ce se zvârcolește într-un delir care pare că mișcă feștilele în opaitele cu ulei.

– Cine ești? îl întreabă; se adună roată în jurul ei și se închină înaintea de a săruta crucifixe. Vii din lumină ori din întuneric? insistă.

Ea se adună ghem, se zvârcolește pe salteaua de lână.

– Ești dinspre mâna dreaptă sau din Iad? repetă, pe când clopotele bat în dungă în cartierul Los Llanos.

Jacinto era foarte obosit și aproape că nu se scula din pat decât atunci când Francisca avea nevoie de el, fiindcă medicii din Las Palmas nu erau în stare să-i oprească boala și, dacă unii îi recomandau calciu cu hidrazină, alții îi recomandau ficat de cod, multă odihnă, cataplasme și frecții, spre marea disperare a surorilor sale, care vedeau cum fratele lor dispărea cu încetul prin porțile bolii, în ciuda promisiunilor lui Juan Camacho că, mulțumită băilor în mare și ofrandelor închinatelor ființelor luminii, se va opri înaintarea tuberculozei, a cavernelor din plămân, din pricina cărora era topit și palid, cu ochii adânciți în orbite și vocea prinsă între accese de tuse.

– Indiferent cine ești, îți poruncesc să răspunzi, pe Sfântul Iacob cel Mare și pe toți Sfinții Apostoli! zise doña Josefa, când Jacinto, Ariadna, Cristina, María del Pino și ea însăși încercau s-o țină de mâini, într-atât de mare era forța pe care ființa necunoscută o dădea trupului Franciscăi, de parcă un ciclon i-ar fi scuturat vertebrele.

Juan Camacho stropea încăperea cu lavandă și tămâia în cele patru colțuri; ceru să i se aducă felonul, stola și pucioasa, pentru cazul că ar fi trebuit să izgonească diavolul ce-i intrase fetei în trup; îi întinse statuia Sfântului Iosif în ocnita sa, așază flaconul cu agheasmă în fața ei, aprinse patru lumânări mari și le ceru s-o dezbrace și s-o frece cu alcool. Le mai ceru să aducă și coșulețul de croitorie cu ace și sule, în cazul că ar fi avut nevoie, și o mătură cu coadă de lemn, ca s-o lovească peste picioare; între timp, se

așeză la capul patului și o trase de păr pe Francisca, din gura căreia ies bale vâscoase.

– Ieși, câine blestemat! Fugi! spuse, după ce făcu mai multe pase magnetice în fața ochilor ei întredeschiși, fiind acoperită doar cu o cămașă de noapte de muselină.

Porunci să îi așeze brațele în cruce, crucifixul de fildeș pe piept și un opaiț cu ulei în palma mâinii drepte, înainte de a o binecuvânta în numele Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, Amin, stropind-o cu apă sfințită, în timp ce rostea litania: „Spirite ale răului, spirite amăgitoare, îndepărtați-vă la două sute de leghe de aceste locuri“, pe care o repetă de mai multe ori, până ce pare că se liniștește, își dă ochii peste cap, necunoscutul se îndepărtează de limba ei, îi șterg saliva dintre dinți și Jacinto zice: lăudat fie Domnul că a eliberat-o, spun Crezul și, în cele din urmă, deschide ochii, o sărută toți și râd împreună cu ea. E liberă, fiindcă ființa rea s-a speriat văzând credința noastră – conchide Juan Camacho. De aceea a preferat să se adăpostească în alt trup, departe.

Capitolul cinci

Căutarea

Căci lupta noastră nu este împotriva cărnii și a sângelui, ci împotriva căpeteniilor, împotriva domniilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății, care sunt în locurile cerești.

Sfântul Pavel, *Efesenii*, 6,12

Avionul DC-9 se legănă câteva clipe după ce pilotul îl înclină într-o parte; jos se întind pământurile mlăștinoase ale Huelvei și frontiera cu Portugalia. Se apropie de gurile Atlanticului la zece mii de metri înălțime printre turbulențe atmosferice și reflexele soarelui pe fuselaj, sfâșiind plafonul de nori, în timp ce stewardesa le reamintește să-și pună centurile de siguranță, ca măsură de prevedere suplimentară, pot fuma dacă doresc, și imediat aud vocea comandantului Requena anunțându-i că acolo temperatura este de douăzeci și două de grade Celsius și prognoza spune că în următoarele zile se poate face plajă, conform tradiției în Insulele Fericite chiar din negura istoriei lor; acum vom intra în legătură cu turnul de control de la Casablanca, vom urma dâra de spumă a coastei marocane până ce vom trece de stâncoasele Insule Sălbatică, ca să aterizăm, după o oră și douăzeci și cinci de minute.

Primul lucru pe care-l simți când motoarele amuțeau și, în sfârșit, sosea scara, fu o pală de aer cald, buretos, ce venea învăluit într-o străfulgerare de lumină. Survolaseră, în mod obligatoriu, orașelele-satelit, piscinele scânteietoare, pâlcurile de bungalouri, ce păreau cutiute albe, terenul de golf și o linie de spumă lipită de o lungă fâșie de coastă. Era la al doilea whisky, când zări insulițe de verdeată pe culmi și câțiva palmieri scăpați de joagăr din oaza de lângă bălți, punct de întâlnire al păsărilor migratoare, asfixiindu-se în avionul incomod, plin până la refuz, suportând efectul decompresiunii fără o fărâmbă de aer.

6,35 după-masă, după ce își dăduse ceasul înapoi cu o oră. Honda Civic pe care i-o dăduseră la biroul de închirieri plonjă în șuvoiul de pe autostradă, printre pământuri calcaroase ce păreau lipsite de viață, doar limba-boului și buruieni, paravânturile scheletice, foliile de plastic ale serelor și repezișurile dealurilor necultivate, râpele cu scaieți, colinele cu nisip zgrunțuros, plantațiile de bananieri clătinate de vânt lângă această mare ce păstrează, poate, zidurile ciclopice ale unui continent scufundat, cum sugerase chiar el într-un număr din noiembrie, bazându-se pe datele furnizate de oceanografii ruși, pe care le publicase și ziarul *El País*.

Văzu, de asemenea, bucăți de plastic, sticle, cutii de carton și gunoaie, și apoi casele în culori țipătoare agățate de țancuri, și blocurile din San Cristóbal, care încearcă să le ascundă. Când se trezi, simți pe pleoape senzația unor clești umezi; se duse la fereastră, trase perdeaua și văzu în fața lui un petic de apă cenușie, mușcată de un vânt ce o face să se izbească de stabilopozii de la marginea bulevardului. Simți mirosul de motorină din radele portului și zări în fața hotelului douăsprezece vase de diferite mărimi, dar nici un pescăruș, nici alte păsări marine.

Văzu că orașul e o limbă alungită între povârnișuri și apă, ce se apropie de vânzoleala marilor pescadoare trase la chei – cuib de fierotenii, punți roase – și se cațără pe colinele de *jable* și se aprinde la rugul cerului, când acesta nu e acoperit de o burtă de nori de la istm până la capătul celălalt, unde se întemeiase regalul oraș al Conchistei. Văzu, de asemenea, culmile albastrii, tăiate vertical de desprinderile provocate de vechile aluviuni, pe vremurile când frunzișul atrăgea ploile.

Se sculă și se apucă să verifice lista de comisioane pe care trebuia să le treacă prin vama de la Barajas¹: pick-up-ul, radiocasetofonul, inevitabilele statuete cumpărate pe tocmeală de la sene-galezi pe promenada Las Canteras, încărcătura de elefanți de abanos și rumegătoare din *palo de rosa*², toate fleacurile acelea oferite de comerțul unui porto franco, sticla de whisky, tutunul,

¹ Aeroportul din Madrid.

² Arbore american din familia *boraginaceelor*, cu un lemn roșu cu nervuri negre, foarte apreciat în ebenisterie.

broderiile *made in Hong-Kong* și romul cubanez autentic. Își amintea de toate acestea, în timp ce se râdea și se dădea cu loțiune, ca să intre în ascensorul unde se aude o orchestră prin rețeaua de muzică ambientală: șase, cinci, patru, se aprinde luminița roșie ce indică ordinea etajelor Hotelului Iberia, pregătit să înfrunte calmul dimineții în care va începe tatonările, telefoanele, în căutarea unor fire pentru istoria ce va fi oferită în numărul din mai, cu un titlu atrăgător pe copertă, care va permite șase ori șapte pagini de text și ilustrații, cea mai reușită reconstituire a întâmplărilor din luna aprilie 1930, ce s-au soldat cu un proces de răsunet și cu o sentință care a stârnit încă și mai multă vâlvă pentru presupusele tortionare ale unei fecioare de douăzeci de ani. O expoziție cu vânzare care va face să-i crească acțiunile redactorului Enrique López, prima sa contribuție serioasă de când obținuse diploma în Științele Informației, momentul de a depăși articolele de mai mică importanță despre OZN-uri, parapsihologie sau romane deosebite, precum și de a perfecționa stilul reportajelor cumpărate de la agenții străine și veșnic traduse într-o spaniolă infamă.

Își amintea acum de ultimul său reportaj, care – potrivit obiceiului – se publicase fără semnătură; trata despre schimbări de personalitate și fenomene de posesiune a ființei umane de către spirite, și – printr-un incredibil hazard – ar putea fi punctul de plecare pentru a studia cazul Franciscăi, bazându-se pe analiza lui Anselme Ribot cu privire la Félicita Connor, precum și pe cea a doctorului Morton Price în cazul celor patru personalități alternative ale Martei Beauchamp, sau poate ar fi mai logic să menționeze cele nouă tipuri de medii citate de Allan Kardec; adică dezvoltarea tezei lui Hipolyte Léon Denizart, care, în 1854, stabilea principiul că spiritele comunică prin următoarele categorii de persoane: 1. cele care produc efecte fizice, pentru că mișcă obiecte; 2. cele senzitive, care *simt* prezența spiritelor; 3. cele care le aud glasul; 4. cele care-și pun la dispoziție limba, pentru ca spiritele să se exprime; 5. cele care le văd; 6. somnambulii; 7. cele care vindecă; 8. cele care scriu și desenează în mod automat și, în sfârșit; 9. cele care vorbesc limbi ciudate, reproducând ce le dictează spiritul.

El însuși redactase raportul pe care-l intitulase *Există o altă viață?*, ce începea rememorând comunicarea surorilor Fox, în 1847, și după aceea amintea că din antichitate era cunoscută credința în dualitatea trup și suflet, precum și în existența unui al treilea principiu – denumit „Ka” de către egipteni, „corp astral”, de către teozofi, și „perispirit” de către specialiștii moderni – ceea ce ne conduce la teoria că sufletul sau o parte inalterabilă din noi înșine se bucură de esența divină și că al treilea element e un fel de fluid electromagnetic însărcinat să conserve sufletul în corp până când, o dată cu moartea, îl poartă prin spații și, atunci, în timpul acelor peregrinări, apare facultatea de a se manifesta.

Scrise că *ouija*¹ devenise o simplă distracție, fiindcă respectiva tablă îți permite nu numai să obții răspunsuri de la ființe moarte de veacuri, ci și să intri în contact cu extraterestrii. Să fie energia mentală a celor ce „se joacă” pricina tuturor acestor lucruri? – se întreba.

Să fie faptul că oamenii, asediați de o lume în permanent haos, simt nevoia să creadă în alte lumi, mai pure, în paradisuri pierdute, sau poate există nu a patra dimensiune, ci multiple planuri ce scapă creierului nostru, a cărui capacitate o folosim doar în proporție de cincisprezece la sută?

Scrisese că Friedrich Jürgenson, din Suedia, înregistrase peste șase sute de benzi cu psihofonii. Pe de altă parte, doctorul american Raymond Moody studiase peste o sută cincizeci de cazuri de moarte clinică; cercetările lui vorbesc de o lumină strălucitoare în prezența căreia muribundul își re trăiește trecutul. Dar rușii explică asta ca fiind simple halucinații ale unui creier puțin irigat. În altă ordine de idei, psihologa Edith Fiore demonstrase prin hipnoză regresivă că pacienții ei își pot aminti viețile lor anterioare.

Simplă înșelătorie? se întreba. Să ne amintim că spiritismul puternic structurat și ierarhizat dăduse naștere unei religii în care mai cred încă milioane de ființe umane, mai ales în Vietnam;

¹ Tablă de lemn cu literele alfabetului, cifrele și cuvintele „da” și „nu”, folosită în ședințele de spiritism. Numele reprezintă unirea cuvintelor *oui* și *ja*, „da” în franceză și respectiv în germană.

preconizează fraternitatea universală, urmează structura catolicismului – papă, cardinali, episcopi – și celebrează ceremonii de cult, folosind medii care îi invocă pe Buddha și pe însuși Cristos.

Continua afirmând că istoria științei demonstrează că nu întotdeauna e de-ajuns bunul simț, spiritul cartezian, pentru a înțelege realitatea. Dar, când e vorba să admitem că însăși ființa umană produce ectoplasma și materializările, lucrurile sunt mai complexe. În privința transmitătorului, transa este produsă de subconștientul lui? Se pare că mărturiile invocate se pot explica prin viziunile sau cunoștințele paranormale ale unei ființe umane. Un exemplu celebru, citat de Kant, este cazul viziunii misticului Swedenborg, care, aflându-se la Götteborg în 1759, a văzut și a relatat incendiul ce devasta Stockholmul, la trei sute de kilometri. După trei ani, însuși Swedenborg rămase șocat la Amsterdam, când avu viziunea strangulării țarului Petru al III-lea în chilia sa. Toate acestea nu fac decât să confirme că omul poate produce energii necunoscute, ca cele care au provocat cicatricele Teresei Neumann.

Rezumând: civilizația occidentală se bazează pe raționalism, care înlocuiește credințele magice, fără să le abandoneze complet, fiindcă omul are nevoie de mister, de vreme ce propria lui existență este o enigmă de nepătruns.

Așa se termina raportul, care s-a publicat pe cele două pagini de mijloc. Prietenii îl felicitaseră pentru claritate și, acum, Enrique López, curat și mirosind frumos, se îndreaptă spre întâlnirea din acea dimineață ce strălucește cu cele douăzeci și cinci de grade Celsius, pornește motorul, o ia pe Avenida del Mar și vede că în fața falezei din gigantice blocuri de beton se întinde pluta oceanului și că, la capătul acestei câmpii gri-albastrii, trec petrolierele. Marea – ancorată în chila pământului, liniștită.

Automobilul Honda Civic, sub soarele ce îi roade strălucirea caroseriei, rămase la intrarea pe drumul pietruit pe care înaintă Enrique López, cu un aparat de fotografiat Minolta recent cumpărat de la un bazar indian și cu magnetofonul. Merge ca un lup de stepă printre gardurile plantațiilor de banani și resturile canalelor

ce aprovizionau cu apă fabricile de zahăr; nu vede decât buruieni printre pietre, mușchi pe stâlpii conacelor părăsite, pete de văruială jupuită, pânze de păianjen pe grinzi, găuri în acoperișuri.

Pe partea cealaltă zări resturile mănăstirii franciscanilor, abandonată de la secularizare, cu livezile ei, acum nefolositoare, cu scenele Drumului Crucii pe străzile de costișă: Carreñas, Inés Chemida și Huertas; pasaje și scurtături ce par a fi frecventate doar de cucuvele și lăstuni.

— O țară mai încolo e casa boierilor. Da' ce treabă aveți acolo? îl întreabă, neîncrezător, omul așezat pe o bancă la marginea drumului, fără să se oprească din răsucitul unei țigări, cu săpăliga lângă el, cuțitul cu mâner lucrat la cingătoare, ochi bănuitori sub pălărie.

— Ai grijă, dom'le, că pe meleagurile astea morții îi mănâncă pe cei vii și viii se mănâncă între ei.

Enrique rămase surprins de ciudata limbariță a țaranului care, în pofida rezervei de la început, părea dispus să-i facă toate mărturisirile din lume, între zidurile de piatră și colțurile uliței.

— Vreți o țigară, dom'le? Îi oferea tabachera cu tutun de Virginia, aproape de locul unde începeau canalele de distribuire a apei, lichid de preț pe care îl măsoară în unități de mizerie — litri pe secundă, oră —, și vorbea alene, cu aceeași indolență ca a aerului înconjurător.

— Ascultați-mă pe mine, n-o să găsiți nimic bun acolo — și Enrique vedea fundul rezervorului de apă acoperit de limba-soacrei lângă paraclisul ce fusese jefuit, din ale cărui statui flamande câteva ajunseseră, cel puțin, în magazine de obiecte de artă din Londra, și tripticul atribuit lui Van Dyck, datorită marii asemănări între Pruncul ținut în brațe de Fecioară și cel din „Fecioara și potârnichele“, deși unii critici consideră că astfel de plagiate artistice erau frecvente în epoca respectivă, fiindcă modelele-copii erau tare neastâmpărați; și agheasmatarele, nisiparnițele, cupele și potirele, ostensoriul ciocănit, cădelnițele și candelabrele, sfeșnicele mari ce cântăreau peste douăzeci de livre de argint cu cinci uncii, tripticurile liturgice aurite din secolul al XVII-lea, serviciile de apă și de vin pentru slujbă, crucifixul cu brațele terminate în

flori de crin, clopoțelul și sfeșnicele din același material, precum și Sfântul Iosif și unica imagine a Maicii Domnului Mireasă, al cărei autor a fost probabil un sculptor în lemn influențat de ambianța spaniolă ce exista în Țările de Jos în timpul lui Filip al II-lea, după cum stau mărturie chipul oval și fruntea înaltă și senină a Fecioarei, ce pare aproape o țigancă.

– Să știți că de când s-a întâmplat nenorocirea, în locul ăsta nu mai trăiesc nici sitarii – și îi povestește cum, într-o noapte, a venit viitura mare pe râpă și a luat casa majordomului și roata cu teici a lui don Cayo Aurelio, de mai zac și acum resturile împrăștiate prin jur, teicile mâncate de rugină, precum și bucăți de lanț și angrenajul care mișca tamburul, alături de araucaria și laurii de India aflați în mijlocul grădinii, într-un spațiu gol, și, la capătul celălalt, locul grajdurilor, unde probabil că era forfotă mare în timpul tăiatului și transportului trestiei, dar unde văzu doar resturi din balustrada ce despărțea cuibul de camelii roșii de straturile de trandafiri. Găsi pete de cinabru și cocleală pe un ciob din bronz ce aparținuse, poate, soclului sculptat al uneia dintre fântâni; la cincizeci de metri spre răsărit se întindea linia colibelor sclavilor negri și mauri și șoproanele pentru cămile și catâri. I se păru că vede secerile pentru rărit și secerat, încărcăturile de trestie pentru măcinat, lemnele trosnind în focul continuu de sub cazane și femeile care țeș, fac leșie, ori cos tarnițe și le dau țăță pruncilor ce au pe jumătate sângele lui don Nicolás, don Jácome, și don Aristeo, căci neîndoios că aceștia întemeiaseră dinastii de creoli, pe potriva rangului și condiției lor în vremurile bune, când moșia La Vega era o reductă unde pătrundeau cu greu slujitorii justiției, fiindcă între zidurile ei domnea legea darurilor: stofe și tapiserii de Rouen, Londra și Olanda, sipete lucrate și cărnuri puse la sare erau cel mai bun mijloc ca acțiunile judecătorești – din pricina vreunei legături scandaloase a tinerilor moștenitori, încăierărilor la cârciumă și a tertipurilor jucate soților înșelați – să fie suspendate.

– Nici sitarii. Să fiți atent. Păsările nici nu mai cuibăresc pe-aici, continuă, trântind o flegmă tulbure cu ultimele fire de tutun, cu brațele sprijinite de un gard de cărămidă și privirea pierdută într-un punct îndepărtat, aproape fără să se uite la inter-

locutorul lui, observându-l cu coada ochiului, în vreme ce Enrique López nu ştia ce să facă.

Îşi făcu cruce când intră în capelă; nu vine nimeni pe aici niciodată, unii zic că locul e vrăjit, ştiţi?, că văd lumini şi aud suspine la miezul nopţii, şi adevărul e că iarba ce creşte pe aici n-o mănâncă nici găngăniile, apa e o sărătură ce omoară plantele, plantaţiile de banani dau fructe bune de aruncat, dovlecii se pălesc, fasolea dă bob negru şi porumbul e mâncat de viermi. Asta zice ţăranul prin venele căruia curge sângele semănat de stăpâni în servitoarele lor, sau este chiar unul dintre acei copii abandonaţi crescuţi la orfelinat până când, în 1917 – la moartea lui don Eurípides – familia închise orfelinatele pe care le întreţinea prin voinţa exprimată în testamentul său de don Edesio, în 1852, îndeplinindu-i astfel legatul cu nouă ani peste cei cincizeci hotărâţi.

– Otravă, nu e decât otravă, zise, şi cine ştie dacă propriul lui tată ajunsese să vadă necazurile venerabilului fondator al celor două orfeline, caznele lui în confreriile Nazarineanului şi a Sclavilor Sângelui Dumnezeiesc din Vinerea Mare, ciliciile şi lanţurile pe care le târâse pe străduţele cartierului San Francisco în zorii zilelor Săptămânii Patimilor, cu picioarele o rană, ca jertfă pentru păcatele lui şi ale strămoşilor lui. Otravă, numai otravă învăluind ruinele conacului prădat acum mulţi ani, la marginea râpei, care azi e o matcă de pietre netede, şlefuite de aluviunile trecutului.

Îl impresionează lenta curgere a aerului, această încetineală densă ce a apărut de când a coborât din avion la Gando¹, în stratul plumburiu al norilor – burtă de măgar, cum i se spune aici – ce se formează de-a lungul litoralului asemenea unei pânze de păianjen, în gesturile şoferilor şi pietonilor care traversează pe oriunde, în oboseala chelnerilor şi, în sfârşit, în acest calm sfânt al unui popor ce pare indiferent la proliferarea lozilor lor zugrăvite pe şoselele

¹ Aeroportul din Gran Canaria.

de pe coastă și pe cele de munte – AFARĂ GOTII¹, MPAIAC² – care acoperă rarele semne de circulație de la intersecții, oprire obligatorie, drum periculos pentru șoseaua ce urcă la Los Pechos, cea mai mare înălțime a insulei, foișorul de unde îți dai seama că insula e o emisferă despăcată de râpele viiturilor și înșăilată cu piscuri, unde nu mai crește nici drob, nici *tagasaste*, nici măcriș, nici cătină-de-negi, nici *barbusano*, nici *amagante*, nici *estrelladera*, nici *bencomia*, nici *til*, nici *sacatero*, nici *tajinaste*, nici *faya*³, fiindcă Tamaránul e blestemat și zeul ploii nu aduce norii cu pânțecă negru, care plesnesc în schimb în largul mării, și de-aceia le merge prost pădurilor de pini din zonele reîmpădurite ce încearcă să șteargă aspectul de Sahară al stepelor unde înflorise vechea *laurisilva*⁴.

¹ *Godos* (sp.), denumire peiorativă aplicată spaniolilor din Peninsula de către populația din Canare, mai ales de către cercurile independentiste.

² *Movimiento Para la Autodeterminación e Independencia del Archipiélago Canario* (sp.), Mișcarea pentru autodeterminarea și independența arhipelagului Insulelor Canare.

³ Specii de arbori și plante caracteristice florei din Canare.

⁴ Pădure umedă, compusă, în general, din lauri și alte genuri înrudite, vegetație tipică în Insulele Canare, azi aproape dispărută.

Capitolul șase Riturile

Când duhul cel necurat iese din om, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă și, negăsind, zice: Mă voi întoarce la casa mea, de unde am ieșit. Și venind, o află măturată și împodobită. Atunci merge și ia cu el alte șapte duhuri mai rele decât el și, intrând, locuiește acolo; și se fac cele de pe urmă ale omului aceluia mai rele decât cele dintâi.

Sfânta Evanghelie după Luca, 11, 24-26

Așa grăi, înainte de a adăuga că Materia se emancipează de Spirit prin reintegrarea Ființei și a Neființei în Neființă. Asta se petrece o dată cu moartea, dar cum toți oamenii – după asemănarea prin antonomază cu Ființa, cu Creatorul – sunt două jumătăți ale unei unități care, separate, primesc numele de suflet geamăn și unități constitutive ale Ființei, aceasta presupune că, în timp ce o jumătate se încarnează în trup, cealaltă jumătate trăiește în corpul astral și amândouă doresc să se completeze străbătând un drum al perfecțiunii, ce implică înaintarea spre cunoașterea adevărului.

– Fraților, Dublul Eu îl pune în gardă pe Îngerul său Păzitor, căci fiecare avem Spiritul nostru Protector, după cum spun învățații științei noastre, care este cea adevărată pentru dobândirea mântuirii. Și datorită acestui mecanism, Ființa devenită trup se înalță din abisul patimilor cărnii ce o ține prizonieră, printr-o comunicare ce este, în fond, o sublimare: firul fluid.

– Și de ce suntem prizonieri și suflete întemnițate? întrebă Jacinto María foarte interesat, în ciuda faptului că fața lui trădează atacurile ftiziei; simțea că se sufocă din cauza aerului închis din încăpere și a persistenței tămâiei, e slăbit fiindcă în ultimele

săptămâni nu prea avusese poftă de mâncare, acum se ține cu hipofosfiți, pește alb, apă de lămâiță și spanac mexican, că altceva nu-i pofteste stomacul și pieptul aprins, și expectorează, fierbe în febră și-l îneacă tusea. Cu toate acestea, își torturează materia pieritoare întru înălțarea spiritului, căci în vară avusese deja revelații importante pe plaja de la Salinetas, în tovărășia lui Juan Camacho, și de aceea simte chemarea de a se ridica mai presus de boală, mai presus de junghiurile din piept, mai presus de respirația grea și puroiul pe care-l scuipă cu flegma matinală. Suportă suferințele numai ca să se apropie de învățătura comunității și, astfel, să devină unul dintre membrii ei cei mai de seamă, în ciuda atacurilor de astmă, căci de asta crede că suferă, cum îi spusese Juan Camacho, și cu toate că este o boală supărătoare, nu trebuie să ne facă să ne dăm bătăuți și cu atât mai puțin să ne abată de la drumul desăvârșirii.

– Fiule, știința îți luminează îndoielile. Uite, ființa e suflet luminos, dar unirea între trup și suflet presupune lumină și umbră, deoarece, dacă spiritul privește spre Atotputernic, materia se îndreaptă spre lucrurile pământești.

– Atunci ce trebuie să fac?

– Privește această flacără a lumânării, ea e viața ta, și se consumă cu pași rapizi. Dar o nouă lumină se va aprinde dacă ajungi la înțelepciune înainte de moarte.

Ariadna simți un fior străbătându-i tâmpilele; avu presimțirea că nenorocirile vor cădea asupra familiei, cu toate îngrijirile pe care i le dă Juan Camacho, lungile plimbări, infuziile cu plante aromatice și exudațiile în fața vasului cu jăratîc de frunze de eucalipt. Ea însăși se simțea slăbită din pricina pierderilor de sânge în timpul ciclului și a durerilor ascuțite ce însoțeau scurgea. De aceea se cutremură când Călăuza arată că, pentru unii, încarnarea pământească este pedeapsa dată de Dumnezeu ființei, deși asta e fals, deoarece ființa care comunică cu noi nu e lipsită de trup, iar mediul e o persoană aleasă pentru a ne face să vibrăm la zgomotele, semnalele și indiciile pe care ni le trimit ființele din zona astrală. Tu însuți vei putea ajunge să auzi zgomote și lovituri de corpuri tari, fără să se producă o izbitură aparentă, ba chiar vei

vedea scene pe care majoritatea oamenilor nu le observă, vei dialoga cu ființe materializate ce rătăcesc în beciurile Purgatoriu-lui până la eliberarea lor și, astfel, vei fi mai înțelept.

Era înfășurat într-o mantie violetă pe care se vedeau o mulțime de stele în opt colțuri, iar în față avea un șorț ce arunca străfulgerări datorită strălucirii lumânărilor mari. Cu regularitate lua sfeștocul dintr-o căldărușă în care turnaseră apă de ploaie, oțet, sare și cimbru, și stropea colțurile încăperii, în timp ce recita lista numelor infernale ce trebuie ținute la distanță, și așa îi numea cu glas tare pe Abaddón exterminatorul, Ahpuch diavolul maya, Ahrimán mazdeianul, Bafomet din Temple, Beelzebuth al Muștelor, Damballa al șarpelui, Hecate al abisurilor, Guayot diavolul *guanche*, Mefistofeles al lui Faust, Metzli azteca, Moloch fenicianul, Sekhmet egipteanca răzbunătoare, Shiva hindusul, Ciortîi rusul, Shamus sumerianul, Thot magul și, în sfârșit, pe Yen-lo Wang din China. Apoi îi numea pe cei patru prinți: Satan, stăpânul sudului și al focului, Lucifer, al răsăritului și al aerului, Belial, al nordului și, ultimul, Leviathan, cel ce cârmuiește apusul și este un balaur ieșit din adâncurile mării, toți divinități de mâna stângă, ce trebuie să se odihnească până ce sunt chemați.

Continua să vorbească solemn și grav de pe estradă. Al doilea frate binecuvântează o stolă și i-o pune pe umeri. Are desenată o cruce întoarsă, mai exact un simbol ce reprezintă un jug din două cruci suprapuse, cea superioară cu brațele mai scurte decât cea de jos, așezate amândouă pe un semn ce pare un opt culcat, poate o mască de carnaval, în așa fel încât imaginea să se detașeze pe un fond pe care se citește cuvântul *Fides*¹ într-un chenar verde.

Anunță că va continua liturghia cuvântului și pentru asta neofiții își vor calma gândurile, vor lua loc în bănci și vor rămâne așa, în genunchi, cu lumina în mână, fixând cu privirea acea flăcăruie care este existența ta. Așa vei înțelege că Dumnezeu vorbește prin tine, fiindcă, pentru a ajunge la El, vei fi în stare să te lepezi de toată această povară nefolositoare și putredă care este

¹ Credință (lat.).

materia, recunoscând că Biserica și Statul trăiesc din exploatarea omului, căci încurajează obscuritatea.

Dinspre plantația de banani venea o țandără de lună și în iaz orăcăiau broaștele. Francisca era trează când pătura de ceață întunecă luminile din Cendro.

Mult timp după aceea, María del Pino avea să-și amintească, asemeni unei năluciri, clipa în care primul animal făcu să sune pârghia cursei și chițăitul i se încrustă în tâmpile. Șobolanul încercase capcana de la distanță, neîncrezător, ca și cum i-ar fi părut suspectă ușurința cu care i se oferea brânza parfumată, așa cum o fac prin părțile locului, cu zeamă de scai amestecată în cheag; botișorul adulmecând prada și ochișorii scormonind penumbra, în vreme ce Francisca se cufundă în zorii somnului până ce se aude sfâșietura ce o pune în gardă, șobolanul cenușiu vomitând sânge din gâtlee, cu spinarea ruptă de sârma ce îi sfredelește coastele și îi sfârtecă abdomenul, chițăind, acum, când ea se apropie cu opaițul ținut sus, asemenea unui strigoi cu cămeșoiul ei, animalul dându-și ultima suflare, un firisor de sânge pe dale.

– Ieși, câine blestemat! exclamă; dă lovituri cu coada măturii, o dată și încă o dată, dar animalul e doar o grămăjoară cenușie și roșie, și ea îi poruncește să se ridice și să fugă pe fereastra deschisă larg, când María del Pino o aude strigând pentru a doua oară: Ieși, câine!

Trebuia să-și amintească în mod obligatoriu acele nopți când prindea unu, trei, până la cinci șobolani în cursele de șoareci pe care le împrăștiase prin ungherele cele mai neumblate ale podului; unii, pricăjiți, de câteva luni, alții grași cât un iepure, întruchipări toate ale necuratului ce dorește, neîndoielnic, să aducă nenorocire în această casă binecuvântată, și de aceea e drept să-l înfrângi pe Satan, să-l umilești în toate încarnările ființei sale, să-l faci să sufere de mii de ori între firele subțiri de sârmă ale curselor unde bestiile astea cad una după alta, de parcă n-ar fi în stare să învețe care este fructul oprit; dimineată după dimineată, umplând spațiul de alergături și chițăituri, iar ea trântind scuipați și cerându-le să săvârșească minunea de-a se ridica și fugi, nevătămate.

– Surorilor, azi-noapte l-am prins de trei ori pe ucigă-l-toaca, să-i aducem mulțumiri Domnului și Sfinților Iacob și Ioan, ca să nu ne părăsească puterile lor divine și să putem extermina, astfel, plaga aceasta – le spune când le trezește; căscând, deșteptându-se, nu au auzit nimic, răspund, dar în noaptea asta vom sta de veghe și vom aduce o jertfă pentru sănătatea fratelui nostru, pentru ca Dumnezeuiescul Fiu să ni-l dea înapoi sănătos, iar îngerașii din amvon și moaștele purificate prin harul sfinților slujitori ce au cărmuit parohia până azi să-l ajute în durerea lui. Să ne rugăm, spuse îndreptându-se spre capelă, cu legătura de chei sunându-i la centură. Pătrund în lăcașul sfânt, ale cărui vitralii le-au acoperit cu pânză neagră, cufundat astfel în întunecimea Sâmbetei Mari, cu pânză neagră pusă și pe icoane. Aprind duzini de lumânări pe două rânduri, la stânga, pentru a conjura ființele răului, și la dreapta, ca jertfă adusă ființelor binelui.

Își scoase corsetul și, doar cu un voal drept veșmânt, se îndreptă spre chivotul unde păstrau potirul cel mare. Îngenunche de trei ori la rând și coborî treptele cu încetineală. Le porunci să se ridice și să se pregătească să primească împărtășania, dacă se simt neprihănite. Uitase sticlutele cu vin și apă și se întoarse după noi genuflexiuni; stropi ostiile ce umpleau cu vârf marea cupă de argint și aur cizelat și se pregăti pentru cuminecătură.

Și ele se dezbrăcau: carnea trebuie să fie liberă, fără legături ori apăsarea unor corpuri străine sau a metalelor, pentru ca să perceapă mai bine presimțirea de lumină ce personifică dorința de a ajunge dincolo de prostescul înveliș al cărnii.

- Domnul cel fără de prihană pogoară asupra noastră!
- Amin!
- Sfântul Apostol Iacob cel Mare ne apără!
- Facă-se voia Sa!

Fiecare primi o ostie îmbibată cu oțet; ea intră în confesional. Cristina și María del Pino îi puseră stola și o beretă roșie.

Apoi luă sfeștocul și îl băgă într-un castronaș; îl agită înăuntru și se pregăti să marcheze punctele cardinale, invocându-i pe evangheliști, ca să-i îndepărteze pe Satan din miazăzi, pe Lucifer din răsărit, pe Belial din miazănoapte și pe Leviathan din apus.

Ariadna agită clopoțelul, cerând concentrare înainte de a stinge lumânările de la stânga. Atunci Francisca luă un pergament legat cu grijă și citi:

– În numele lui Cristos, Regele pământului, poruncesc forțelor întunericului să ne scape de influența lor în această zi!

– Amin! răspunseră, cu lumânările aranjate în cerc protector, înconjurându-le, delimitând sfera.

Cere apă din cristelnița de la intrare, i-o aduc, și Francisca lasă în urmă dâre ude în formă de cruce; ajunge în dreptul fiecăreia și le desenează cruci enorme, de la gât până la sex. Se oprește la sâni, spune rugăciuni cu glas scăzut, formule ce sunt doar un scâncet pe buzele ei.

– Acoperiți-vă! zise deodată; conduce procesiunea în interiorul lăcașului, cântând:

*Veni, Creator Spiritus,
Mentes tuorum visita;
Imple superna gratia,
Quae tu creasti pectora*¹

căci sunt curate și fără de prihană datorită abluțiunilor, Sfântul Duh a umplut de cerească fericire sufletele slujitoarelor sale, fiindcă ți se spune Consolatorul, Dar al Celui de Sus, Izvor de apă vie, Foc, Caritate și Uniune; Tu, care dai cele șapte daruri, ești degetul sau forța Tatălui, Logodnicul ce ne inspiră purtarea cinstită; aprinde cu lumina Ta simțurile noastre, insuflă iubirea Ta în inimile noastre și întărește prin veșnic ajutor slăbiciunea cărnii noastre. Francisca le conduce ca într-un cortegiu al tenebrelor.

Se oprește brusc.

– Ariadna, de ce nu cânti? o întreabă pe un ton ce încearcă să fie o dojană drăgăstoasă. Crezi că n-am observat că de-abia iei parte la ritualuri?

Pălește, simțind fixitatea ochilor ei ca doi tăciuni livizi. De-abia izbutește să vorbească.

¹ Vino, Spirit Creator, / Pogoară în mințile ființelor tale; / Uplete cu harul ceresc, / Sufletele pe care tu le-ai creat (lat.).

– Iertați-mă, surorilor, am amețeli. Probabil fiindcă aseară nici una n-am prea mâncat.

– Impostoareo! se ridică în falset, continuă s-o mustre, înfige oțelul pupilelor ei în cel mai adânc ungher al viscerelor celeilalte. Ești altfel decât noi, ai un nume păcătos, tu însăși ești păcătoasă; s-au oprit din procesiune și acum o înconjoară și o ocărăsc, o asediază; golesc recipientul în care țin urina într-un castron de lut și o scuipă când îi aruncă lichidul acid pe cap, îi ordonă să frece pe jos, va trebui să-și purifice trupul în troaca animalelor.

Francisca și celelalte s-au apropiat de patul mamei lor, o trezesc, o informează despre rătăcirile Ariadnei, cum a întrerupt slujba de utrenie și în ce chip a încetat să-i mai fie pe plac Domnului, despre îndrăzneala ei de a nu cânta *Veni Creator* și blasfemia de a primi cuminecătura fără să fie neprihănită și că, ținând seama de precedentele ei, ar fi bine să o izoleze pe timp de trei nopți, poate în pivniță, în vechiul rezervor de apă sau în vreuna din peșterile unde locuiseră indigenii, de cealaltă parte a râpei, unde se mai găsesc, destul de ușor încă, resturi de idoli, pietre cioplite cu stângăcie, altare ale fecundității, precum și ace, spatule, sule, cârlige de undiță, figuri de animale, scoici, semințe găurite pentru podoabe și pene pentru pus pe cap, piulițe de zdrobit, răzuitoare, pietre de măcinat manual, ștanțe pentru tatuaje și haine din fibră de palmier și blănuri, cusute cu tendoane de capră și fibre, căci există o rețea de peșteri decorate cu motive de benzi în zigzag, cercuri și romburi colorate, triunghiuri pe care obișnuiau să și le picteze și pe cap în semn de sărbătoare, poate ca să însoțească astfel festivitatea de Beñesmén¹, ce are loc vara, când soarele intră în Capricorn.

– Faceți ceea ce trebuie, fetelor, ca să fie din nou pe placul Domnului, spuse, în timp ce fiicele ei stau în jurul patului și, în camera de la celălalt capăt al culoarului, își drege glasul don Cayo Aurelio, pe care îl condamnaseră la cea mai completă izolare, care coincidea cu embolia de pe urma căreia rămăsese pe jumătate paralizat, deșeu al unei familii ce nu va mai continua decât dacă

¹ Sărbătoarea recoltei la aborigenii din Gran Canaria.

Jacinto va supraviețui bolii lui, cu toate că de-abia de simte vreo ameliorare, în ciuda leacurilor prescrise de Juan Camacho, în ceasurile petrecute la căpătâiul lui, un Jacinto tot mai sfrijit, devorat de febră și înecat de spută, cu pielea gălbejită, respirația însoțită de un șir de șuierături și zgomote, membrele fără vlagă și vocea răgușită când e în stare să vorbească; tuberculoza lovise în primul născut sortit să redobândească gloria familiei prin unirea sa cu moștenitoarea marchizului de la Cebada, cu nepoata domnului conte sau, cel puțin, cu vreuna dintre pupilele familiilor mai importante, care, pe atunci, primeau educație de la institutoare engleze, pentru că Jacinto e, fără îndoială, o persoană de excepție, brunet la față, ochi de culoare deschisă, sprâncene frumos desenate, umeri robuști, incapabil să se lase ispitit de înclinația insularilor pentru rachiul de trestie de zahăr, luptele de cocoși și alte tentații considerate firești la anii lui. În schimb, s-a dedicat studiilor de teozofie, împreună cu medici renumiți, avocați, ofițeri superiori și doamne din congregații de binefacere, căci toți frecventează Credința, Speranța și Frăția de când și-a deschis porțile ca societate de meditație recunoscută de guvernul Maiestății Sale.

– Faceți ceea ce trebuie, fetelor.

O repetă din pat. Apoi își întoarce chipul spre icoana Sfintei Inimi care domină încăperea, patul mare de mahon, perdelele și masa de cedru unde se odihnesc zece rozarii în relicvarii de preț, amintind fiecare de câte un mare eveniment din viața familiei.

Privește țintă în tavan, pe candelabrul de cristal și pietre prețioase, înnegrit de muște și puzderia de paraziți care pătrund prin crăpături, inclusiv câte o salamandă ce se cațără pe bolțile de viță din curte, coliviile cu păsările și puii lor, ciuberele scunde cu tufe de părul-vinerii, hortensii și hibiscuși.

– Mamă, s-ar putea să fie stăpânită de o legiune de ființe negative.

Vorbește Francisca, din adâncul tăcerii complice a surorilor ei, tăcute ca niște statui.

O lasă, ca întotdeauna, să aibă inițiativa, să conducă ritualurile și să le pună capăt, să îndeplinească rolul de preoteasă în ceremoniile în care comunică cu lumea de dincolo, să fie ea mediul

.capabil să transmită mesajele și dorințele celor ce nu au ajuns la iluminare, ale sufletelor rătăcitoare care plutesc în limburile neantului, ce se prăpădesc de tristețe, lipsite cum sunt de prezența Celui de Sus, și locuiesc pe meleagurile învecinate chiar cu Iadul; ființe chinuite care și-au pierdut pielea și limpezimea ochilor, condamnate să rătăcească prin regiunile nemărginite ale eterului înainte de a fi chemate la judecata divină a Tatălui, la iertarea Fiului, la îngăduința Sfântului Duh, care este asemeni unei reflectări a Tatălui și Fiului.

– Da, fata mea, o știu. Și pieptul îmi este rănit de un pumnal, de un spin de sârmă, la fel ca cel al Fecioarei Îndurerate, căci asta e pedeapsa care m-a doborât, oarbă și surdă la cele ce se petrec în lume, le spune aproape într-un geamăt, cu fruntea îmbrobonită de sudoare, părul alb despletit, brațele încrucișate pe piept.

– Murmurul ăsta; faceți ceva, fetele mele; faceți ceva.

Capitolul șapte Nenorocirile

Îngerii se împreunau cu femeile și din aceste uniuni ieșeau demoni. Astfel de demoni aduseră răul în spiritul oamenilor, nu numai desfătarea trupească, ci și asasinatul, războiul și celelalte vicii.

Sfântul Iustin (105-165 e.n.)

„Bat a mort“, gândi don Cayo Aurelio ascultând sunetul grav, rar, al clopotului rezervat pentru cinstirea morților atât pe înserat cât și în zori, căci înmormântările se fac acum la ore foarte ciudate, mai ales ale celor ce trebuie să folosească sicriul împrumutat – din milă creștinească – de primărie și ale celor ce vin de departe pe târgi.

Se ridică aproape în capul oaselor, dar nu avu confirmarea gemetelor pe care crezu că le auzise. Apoi își îndreptă spatele mulțumită bastonului cu măciulie de fildeș pe care i-l lăsase moștenire taică-său, don Eurípides, unul dintre puținele obiecte ce se salvaseră de patima lui pentru jocul de cărți, de partidele la care își jucase caii din grajd, cuferele de Flandra, servitorii, găinile și coliviile cu cintezoși și canari, după ce fusese scuturat de galbenii pe care-i avea asupra lui, că pe atunci pierdu La Vega bună parte din comorile din trecut, și s-ar fi pierdut până la temelii, de n-ar fi fost mai mare râvna doșnei Aurelia de a ascunde tablouri, giuvaiere și covoare. Dar de-abia reușea, cu bodogănelile ei, să pună nițel casa pe picioare, nici vorbă să-i scuture pe vechili ori să obțină recolte mai bune la tutun și coșenilă, activitățile principale ale moșiei în anii aceia, în vreme ce don Eurípide trăia atât de orb la toate, încât își petrecea nopțile, de seara până dimineața, în interminabile partide, fiind nevoie să i se aducă mâncarea la masa de

joc, și astfel, când se întorcea la La Vega aducea cu el un .iz de băutură și femei, după cum credea nevastă-sa, și se înmulțiră greutățile într-atâta, încât Cayo Aurelio și Timoteo, María Eduvigis și Marcelino au fost nevoiți să petreacă anumite perioade de timp în gospodăriile din vârful muntelui, îngrijiți de dijmași, mâncând ciorbă de hreniță cu *gofio*¹, brânză de oaie, slănină de porc și fructe uscate la soare, iar primul născut se întoarse numai fiindcă Marcelino muri de vărsat, Timoteo se îmbarcă pentru America înainte de a pune mâna pe el poliția și María Eduvigis se mărită cu un notar din Barcelona care își deschise un birou în oraș, și, după un timp, își luă casă în Las Ramblas și nu mai puse niciodată piciorul pe insulă.

Se spală în lighean și se dădu cu nițică apă de flori pe la tâmple. „Bat a mort“, gândi auzind din nou dangătul clopotului mare, darul străbunicului său don Edesio după epidemia de holeră în urma căreia supraviețuise niște luni, până îl lovi din nou anghina pectorală la vârsta de șaptezeci și patru de ani, când insula sucomba lovită de flagel, iar agricultura, artele, comerțul și industria se stinseră, căci navele erau ținute într-o carantină severă. Nimeni nu îndrăzni să se apropie de acest blestem, și familia o scoase la capăt revânzând domnului conte izvoarele de apă de pe proprietatea ei, al căror debit scăzuse la doar trei *azadas*² și jumătate pe zi, și profilară La Vega pe culturi de pământuri uscate, năut, mazăre, borceag și in, pe care femeile îl făceau pânză să se îmbrace megieșii, în timp ce victimele se prăbușeau într-o vlaguială generală și o senzație de slăbiciune în tot corpul, amețeli ce însoțeau o durere de cap puternică, tulburări ale vederii, burtă umflată și dureroasă, ghiorțaieli în mațe, frisoane și scaun dificil, pe lângă vomități ce-ți lasă corpul înțepenit, degetele și articulațiile ca niște cârlige, pielea transformată într-un tegument albăstriu și răsuflarea agitată, cefaleea întinzându-se ca o hidră, pomeții ieșiți, ochii atrofiați și stinși; trupurile ce se sleiesc între evacuări

¹ Făină de porumb prăjit, aliment tipic indigenilor, foarte folosită și azi în Insulele Canare.

² În Insulele Canare, măsură pentru apă la irigații, cu debit variabil în funcție de zonă: 4 l./sec.; 10 l. timp de 12 ore.

totale și colici abdominale, chinuite de sete, și inima incapabilă să pună în mișcare acea materie sanguinolentă negricioasă, groasă, în care s-a transformat sângele, și nici procesiunile, nici medicamentele, nici fierturile de ierburi, n-au fost în stare să pună capăt nenorocirii care – asigură lumea – venise ca o brigantină din Havana.

„Bat a mort“, și se gândi că nenorocirile vin o dată cu bătrânețea, în timp ce își amintea alte epoci triste, când străzile mai erau încă luminate cu petrol, care înlocuise *belmontina*¹, și aceasta, la rândul ei, uleiul, ca să dea o lumină palidă la răscruci. O nenorocire nu vine niciodată singură, îi spunea maică-sa, când îi povestea despre ravagiile lăcustei berbere, nori imenși ce, în câteva zile, nu lăsară fir de iarbă cu viață, nici livadă în picioare, nici ciorchini de struguri pe vrejuri, căci devorară frunzele de palmier și coaja agavelor, așa încât, într-o zi de noiembrie, a trebuit să se adune toți vecinii trăgând clopotele ca de primejdie în clopotnițele de la San Juan Bautista și San Gregorio Taumaturgo, și hotărâră să organizeze expediții care să vâneze insectele și patrule de pază să informeze despre înaintarea lor, cu făclii de pin și aprinzând zdrențe peste tot, în timp ce urmăreau găngania cu zgomot de tinichele și ciomege, săpând șanțuri pentru elitrele lor calcinate.

Dar pe măsură ce le exterminau, soseau și mai multe; în fiecare dimineață eșuau în La Garita uriașe gheme de culoare roșie, căci așa se lăsau târâte de curenții de pe coasta deșertului, și, tot luptând împotriva lor, luă foc pădurea de pini din Cazadores, prăpădindu-se culturile, că nu le mai rămase de mâncat nici știulete de porumb, nici rădăcină de conopidă, nici amara cafeluță, nici cresonul, care creștea în răsărit, nici măcar tărâtele pe care le furau caprelor, și din pricina acestora, dezastrul fu atât de mare, încât, în ziua de Sfântul Ștefan, i se prezentă Maiestății Sale Regina Isabel un raport, informând-o că, deoarece de cinci ani ploile nu mai răcoreau pârloagele și nu spălau pășunile, pieiră animalele de muncă și vitele de carne, găinile și catării, supra-

¹ Tip de petrol; numele vine de la o marcă sau de la un inginer (Belmonte) care ar fi introdus petrolul în Spania.

viețuitorii fiind nevoiți să se hrănească doar cu limba-soacrei și *gofio* din semințe de *mocán*¹, în timp ce bogații făceau comerț cu țărâțele din cufere, de se ajunsese să vezi cerșind pe ulițe pe mulți care altădată erau cunoscuți pentru că îi ajutau pe nevoiași, și în martie și aprilie, în unele zile, se înmormântară până la douăzeci de morți, așa încât săpară o groapă la capătul de apus al cimitirului, unde ajunseseră Juan Roșcovanul de șaizeci și șapte de ani, ce fusese catârgiu al domnului conte în tinerețea lui și acum nu mai muncea că se betegise; Chana Mincinoasa, văduvă ce-și vindea favorurile pe Callejón del Duende; Jacinto Vera, nepot al spițerului din El Ejido; Pedro zis Oliță, megieș din Hoya del Mondongo, pe care-l găsiră în drum, și Tomás Marante, de șase ani, stră-stră-nepot de mauri, care murise în locul numit El Gamonal, și Juana Moartea Belită, din La Mareta, precum și Roberto Găunosul, de loc din Guanariragua, și alte persoane care fugiseră din așezările lor și fură găsite gata putrezite, fără să poată fi identificate, pe care târcovnicul le trecuse ca străini în registrul de decese, ajungându-se până la trei sute cincizeci și nouă de morți.

Văzând că ajutorul Curții întârzie, don Edesio dădu voie oamenilor să intre în La Vega și să umple coșărci și papornițe cu fasole, atât cât hotărâra vechilii pentru fiecare, și nevoia fu atât de mare, încât tinerii ce-o îndurară începură să se imbarce pentru Antile pe aceleași nave — se spunea — care transportau cufere burdușite cu bani pentru băncile din Londra. Niște ani mai târziu, se reapucară să crească viermi de mătase, și pentru asta plantară trei *fanegadas* cu duzi în partea de răsărit, și duzini de femei de toate vârstele treceau în fiecare dimineață hotarele moșiei ca să lucreze broderiile atât de apreciate, în porturile din Levante și în Barcelona, iar holera nu mai era decât o amintire rea.

Se povestește că, pe atunci, fetele de măritat continuau să-și ofere trufandaua virginității lor lui don Edesio și că, din căință, acesta hotărâse, la moartea lui, să se deschidă cele două case pentru copiii părăsiți, pe lângă faptul că-și îndoise pedepsele întru ispășirea păcatelor în Săptămâna Mare. Una dintre aceste case se

¹ Arbore din Insulele Canare, cu un fruct în formă de capsulă ovală, cu gust ușor dulceag.

mai afla în locul ce încă se mai știe cu numele de El Goro¹, denumit așa în amintirea aborigenilor, pentru că le îngropau pe femeile necredincioase în niște adâncituri de formă circulară acoperite cu pietre, unde, fără hrană, urmau să piară, având drept tovarăși viperele și vulturii; iar cealaltă era în La Gavia, altă așezare de peșteri unde locuiseră acei *guanche*, cu șanțuri speciale pentru a aduna apele în timpul iernii. Ambele case se aflau destul de departe de oraș, ca să nu trezească mânia curiei, căci se mai găsisse câte un slujitor al Bisericii care arătase ceva mai mult zel duhovnicesc în predicile duminicale împotriva anumitor nereguli și libertăți pe care seniorii și le permit cu fetele din unele locuri, motiv ce făcuse să prolifereze atât de multe nume ca Expósito și variantele sale Santana, Santiago și Concepción².

„Bat a mort“, gândi ultimul dintre patricienii dinastiei, în timp ce mergea împiedicându-se de gropile și bolovanii de pe drum, străbătând micul oraș ca un fugar, câteva minute înainte de șase dimineața; continua să se lupte cu paralizia lui, când îi ajunse la urechi bocetul clopotului de holeră învăluit în ceață.

Traseră clopotele la paraclis ca de năpastă, în ziua în care Jacinto se trezi învinețit și atât de slăbit, că de-abia respira. Sosiră țăranii și-i trimiseră un mesaj lui Juan Camacho, dar pe la zece fu cuprins de o horcăială de tuse și flegme.

Îi umézeau fruntea cu apă sfințită, îi treceau peste piept tibia Sfântului Amaro, păstrată ca o comoară de preț pentru momentul agoniei, îi petreceau printre degete colecția de rozarii a doanei Josefa, spuneau Crezul, Eu, păcătosul, Salve și tot psalmul Misere, în timp ce Francisca ardea tămâie în cele patru colțuri ale camerei strigând: Ieși, blestematule, din casa aceasta cinstită!

Dar murea fără să fi sosit don Juan Camacho cu cataplasmele lui și fără să fi apărut don Julián și don Leodegario, primii medici care voiseră să impună tratamentele lor plăpândului bolnav, înainte ca familia să refuze ajutorul lor, pentru a se lăsa pe mâinile

¹ *Goro* (limba aborigenilor din Gran Canaria), peșteră mică folosită ca stână; țarc pentru animale; împrejmuire rotundă din pietre.

² Nume de familie date frecvent, în Spania, copiilor din flori.

cubanezului. La amiază, Francisca porunci să fie pus pe o targă și dus, o dată ce murise, la paraclis și, în vreme ce unii dintre zilieri comunicau vestea, alții se munceau să adune pansele, camelii, hibiscuși, dalii și narcise, cu care făcură un covor pe tot culoarul central al bisericii, căci Francisca spuse că pentru înmormântare toată așezarea va fi împodobită cu flori ca de Joia Verde și că episcopul va acorda o mie de zile de iertare celor ce vor însoți corpul acelui neprihănit între neprihăniți, sfânt între sfinți, înger între păzitorii cerului.

Când, în cele din urmă, ajunseră în La Vega sergentul de la postul de jandarmerie cu parohul de la San Juan, președintele cazinoului și trei consilieri, Francisca intră într-o transă din care în zadar încercară s-o scoată dându-i să miroasă arnică și amoniac. Imediat începu să tremure și să-și miște buzele, până ce Ariadna îi convinse pe toți cei aflați acolo să treacă în camera ei, fiindcă e atât de mare durerea pe care o simte pentru frățiorul lor, că acum trebuie să veghem la sănătatea ei, nu cumva să ni se ducă și ea în ceruri. Și vorbea cu multă cumpătare, ce nu putea să nu surprindă în casa aceea cu dosu-n sus, căci doña Josefa se refugiase cu fetele în pod și amenințase că nu iese până nu pleacă toți, iar don Cayo Aurelio se închisese în cabinetul său de lucru, ca să-și păzească planurile invențiilor de acea mulțime gălăgioasă pe care o auzea trecând pe coridoare, sușotind în salonul portretelor familiei, coborând în grădină și intrând în capelă, unde îmbrăcarea mortul în rasa Sfântului Francisc.

Apăru strigând să se aducă un sicriu alb căptușit cu sidef și că dacă nu există în Las Palmas, să-l comande cu vaporul de Barcelona, pentru că trebuie să-l îngroape ca pe un creștin nevinovat, ca pe un suflet binecuvântat, deoarece îl văzuse în vise la dreapta Sfântului Ioan pe un nor de cristal, așezat pe un tron bătut în rubine, și că înmormântarea trebuie să fie duminică dimineața la unsprezece, după oficierea slujbei celei mari, deoarece între douăsprezece și unu băntuie soarta rea, și trebuia neapărat să îngrădească spiritele ce mai dorm încă în peșterile din râpe, în gurile cele mai adânci și inaccesibile deschise de lavă, căci altminteri se va preface în lumină rătăcitoare, băntuind la miezul

noptii de la Llano de las Brujas la cimitir. Toate acestea le spuse Francisca în timp ce dădea dispoziții Hilariei, bucătăreasa, ca începând de a doua zi să gătească de post și toți să se purifice până se va înălța sufletul lui Jacinto în Împărăția Cerurilor, și așa de tare se sperie bătrâna, că puțin lipsi să nu-și ia lucrurile și să dispară pentru totdeauna, dacă n-ar fi intervenit autoritățile, sfătuind-o să rămână la La Vega și să informeze zilnic de toate câte se vor petrece acolo.

Îl îngropară pe 7 aprilie și veni atâta lume, că jandarmii fură nevoiți să deschidă drumul. Până la cimitir făcură trei ore și însuși primarul ținu locul familiei, fiindcă don Cayo Aurelio nu era în stare să prezideze ceremonia, iar femeile se sleiau de plâns în saloane, unde nimeni din oraș nu îndrăzni să intre, căci până și servitorii de la conac plecaseră și nu rămăsese decât Hilaria, să pregătească supă de găină, ciocolata și desertul cu migdale, nuci și alune, pe care le mâncară Cristina și María del Pino, pentru că Ariadna o flagela pe Francisca și-o încingea cu brâul de Vinerea Mare, așa cum îi ceruse aceasta, ca să-și aducă prinosul la mântuirea călăuzei noastre, sânge al Tatălui, frate al lui Cristos, lumină a tuturor luminilor.

Era destinul, spuseră, poate obscura soartă pe care cei vechi o reprezentau săpată în stâncă și la intrarea în peșterile unde își înmormântau marii preoți și vestalele, prinții și căpeteniile războinice, pe unde rătăcesc Tibicenele, care sunt formele schimbătoare ale lui Guayot, zeul nopții, Domnul mănăstirilor și al râpelor vrăjitoarelor.

Fu destinul cel ce făcu să li se arate un semn atât de clar, douăzeci de zile după ce sufletul lui Jacinto se va fi liberat de materie, veghea lor dând roade până la urmă, caznele la care se supusese întreaga familie, în afară de don Cayo Aurelio, fiindcă era redus la un trup gol pe dinăuntru, un sediment vegetal, o ramură fără rădăcină, puțin timp înainte de a se hotărî să încarce cu pulbere Mauserul pe care don Eurípides îl comandase în Germania ca să sărbătorească succesul campaniei din Maroc.

Francisca stă întinsă, își dă ochii peste cap, lasă ca necunoscutul să se manifeste prin materia ei, acum bolborosind ceva, apoi cu o remarcabilă claritate de diriguitor; acea voce care le face pielea de găină când s-a calmat deja într-un abis letargic, aproape inconștientă, în timp ce un fir de salivă i se ivește printre dinți, brațele încrucișate, crucifixul pe piept și un opaiț cu ulei în palma mâinii drepte.

– Liniștește-te, nu te enerva.

Așa vorbi acel glas cavernos, îndepărtat și apropiat totodată, și ele își fac cruce, țină, se îmbrățișează când Francisca se cufundă în prostrație deplină. Trebuie să-i aducă de la capelă agheasmă, ca să-i facă frecție pe la tâmpile, piept și pânțe, pentru ca nici o ființă a întunericului să nu intre în ea; îi pun comprese pe față ca să-i îndepărteze transpirația rece.

– Eu sunt. Am întârziat fiindcă s-a amestecat un spirit rătăcitor, care era al lui Juanito Falcón, din Las Huelas, cel ce s-a spânzurat la treieris anul trecut, și tot mai bântuie fără odihnă, spuse vocea lui Jacinto prin Francisca.

Se bucură; în cele din urmă au dat roade zilele de reculegere, postul și faptul că s-au lipsit de carne, ceea ce le-a creat o stare de neprihănire pe placul spiritului frățiorului. În sfârșit, vocea lui, în această dimineață a zilei de 27 aprilie, duminică.

– Liniștește-te și nu te enerva, Francisca. Sunt eu, zice acel fir de voce cavernos.

– Frate, ești bine? îl întreabă, uluite. Frate, ai lumină? insistă între suspine și un plânset de nemărginită bucurie fiindcă, în sfârșit, este aici.

– Pacea Domnului să fie cu voi și cu spiritele voastre sfinte, spune vocea emoționată, dar perceptibilă, cu claritate, acum, când se aud în depărtare cocoșii și câinii ce vagabondează pe drumurile de cai. Iubite surori și mamă întru materie care mă ascultați, trăiți liniștite, fiindcă materiei nu i se va întâmpla nimic.

– Mulțumim, frate, spun ele, îngenuncheate în jurul patului unde continuă să zacă Francisca, acum că nu mai e nevoie s-o țină ca înainte, căci o învăluie o strălucire asemeni unui gaz transparent, radiant. Frate, ai nevoie de ceva? îl întreabă.

Și glasul le răspunde că Tatăl e cu mine, s-a îndurat de greșelile mele, va face să fiu curând înălțat din beciurile cerurilor în regiunea cea mai înaltă, unde trăiesc Sfinții Apostoli; spiritul său de lumină revărsându-se prin pielea Franciscăi, pogorându-se asupra corpurilor noastre nedemne, zice Ariadna, cu câteva clipe înainte ca solul să-și ia rămas-bun:

– Pe curând, mamă, pe curând surorile mele, mă cheamă altă ființă și mă duc s-o ajut.

– Mai stai! îl roagă, și el răspunde că nu se poate, că nu are învoire de la Tatăl ceresc, poate o să vină mai târziu; își ia rămas-bun, le binecuvântează din toată inima pentru că le iubește cu dragoste nemărginită, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, când Francisca se cufundă în transa cea mai totală și ele mulțumesc și o ajută, ca să nu pătrundă în ea necuratul, acum când e lipsită de apărare; se scoală cu greutate, îi clănțănesc dinții.

– Frățiorul mi-a lăsat un semn teribil înainte de a pleca, zice, și le străbate un fior, presimțirea acelei chemări tenebroase a peșterilor cele vechi, a demonilor slobozi în noaptea groasă, a pulberii răscrucilor și genunilor vrăjitoarelor, ce sunt venele vulcanului comunicând cu oceanul pentru ca ele să se prefacă în sirene, să se preschimbe în păsări cu aripi de sare, în melci și pești cu gâtlejuri enorme care zac pe fundul mării, până ce se înalță curcubeul deasupra piscurilor unde îi jertfeau lapte și măruntaie de miel lui Alcorac, pentru ca marea să-i condenseze lacrimile în pâcle cu bărbi negre și astfel să rodească grânele și să le supra-viețuiască pruncii.

– Una dintre noi trebuie să moară, ca el să se elibereze de legăturile lui, spuse Francisca privind-o pe Ariadna, cu ochii pironiți pe cea care nu participă la ritualuri, cea care nu e pe placul Domnului, faceți ceva fetele mele, cea care are secrete cu don Cayo Aurelio, cea care își petrece după-amiezele ascultând gramofonul, în timp ce noi spunem rugăciuni pentru ca Harul să se pogoare asupra familiei, Ariadna în mijlocul grupului, faceți ceva fetele mele, faceți ceea ce trebuie pentru ca întunericul să se îndepărteze pentru veșnicie de această casă.

Numai așa se va înălța la dreapta Tatălui, repetă, și o afirma forța ochilor ei, trebuie să moară una dintre noi ca să-l elibereze de forțele răului, zise, ochii căutând paloarea Ariadnei, resemnarea Ariadnei, Ariadna trebuie să moară.

La Institutul Medico-Legal, pe 29 aprilie 1930, don Leopoldo O'Daly Artiles, medic desemnat să intervină în prezenta cauză privind moartea domnișoarei Ariadna Van der Walle Calderín, prezintă raportul solicitat, o dată încheiată autopsia cadavrului.

Și certifică următoarele:

Că pe masa de operații a analizat corpul unei femei tinere, în vârstă de circa douăzeci de ani, cu înfățișare normală și fără anomalii.

Este înfășurată într-un giulgiu de mătase albă și între degete ține un crucifix de sidef și un rozariu ale cărui boabe par smaralde. Este încinsă cu un cordon de culoare galbenă, asemănător celor folosite în această insulă de către cei care fac promisiuni religioase.

După ce a fost dezbrăcată, constată că defuncta prezintă echimoze în număr foarte mare, cu alte cuvinte că țesutul celular este impregnat cu sânge din cauza spargerii vaselor. Originea lor se relaționează cu contuzii care provoacă spargerea vaselor mici, făcând ca sângele să se verse în țesuturile celulare ale pielii, mucos sau seros.

Echimozele și contuziile se prezintă pe toată regiunea feței, mai accentuat pe pomeți, regiunile palpebrale și labiale, ambele mâini, spate, coapse, picioare și fese, și se observă inclusiv pe extremitățile inferioare, precum și în zona dorsală și tălpile picioarelor, unde prezintă o concentrație mai mare.

Eroziunile sunt însoțite de răni, ce par provocate de smulgerea și sfâșierea unor fâșii de piele. În plus, apar zgârieturi cu desprinderi de piele pe față.

Observă un număr infinit de împunsături sau incizii produse de un obiect ascuțit, în medie de un centimetru adâncime, deși unele depășesc această profunzime, iar altele – din contră – de-abia ating cinci milimetri. Sunt mai abundente în partea stângă

a corpului și se prezintă acoperite cu sânge coagulat, de unde se deduce că au fost făcute în timpul vieții defunctei.

Dat fiind gradul de rigiditate post-mortem, decesul a survenit probabil în urmă cu douăzeci și patru de ore.

Se apreciază o culoare violacee-albăstrie în extremitățile toracice, cu aceeași pigmentație mai accentuată pe față, precum și pierderea epidermei pe arii extinse.

Contuziile – cu excepția celor prezente pe ambii sâni și în jurul vaginului, despre care, din cauza lividității, nu se pot face precizări – au fost produse în timpul vieții.

Detaliind cele menționate mai sus, e important să se țină cont că inciziile pe care victima le prezintă pe piept, pe sex și în jurul zonei piloase pubiene ne fac să presupunem, dată fiind configurația acestora, că au fost produse în poziție așezată.

Nu s-a identificat nici un fragment de sfoară sau alt material, deși prezintă semne pe ambele brațe și picioare, care indică faptul că victima a fost legată în timpul torturii.

După deschiderea traheei, e de remarcat că pe traiect se observă o spumă albicioasă, ce devine mai densă pe măsură ce se ridică până la gură.

Practicând o incizie în cavitatea toracică se apreciază că inima conține o anumită cantitate de lichid în pericard. Restul organului e complet golit, fără semne sau indicii de interes deosebit.

În privința stomacului, se prezintă puțin alungit și gol. Tot gol este și aparatul digestiv, de unde deducem că victima nu a ingerat nimic timp de patruzeci și opt de ore înainte de a deceda.

În ceea ce privește organele sexuale ale tinerei, se prezintă normale pentru o femeie adultă virgină, cu himenul intact, dar cu trei mici orificii.

Ovarele prezintă leziuni cauzate de o degenerare chistică.

În cavitatea craniană masa encefalică apare contrasă. La baza sa se observă o mică pierdere de materie cenușie din bulbul rahidian.

Contuziile prezintă cheaguri de sânge. Înțepăturile sunt acoperite de cruste de sânge.

Anexă la raport

Se prezintă pentru a aprecia că nici una dintre răni în sine nu ar fi putut provoca moartea, dat fiind că toate sunt superficiale și numai unele ating țesutul muscular, mai ales cele din tălpile picioarelor.

Moartea a fost provocată de epuizarea fizică și de o sincopă cardiacă produsă de aceasta, într-un interval de trei până la patru ore.

Decesul s-a produs ca urmare a pierderii funcțiilor specifice pielii pe o suprafață echivalentă cu două treimi din corp.

Eforturile musculare au fost probabil foarte dureroase, din cauza stării de debilitate organică. În timpul acestor eforturi s-au eliberat toxine care au provocat o autointoxicare a organismului și au produs moartea printr-un proces ireversibil.

Instrumentele de tortură, ținând seama de investigațiile anterioare, au fost probabil bețe, cozi – poate de mătură – și diverse sule, ace mari sau obiecte asemănătoare, din cele utilizate în croitoria domestică.

Apendice

Pentru a certifica următoarele: după prezentarea raportului și a anexei la raport, subsemnatului i s-a adus un etui de piele conținând două ace mari de os de mărimi diferite, ale căror vârfuri coincid cu dimensiunile inciziilor.

Prin urmare, putem deduce că sunt cele folosite în timpul torturii.

În prezent instrumentele nu au urme de sânge, dar miros a eter.
Semnat raportul la data și locul *ut supra*.

Capitolul opt

Memoria e un râu care vine de departe

Când s-a sfârșit timpul și au dispărut toate legăturile lor, când aceste suflete și-au găsit puritatea primordială și simplitatea esenței lor, un zeu le conduce, după vreo mie de ani, pe malurile râului uitării, Lethaeus, ca să nu se mai întoarcă la existența pământească și să se unească, potrivit dorințelor lor, cu noi trupuri.

Virgiliu

Enrique López nu ajunsese niciodată să afle că don Nicolás Van der Walle y Montañés îl pusese să jure pe don Jácome că el și urmașii lui vor respecta o poruncă inviolabilă, ce avea să dăinuiască timp de un veac.

Porunci pe patul de moarte să i se aducă un crucifix și Sfintele Evanghelii, pentru a conferi cuvenita solemnitate ultimei sale voințe și, în acele momente, îi ceru notarului să întocmească un act, prin care descendenții săi se angajau ca timp de o sută de ani să nu-și ia neveste care nu făceau parte din neam, putând face excepție doar dacă el și urmașii lui se vor căsători cu vreuna dintre femeile aparținând ilustrelor familii străine ce se stabileau în insulă în acele vremuri, ca Van Damme și Artils, ambele originare din Flandra, McKean din Scoția și Proudhomme din Franța, care, cu trecerea vremii, aveau să-și schimbe numele în Bandama, Artiles, Machín și Perdomo, căci se transformară în familii creole cu multiple ramificații în toată insula, dat fiind că abundența femeilor de vârsta măritişului și puținătatea generală a bărbaților — fie din cauza înrolării pentru aventurile imperiului, frigurilor galbene, stabilirii în Lumea Nouă, fie a expedițiilor pe meleagu-

rile maurului ori pieirii de mâna corsarilor – făceau recomandabilă o politică de strictă apărare a patrimoniului familial, ca nu cumva stirpea lor să sfârșească mărunțindu-se în ramuri cu nume de familii devalorizate. Și don Jácome își dădu solemnul acord la vârsta de treizeci și trei de ani, când printre intimi se șușotea că ar aparține unor confrerii secrete de bărbați singuri, care se lepădau de ibovnice și codoașe.

În anul următor nu-i rămase altă soluție decât să anunțe unirea sa prin căsătorie cu doña Prisca Van Damme, nepoata cea mică a lui Terencio Van Damme, fondatorul fabricilor de zahăr din Gáldar, și nunta se oficiu cu pompa obișnuită la mănăstirea Santa Clara, unde sora lui mai mare era stareță. A trebuit să aștepte patru ani până când doña Prisca simulă o sarcină, de pe urma căreia anunță ca rod un copil de șapte luni, ce se născuse chiar în mănăstirea clariselor¹, și așa veni pe lume don Aristeo.

Mama pruncului era chiar stareța în persoană, una dintre călugărițele dezonorate de îndrăzneala predicatorului don Justo de Saavedra, duhovnicul lor, și maica Nieves del Sacramento fu una dintre iubitele lui cele mai râvnite.

Mult se vorbea în oraș despre orgiile ce se încingeau între zidurile mănăstirii, cu pedepse și răzbunări groaznice, concubinaje nelegiuite, nașteri și copii aruncați peste ziduri, motiv pentru care don Javier de Alarcón, vicar general și judecător al diocezei, primi o scrisoare trimisă în taină de o călugăriță, anunțându-l că din Miercurea Cenușii era ținută în butuci, fără să fie lăsată să se spovedească, și că se teme de răzbunarea stareței și a prietenelor sale dacă nimeni nu intervine în favoarea ei.

De îndată ce primi epistola, judecătorul se prezentă la poarta mănăstirii laicilor împreună cu licențiatul don Sancho Herrera, protodiacon în Lanzarote, și canonicul Garci-Ossorio, precum și cu Pedro Surís, de asemenea canonic, și grefierul Jacinto San Martín, și văzând aceasta, stareța porunci să fie puse zăvoarele cele mari la poarta principală, căci în mănăstire nu poate intra cine nu are cuvenitul ordin scris și, în vreme ce aceia îl informau pe

¹ Călugărițe aparținând celui de al doilea ordin al Sfântului Francisc, fondat de Sfânta Clara în sec.al XIII-lea.

episcop, ca să ia măsurile necesare, stareța le învăța pe soatele ei ce trebuie să răspundă. Când episcopul îi încredință afacerea în mod expres avocatului slujitor al catedralei, don Alfonso Pacheco, începu luarea declarațiilor în fața diacului don Diego Botello, în calitate de delegat al Sfântului Oficiu.

Se putu dovedi clar că don Justo legase o prietenie atât de intimă cu stareța și cu pupilele ei, că le spovedea pe toate împreună, goale de la brâu în sus, și pe urmă se biciuiau unele pe altele cu cnuturi. Apoi, însuși don Justo le primea în privat pe maica Nieves și pe călugărițele María del Espíritu Santo și Clara de Santa Fe, care își lepădau vâlul și rasa ca el să le poată privi și, după aceea, să le facă recomandările cuvenite fiecăreia în chilia ei, pe lângă faptul că, de cele mai multe ori, duhovnicul își petrecea nopțile în încăperile stareței, încălcând regulamentul de izolare mulțumită unui coridor prin zidurile de piatră ce se construiau în interiorul mănăstirii.

Toate acestea ajunseră să se afle, fiindcă maicile care se rupseseră de celelalte le dăduseră vești rudelor lor, și așa ieși la iveală că se produseseră avorturi provocate cu ajutorul fierturilor și că se născuseră copii pe care îi scoteau din mănăstire în cartierul Vegueta, peste zidurile livezii.

Dar niciodată nu dovediră judecătorii și preoții că unul dintre acei prunci fu don Aristeo, socotit drept fiu unic și legitim al lui don Jácome Teótimo și al doñei Prisca, foarte dezinvolt și cu mintea limpede, cum o dovedea dorința lui de a învăța muncile câmpului, educat cu multă dragoste în casele din La Vega; era jucăuș și avea pasiunea de a încrucișa sticleți cu codobature, vrăbii cu cânepari, ciocârlii cu ciocârlani, gugustiuci cu mierle, măcăleandri cu granguri, pițigoii cu grauri, cintezoii cu olari, și se însoțea cu vechilii și fiicele sclavelor din Guineea, cu care – o dată cu trecerea timpului – avea să lege asemenea prietenie, încât înainte de a se însura cu verișoara lui primară, doña Clementina, era deja tatăl a opt sau zece copii cu pielea mai mult albă decât neagră, ceea ce nu e de mirare dacă ținem seama că fetele sclavelor erau rodul atenției unui anterior șir de vechili și vătăfi de pe moșie, care jucau rolul de nași ai micuților când aceștia primeau apa

botezului în bisericuța San José, unde, pe atunci, se aflau deja adunate unele dintre obiectele ce au fost vândute la licitație în 1932, la Londra.

Istoricii locali au descoperit, în schimb, că maica Nieves del Sacramento fusese dată în vileag datorită insinuărilor tovarășelor ei, căci duhovnicul nu era în stare să înlăture orice uneltire. Așa au depus mărturie fetițele între unsprezece și cincisprezece ani ce trăiau la mănăstire, căci fură chemate ca martore la proces. Spuseră că maica Benedicta de la Santa Cruz fusese ținută o lună în butuci și apoi biciuită goală, fiindcă pusese la îndoială harul profeției maicii Nieves, și la terminarea pedepsei fusese aprins un rug în curte, o bătuseră cu lemne arzând și o purtaseră într-o procesiune, goală pușcă și cu o funie de gât, în jurul focului, făcând-o să creadă că o vor arde de vie, ca să fie pildă, ceea ce o speriasse atât de tare, că își pierduse glasul pentru restul zilelor, nefiind în stare să răspundă la anchetele procesului decât repetând câteva fraze și îngânând vorbe fără noimă.

Până la urmă hotărâră pedeapsa pentru confesor, care fu închis în mănăstirea San Francisco, dar continuă să fie așa de neobrăzat, că, în timpul procesului, încercă să ajungă în Peninsulă ca să ceară recuzarea judecătorilor care dăduseră sentința, folosindu-se de un tertip: recunoștea că o novice născuse în mănăstire, dar el, ca să nu provoace un scandal, îi dăduse copilul respectivului tată, fiindcă tânăra intrase la mănăstire gravidă, ca să-și ispășească păcatele. Și mai spuse că, de când împlinise douăzeci și trei de ani, nu se mai apropiase de trup de femeie și că, dacă mărturisise unele păcate cu glas tare în fața călugărițelor, o făcuse ca să dea exemplu.

Fu condamnat să facă exerciții fizice și să se reculeagă, sentința fiindu-i citită cu ușile închise, cum se obișnuia când era vorba de fete bisericești; iar călugărițele rămaseră închise în mănăstirea San Bernardo, ceea ce însemna, fără îndoială, un câștig, era mai mare și mai bine situată, veniturile mai substanțiale, darurile și regulile mai puțin austere.

Cam pe atunci, don Aristeo se înfățișase la prima comuniune. Era un flăcău de care se minunau rudele și lucrătorii de la moșie și – cu trecerea timpului – se căsătorii cu verișoara lui, cum am

spus, și avu doi feciori, ce primiră numele de Nicéforo și Cristóbal, și dacă despre acesta din urmă nu există mărturii în albumul de familie, este fiindcă, în 1723, la vârsta de treizeci și șapte de ani, fu obligat să se înroleze în expediția ce puse temeliile orașului San Antonio din Texas, ca urmare a voinței tatălui și stăpânului său, căruia i se dăduse de știre că tânărul e fiul grăjdarului Policarpo Díaz și nu al lui, căci la venirea sa pe lume don Aristeo avea cincizeci și trei de ani, iar nevastă-sa, în schimb, numai treizeci și doi și era în plinătatea frumuseții ei.

Soarele pătrunde prin geamurile bibliotecii, în casa mare, una dintre reședințele vechii nobilimi de pe Calle Real, care mai păstrează pe fațadă blazonul neamului León y Castillo, o familie rămasă vie în amintire prin busturi, bulevarde și frecvente omagii florale, în interiorul căreia se află decorații, bastoane și medalii, un bazin cu apă, o frumoasă galerie din nobil lemn de pin și o bucătărie unde se conservă vânturare din frunze de palmier și un mangal din bronz. În calmul după-amiezei, porumbeii zburătăcesc deasupra coroanelor laurilor, se așează pe turnurile bisericii parohiale, își reiau zborul prin orașul de formă neregulată, cu acoperișuri-terase cu cotețe de găini, clădiri care rup alinierea; ca o rețea labirintică de străzi și pasaje ce, uneori, sunt stradele fără ieșire, culoare spre vechi canale de irigații, folosite de săraci ca să-și facă sălașuri în cotloane neverosimile, porți între livezi acoperite de mult de asfalt.

— Sper că nu vorbești serios, ce naiba, nu mă protesti tu pe mine cu povestea asta că trebuie să te întorci la zece, spuse când porni motorul. Străbate strada liniștită, ocolește și iese în șoseaua spre Jinámar, căreia i se mai spune încă Mica Rusie, în urma întâmplărilor din prăpastie, duzini de oameni asasinați de hoardele falangiste în zori și, dinspre curbele ce urmează după podul celor șapte arcuri, orașul pare o oază de palmieri și bananieri între malurile abrupte de lapili, expulzat de craterele acum împuținute la trup, șoseaua pătrunzând în țarinile negre și terasele destelenite.

— Uf, o iei prea repede. De-abia ne-am cunoscut, zise Raquel, acceptând flăcăruia oferită de bricheta lui. Ce vrei de la mine?

– În principiu, ceva fundamental: să fii ghidul și interpretul meu. Ce părere ai? i se adresa, când se angaja într-o pantă; mâna căutând coapsa stângă, foarte aproape, odihnindu-se puțin mai sus de genunchi ca din întâmplare, deplasându-se într-o mângâiere ce urcă pe blugi spre pubis.

– Ce faci? îi spune, izbucnind în râs; râd, acum, când ies în autostradă și, în loc s-o ia spre Las Palmas, semnalizează dreapta; accelerează și aerul e o șfichiuire ce intră în torente prin ferestre, ca o pastă de sare care se ridică dinspre marea ușor încrețită, izbind cu forță regulată în fundamentul de bazalt al falezei.

Consultase fișe toată după-amiaza, bibliografii privind istoria insulelor, cartea pastorului Hernández Benítez, operele lui Viera, descrierea lui Torriani, și își confrunta notițele cu datele obținute la Muzeul Canarelor, până auzise că-i spunea colegei ei că trebuie să ajungă la Las Palmas în după-masa aceea. El o luă înaintea evenimentelor, și Raquel îi zise că la șapte, și atunci folosi prilejul ca să-i vorbească de dorința lui de a cunoaște ambianța familiei Walle, saga acesteia de trei sute cincizeci de ani, istoria zahărului lor, a vinurilor, tutunului, mătasurilor, aventura americană pe care se văzură silite s-o trăiască anumite ramuri ale stirpei din pricina misterelor sortii, până la aiurelile lui don Cayo Aurelio și influența lui Juan Camacho asupra ultimilor membri ai dinastiei, și ea acceptă să-l ajute să reconstituie circumstanțele crimei din anul 1930, în timp ce el își umplea pipa cu tutun Amphora și privea pe fereastră femeii în doliu îndreptându-se spre biserică.

Cu toată viteza, depășind o mașină după alta – pune-ți centura – străbat așezări de fermieri, ciorchini de case de o parte și de alta a drumului, fațade înnegrite de vălătucii de praf vânturați de briză deasupra serelor, pe care îi zdrobește de acești pereți neten-cuiți, în dezolarea roșiatică a amurgului; vântul răscolind gunoaie spre sudul concediilor programate, șapte-cincisprezece zile plăti-bile în rate convenabile, pe măsura posibilităților funcționarelor din Frankfurt și Copenhaga; vântul care îndoaie arbuștii cu pisto-nul lui cald.

Nu găsiră mormântul; groparul vorbi cu ei în timp ce ținea în mână furtunul cu care stropea tufele de mușcate.

– Nu, domnule. Din perioada asta nu mai e nimic; or fi în osuar.

Prin urmare, oasele sale sunt fibre răvășite într-un cavou comun, pentru că după cincizeci de ani cimitirul ăsta e altul, la fel ca orașul ce și-a prelungit zidurile albite cu var, livezile și cartierele. Enrique și Raquel străbătură în zadar aleile, se opriră în fața celor mai impozante cavouri, răsădă inițiale șterse de vreme; nimic.

Țărână din țărână, resturi. Unde o fi ajuns piatra funerară plătită de concetățeni? Poate or fi luat-o falangiștii s-o arunce în prăpastie, fiindcă era lucru diavolesc, o dovadă a perversiunii la care ajunsesse poporul sub regimul republican, când membrii Adorației Nocturne se afiliau la lojele masonice și Cercurile Crucii de Trandafir, toate astea fiindcă lipsea o autoritate fermă, care să impună respect pentru idealurile patriei, cum clamau popii din amvon, cu mulți ani înainte de a-i amenința cu excomunicarea pe toți cei ce îndrăzneau să se ducă la balul de marșea Carnavalului de la cazinou și, cu toate acestea, lumea își pusese măști și clopotele bătură în dungă toată noaptea pentru iertarea păcatelor cărnii. În duminica de lăsată secului de brânză, trimiseră întăriri de la jandarmerie, care patrulau pe străzi pe ascuns, și doar spre seară ieșiră câteva perechi ce se fofilau din poartă în poartă, dar chiar și așa arestară șaptesprezece oameni pe care a trebuit să-i elibereze în zori, fiindcă erau beți-turtă de rom pur, și din pricina scandalului nu puteau dormi vecinii din pușcăria municipală.

– Și n-a rămas nimic. E ca și cum am inventa o istorie, spuse Raquel, când treceau prin fața capelei și a micii săli de autopsii, unde se deschid craniile și burțile sinucigașilor din sud, ale spânzuraților și nebunilor care se aruncă în puțurile pline de pucioasă și salpetru, ruine în cimitirul întunecat de cortina acelor cețuri ce vor trece departe, pentru a se transforma în alte cețuri sterpe.

Casele, întotdeauna în căutarea trecutului. Enrique îi povesti surpriza avută în după-amiaza anterioară, când cerceta colecțiile de ziare de la Muzeul Canarelor: în trei ore veniseră cinci persoane

să vadă lista de substantive indigene, cuvinte care, la vremea lor, slujiseră poate pentru a denumi piatra, focul, luna, zeii benefici și malefici, transcrise de cronicari îndepărtați care, poate, le-au răpit farmecul; doar scame de nori, forme evanescente ce se lasă purtate de alizee.

Omul adună mucuri de țigară printre morminte; continuă să stropească pe jos ca să nu se usuce colbul și să fie răscolit de vântul acela care, poate, o să aducă fire de nisip din deșert în următoarele zile, dacă nu cumva se schimbă timpul înspre miazănoapte, că se poate întâmpla orice, știți dumneavoastră, că e ca o femeie; se luminează de zi cam înnourat, pe urmă, cât ai clipi, se schimbă și dacă s-ar iriga câmpurile am avea ce să mâncăm, fiindcă pământul e darnic, în anii buni se scot cincisprezece mii pe un chintal de cartofi, așa îi cumpără englezii de buni ce sunt, din Peninsula nu, că au gândaci, că și eu pun un lot de îl am în Valle de los Nueve, pământ roșu care dă recoltă strașnică.

Vorbea pe lângă mucul de țigară uscat și își acoperea craniul alungit cu clopul negru țărănesc, fața brăzdată de riduri adânci, mâinile puternice.

– Da, domnule, povestea am auzit-o, că era o familie cu trei surori și fratele lor avea vreo douăzeci și cinci de ani și era un om foarte bun cu săracii, cunoscut pentru faptele lui bune, și se zice că familia s-a ruinat din pricina pomenilor. Așa de bun, că părea un sfânt. L-a lovit o boală și s-a prăpădit. Atunci, părinții au fost așa de disperati, încât trimiseră s-o caute pe Juana Salomé, care era una dintre prezicătoarele din Ingenio, iar ea le-a zis că fata cea mică era vinovată, îl deochease pe frate-său din gelozie și trebuia să plătească pentru răul făcut. În fiecare noapte se rugau și aduceau jertfe, ca să le ierte răposatul.

Omul făcu o pauză, ca să-și aprindă ciotul de țigară.

– Fata mai mică era stăpânită de diavol și, ca s-o scape de rău, o înțepară cu foarfeci și ace până muri, cu ochii ca niște cheaguri de sânge. Sora cea mare – care era urâtă ca muma pădurii – se îmbrăca în sutană, și se zăpăciseră la cap, că se puneau să cânte la pian și să danseze în timp ce-o țineau pe-a mică legată de scaun și-o loveau cu coada măturii ca să sloboade duhul rău.

Zise că de-atâtea rugăciuni și nemâncare, din cauza durerii ce le stăpânea, își pierdură mințile, și se auzea larma până în târg, de se apropiară mai mulți vecini roși de curiozitate, ba chiar și jandarmii, care-și făceau rondul pe drumul ce pornește din șosea, veneau până la hotarele moșiei, dar, cum era o familie atât de respectată, nimeni nu îndrăznea să intervină. Și așa, până ce tânăra muri, și atunci o băgară repede într-un sicriu și bătură capacul în cuie, să nu afle nimeni adevărul, dar popa de la San Juan – cum nu-l chemaseră nici măcar pentru miruială – intră la bănuieli, înștiință Procuratura și veniră acasă la conacul de i se mai văd zidurile pe jumătate căzute când vii de la Jinámar. Și, când se află totul, le băgară la pușcărie pe mamă și surori, în afară de-a mare, pe care o duseră la balamuc.

– Pe urmă veni Republica și, cum în vremurile acelea lucrurile erau destul de încurcate, le puseră în libertate și, într-o noapte, se imbarcară pentru Havana și de atunci nimeni nu mai știe de ele, că poate or fi murit, ori poate o mai trăi vreuna dintre fete, care trebuie să aibă acum în jur de șaizeci de ani. Așa că nimeni nu trece singur pe unde a fost conacul; și ăi de sunt cu mașină apasă pe accelerator și claxonează, ca să gonească duhurile rele.

Se întâmplă, deci, că viceregele întinselor teritorii din Noua Spanie hotărî să trimită carte monarhului, înștiințându-l de primejdia pe care o presupuneau repetatele incursiuni săvârșite de francezi dinspre pământurile lor din Louisiana.

După multe șovăieli, regele publică ordinul de a se uni patru sute de familii, ca să colonizeze vasta suprafață a statului unde, până în acel moment, trăiau – în afară de indieni – doar garnizoane militare și misionari, ce erau obligați să-și schimbe reședința și, prin urmare, nu puteau însemna o așezare stabilă.

Piedicile birocrăției întârziară decretul lui Filip al V-lea, Stăpânul Nostru, dar, în cele din urmă, se hotărî trimiterea de soli în insule, la Havana și Veracruz, pentru ca membrii expediției să fie protejați și să li se dea cele necesare pentru a duce la bun sfârșit misiunea, de-a lungul căreia avură loc multe peripeții, căci în timpul traversării pe mare se produseră trei nașteri, dezertări la

sosirea în San Juan de Puerto Rico, morți de tifos și o foamete ce provocă agonia a nouăsprezece voluntari, ajungând cei cincizeci și șase de supraviețuitori la capătul călătoriei la orele unsprezece ale dimineții de 9 martie 1731.

Li se dădură ceva straie, unelte, cai, cele trebuincioase pentru munca la câmp și cincizeci de parale pe zi cât timp lucrară la irigații și desteleniră pământul și, în așteptarea recoltei, fiecare bărbat primi o garnitură de cămăși, izmene, basmale de legat la gât, pantaloni cu craci de piele, ciorapi, cizme, cearșafuri, doi cai, precum și o manta, un surtuc scurt pentru călărit, o vestă, pălărie cu boruri largi; saltea, pernă și față de pernă; plăpumi și pături; șa de călărie cu tot harnașamentul; o spadă scurtă, o curea, un cuțit, o armă de foc în tocul ei, o cartușieră cu pungă pentru pulbere, și o desagă, fiindcă Maiestatea Sa dorește să aibă în același timp agricultori și soldați, armată care să respingă dușmanul în timp ce apără ogoarele. Și femeilor li se dădu o garnitură de bluze, jupoane, jachete cu mânecă lungă, pantofi, ciorapi de ață, o fustă scurtă și alta pentru frig, o pelerină de flanelă, doi cai, o șa de călătorie cu harnașamentul respectiv, două blăni de oaie, o saltea, două cearșafuri, o pernă cu fața ei și o desagă, fiindcă regele avea nevoie de femei care să dea țării copii și să fie păzitoarele familiei și, stabilite astfel obligațiile pe socoteala Tezaurului Coroanei, se mai adăugă un lot de obiecte de folosință comună: zece oale de aramă cu capac, tot atâtea tăvi mari de pământ ars, corturi de campanie, topoare, lopeți, macete, răngi de fier, zece ferăstraie și tot atâtea juguri, precum și douăzeci de pluguri cu brăzdar de fier.

Acesta a fost inventarul pe care-l primi don Cristóbal, ca reprezentant al colonilor, căci îl numiseră în mod expres șeful lor de când puseseră piciorul pe pământ, hotărâți să pornească la drum prin furtunile de praf și sub soarele ucigător, până urcară în sus pe Río Grande și intrară în regiunea mlaștinilor. Urmând drumul spre Matamoros și Corpus Christi, ca să pună temeliile unui sătuc mizer, care, după cincizeci de ani, avea doar cincizeci de suflete lovite de cicluri de secete și epidemii, scorpioni și plaga tânțarilor, precum și de vizitele coloanelor franceze și prădăciuni-

le indigenilor, ce coborau spre ogoarele de orez ca să-și încaseze tributul anual pentru pășunile de care fuseseră deposedați.

– Un autentic erou spaniol, acest Cristóbal Van der Walle, zise Raquel. L-am localizat în trei citate cu relatări de epocă; și cel mai nostim e că adoratei lui iubite, Amanda, i s-au aprins călcâiele după galoanele unui locotenent francez și a plecat cu el la New Orleans, bietul Cristóbal blestemând toate femeile din lume.

– Aha! Și-atunci cum de-a avut urmași? întrebă Enrique între volutele albastre ale pipei.

– Cu o indiană numită Teresa Chipanec, care i-a dăruit cinci feciori, dar trei dintre ei au murit înainte de-a face doi ani, din pricina condițiilor de viață.

Deci, în felul acesta apar familiile Walley, Wanderck și Wanny din sud-estul Statelor Unite, din sânul cărora unii membri ajunseră senatori și crescători de vite. Putem menționa chiar și o Verónica Walley, proprietara unui lan de grâu de o sută douăzeci de acri, unde, în 1928, se forară opt puțuri de petrol de cea mai bună calitate; bătrâna Verónica – afurisită ca talpa-iadului – striga ca din gură de șarpe că îi distrug frumusețea de recoltă din vara aceea, dar tot o obligară să vândă și o făcură milionară, iar la moartea ei toată averea ajunse la o fundație statală ce acorda burse tinerilor pianiști, și bătrâna Verónica fu fericită ascultând nocturnele de Chopin și adagiourile de Liszt, pe care le interpretau în casa cea mare a bunicilor ei, unde se refugiase garnizoana din El Alamo în martie 1836.

Este știut că fermierii încrucișau exemplare de vite până obțineau faimoasele coarne-lungi, fără să înceteze a fi războinici vestiți; familiile Curbelo, Umpiérrez, Niz, Acosta, Sanabria, Robayna, Melián și Van der Walle moșteniră terenurile sterpe, bălțile și câmpurile de nisip cu muște mari cât pumnul, cu torente dezlănțuite și alte nenorociri, un departament unde buruiana năpădea tutunul și porumbul.

Dar, cu toate acestea, supraviețuiră misiunea franciscană și închisoarea, ale căror ruine sunt astăzi puncte de atracție păzite cu grijă de potentății petrolului, ce simt nevoia să exalteze locul unde s-a dat bătălia pentru independență și încorporarea sudiștilor.

Sângele lor, al tuturor, udând câmpiile din Texas în timpul răskoalelor sclavilor, încăierărilor federale, represiunii generalului Arredondo contra imigranților din nord (lașul ce depusese armele ca să-și scape pielea), al bătăliei de la El Alamo; acolo își lăsaseră oasele, la aceeași latitudine a insulelor, douăzeci și opt de grade latitudine nordică, fiindcă aerul nesănătos al lagunelor și terenul abrupt și întinderea fără de sfârșit a câmpiilor le fermecaseră privirile de parcă ar fi descoperit, în sfârșit, o mare insulă netedă și cu zări purpurii, unde rage ploaia și băntuie cicloanele, un teritoriu unde s-a împământănit bumbacul și ale cărui bălți erau pline de iguane și șerpi. Căci urcaseră de-a lungul coastei, călcând pe filoane de brom, heliu și mangan, precum și zăcămintele de cărbune bituminizat și de lignit; dar, mai ales, călcau pe petrolul și gazul natural ce, după câteva generații, avea să le scalde pământurile în bogății fără de număr, când pionierii își amestecaseră deja sângele cu populația anglo-saxonă, dând naștere astfel unei noi rase de seniori cu nostalgia genealogiei lor, motiv pentru care, după mulți ani, își făcuseră apariția în insulă câțiva erudiți însărcinați să reconstituie trecutul acelor neamuri pierdute în timp, o mână de dezrădăcinați ce-și pierduseră străbunii și care, într-o zi, veniră să vadă cum e obscură viața a celor asemenea lor, după ce încercaseră decepția de-a nu găsi nici un castel care să poată fi transportat piatră cu piatră; doar ruinele conacelor, resturi ale bisericuțelor unde fuseseră îngropate cadavrele holerei și febrei galbene, ale împrejmuirilor de piatră unde se aduna sfatul bătrânilor să împartă dreptatea, ale necropolelor și hambarelor unde își ascundeau grânele, ale piscurilor sfinte, locuri de rugăciune, și ale lespezilor sculptate cu alfabetul ciudat, ale mumiilor înfășurate în pânză groasă, ale stânelor și râpelor cu ciulini și ghimpoasă.

Enrique López își închipuia cum, în urmă cu cincizeci de ani, ultimul Van der Walle ieșea în zori, chinuit de hemiplegie, ca să-și ocupe strana familiei la prima liturghie, indiferent că era un recviem ori o slujbă de pomenire. Se îndrepta spre valea cu ape excelente, către biserica spațioasă cu trei nave, cu odoare de argint și podoabe aduse din Indii și Bruxelles; spre mănăstirea ce avea,

până la începutul secolului al XIX-lea, douăzeci și șase de călugări în stare să îngrijească lăcașurile de cult și livezile; spre spitalul San Pedro Mártir și cele șase schituri descrise de Viera; mica așezare de trei sute de coșuri, situată aproape de un râu și la mică distanță de străvechile așezări Tara și Cendro, care ajunseseră la paisprezece mii de suflete, construite în parte deasupra pământului, case rotunde, împărțite în culoare, pentru săraci și oameni simpli, în parte sub pământ, sfredelite cu unelte de cremene, pentru nobili, oraș aflat la cinci leghe de capitală, cu câteva povârnișuri puțin periculoase și, înspre sud, în spatele său, la câteva mile, un munte care – cu orizontul limpede și senin – oferă o panoramă de o imensă încântare, căci trimite spre așezare adierile unui zefir calduț ce suflă pe-acolo, astfel că puritatea efluviilor sale seamănă pacea elementelor și fericirea cântată de cei vechi, fiindcă pe solul lor culturile dau roade miraculoase, după cum îi explică Raquel arătându-i cele două coloane de piatră și calcar, pe jumătate căzute, al căror scop era să ridice apa adusă pe jgheaburi, pentru ca, prin cădere, să pună în mișcare mașinăria fabricii și să macine, astfel, trestia de zahăr, cum se poate vedea la Los Picachos, nu departe de biserica Botezătorului, cu altarul său flamand, care este mândria locului și a ajutat familiei să nu se vadă amestecată cu neamuri trecute la hughenoti și calviniști, în procese ce fuseseră uneori foarte aspre, căci se sfârșiseră cu unsprezece victime arse pe rug de vii, o sută șapte ale căror chipuri sculptate fuseseră de asemenea arse, patru sute nouăzeci și opt de pocăiți cu pedepse înjositoare și o mie șase sute patruzeci și șapte absolviți de pedeapsă, după multe penitențe și suferințe. Orașul întinzându-se nu numai în San Juan, ci – în mai mare măsură – în cartierul de sus, San Gregorio, alături de biserica aceea ce văzuse născându-se piața de păsări, piața de cereale și magazia de grâne, în afară de cartierul Berbería, după cum află Enrique López, pe când urmărirea firele întâmplării ce agitase întreaga insulă, dat fiind că avusese un ecou mai mare decât triumfala venire la putere a regimului din 14 aprilie¹, și dăinuie în memoria colectivă a acestui popor ce încă

¹ Instaurarea celei de-a doua Republici din Spania (14 aprilie 1931).

trăiește căutându-și strămoșii, niște origini în care frecvent sunt interpolate escrocherii și fraude, adăugate de copiiști plătiți de foști pușcăriași și delapidatori, căci cine alții făceau parte din armatele Conchistei?

Explodă furia, precum tromba de vânt își rotește brațele de nisip, fiindcă: „Las Palmas e infestată de aceste centre unde se cultivă spiritismul, necromanția, ghicitul în cărți, toată această înșelătorie exploatată de persoane lipsite de scrupule, care își fac o sursă de venituri din aceste manevre ilicite“, cum scrie *La Provincia*, căci întâmplarea face ca adevărații vinovați ai abjectei crime să fie autorii ei morali, cei ce exploatează științele oculte și temperamentul bolnav, care au ajuns să distrugă buna conviețuire și onorabilitatea acestei familii exemplare, esență a societății înalte din insulă, și toți ne simțim rușinați în fața magnitudinii acestei drame și cu temerea că nepedepsirea asasinilor va avea drept urmare alte cazuri asemănătoare, repetau ziarele de seară, iar *La Crónica* scrisese, ca răspuns, că trebuie să se păstreze calmul când se judecă faptele, fiindcă au fost săvârșite de persoane în stare de totală inconștientă, influențate de presupuse credințe care n-au nimic de-a face cu nici o doctrină, și că rolul adevăraților creștini e să ierte și să fie mai degrabă compătitori decât dornici de răzbunare, căci chestiunea ajunsese la dimensiuni periculoase ca urmare a acuzațiilor din presă, ce insistă asupra nenorocirii acestor popoare din sud, lipsite de educație și pradă a unor credințe ce se dezvoltă doar în ignoranță și sărăcie; seninătate și milă față de acești oameni contagiați de o diabolică epidemie ce le tulbură sufletele; o plagă de spiritiști, de indivizi care vindecă toate relele, ghicitori ce văd și descoperă totul, pentru a scoate bani de la creduli și a perturba creierul slabe.

SACRIFICATA ERA VIRGINĂ; AVEA TRUPUL SCĂLDAT ÎN SÂNGE; I-AU SFÂȘIAT TOATE VISCERELE ÎNTR-O ORIBILĂ PRACTICĂ DE EXORCISM; CRIMA PORUNCITĂ DE O FIINȚĂ DE PE LUMEA CEALALTĂ; „LA VEGA“ E O CASĂ DE NEBUNI, scriseseră ziarele locale; nu era nevoie ca vânzătorii să strige titlurile edițiilor, căci la prima oră, dimineața

și la prânz, se formau grupuri compacte în fața tipografiilor; de afară se vede cum lucrează muncitorii, care încearcă să scoată randamentul maxim din utilajele incapabile să facă față cererii, în ciuda faptului că tirajele s-au înmulțit de zece ori ca să explice că acel Centru Spiritual Credința, Speranța și Fraternitatea fusese creat cu aprobarea expresă a guvernului, în octombrie 1924, și că de atunci avuseseră loc sute de ședințe cu o asistență ce creștea în fiecare zi, pentru că nu vin doar văduve, lunatici și tineri cu halou romantic, ci și avocați, ofițeri superiori, medici, proprietari din La Vega, membri distinși ai societăților Cercul Mercantil, Cabine-tul Literar și Clubul Nautic.

Englezii stăteau deoparte; se comentează că au propriile lor adunări, în case aflate vizavi de băncile lor, de birourile lor de consemnațiuni și de hotelurile lor, dar INSOLITA CRIMĂ DE LA TELDE creștea și lua proporții neobișnuite prin interviurile cu personalități din oraș, propriile mărturii ale parohului de la San Gregorio, unde don Cayo Aurelio obișnuia să vină să asculte slujba de dimineată și să se închine la Cristo de la Buena Muerte; ale protopopului de la San Juan, care, în ocazii speciale, venise la La Vega să officieze în capela San José. Și vorbeau vecinii care vedeau conacul de pe terasele lor, și bărbierul, ce-și avea prăvălia nu departe de drum, și jandarmii chemați de vecini când auziseră bocetele ce se înălțau din casa aceea după moartea lui Jacinto, și cronicarii atacau nivelul scăzut de cultură în care trăiește insula, din cauza lipsei școlilor și medicamentelor, Tamarán, zonă pe cât de îndepărtată pe atât de neînțeleasă, în ciuda faptului că de pe aceste țărmuri a pornit cucerirea Lumii Noi și oamenii săi întemeiaseră nenumărate orașe într-o mai mare slavă a Curții.

Mai spuneau că, deși au demonstrat buna lor credință și fidelitate, respingând duzini de atacuri ale piratilor de-a lungul secolelor, Coroana Britanică amenință să-și impună regalele legi în aceste insule, știut fiind că instalațiile portuare, compania de electricitate, cele mai bune spitale, rețeaua de șosele, canalizarea și hotelurile, planurile Orașului-Grădină și tramvaiul, totul fusese încurajat și impulsionat de comercianții din Londra, drept pentru care, e mai mult ca sigur că dacă vreodată se repetă războiul cel

mare european din '914, arhipelagul acesta va ajunge să îngroașe rândurile Commonwealth-ului imperial, căci britanice sunt vapoarele ce ancorează în porturile noastre, oamenii lor de afaceri sunt cei ce exportă roșiile și bananele noastre, iar persoanele noastre cele mai bine pregătite lucrează pentru ei la bănci și reprezentanțe comerciale. Și cum această situație nu se poate menține multă vreme, cu tot respectul, dar cu energia necesară, vrem ca Madridul să mediteze la posibilitatea ca Patria Mamă să se ocupe de această fiică mai nevoiașă și să-i ofere noi resurse științifice, economice și de locuri de muncă, pentru a nu se repeta diaspora fiilor ei, ce se văd nevoiți să emigreze la Havana, la La Guaira, Londra sau Rotterdam, ca muncitori agricoli sau agenți comerciali, zilieri sau misiți în diverse tranzacții, la toate astea adăugându-se, ca o oauză directă, această tragedie, fanatismul religios, produs al superstiției la care sunt condamnați fiii săi.

Din toate aceste motive, trebuie condamnați energic cei capabili să influențeze conștiințele debile și temperamentele bolnăvicioase, precum și acest guvern centralist și apatic, care acceptă ca poporul nostru să trăiască în sărăcie, de vreme ce din miile de copii ce ar trebui să urmeze școala, doar o foarte mică parte își găsesc un loc de muncă și majoritatea își ajută părinții la muncile câmpului, se îmbarcă pe vase pescărești sau vagabondează în compania cerșetorilor și a câinilor râioși.

— Vasăzică, tu crezi în aspectul simbolic: cum neamul se stingea, a fost nevoie să fie sacrificată cea mai frumoasă dintre femeile familiei, care i-ar fi putut dăruia urmași vreunui nesăbuit burghez local, ca acesta să-și pună numele de familie înaintea numelui ei¹, zise Enrique, în timp ce Raquel aranja ziaarele din februarie.

— Poate să fie așa ceva. O dată ajuns paralic don Cayo Aurelio, cu mintea bolnavă din pricina nebuniei invențiilor lui, doña Josefa își duce la capăt ultima răzbunare contra societății meschine care a sfârșit prin a-i extermina clanul — și Raquel

¹ Potrivit uzanței, spaniolii poartă numele de familie al tatălui urmat de numele de familie (de domnișoară) al mamei.

continua să consulte fișe în timp ce vorbea, singuri în sala luminată de două șiruri de tuburi fluorescente, înconjurați de medalii, bastoane de comandant și uniforme de gală ale diplomatului¹, expuse în vitrine, aproape de biblioteca sa, o colecție de fotografii și planuri înfățișând insula în trecut, construirea noului port, Puerto de la Luz, șoseaua ce traversase podul cu șapte arcuri și ploile din ianuarie ce umpleau toată albia de la un capăt la altul.

– Pe urmă mai e și povestea cu fiii risipitori, spuse, aprinzând o țigară. Se pare că un oarecare Agapito Vendoval era unul dintre cei mai mari proprietari de case de toleranță și tripouri din Cuba pe vremea lui Batista. După aia a plecat la Miami și s-a apucat să inventeze cafetiere expres. Americanii i-au cumpărat patentul pe o nimica toată și, când a murit, prietenii au făcut colectă ca să-l înmormânteze. Nu încapă nici o îndoială că îi curgea în vine sângele lui don Juan.

Priveau pe ferestrele aburite de ceața de pe El Helechal, culmea cea mai înaltă a muntelui, de unde se vedea valea Valsequillo, peretele Tenteniguadei, lunca plină de pomi fructiferi, făgașul adânc al râpei, insula mereu căzând pe verticală de pe vârfurile tăiate cu dalta.

Îi dădea dreptate lui don Miguel de Unamuno care, în timpul exilului său în Fuerteventura, ajunsese la concluzia că acest lung somn insular, starea belicoasă în care trăiesc ființele înconjurate de ocean, se vor vindeca prin comunicații mai rapide și intense cu Spania și cu restul Europei și Americii, căci în felul acesta se vor mai uita rivalitățile meschine, depresiunea spiritelor lor.

– Sunteți insule în insule, spuse Enrique, simțind-o respirând lângă el, de parcă i-ar fi apropiat ploaia fină ce lovește în geamuri, în fața mării zbuciumate, pe unde fugiseră cei condamnați să întemeieze orașe într-unul din statele cele mai neprimitoare ale Uniunii, cu două veacuri înainte ca vreunul dintre urmașii lor să fi ajuns șef de poliție în orașele Dallas și Memphis, unde au căzut John Fitzgerald Kennedy și Martin Luther King, sau poate în

¹ Referire la Fernando León y Castillo (1842-1918), om politic liberal, ministru al teritoriilor de peste mări și ambasador al Spaniei la Paris. Casa lui natală din Telde este astăzi muzeu și bibliotecă.

vecinele orașe Montgomery și Birmingham, statul Alabama, unde s-au purtat cele mai crunte bătălii pentru drepturile civile; cine știe?!

Enrique venise devreme, ca să-i propună să meargă cu el să facă înregistrări la ruine; era mai mult decât probabil că vor prinde niște psihofonii valoroase. Cu siguranță că strângem o recoltă bună dacă lăsăm câteva magnetofone.

Îți imaginezi? Ariadna în agonia ei, vocea fonfăită a lui don Cayo Aurelio ros de boală și țipătul înainte de a-și zbura creierii cu Mauserul, model 1869, la trei zile după ce judecătorul le băgase la închisoare pe doña Josefa și pe Francisca, plânsetele îngrozite ale Cristinei și Mariei del Pino auzind împușcătura, descoperindu-l pe patriarh cu creierul împrăștiat, Sfinte Dumnezeule, don Cayo Aurelio ținând în mână pistolul preferat al lui don Eurípides, cu care taică-său apăruse în biserica din Teror când aflase de ocuparea Tetuánului în 1913, căci ajunsese la intrarea bazilicii după ce călărise toată noaptea iapa lui favorită, ca să sărbătorească victoria armatelor spaniole în capitala protectoratului, don Eurípides oferind, la picioarele Fecioarei, arma care îi fusese adusă din Germania, înaintând în biserică în genunchi ca să se închine în fața chipului sfânt, înclinând capul întregului trib în semn de respect și supunere înaintea puterilor cerești, don Eurípides debordând de bucurie, fără să fi avut timp să citească telegramele despre revolta lui Abd el-Krim și succesivele nenorociri provocate de insurecția beduinilor, don Cayo Aurelio deschis de bisturiul medicului legist, pe aceeași masă de marmură pe care o disecase pe Ariadna cu trei zile înainte, dinastia stingându-se în ultimele sacrificii, în timp ce la gramofon suna o hârăită înregistrare din *Amurgul zeilor* de Wagner, *Hoiho! Ihr Gibischmannen*, veniți toți să priviți cortegiul Parcelor ce au tors până la ultimul caier destinul evreului cămătar din Bruges, care s-a căsătorit cu o prostituată din Sevilla, Siegfried și Brunhilda ȧesându-și destinele în insula Tamarán, pândiți de mulțimea tibicenelor și vrăjitoarelor, ființelor întunericii aliate cu perversitatea lui Hagen, ce poruncește să se înalțe rugul purificării, pentru ca cenușa lui Pieter, numit Pedro Vandale, tatăl neamului Vendoval, să se ridice în sus, să se topească în aerul

pâclos al după-amiezei, în timp ce la zidurile proprietății ajunge un puhoi din râpă care doboară stâncile și zidurile de protecție, care inundă toată scena, pe când Ondinele recuperează Inelul Binelui și flăcările rugului transformă în schelet rădăcinile proprietății La Vega și mai sună încă Marșul Funebru al lui Siegfried, când Mauserul scuipe foc și Cristina și María del Pino bocesc ultima nenorocire a neguțătorilor din Flandra.

Închipuie-ți: Edison și Marconi nu căutau fonograful și radio-ul. Sperau doar să verifice că există energii necunoscute, poate sedimente de alte vieți, de încarnări anterioare ce se pot juca de-a v-ați ascunselea cu oamenii vii, cu mult timp înainte ca suedezul care a venit să înregistreze cântul păsărilor într-o pădure să descopere, din întâmplare, ciudatele gemete ce au însemnat o revelație similară cu cea a lui Galileo Galilei când a descoperit că Pământul e cel ce se învâртеște și nu Soarele, demonstrând până la urmă că mai există ceva dincolo de granițele cunoscute, în așa fel încât, acum, am putea găsi resorturile care l-au împins pe evreul fugar să coboare în portul Bruges (sau a fost Anvers?) ca să vadă încărcăturile de zahăr din insulele soarelui, o forță teribilă împingându-l să caute mările unde suflă alizeele, ajungând până la urmă proprietarul unui teren lângă canalul ce vine dinspre râpă, să se convertească în eminentul discipol al Credinței Catolice, în mece-na al bisericii mame, patriarh al micului oraș, apărător al Contra-reformei și confident al celor mai înalți funcționari ai Tribunalului Sfintei Inchiziții, în senior loial cu vasalii săi și întemeietor a sute de corcitură.

— Nu cred, zise Raquel, când scamele de ceață își pierd conturul, fiindcă le împrăștie un vânt din sud-est, și acolo, jos, e coasta cenușie care se întinde cu pistele aeroportului. Propriul tău subconștient e cel ce înregistrează benzile astea; aici jos suntem singuri pentru totdeauna — și se ivea un soare voalat dintre piscurile ce înverzesc cu primele ploi, mici grădini în terase cultivate de țăranii care nu s-au putut angaja ca spălători de vase în hotelurile din sud, bătrânii ce alcătuiesc ultimul *Rancho de Animas* ce mai străbate încă străzile din coastă, cărările printre prăpăstii, cerând de pomană pentru cei ce suferă chinurile focului veșnic,

pentru sufletele binecuvântate care au nevoie de pomeni ca să li se facă slujbe gregoriene, romane adaptate cu cuvintele morții, ce sunt propriile lor morți și ale neamurilor lor, fiindcă în fiecare zi stă la pândă o legiune de strigoi în limbile de lavă ale vulcanilor care s-au stins de o mie de ani, plânsetul mandolinelor, chitarelor și lăutelor pe drumurile deschise de cei ce cărau lemne pentru fabricile de zahăr de pe coastă, inaugurând astfel galeria tuturor acestor voci, tuturor acestor morți.

Capitolul nouă

Procesul

Dumnezeu a fost înfrânt în fața Istoriei de Prințul Tenebrelor. Și înfrânt, transformat în presupus diavol, este de două ori disprețuit, fiindcă El este socotit răspunzător pentru acest Univers nenorocit.

Ernesto Sábato

Duminică, 15 noiembrie 1931, ziua a început aproape senină; temperatura maximă a fost de 25,2 grade Celsius și minima de 17,3. Marea a fost agitată și în zare se vedeau nori cumulus și cirus sfâșiindu-se la înălțime.

În zori, se lăsase o bură marină pe străzile din Vegueta, pe porți și balcoane, pe terase și pe ferigile din curți. La puțin timp după ce se înalță soarele, începu căldura.

La unsprezece, ziua era transparentă și clopotele catedralei chemară la slujba mare exact când cumetrele așteptau dangătul ce se revarsă pe străzi și în piațete, se cațără printre căsuțele de pe povârnișuri și se lasă târât în largul mării.

Era semnalul.

Sub dogoarea soarelui, piața Santa Ana vedea trecând echipaje și docarele.

„Astăzi se împlinesc douăzeci de ani de când străzile din Las Palmas au fost stropite cu sânge nevinovat“, glăsuiește ferparul publicat în *La Provincia*, pe prima pagină, fără cruce, fiindcă e semnat de Federația Muncitorilor: „Canarieni, să ne rugăm Domnului pentru veșnica odihnă a celor morți; să fim alături de familiile lipsite de apărare și să cerem pedepsirea vinovaților!“

Alături era altul, pentru căpitanul José Torrent, pilot al portului, care închisese ochii pentru totdeauna, fără să se întoarcă la

Gerona, și o puzderie de anunțuri în chenar cu sfaturi infailibile: cum să nu faci hernie, cum să cureți argintul, să-ți dispară pistruii și să te vindeci de blenoragie, leacuri pentru nervi și răni, pentru tuse și menținerea siluetei, pentru a avea sâni frumoși care vă vor conferi aspectul unor actrițe de film, pentru anemie, inapetență, slăbiciune, hemoroizi, fistule, spuzeli, eczeme, scurgeri, usturimi, hemoragii și alte suferințe, iar în alt chenar e anunțată compania de teatru a lui Manolo París, începând de sâmbătă la Teatrul Pérez Galdós, cu actrița Julia Lajos cap de afiș, la prețul de trei pesete fotoliul.

Era logic ca *El Tribuno* să acorde mai mult spațiu tristelor evenimente din 15 noiembrie 1911, zi de alegeri, în care se înfruntau doi candidați ai partidului leonin, altul independent și un sfert din federalii lui Franchy. Se luaseră măsuri preventive, dar când totul s-a terminat, autoritățile difuzează un comunicat în care sunt făcuți responsabili cărbunarii că spărseseră o urnă și aruncaseră cu pietre și alte obiecte de pe terasa aflată în fața colegiului de pe Molino de Viento, luând pe nepregătite forțele de ordine, care se văzură nevoite să respingă agresiunea cu focuri în aer, ca să intimideze gloata, ceea ce a provocat moartea a șase muncitori, primele victime ale revoltei împotriva despotismului insular, căci nu în zadar fuseseră jertfiți pe altarul supremului ideal al dreptății, cum se spusese la mitingul de la Pavilionul Recreativ, și apoi strigară: „Trăiască Republica!“, după ce se termină marșul funebru de Chopin cântat în timp ce se depuneau coroanele.

Chiar azi, la cinci și jumătate și la nouă și un sfert, Royal Cinema prezintă în premieră un mare film sonor, vorbit în totalitate în engleză, germană și spaniolă, în deschiderea stagiunii 1931-32, care se intitulează *Revoltă mocnită*, cu George O'Brien, Marion Lessing și Mona Maris, și, în completare, scurtmetrajul *Cupidon șofer*. Dar ceea ce interesează cu adevărat e că Victoria învinge Gran Canaria cu un dificil 2-0 în finala Trofeului Damm, pe Campo España plin până la refuz și, cu același corp de literă, ziarele din aceste zile scot în evidență telegrama care amintește hotărârea comisiei privind responsabilitățile fostului rege Alfonso, pe care atâta *ABC*, cât și *El Sol*, *Liberal*, *Ahora*, *El Imparcial* și

El Debate o comentează în editoriale; chiar și *El Tribuno* reia știrea arestării unui călugăr din ordinul Nuestra Señora de la Merced, din mănăstirea de pe strada Silva, și a casierului de la sucursala Muntelui de Pietate din Núñez de Balboa, a unui căpitan numit Esquiroz și a unui conte, despre care se spune că ar putea fi contele de Abayda, deși surse de încredere precizează că nu e adevărat că ar fi fost arestați anumiți generali acuzați de complot cu scopul de a-l repune pe tron pe detronatul Burbón, Alfonso, acuzat acum de delictul de lezmaiestate împotriva suveranității poporului ca șef al unei rebeliuni militare absolutiste, prin care a privat poporul de drepturile sale în timpul celor șapte ani ai dictaturii lui Primo de Rivera și, cu toate că vinovăția lui merită pedeapsa cu moartea, cum sensibilității parlamentului îi repugnă ideea, o să i se comute pedeapsa în închisoare pe viață din momentul în care va pune piciorul pe teritoriul național. Dar dacă va continua să se răzvrătească, va fi executat și Republica își va însuși bunurile, drepturile și acțiunile sale; decizie ce fu aprobată cu entuziasm de îndată ce Besteiro îl chemă pe Azaña ca să preia puterea, după retragerea lui Alcalá Zamora, deși în insulă nu se petrece niciodată nimic, și telegramele de presă apar înghesuite între știri locale, anunțuri bancare și leacuri miraculoase.

La opt seara – persistă obiceiul englezesc – e un banchet la Clubul Nautic, căci în această apatie trebuie să-ți omori timpul între La Alameda¹ și concertul de la teatru, Cabinetul literar și Cercul Mercantil, în acele după-amieze de iarnă când termometrul coboară la șaptesprezece grade și fetele trebuie să se înfășoare în șaluri în fața ofițerilor de pe vaporul francez, care le vor invita la o seară de foxtrot, și don José Franchy Roca, procuror general, atrage atenția că iezuiții sunt un pericol serios și, de aceea, e imperios necesar să se pună capăt călugăriei pe viață și preoții să fie autorizați să se căsătorească civil. Chiar azi, în *La Crónica* se publică știrea că feministele americane se bucură din tot sufletul că li s-a acordat dreptul de vot femeilor noastre și prevăd că peste douăzeci și cinci de ani vor vota toate femeile din lume, inclusiv

¹ Cunoscut loc de promenadă în Las Palmas de Gran Canaria, unde se află și un club al persoanelor cu anumită poziție socială, numit Cabinetul literar.

cele din Franța – unde încă mai există un guvern reacționar. – și, mai mult, *La Crónica* inserează o notă cum că guvernatorul din Bilbao a amendat pe un tânăr cu cinci sute de pesete pentru că strigase „Trăiască Regele!” – fostul – dintr-un automobil, și pe altul, fiindcă purta o floare de crin la butonieră.

Înfășurați în scrobeala straielor lor – pălăriile cu flori, bărbile regești – pătrund în biserică, ajung la stranele lor, în timp ce clopotele se zbenguie în aer și *El País* își manifestă surpriza, în dimineața asta, că CNT¹ se arată intransigentă cu cea de-a doua Republică, după ce se dovedise atât de înțelegătoare cu dictatura, în această primă toamnă a regimului, în care cei douăzeci și două de milioane de locuitori ai pielii de taur și ai insulelor aruncă cu pietre unii în alții, și Greta Garbo prezintă la Teatrul Hermanos Millares ultimul ei succes, *Femeia ușoară*, cu John Gilbert, admirați-o acum într-o dramă cu pasiuni imposibile. *El País* insistă că don José Ortega y Gasset va înființa un partid republican și Martínez Barrios afirmă că luna viitoare va fi ales președinte și, după ce va fi declarată criza, puterea va fi oferită partidului socialist, PSOE, ca minoritatea cea mai numeroasă, chiar dacă radicalii nu vor dori să colaboreze; poate că Lerroux va fi incapabil să conducă, pentru că e înconjurat de vechii guvernanți și Gil Robles a fost ales lider al Acțiunii Naționale, și mâine vor intra în radă vapoare englezești în drum spre Sierra Leone, Anvers, Londonderry, Pensacola și Rotterdam; olandeze spre Barbados; nemțești spre Hamburg și veliere pescărești, iar acum începe să sufle un vânt ce pare că se îndreaptă spre nord. E ca un anunț că s-ar putea să cadă o ploicică peste orașul invadat de căcăreze de câini, acum, când ofițerii de pe Elder Dempster, cei de pe Miller, Fyffes și cei de pe Yeoward au introdus moda animalelor de companie, și colecta pentru repatriații din Cuba a ajuns la șapte sute patruzeci și șapte de pesete și douăzeci și cinci de cenți, și bine-ar fi să se schimbe totul, fiindcă Spania pare o națiune ce se complăce în huzureala grevei, în gustul amar al războiului, când din Paris Ducele de Alba anunță că don Alfonso a abdicat în favoarea fiului

¹ *Confederación Nacional del Trabajo* (sp.), Confederația Națională a Muncii, organizație de tendință anarho-sindicalistă, creată la Barcelona în 1910.

său, don Juan, și *La Crónica*, ediția de dimineață, douăzeci de cenți, se întreabă *Care sunt avantajele?*, cronicarul profită ca să denunțe delăsarea primăriilor, fraudă de la pâine și problema locuințelor, și don Pío Baroja scrie despre Fantoma basco-navareză, afirmă că ultimele evenimente religioase au avut repercusiuni serioase în nord, dar – adaugă – a vorbi de răscoală, de o retragere în munți, de repetarea episoadelor războaielor carliste mi se pare o fantezie, pentru că naționalismul nu interesează în Țara Bascilor; bineînțeles că, fiind vorba de oameni care vorbesc puțin, e greu să știi ceva exact – încheie.

E dificil să se adeverească pronosticurile; nu reapar dărele de pâclă deasupra pădurilor de pini, luna nu are un halou roșiatic, cătina nu reînverzește în râpe, stolurile de potârniche nu se mișcă și nici nu zburătăcesc vinderii, dar s-a dat foc unei mănăstiri din Santander și radicalii au organizat o acțiune anticlericală prezidată de don Eduardo Ortega y Gasset, și se comentează îndrăzneala lui Unamuno la deschiderea cursurilor la Salamanca, se încing debaterile în jurul articolului din noua Constituție care stipulează desființarea ordinelor călugărești, mai ales în regiunea care, mai târziu, se va numi Euzkadi, iar Emilio Carrera atrage atenția că diavolul va permite femeii să-și satisfacă fanteziile erotice, dar țara se duce de râpă în ciuda faptului că patrioți ca don Juan March mai au energie ca să respingă acuzațiile împotriva lor, terorismul face ravagii în Barcelona și Ramiro de Maetzu scrie că o capitulare a Berlinului ne determină să insistăm asupra faptului că marea criză din '29, crahul american, se întinde asupra Europei, lumea trece printr-o criză înspăimântătoare, care o va târî spre haos.

„Meleaguri cu obiceiuri vrăjitoarești“, spuse procurorul, căci așezările din sud erau renumite pentru răzmerițele și tulburările provocate, înfruntările și încăierările între grupuri rivale, căci, dacă în 1812 sărbătoriră jurământul acelor Cortes din Cádiz, când o brigantină catalană aduse vestea la Melenara, după unsprezece ani, bătrânul Matías Zurita organizează o răscoală în urma căreia fu condamnat să moară în fața unui pluton de archebuzieri, fiindcă lansase vorba că guvernul revoluționar va rechiziționa odoarele

bisericilor. În sud începu persecutarea foștilor călugări, în 1835, pentru că în spițeriile lor își aveau sediul lojile seditioase, iar în Tara și Cendro s-a împământănit o stirpe de femei lunatice, care trăiesc izolate ca niște preotese, vindecă boli și prezic viitorul, acoperite cu pânză groasă, în fața unor idoli prehispanici ai fecundității, inclusiv idoli primitivi afromediteraneeni găsiți în sanctuare neolitice.

E sigur că această stirpe de femei își avea nopțile de sabbat în fundul râpei, într-o cotitură aflată la mai puțin de-un kilometru mai sus de La Vega. Și în timpul festinurilor beau sânge de prunci-băieți, fiindcă, în zori, copiii erau găsiți învinețiți, cu zgârieturi pe tâmpile, sexul extirpat de la rădăcină, și aveau și puterea de a face și desface căsătorii, fie stârnind certuri, fie potolindu-le. Reușeau, de asemenea, să le facă pe fetele mai nehotărâte să-și lepede rușinea în fața furiei unor țapi și răpeau novice de la mănăstirile din Vegueta, că de aceste fapte fură acuzate când starețele descoperiră că multe măicuțe erau gravide, după cum se spune în documentele vremii, precum și în cele ajunse la Bristol și Coimbra după jaful piratilor.

Așa că vrăjitoarele fură pricina tuturor nenorocirilor care veneau, fie că era vorba de o emanație de gaz sulfuros ce distruge podgoriile, de cei șapte ani de secetă, de epidemii ori de furtuna care se abătu pe 6 noiembrie a nefericitului an 1826, când un nor a slobozit atâta cantitate de apă în munți, că de s-ar fi prelungit câteva ore, s-ar fi surpat costișele. Povestesc oamenii că puhoaiile luaseră gospodării cu totul, decimară turme de capre și oi, stricară drumurile de munte, iar hula distruse digul pe care încercaseră de mai multe ori să-l ridice în fața bisericii Confreriei Navigatorilor San Pedro González Telmo, se rupseră podurile ce uneau Triana cu Vegueta, inundându-se El Terrero, La Plazuela și chiar strada La Pelota, în timp ce acoperișurile se crăpau, uriașa araucaria se prăbușea, iar marea se umfla luând cu ea două crâșme și trei lupanare ale marinarilor, și naufragiară un bric și două goelete, așa că nenorocirea se sfârși cu trei înecați și ruina generală.

Era aceea o castă de oameni afurisiți, rod al încrucișărilor dintre sutele de tâlhari scoși din închisorile Sfintei Frății, ca să ia

parte, în schimb, la Conchistă, și roabele maure ce purtau în pânțele apostazia, oameni care „au săvârșit și făptuit oarece fărâdelegi de felurite mărimi și jafuri de biserici și mănăstiri și altele asemenea, pentru care au fost judecați și condamnați după legile civile și criminalicești; și aceștia, e voia și mărinimia noastră, să ne slujească acești netrebnici întru cucerirea pomenitelor insule, fiecare în numele său propriu ori cu oamenii ce se va hotărî“, după cum glăsuiește hrisovul primit de Guvernatorii Catolicelor Maiestăți.

Și ca să se pună capăt acestor practici vrăjitoarești, dat fiind că biciurile și anatemele Inchiziției, izolarea în temnițe și ceremoniile de exorcism deveniseră inutile, nu se găsi altă soluție decât să se intenteze procese în care, pe măsură ce torturile erau mai cumplite, acuzații mărturiseau adevărul despre vrăjitoriile și înțelegerile lor cu forțele oculte ale nopții, pactele cu ființele Sabatului, întruniri la care soseau batalioane de broaște, precum și demoni pitici fără brațe, care dansau în ritm de *sirinoque*, o melodie lentă, hieratică, ce se transforma în convulsii, pe măsură ce din pânțele țapilor se desprindea un falus de câlți vinețiu în fața căruia îngenuncheau femeile ca să-și slobozească dorințele, până se simțeau satisfăcute fără să încerce durere, deși semenul acela clocotea ca plumbul încins la roșu.

Judecătorii hotărâră să ia măsuri pentru instituirea unor pedepse care să le aducă înapoi la turmă pe acele posedate, printre care fură citate treizeci de văduve și cinci adolescente cărora le venise ciclul chiar în primăvara aceea, precum și alte muieruști abandonate de soții lor pe timpul cât dura pescuitul.

Veni ziua de 2 august 1727, cu o pâclă deasă în timp ce se ridica eșafodul lângă zidul care urcă pe colina San Francisco. Victoria Taño fusese judecată în ajun și toți o găsiseră vinovată de omorârea soțului ei legitim cu ajutorul fierturilor, ca să-i facă loc unui flăcăiandru de șaptesprezece ani ce o scosese din minți cu mărimea atributului său viril. O ținură trei zile într-una din cele mai întunecoase celule de la Oblatas, fără mâncare și fără apă.

O târau spre supliciu într-un coș, în timp ce clopotele bisericilor parohiale și a celorlalte mai mici băteau a mort, și dinspre mare

se ridica o briză ușoară, dar încărcată de umezeală, și erau nouă trecute când călăul apăsă pârghia și gâtul femeii se frânse pentru totdeauna. Imediat duseră cadavrul la capătul digului, legat și băgat într-un butoi bine călăfățuit și acoperit cu catran, cu o sută de kilograme de piese de artilerie inutilizabile, rechiziționate din fortărețe.

Dar a fost în zadar, fiindcă Victoria Taño continua să ia parte la ritualuri, preschimbată în cățea, ca să nu o recunoască polițaii și ipistații Tribunalului Regal în incursiunile lor, căci scormoneau toată râpa cu torțe aprinse, dar nu descoperiră altceva decât resturile unei femele din rasa feroce a câinilor *barbinos*, înecată fără îndoială de marile ploi din aprilie, și alături de ea, doagele unei buți din cele folosite la must, și bucăți de catran și zdrențe distruse de puhoai.

Nu; hotărât nu sunt de ploaie norii albastrii ce trec de la nord la sud; e o năzărire doar. O spune don José Ortega y Gasset: Republica de tip conservator și catolic a lui Alcalá Zamora va fi combătută de cei ce incendiază biserici și bagă spaima în masele șovăitoare ale țării, și aceasta se adaugă nefericitului fapt că lumea trăiește drama populației excedentare, militarismului guvernelor și regimul risipei, și afirmă, în discursul său în fața Camerei, că observă o anumită decepție după evenimentele din Sevilla, cu precizarea că, la Barcelona, comandantului Franco i se făcuse propunerea să înceapă un război civil, deși acesta ceruse garanții că va fi ales deputat de Barcelona, pentru a-și asigura imunitatea, plan care eșuă în ultimul moment din cauza leziunilor din timpul mitingului de la Lora del Río; a primit Franco 4 750 000 de pesete de la elemente străine, intermediari ai Burbónului?; ca să instige la rebeliune, de vreme ce au fost descoperite depozite de arme în sud și mobilizase trupele din Tablaba, Los Alcázares și Maroc și, ca urmare a acestei conspirații, guvernul anunță adoptarea Legii privind Apărarea Republicii, care nu va putea fi promulgată fiindcă *La Generalitat*¹ amenință că va declara Catalonia liberă.

¹ Guvernul autonom catalan (cat.).

Aici, în insulă, primăria confiscă, în sfârșit, uzina electrică Cícer din Guanarteme și Graff Zeppelin va brăzda din nou cerul capitalei cu pânțele lui plin de vânt, se mărește linia de vapoare directe cu Liverpool pentru exportul bananelor – care l-a întrecut pe cel al Jamaicai – și într-adevăr, avem noutăți, la San Lorenzo, nu departe de Tamaraceite, unde o fetiță de opt ani provoacă, la ceasul înserării, o ploaie de pietre și clinchetul asurzitor al veselei ce se agită în bufet, așa că i se pune panglica roșie a Sfântului Blas și rasa Ordinului Carmelitelor, iar ziarele comentează posibilitatea ca episcopul să numească preoții ce ar practica exorcismul potrivit ritului roman. *Diario de Las Palmas* – fondat în 1893 – e preocupat mai cu seamă de insolita propunere a deputaților de Tenerife cu privire la reunificarea provinciei, și agenția Perpén semnalează că Maura pregătește o lovitură militară cu comandantul Gărzii Civile, generalul Sanjurjo, după cum s-a zvonit la Bursă și, între timp, Vaticanul acceptă demisia cardinalului Segura ca primat, spre bucuria guvernului că poate menține supremația puterii civile acum, când Spania este o Republică Democrată a Tuturor Muncitorilor, o țară ce pășește pe calea celor mai profunde reforme sociale.

Diario folosește prilejul ca să reproducă articolul lui Wenceslao Fernández Flórez din *ABC*, unde îi ia peste picior pe deputații tenerifeni și spune că scandalul a izbucnit când Alcalá Zamora s-a opus la articolul 24, cu un schimb de lozinci de trăiască și să moară Republica și epilogul chemării lui Azaña, și dacă doriți muzică, pe Muro nr. 4 vi se oferă în premieră Imnul lui Riego¹, Internaționala, Executarea lui Galán, pe lângă tangourile „Yira, yira“, „Unde ești inimă“ și „La Chacha“.

Mâine, luni – Sfântul Eulogiu, arhiepiscop – cele Patruzeci de Ore încep la șase după-masă și se sfârșesc după un ceas la Santo Domingo; schimbul al doilea al Adorației va sărbători postul oficial cu un tedeum și o predică, explică *El Defensor de Canarias*, prima pagină pune în evidență succesul mitingului revizio-

¹ Cântec popular al liberalilor spanioli, declarat imn național de către a doua Republică spaniolă. Rafael del Riego (1785-1823) a fost unul dintre conducătorii Partidului Liberal.

nist de la Palencia, peste treizeci de mii de participanți au răspuns la apelul Minorității Agrare și Basco-navareze, cu absența episcopului Pildain, care, puțin după asta, avea să fie exilat pe insula mirajelor, pentru a interzice orice referire la don Benito Pérez Galdós ¹ și a menține cea mai drastică disciplină în materie de obiceiuri, ca să le trântască poarta catedralei în nas generalisimului Franco și Evitei Perón; relatează *El Defensor* că plouase cu telegrame de la catolicii germani care se solidarizaseră cu frații lor persecutați în Spania, deoarece viitorul Europei nu poate înflori decât pe lespede creștinismului și, de aceea, *El Debate* îi răspunde ziarului *Crisol* cu privire la campania anti-iezuită, căci nu ne poate duce la nimic bun un guvern care stabilește salariul președintelui la patru milioane de pesete. Și atrage atenția că dacă biserica își retrage ordinele călugărești, sau dacă acestea declară greve, ar avea de suferit cele mai delicate instituții: Școlile religioase, Atelierele salesienilor, părinții mariști, colegiul San Juan de Dios, virtuosoasele maici de la Caritate și Sfântul Vicente Paúl; cum trăim vremuri tulburi, cei ce nu primesc sfintele taine ale căsătoriei, care se leapădă de credința lor și sunt pe loc excomunicați, trebuie să ia seama, căci episcopatul trimite un mesaj lui Pius al XI-lea, pentru ca această autoritate degradantă să nu ne impună ereziile ei, și semnează episcopul diocesei, don Miguel Serra y Sucarrats, ceva mai sus de chenarul unde se anunță că Partidul Național Socialist al lui Adolf Hitler se pregătește să colaboreze cu credincioșii spanioli dacă aceștia se rup de socialismul marxist, deoarece în fața erei ce se apropie e necesar să ne delimităm pozițiile.

Și toate ziarele locale anunță cu litere de-o șchioapă că mâine, 16, începe PROCESUL PENTRU MARTIRIUL ARIADNEI VAN DER WALLE la Tribunalul din capitala noastră, la ora zece. Au rămas mai puțin de douăzeci și patru de ore până când acești oameni ce și-au ocupat locurile în timpul liturghiei mari se vor înghesui la intrarea palatului de justiție ca să asiste la un proces care se prezintă deosebit de polemic, datorită implicațiilor fizio-

¹ Celebrul scriitor s-a născut și a trăit o bună parte din viață în Las Palmas de Gran Canaria.

logice, patologice, terapeutice și atavice, potrivit cronicarilor juridici de la *La Provincia*, *El Tribuno*, *La Crónica*, *El País*, *Diario de Las Palmas* și *El Defensor de Canarias*; se vor desfășura cu ceva nemaipomenit în toate analele insulelor.

După cincizeci de ani, Enrique López se lovi încă de o teamă superstițioasă când se vorbea despre anumite lucruri. Deformate de legendă, toți cunoșteau întâmplările. Dar puțini dădeau explicații; de aceea se apucă să studieze relatările publicate de ziare, cronicile de scandal, rezumatele intervențiilor apărării și acuzării, declarațiile martorilor, comentariile în urma ședinței și amestecul de compasiune și furie dezlănțuite în insulă de eveniment, „emoția profundă ce se observă în zilele următoare, interesul palpitant și pătimaș ce reînvie cu maxima sa plenitudine spirituală în clipele când aceste nefericite vor fi judecate“, potrivit declarației tânărului avocat domnul Santana, care, împreună cu domnul Monagas, vor fi avocații apărării.

– Dar sufletul meu debordează de credință, fiindcă azi, pentru voi și pentru opinia generală, cruzimea se transformă în delir, prejudiciul în beneficiu, perversitatea în tulburare a minții și ceea ce înainte era condamnat ca o crimă oribilă trebuie compătimit ca produsul unor minți rătăcite.

Așa vorbi la proces, cu pauze lungi, solemn.

– Vreau să caut, deci, domnilor jurați, cu dreptate, cu rațiunea limpede, un principiu de echitate, care să izvorască, pur și cristalin, ca întotdeauna, din verdictul dumneavoastră. E totalmente clar, e evident, că în cazul de care ne ocupăm se observă influența decisivă a eredității. Căci între membrii acestei alianțe familiale au existat evidente exemple de tulburări mintale, la generațiile cele mai recente și cele mai îndepărtate, poate din cauza pronunțatei endogamii, a numeroaselor căsătorii între veri primari și chiar între unchi și nepoate, ceea ce a provocat mai multe cazuri de diformitate fizică și înapoiere mintală, anomalii care au contribuit la însăși stingerea neamului, la dispariția numelui ce a înscris atâtea fapte de glorie în istoria noastră.

Continua să vorbească despre influența hotărâtoare a credințelor de tip fanatic și mistic, de rolul jucat de aceste practici în viața persoanelor cu tare de constituție, oameni virtuoși, nu încapе îndoială, în timpuri trecute, dar cu tulburări psihice în prezent, căci divina rază a religiei creștine, când pătrunde în spiritul omesc produce limpezime și transparență dacă ființa se află în condiții normale, dar poate produce și chiar produce stări tenebroase, coșmaruri și convulsiuni, dacă receptorul se află într-o predispoziție anormală.

Sala tribunalului era un ciorchine de tăcere în acea dimineață de marți, 17 noiembrie, și, după indignarea procurorului, atrage atenția tonul persuasiv al apărării, intervențiile moderate care insistă asupra ideii aberante a pedepsirii trupului pentru mântuirea sufletului, principiu al vrăjitoriei ce le fusese insuflat în ședințele de spiritism, unde ajunseseră să dobândească o conștiință străină de realitate, ce le permitea să locuiască în zone interzise, în abisuri.

– Mai mult decât atât, continuă, să ne amintim că în familia regală spaniolă, devenită pagină de istorie după glorioasă proclamație de la 14 aprilie, au existat cazuri spectaculoase ca cel al lui Carol al II-lea cel Vădit, care pune pe seama practicilor malefice incapacitatea sa de a avea urmași și, astfel, a organizat un spectacol fantastic unde însuși Satana îi prescria tratamente prin gurile unor călugărițe posedate de diavol și niște ședințe de exorcism al căror unic rezultat a fost că a ajuns batjocura Istoriei.

Așa vorbi, cu severitate declamatorie, înainte de a întrerupe dialogul ca să explice din nou că de aici se trage decăderea unei națiuni puternice în trecut, fiindcă, ajunsă pe mâna unor energumeni diformi, și-a fărâmițat imperiul în folosul dușmanilor săi europeni – conchise, în timp ce din fundul sălii se înalță o ovație înăbușită și jandarmii amenințară cu evacuarea sălii dacă se mai întrerupe ședința de audieri, și-așa destul de agitată după apariția numeroșilor martori, potrivit relatărilor cronicilor, ce publicau cele mai neînsemnate detalii și reproduseră concluziile procurorului și intervențiile apărării pentru a demonstra dependența

acelor tinere de ultimul bărbat al familiei, răposat la douăzeci și cinci de ani fără să fi cunoscut femeia, cum sufletul lui chinuit îl determinase să scrie o serie de documente după ședințele de la centrul Credința, Speranța și Fraternitatea, când averea familiei se risipea, don Cayo Aurelio se văzu redus la stare vegetală până se hotărî să dispară de pe lumea asta, tulburat, neîndoielnic, de moartea celei mai iubite fiice, de distrugerea gardului viu de plante tropicale cărora părea să le meargă atât de bine, uscându-se avocatierii și arborii de mango, papaia și *chayotera*¹, goiavele și tamarinii; moartea ca un vâl negru asupra semănăturilor și salpetrul adunându-se pe fundul puțului, căruia i se instalase – în zadar – o foarte nouă pompă; râia ruginii mâncând lagărele și punând stăpânire pe pârgھیile de comandă, sub crusta de excremente ale pupezelor și gugustiucilor; giulgiul dezolării pârjolind plantele agățătoare, sângele-dracului și gerberele; o aură exterminatoare punând stăpânire pe moșia ce redevine pârloagă, pământ sterp, în vreme ce în presa locală se înmulțesc articolele, interviurile cu martori, comentariile privind efectul dăunător al credinței fanatice și reîntoarcerea la practicile vrăjitoarești.

Creștea procesul în dosare în care se înghesuiau rapoartele lungilor și amănunțitelor examene psihiatrice ale fiecărui membru al familiei, se notau antecedentele și răspunsurile acestora la chestionarul Woodworth, reacțiile la teste, atitudinile lor, explorările neurologice, diagnostice clinice; recomandările precise ale experților alături de fazele procesului, declarațiile, confruntările, reconstituirea faptelor, raportul autopsiei, mărturiile vecinilor, alegațiile procurorului și strălucitoarele replici ale apărării, tinerii avocați ce își vor uni pentru totdeauna numele cu celebrul caz al spiritistelor de-a lungul unui proces ce ținut trează atenția întregii insule Tamarán, ce făcu să curgă atâta cerneală în ziare și care avea să fie citat, după patruzeci de ani, în primele congrese privind vrăjitoria, autorizate de regimul lui Franco după furtunoase negocieri. Ziarele își multiplicau atacurile contra lipsei școlilor, carac-

¹ Plantă din familia cucurbitaceelor (*Sechium*).

terului rural și conservator al regiunii, influenței centrelor teozofice asupra minților și-așa castrate de menținerea unei religii rigide și zgomotoase, care îi face pe oameni să accepte drept bună exigența de a suporta orice fel de privațiuni pe pământ ca să ajungă în cer.

Se dezlănțuie, astfel, o înverșunată campanie contra instigatorilor, exploataților conștiințelor debile; se succed cele mai dure discuții și un ziarist reușește să publice scrisorile pe care tânărul Jacinto le trimitea familiei când își satisfăcea serviciul militar la Regimentul de Artilerie din La Isleta, spune că se simte foarte trist despărțit de dumneavoastră, dar „amintirea scumpei mele mame și a voastră, surorile mele, mă face să simt parcă o plăcere invizibilă și misterioasă ce i-ar vorbi inimii mele, iluminându-mi gândurile cu unde strălucitoare, care urcă și coboară în creierul meu și mi se opresc pe buze. Aș vrea ca vibrația lor să ajungă la urechile voastre și să izbutiți s-o săpați cu litere de foc în inimile voastre“, scrisori explozive, în care Jacinto își revarsă toată iubirea pentru cei care i-au adorat cumsecădenia, bărbăția măsurată, respectuosul simț al datoriei și loialitatea față de ai săi; nu în zadar fusese *călăuza proteguitoare a materiei*, căreia îi plăcea să rătăcească în zori pe plajă, unde întâlnește sute de suflete rătăcitoare ce i se arată în starea lor naturală, inclusiv în limbile de alge aduse de flux, în bătaia valurilor și în pietrele printre care pescarii culeg melci și caracatițe; suflete pocăite, ispășindu-și păcatele în înălțarea spre zonele unde aerul miroase a trandafiri și ființele pure se desfată cu viziuni supranaturale de imensă fericire.

Vorbiră ziaristii despre teoria potrivit căreia unii emigranți nelegiuți importaseră ritualurile vudu și macumba din culturile africane ce prinseseră rădăcini în Antile, și că de acolo fuseseră aduse aici de ființe ce semănaseră în insulă sămânța credinței greșite, drept pentru care trebuie pedepsiți instigatorii, cei ce corup trupurile care, fără îndoială, nu au noțiunea realității, nebunie contagioasă în ședințe care dovedesc *schizofrenia crepusculară* a acestor ființe, după cum aminteau pledoariile apărării, în acea lună de noiembrie. Descriau în mod amănunțit că nici una dintre

cele aproape două sute de răni pe care le prezenta cadavrul Ariadnei nu i-ar fi putut provoca moartea în sine, dat fiind adâncimea lor mică și fiindcă se dovedise la autopsie că de-abia de existau urme pe craniu, piept și organele sensibile, ceea ce demonstrează că *nu a existat intenția de a omorî*, că nu a fost *dolo criminoso* și nici nu era posibil, în asemenea circumstanțe, să se manifeste *voința de a comite un delict*, deoarece această voință era viciată prin însăși natura ei, și în nici un caz nu se poate admite – cum pretinde domnul procuror – invocarea, în acest caz, a articolului 515 din Cod, cu referirea completă la pedeapsa pentru omucidere, fiind respins și delictul de paricid, articolul 521 din actualul nostru Cod Penal, care, fără îndoială, ar agrava culpa, fiind vorba de uciderea tatălui, mamei, fiilor sau oricăror ascendenți sau descendenți legitimi sau nelegitimi, și aceasta deoarece moartea a survenit din cauza extremei debilități a Ariadnei, obiect al excitației familiale ca urmare a *comunicărilor* cu spiritul lui Jacinto, știut fiind că nu se hrăneau decât cu verdețuri și apă de flori, la sfatul spectrului, deoarece alimentele solide sunt neglijabile în concepția ființelor superioare, căci contribuie la menținerea învelișului trupesc în stare de putrefacție și supunere față de materie.

Așa că moartea s-a produs în urma numărului mare de răni, ce nu erau considerate ca atare în mințile inculpatelor, ci, mai curând, ajutoare pentru ca ființa răului să-i abandoneze prada – spuse avocatul doănei Josefa, domnul Santana, care continuă să explice că, în acest context, credințele ce dominau familia erau firești pentru tipul lor demential, pentru nevrozele suferite împreună de atâția ani. În plus, se demonstrase schizofrenia lui Jacinto, boală pe care e posibil s-o fi avut în stare latentă încă din pubertate și de care s-au molipsit rudele sale în zorii zilei de 25 aprilie, când – până la urmă – izbutiră să intre în legătură cu fantoma lui, după douăzeci de zile de la moarte, în ședința ce a continuat încă trei zile, cufundându-le într-o evidentă contagiune psihică, într-o nebunie provocată, ce le-a făcut să nu fie conștiente de răul pe care-l produceau, fiind Ariadna însăși prima care ceruse „ajutor”, ca să

scape de influența răufăcătoare ce o chinuia în dimineața de 27 spre 28 aprilie, doar cu câteva ore înainte de a muri.

Buna intenție a fost, deci, factorul-cheie care a marcat comportamentul Franciscăi și al surorilor ei, fiindcă s-a demonstrat, domnilor jurați, că această crimă a fost consecința iremediabilă a unei pasiuni dementiale, căci familia Walle s-a remarcat din vechime prin corectitudine și bunătate, simț al religiozității, caracter rezervat și auster, moralitate ireproșabilă și prin operele lor de binefacere în vremuri de restriște și izbeliște, în timp de secete, invazii ale lăcustelor, foamete și tifos, ori alte succesive nenorociri.

Își continuă expunerea, insistând asupra caracterului malefic al acelor ședințe de spiritism, care erau o colecție de mostre de delir și halucinații ale unor spirite prin natura lor schiloade, ce fuseseră definitiv distruse cu imprecățiile adresate ființelor de pe tărâmul celălalt și Sfinților Apostoli.

— Și mai mult decât atât: este știut că bolnavii de tip psihoid vibrează în contact cu lumea externă, iar tipul schizoid, din contra, se învâрте în jurul lumii sale interioare, a unei lumi interne pe care și-o făurește el însuși, în jurul unui delir ce plăsmuiește viziuni de groază.

Se opri o clipă, deschise brațele, își dresе vocea și, la sfârșit, bău o zdravănă înghițitură de apă, înainte de a continua să explice că asemenea stări demonstrează că în vorbele unor astfel de persoane există o profundă disociere de idei, ca expresie a lumii tenebroase în care trăiesc, a regatului nebuniei ce a înlocuit ceea ce înainte fuseseră niște relații pline de dragoste și duiosie, căci în acel sabat ajunseseră să se hrănească numai cu supe, apă de colonie și rachiu de ienupăr, și stropeau casa cu agheasmă ca să izgonească umbrele răului, urmând instrucțiunile glasului lui Jacinto, ca să nu se chinuie în ocnele Purgatoriului, căci duhurile se însărcinaseră deja să le hrănească și să le înveselească.

— La urma urmei, este vorba de o familie cucernică și exemplară, care nu e responsabilă de actele sale, ci îndeamnă, mai

curând, la mila și dragostea creștinească decât la judecarea comportării sale după litera legii.

A fost emoționant, foarte bine în rolul lui de a impresiona pe cei opt membri ai juriului; sfârși citând principiul latin *nullum crime sin culpa*¹, absolut transparent, domnilor, deoarece caracterul voluntar al acțiunilor este elementul sufletesc pe care trebuie să se bazeze răspunderea criminală. Și, dat fiind că voința înseamnă maliție sau intenție, potrivit sentințelor înaltului tribunal — a se vedea cea foarte recentă din 11 octombrie 1928 — acesta este elementul subiectiv echivalent al intenției dolosive.

— Vorbim, spuse domnul avocat Monagas, de *conștiință* și știm că cei aflați pe banca acuzaților, dar, cu precădere, clienta mea Francisca, nu au conștiință, sunt lipsiți de orice responsabilitate criminală, pentru că trăiesc în altă lume, într-o stare de absolută perturbare a facultăților lor mintale, de profundă alterare, intensă și permanentă, de origine patologică. Ținând seama de toate acestea, tribunalul trebuie să le absolve pe inculpate — și rămase cu degetul arătător suspendat deasupra capetelor juraților —, căci ne aflăm în fața unei cauze în afara principiului răspunderii penale. Solicit, prin urmare, internarea doșnei Josefa și a Franciscăi într-un sanatoriu pentru bolnavi psihici pe timpul bolii lor, a cărei durată este, pentru moment, nedeterminată, și fără posibilitatea de a ieși de acolo decât cu autorizație oficială. Iar în ceea ce privește fetele, fiind mai mici de șaisprezece ani, urmează să se stabilească norme de protecție pentru ele, recomandându-se renunțarea la tutela și tutoria lor.

Enrique López se află în sala de așteptare a renumitului avocat, acum la pensie, care vine la birou doar pentru a da indicații în chestiuni mai complicate, cazuri mai rentabile decât cele criminale: încurcături între societăți constructoare de case, procure pentru societăți din Germania care investesc la noi, asistență la litigiile domnului conte cu primăria din sud, acolo unde a apărut

¹ Nu există crimă dacă nu există vinovăție (lat.).

puzderia de piscine, centre comerciale, cluburi de noapte, porturi sportive și plaje artificiale în gura râpelor.

Cu magnetofonul pregătit, un chestionar care detaliază punctele cele mai confuze, cu citate din presă, paragrafe concrete din alegațiile și replicile procurorului, acel omuleț de la UGT¹ ce se scandaliza de fiecare dată când femeile afirmau că „în cer se aude Marșul regal ori de câte ori un suflet urcă la dreapta Tatălui“, ușierul clipește și iau foc obrajii acuzatorului, în vreme ce tinerii avocați zâmbesc și grefierul continuă să ia notițe.

Așteaptă de cealaltă parte a peretelui despărțitor, în timp ce aude zumzetul aerului condiționat și glasul spart al prestigiosului apărător care reușise să fie consilier cu aprovizionarea în timpul celei de-a doua Republici, știuse să tragă foloase de pe urma speculei în anii patruzeci și azi primește omagiul concetățenilor săi, ca răsplată pentru abilul lui simț al anticipării, căci dorise să încurajeze dezvoltarea peste măsură a micului oraș, făcuse să se închidă șoseaua spre port, căreia îi puseră numele lui León y Castillo, ridicase cheiuri noi și cartiere și hoteluri la marginea plajelor cu ape liniștite, trasase planuri de bulevarde și autostrăzi pentru a se ajunge rapid la uriașa fâșie de pământ smulsă mării, unde vizionarul primar știuse să-și rezerve parcelele strategice, speculând prestigiul câștigat după răsunătorul succes în cazul spiritistelor din 1930, când respinsese cu abilitate acuzațiile procurorului, pe care îl și denunțase după rebeliunea pregătită de generalul Francisco Franco în după-amiaza de 17 iulie 1936 la Hotelul Madrid, cu câteva clipe înainte de a pleca de pe Gando spre Maroc, ugetistul decrepit, ce-și sfârși nenorocirile în închiisoarea improvizată la lazaret, împușcat pe câmpul de tragere în timp ce cânta Imnul lui Riego, într-o dimineată din luna noiembrie 1936, la numai cinci zile după procesul spiritistelor, și, între timp, tânărul avocat, discipol predilect al lui Jiménez de Asúa și al celor mai mari penaliști de la Universitatea Complutense, își puneă în practică înclinațiile literare la conducerea noului ziar *Falange*,

¹ *Unión General de los Trabajadores* (sp.), Uniunea Generală a Muncitorilor.

ridicat pe cenușa ziarului socialist, a cărui rotativă o confiscaseră din primul moment.

— Doar o jumătate de oră, înțelegeți, domnul obosește repede, și mai are și un consiliu de administrație la douăsprezece, îi spuse secretara, când Enrique intra deja și se văzu față în față cu speranța forului insulelor.

— Bună ziua, tinere. Ia loc.

Capitolul zece

Vrăjitoarele

Glăsuiește Cabala: nimic nu dispare de tot, totul se preschimbă, ceea ce credem că a murit și-a schimbat doar locul.

Carlos Fuentes

– Un whisky, vă rog.

Ceru, bineînțeles, un 100 Pipers, fără apă și fără gheață; ea stătu o clipă pe gânduri, înainte de a se hotărî pentru un gin-tonic. Opt și ceva și terasa Derby s-a umplut deja de perechi tăcute de turiști, donjuanii de plajă cu ochelarii lor Rayband și hainele albe ale chelnerilor.

– Ești la al treilea. O să te faci pulbere, îi spune, când le aduse băuturile; el începe să bea încet și ea aprinde o țigară.

– Trebuie să ne bucurăm de viață, iubito. O ia de mijloc; se apropie lustragiul care vinde și bilete de loto; defilează cetele de tineri ce vin de la saloanele de jocuri mecanice de pe strada Ripoché; trec la distanță ginitorii, spre chioșcurile de ziare și tarabele marocane cu pielărie.

Labirintul de străzi înguste ce se încrucișează lângă aleea Las Canteras, cartierul hotelurilor, discotecilor, bazarelor, bijuteriilor, prăvăliilor de suvenir de-a lungul plajei cu nisip alb, scânteierile neonului în noaptea caldă, senzuală, ca această răsuflare a brizei calde, lipicioase, care vine dinspre pragul de stânci, La Barra, umflându-se în pene pe terasele cafenelelor, deasupra tarabelor cu mărunțișuri de abanos/*palo de rosa*, de-a lungul aleii cu lumini portocalii; neonul scoțând așchii din leneveala trotuarelor, în timp ce prăvăliile indienilor de pe Albareda expun ultimele noutăți pe care le vor vinde la tocmeală de la prima oră a dimineții. Și acum

sosește crepusculul în văluri albastre care s-au și făcut liliachii și violete.

O studiază cu încetineală; observă cascada părului ei, ochii mari și gura cu buze cărnoase; pomeții înalți, marcându-i ovalul feței, degetele jucându-se cu paharul, aprinzând o altă țigară, învăluită în calmul cel mai dens al veșnicei primăveri, căci insula este o succesiune de golfulețe și praguri unde va face miraculoase capturi de rechini și toni, pe care îi va putea expune la bordul iahtului unde whiskyul n-a încetat să curgă de când s-au îmbarcat până au zărit limba aceea ce pătrunde ca o chilă între Playa del Inglés și Maspalomas, unde a existat întotdeauna o plajă pentru nudiști la adăpostul dunelor, printre vegetația rară a acestui transplant de deșert cu nisipuri orbitoare, târâte de cavalcada sirocoului de-a lungul celor două sute douăzeci de kilometri ce despart insula de continent, peste gropile care sunt chiar gurile Atlantidei, după cum declară profesorul Andrei Arkadievič, bazându-se pe fotografiile ce înfățișează scări și ziduri ciclopice aflate la șaptezeci de metri adâncime, aproape de verticala insulei Madeira, cum crede că poate dovedi directorul adjunct al Institutului de Oceanografie al Academiei de Științe a URSS, în urma cercetărilor făcute de Vladimir I. Marakuiev cu o cameră subacvatică în Ampere Seamount, un vulcan submarin explorat în 1977 de expediția care a descoperit piese de dimensiuni impresionante, rectangulare și rotunjite, ce ar putea aparține unor construcții străvechi, confirmând astfel ipotezele lui Platon cu privire la continentul scufundat, fiindcă locuitorii săi îl sfidaseră pe Zeus.

Repetă gestul său preferat: își duce arătătorul la perciune și-și netezește părul pe ceafă, în timp ce ea privește profilul lui acvilin, ochii cenușii, degetele care se joacă cu cheile mașinii, bricheta de aur ce-și aruncă flacăra stilizată, pentru ca ea să inhaleze și să aprindă; el și-a întors capul ca să se uite la două blonde din spate, dar sosesc deja tipii lor, un dezastru gagicile astea care vin cu perechea, fiindcă restul sunt bătrâne pe jumătate paralitice, asediate doar de disperății de la Astoria, Tam-Tam, Barbarroja și celelalte localuri unde se servește whisky de alambic în ameteala

luminilor nopții. Consumă cuburile de gheață care se topesc în gură, acum, când trece aerul cald.

– De ce nu mergem în altă parte? zice.

– Imediat. Mergem să bem un pahar la mine în hotel.

– Ascultă, ce-ți închipui? Eu mă gândeam să urcăm la Don Juan, de pe terasă se vede tot orașul luminat, o priveliște superbă – și speră deja s-o posede goală, sub trupul lui, sânii tari, șoldurile bine făcute, pielea aceea electrică vibrând în contact cu buzele lui.

O lună uriașă acoperă cerul lăptos stropit de stele minuscule; ace și cioburi de lumină se revarsă în golf, în convulsiunile apelor încorsetate de diguri și cheiuri, când zarva vocilor bărbătești umple crâșmele din Andamana. Ascensorul îi transportă în partea cea mai de sus a cilindrului de aluminiu și sticlă. Pe terasa de la etajul douăzeci și cinci, un grup de muzicieni își acordează instrumentele înaintea cuplurilor ce stau de vorbă la lumina lumânărilor roșii; terasa începe să se rotească, plimbare în cerc care le înfățișează cheiurile, apoi bulevardul cu șirul de palmieri pitici pe mijloc, stupii de căsuțe din Schamann în spatele zidurilor din piața lui Don Benito, un cartier întreg ale cărui nume de străzi sunt închinat preamăririi memoriei romancierului care – potrivit legendei – și-a scuturat firele de nisip de pe cizme ca să nu fie niciodată legat de prevestirile africane ale cerului din Tamarán¹, acolo Orașul-Grădină cu vocația lui raționalistă, aici, jos, clădirile băncii engleze, capătul tramvaiului ce legase micul oraș cu portul, prin Arenales, dincolo portul sportiv unde sunt grupate iahturile sub pavilion străin, experte la introducerea încărcăturilor de hașis de pe coasta Casablancăi și care, după ce distribuie marfa locală, își continuă drumul spre Florida la adăpostul impunității curenților.

– E o adevărată minune să construiești pe povârnișurile astea, cu autobuzele gâfâind la deal și nici un copac, nu crezi? spuse, privind orașul ce crescuse devorându-se pe sine însuși, răzând casele boierești coloniale și moderniste, lăsând culoare strâmte

¹ Aluzie la Benito Pérez Galdós.

pentru propriile-i străzi, doborând palmierii ce i-au dat numele, punând stăpânire pe viroagele ce şerpuiesc printre dealuri golaşe, reconstruindu-şi ruinele după succesivele invazii ce lăsară în urma lor jaful şi dezolarea mănăstirilor, arhivele pierdute, catedrala veşnic neterminată, câmpiile cu livezi şi mori şi fragmentele din zidul ce urcă pe Mata, mărfurile care se îngrămădesc în jurul Guiniguadei, stradelele ce se transformă în mocirlă cu ploile din octombrie, dangătul clopotelor şi procesiunile funebre în plină noapte, trecerea lentă a birjelor cu huruiala lor, confreriile şi autodafeurile din piaţa Santa Ana, bordeiele de la poalele dealului San Francisco unde se aciuesc curvele şi pungaşii, spitalul de râioşi, elefantiazici şi leproşi fără leac, căminele marinăreşti lângă atelierele navale, cancerul umezelii agăţându-se de corpuri asemeni unor cleşti în oraşul de opt sute de case căţarate în defileul dintre munţii care îl domină şi valurile oceanului, stâncile şi ȧncurile din faţa păduricii de la San José; oraş lipsit de apărare, căci nu-l străjuiesc decât nişte mici forturi şi un zid cu două bastioane la capete, care nu izbutesc să împiedice debarcarea tâlharilor, fiindcă nu au suficiente tunuri, falconete, baliste şi balimeze, archebuze, muschete şi mine nefolositoare pentru că oxizii mării le-au pătruns în articulaţii, au făcut să înflorească o rugină râioasă ce le-a putrezit trăgacele şi a mâncat bazamentele turnurilor şi crenelurilor. Oraş păzit de armate de orbi şi şchiopi care – fiindcă aici se află principala biserică şi Tribunalul Sfântului Oficiu şi Tribunalul Regal – este capitala regatului Canarelor; oraşul cu umeri negricioşi, pereţii de piatră, la fel ca un bastion de nisip.

– Ştii care-i părerea mea? Că oraşul e o prostie, spuse Raquel, sprijinită de balustrada de metal care se învârteşte şi se învârteşte; poţi să te învârteşti ca un titirez pe terasă, în timp ce sus vezi cerul negru şi jos poza murdară a golfului unde se sparge luna în mii de limbi de clopot, în apele acelea care sunt cloaca oraşului, făcută în mare grabă, ca să-şi îngroape în ea originile mizere; oraşul care trăsneşte a mirodenui arse pentru a îndepărta deochiul şi cancerul cunoaşterii altor lumi posibile, acolo unde orizontul este o linie foarte fină, graniţa infernului.

Orașul penitențelor și carnavalurilor, bisericilor și bordelurilor, în a cărui incintă e frecventă apariția sufletelor rătăcitoare și a flăcăraielor produse de fluxul cadaveric al câinilor împruțiți expulzați din Vegueta nobiliară, unde locuiesc episcopii și guvernatorii militari, aprozii și bogații moștenitori. Oraș turtit, arăbeșc, cocotat pe recifuri, cu strada mare Triana unde mișună zarzavagioaicele care te îmbie cu coriandru, pătrunjel, ardei verzi și ridichi uriașe; unde precupețele își întind scoicile, midiile, melcii și bureții de mare, și bătrânele gingii descărnate țină ceaprazuri, pastă de miere, turte de mălai, spelci, *gofio* de porumb prăjit acuşicaaa!, amestecându-se cu larma bețivilor și târfelor, a nebunilor cerșetori ce emană efluvii de rom.

Orașul vrăjit de vraci și doftoroaie; orașul care se trezește cu utrenii și se culcă cu rugăciuni contra ravagiilor frigurilor galbene și altor plăgi. Orașul tramvaiului și al străzilor noi, al iluminatului electric și al terminării turnurilor gemene ale catedralei, al spițeriilor și frizeriilor din La Plazuela, al spitalelor și al aleilor. Orașul garguielor de piatră, al fântânilor secate, al fațadelor și balcoanelor, al curților și galeriilor, al clopotelor și birturilor ieftine lângă râpa ce a fost odată râu.

Așa că, după cincizeci de ani, de la El Goro la Juan Grande se întinde un drumeag ce duce la un cătun, între Aguatona, Sardina, Vecindario și Doctoral, unde există o rasă specială de doftoroaie în stare să scoată profituri din cele trei elemente: sarea – sedimentul adâncimilor, tămâia – aburul Orientului, și pucioasa – invocarea diavolului.

Așa reușesc să stăpânească descântececele ce se învârtesc deasupra măcăcinilor și ciulinilor, care ridică trâmbe de praf peste puțurile cu apă sălcie; acea vână de deșert atârnată în aer e năpasta ce sugă sânii femeilor după ce-au născut și înăbușă smochinii în floare, ca o pânză de păianjen care acoperă potecile dintre căsuțe.

– Severinita nu vă poate primi, fiindcă s-a culcat la cinci, frântă de oboseală, după ce-a vindecat zeci de bolnavi veniți de la Agaete și Fontanales, Tablero și Fataga, inclusiv din capitală și de

la Tejeda; nevinovați cărora suflete căinoase le-au făcut farmece și i-au îmbolnăvit la minte ori la trup, răvășiți la minte ori de pânțele, zice Balbina, servitoarea care primește darurile, în bani sau în natură.

Se înghesuie mulțimea din zorii zilei de vineri, în vreme ce Severinita își face rugăciunile, stropește prin colțuri cu apă sfințită, mai înainte de-a intra bărbatul de treizeci și patru de ani ce s-a trezit dimineața scuipând sânge pe gură și plângând ca un copil, fiindcă fusese victima unor descântece de rău, așa că primul lucru pe care-l făcu nevastă-sa fu să arunce pe el o găleată cu apă rece ca să-l potolească și apoi îl înfășură într-o pătură, un caz într-adevăr urgent, că bietul om vrea să-și pună capăt zilelor și să-și taie copiii cu cuțitul pe care-l folosește la prăvălie.

– Fătul meu, ți-au îngropat fotografia în bălegar acum opt zile. Ieri după-masă, la ceasul când apune soarele, un prieten care îți vrea răul a scos-o din bălegar și a înfipt șapte ace cu vârful negru în capul tău, a învelit-o într-un plastic și a dus-o acasă. Azi-noapte dușmanul tău a dormit cu ea sub pernă.

Așa vorbi, în fața curții care e un maidan unde cresc bălării ce nu dau umbră, plin cu lume din zori până la ora când Balbina le spune să vină marți, că e obosită, o roade reuma pe dinăuntru și, în condițiile astea, nu mai are putere asupra ființelor ce fuseseră chemate prin farmece să le facă rău acestor bărbați și femei veniți din toată insula, statui de ceară în vântul umed al dimineții și sub soarele de plumb de la amiază, oameni tăcuți ce își trec de la unul la altul o sticlă de rom și pe urmă or să bea cafea făcută de Balbina, în timp ce Severinita se ocupă de un copil de șapte luni lovit de epilepsie, puțin mai înainte de-a intra Isabelita, cea din Carrizal, chinuită de o boală de ovare care-a făcut-o să piardă trei sarcini, și domnul acesta atât de serios și de bine îmbrăcat, cu un ceas de mână ce pare de aur, cu ochelari de vedere și o servietă diplomat, lucrează la filiala unei bănci de pe strada Fernando Guanarteme, vor să-mi pună în cârcă șapte milioane care nu ies la balanță, o să vă plătesc oricât e nevoie; fătul meu, eu nu fac asta ca să jefuiesc oamenii, nici pentru bani, ci întru slujirea lui Cristos, așa că lasă-ți mintea să se odihnească

și privește lampa asta și spune un Tatăl nostru cât timp îți citesc soarta, așa, adormind, descâlcind nodul din capul tău, curățând negreala de pe nervii tăi, scuipând otrava de pe fruntea ta, concentrează-te, în timp ce fac cruce pe cărțile astea, o văd pe preoteasă cu multă claritate, aici vine roata norocului, mai încolo trece spânzuratul și acum se înalță luna cu zâmbetul ei răutăcios, taie cele treizeci și trei de cărți în trei pachete egale, ia o carte, fătul meu, vin tainele cele mari, diavolul trece prin fața pustnicului, acum împărăteasa cu cortegiul ei, fătul meu, o să fie bine, o să iasă socotelile¹.

O haită de câini se fugărește prin ogradă. În spatele povârnișurilor, peisajul devine mai arid; câinii scormonesc în ulucele din care se prelinge o apă măloasă, își apropie limba de mătreața verde groasă, mușchiul ce se ivește printre crăpături când soarele învăluie semănăturile și rezervorul unde se păstrează apa din puț, soarele ca un bici peste căsuțele unde și-au căutat adăpost șaptezeci de familii ce coborâseră de la munte la cules, cu caprele lor scheletice și cu plozii, cu cele câteva găini, încăierându-se pentru cocioabele în stare mai bună, cârpind cu saci de ciment spărturile, desfundând latrina pentru femei, cu un gard de trestie, că lor nu le pasă să-și facă nevoile fermi pe poziție, în bătaia vântului și a muștei verzi.

Creasta centrală e un profil violet acolo sus, în împărăția munților sacri ai lui Acorán și Guayot, și pe aceste dealuri gălbui și cenușii se repetă în fiecare an sărbătoarea roadelor ce pleacă spre Rotterdam și Southampton, visând la înmulțirea lăzilor cu roșii, la cântarele corecte ale stăpânilor, măriri de leafă pentru munca femeilor și copiilor, promisiunea de a sădi și anul viitor, deși puțul din Barranco Negro de-abia dă un fir de apă și ni se limitează cota, că viața e o mizerie pentru dijmașii din sud; ori să fie dați afară de la an la an, ori să se întoarcă la Temisas, ca să-și vândă brânza și fructele pe care le culeg pe minusculele lor locuri; țăță Severinito, dă-mi ceva pentru cataractă și stomac, că simt ca o gheară aici jos, m-apucă spaima peste noapte, și

¹ Referire la tarot.

leacurile de la spițerie nu-mi sunt de folos, iar medicul de la asigurări nu se uită la săraci, așa că numa' mâna matale sfântă e salvarea.

Îi vede defilând de pe scaunul ei cu spătar înalt, le aude plângerile în arșița amiezii, simte vârtejul biciuind câmpiile răma-se nesădite.

— La capătul tunelului se vede o oglindă de argint și asta e semn bun, înseamnă că în ianuarie o să fie furtuni și or să se umple iazurile de pe culmi. Până atunci, bărbații trebuie să se adune la arie și să închidă femeile și copiii în biserică până iscălesc stăpânii înțelegerea, dar asta ține-o ca pe-o taină de spovedanie, fătul meu, n-o spune decât cui trebuie. Acum, du-te cu Dumnezeu, și să vină domnul cu servieta.

— Eu cred că astea te pot deochia, spuse Raquel; mergeau pe drumurile din Vecindario, lăsând în urmă o trombă de colb. Și-am să-ți mai spun ceva; fac chestiile astea în fiecare zi. Și pe urmă va trebui să te duci la alta să te scape.

Enrique era atent la dificultățile drumului; pe-aici trec ființe în penumbră, ce vin să primească lumină, hrană pe acest țărm întins în fața uscăciunii continentului, de unde sosiseră valuri de oameni fără glas și slovă, ființe ce nu lăsară în urma lor decât mănunchiuri de oase și depozite de cochilii în cele mai ascunse adâncituri ale mării.

— De-atâtea promisiuni câte aud, nu se mai încred decât în vrăjitoare și duhuri, zice Raquel, iar Enrique conduce încet, încercând să evite pietrele de pe drum. *Los guaydiles*¹ plantați contra vântului se încovoae în fața fâșiei de coastă pe unde se taie autostrăzi, pentru ca străinii să ajungă repede la piscinele și solariile lor, nordicii care or să moară de infarct după a cincea beție; o interminabilă bulă de whisky foarte ieftin este insula, și de-asta în rubricile de fapte diverse se scrie că au fost găsite cadavre lovite de blestemul vântului, matahale ce se aruncă în

¹ Arbust indigen canarian din familia convolvulaceelor (*Convolvus floridus*).

grădină sau în fundul piscinei cu mațele arse de un infam whisky scoțian la garafă.

– Ar fi interesant să ni se prezinte Ariadna la o ședință cu tăblița *ouija*, zise Enrique. Încercăm?

– Îți spun dinainte ce-o să ne zică. Sunt fericită. Trebuia s-o fac, m-am oferit să mi se vatăme materia pentru ca sufletul lui Jacinto să urce, în sfârșit, în Rai. Cele două sute de împunsături au fost două sute de sărutări ale frățiorului meu. Își va lua rămas-bun, cerând ca nimeni să nu răscolească trecutul, spunând că mormântul ei nu există, fiindcă oasele ei au fost măcinate de vrăjitoarele din sud împreună cu pulberea adunată la răscruci de drumuri, și cu ajutorul lor născură femei fără uter, câștigară la loterie zilierii și se întoarseră acasă soții destrăbălați. Pac! S-a întrerupt comunicarea.

Străbăteau insula de la un capăt la altul: culmile cupolei muntoase din centru sunt asemeni crupei solzoase a unei reptile submarine. Ajunseră la Lugarejo, după ce bătură un drum de pământ cărat de eroziuni în față la Tamadaba.

– Sufletele vorbesc cu mine ca să le ușurez. Stau și cos ori spăl și simt așa ca un fel de lumină, ceva mic de tot care mă cheamă. Nu e trupul persoanei, că acela putrezește până la Judecata de Apoi. E ca o strălucire – spuse bătrâna lângă noptiera cu imaginea Inimii Sfinte, Cha Josefa, topindu-se între pernele mari, cu o basma neagră pe cap.

Îi invită la un coniac și *bienmesabe*, crema de migdale pe care o pregătesc la munte.

– Și stau liniștită, fiindcă lucrul acela îmi vorbește ca un susur, îmi spune ce nevoi are și pleacă. Familiile care nu se ocupă de morții lor n-au inimă.

Afirmă clar: „Văd luminile acelea oriunde m-aș afla, ziua și noaptea. Ceilalți nu le simt. Doar fiică-mea, care cred că mă va moșteni, dac-o vrea Dumnezeu, că asta ni se trage din neam; o făcea și taică-meu și, la moartea lui, darul a trecut la frate-meu. Eu îl auzeam vorbind cu ființele, îi cereau slujbe cu cânturi gregoriene ori să împlinească niște promisiuni de care el uitase. Slujbele trebuie să le țină un popă fără parohie, timp de treizeci de zile, și

trebuie să mergi la toate, că, dacă scapi vreuna, e musai s-o iei de la capăt.“

Spune că nu poate sta de vorbă decât cu morții din insulă, n-are decât puterea asta. Când vin domnii de la oraș, fiică-sa notează numele și pe urmă i le citește, că ea nu știe să scrie. Și când se întorc, le transmite mesajul.

O locuință săpată în măruntaiele stâncii, cu pardoseală de ciment care ține răcoare vara și cald iarna. Pictară cu var cruci mari la intrare, dinspre râpă urcă o rafală de vânt tăios; teribilă seceta asta, zice ginerele lui Cha Josefa, cu părul cărunt și fața brăzdată de riduri. Poate o fi pedeapsa lui Dumnezeu pentru atâta smintea-lă, că au rămas pustii locurile astea, anul trecut a plecat învățătoarea; omul trăgea din lulea și zicea că or să scoată prapurii în Teror, ba și icoanele tuturor sfinților, că, dacă nu plouă luna asta, trebuie să vindem animalele pe care le mai avem în coșar, și Cha Josefa – căreia i se spune și Fefita – povestește că o singură dată a coborât la capitală ca să pună degetul pe hârtiile de indemnizație, cu cei nouăsprezece duros¹ cât îi dădură, de-abia cumpără un sac de cartofi, cât pe ce să i se facă rău în înghesuială, atâta timp în mașina care scotea fum și, pe deasupra, și degetul vopsit aproape o săptămână întreagă.

I se împăienjenesc ochii, nu distinge bine. Stă cam prost cu inima, de-aia ia picături de Efortil. S-a născut în La Aldea, acum optzeci și doi de ani. Înainte se lucra zi-lumină, femeile pentru o pesetă, bărbații, jumătate de duro. Azi, nu se mai poate trăi, mai acuși fu nepotu-meu la birt și l-a costat trei sute de pesete, de-asta, ca să mănânce săracii, trebuie să ne trimită Dumnezeu o ploicică bună să ude semănăturile.

Când era copil, casa lor era un du-te-vino de lume care aducea mesaje pentru suflete. O dată dezghiocau știuleți de porumb și taică-său se făcu alb; se închină și căzu în genunchi, cu brațele în cruce, și îi spuse maică-mii: „Roagă-te pentru fiică-ta, Leonor, că și-a dat ultima suflare“; și în aceeași seară primirăm vestea că

¹ Monedă spaniolă în valoare de cinci pesete.

soră-mea, cea care era servitoare la Las Palmas, căzuse din tramvai, murise pe loc.

Chipul parcă i se luminează, când vorbește. Înainte, îngropau banii, fiindcă nu aveau încredere în bănci. De aceea, dacă cel ce moare nu și-a plătit datoriile, trebuie să-i dezgropi, că sunt bani blestemați și sufletul n-are tihnă. Se duce la miezul nopții fără să-i fie teamă, cu o cruce în mână, ca să sperie diavolul.

Enrique deconectează microfonul, strânge cablul.

– Nu-mi plac sculele astea, că parcă nu e vocea ta.

Pe urmă potrivește obiectivul, apasă pe butonul flashului. Drumul e alunecos. Asfințește aproape și seara e un abur lent ce se înalță din râpă.

– Un popor trist și jeluitor, care cântă cenușa unei rase de uriași cu plete de aur și umeri de fier, o rasă ce n-a existat niciodată, spune Raquel, în timp ce ascultă cântecele de moarte și de viață, bocetele pentru morți și romanțele de dragoste.

Repetă melodia lentă, aproape de neînțeles; o psalmodie ce străbate câmpurile în diminețile de iarnă, șirag de tânguiri ale acestor confrerii de penitenți cu cântările mergând din poartă-n poartă. *Ah, vă cerem/ tot cântând,/ sufletelor credincioase,/ de pomană, tot cântând,* litanie ce străbate drumul bouarilor de la La Barrera până la Lomitos de Correa; pe înălțimile din La Era de Mota și Las Casillas, Los Llanetes și San Roque serpuiește cortegiul de oameni care bat la toate porțile cu cele trei spade de oțel, tobele din piele de berbec, chitarele, tamburinele, mandolinele și lăutele în umezeala zorilor, cu pălăria de fetru înfundată până la sprâncene, de parc-ar fi o beretă de toreador.

– Cultul morții e o constantă cotidiană, îi explica Raquel. La fiecare întâi noiembrie, cimitirele sunt o sărbătoare, la intrare găsești cărucioare cu rom, pește sărat și țări, să-ți deschidă pofta de băut.

– Cred că exagerezi; în multe locuri e la fel, răspunse, pe când urcau de la San Gregorio în căutarea șoselei spre vechea fabrică de zahăr, în fața măslinilor din Tara. Traversară Lomo de los Muertos – Dealul Morților –, denumit așa fiindcă pe-acolo erau

coborâte cadavrele ce urmau să fie îngropate în San Juan și pentru că în timpul mării foamete aici se săpaseră gropi cu var unde aruncară corpurile, aproape fără să le lase timp pentru veșnica pomenire.

Vorbi fiul starostelui, zise că obiceiul ăsta se trage de la războiul Macabeilor, noi am adaptat povestea, cu trecerea timpului. Istoria a fost așa: erau mai mulți frați și unul era sărac și credea în Dumnezeu. Semăna și secera grâu în fiecare an, dar frate-său i-l fura. Îi lovi foametea și porniră război, așa că atunci când ajunseră pe câmpul de luptă, spadele – pe care le înfățișăm prin acestea trei – se aplecau de partea fratelui cel mișel, că avea de zece ori mai mulți oameni și mai multe arme. Dar – în numele Domnului –, oștile binelui se multiplicară și la capătul luptei uciseră vite și împărțiră grâne pentru ospăț, dar era așa multă mâncare, că după împărțeală prisosi și aduseră jertfe sufletelor binecuvântate, și așa se născu obiceiul de-i zice *Rancho*, care amintește acea victorie în fiecare an.

Un aer mai rece prevestea schimbarea peisajului: sere și zone rezidențiale pentru sfârșitul de săptămână, insule de verdeată, arbuști de mastic și limba-soacrei. Ai observat? Ciudata constantă a numărului trei: trei spade, trei tamburine, trei tobe. Ies de Crăciun trei zile și trei nopți și de Anul Nou încă trei zile. Vin și când îi cheamă oamenii, mănâncă la miezul nopții și, așezați roată, încep monotonul cânt, acordurile chitarelor, replica mandolinelor, glasurile răgușite, *Numele îmi e Juan Sánchez/ că așa mi se zicea*, care elogiază virtuțile răposatului, cuvios și bun cu semenii săi, până ce se ivește soarele dinspre Gando.

Nu știu să scrie și să citească, o fac dintr-un anume bun-simț, slobozesc vorbe ce se leagă unele de altele, ca să permită celor ce dau replicile să improvizeze, și apoi repetă altă strofă, improvizând toată noaptea ca să se golească Purgatoriul, strâng până la zece mii de pesete, pe care le dau preotului pentru slujbe. Or fi făcut asta și pentru Ariadna; trec anii, dar *los rancheros* îi invocă spiritul, o amintesc, cer milă și îndurare Dumnezeuului acestui neam sosit aici pe drumuri de ape, cromagnoizi și berberi ce și-au rătăcit destinele pe filoanele oceanului, pe unde au venit renun-

țând pentru totdeauna să privească în urmă, să se întoarcă spre îndepărtatele promontorii, țărmuri pe care niciodată nu și le-au mai reamintit după marea călătorie ce i-a îngropat printre stânci, fără să mai înfrunte bălălia curenților marini. Și astfel re trăiesc mituri atât de străvechi, încât nu există amintiri despre originile lor.

Capitolul unsprezece Martorii

Acest pământ e al lor și al nostru.
Sub pământ, în mâinile lor încrucișate
strâng funia clopotului
așteaptă clipa, nu dorm,
așteaptă să bată învierea.

Yannis Ritsos

VORBEȘTE HILARIA MARTEL

– Mă jur pe sângele moșilor mei, odihnească-se în pace, zise femeia făcându-și cruce. Maică-mea slujise în casă, și când mă avu pe mine, cum taică-meu nu vru să mă recunoască, rămase acolo. În sat s-a zis că sunt fata lui don Eurípides, dar asta e foarte greșit, că maică-mea se ținea cu un cărăuș din Moya, pe nume Pascasio, pe care n-ajunsei să-l cunosc niciodată, că se rostogoli în râpă, zice lumea că era beat zi și noapte, și că maică-mii i-a sucit mințile la sărbătoarea trestiei de zahăr de la Jinámar.

Da, domnule judecător; Dumnezeu mi-e martor c-o să spun numai adevărul de ce-am văzut și auzit în casa boierilor, că inima mea nu poate minți, cât drag aveam eu pentru domnișoara, că-mi aduc aminte de ziua primei ei comuniuni, când a venit domnul episcop la capelă și ea a ieșit în grădină frumoasă ca un înger, cu rochița scrobită și pantofii de satin, că a fost întotdeauna drăgăstoasă cu mine, niciodată nu spunea vorbe rele și nu mă gonea ca surorile ei, nu arunca pe mine oala de noapte cu pișat și nici nu-mi pune broaște în pat. Și acum e moartă, fiindcă au ales-o ele să moară.

Tăcu un moment și apoi zise:

– Pe crucea mea, așa era dat să se întâmple de când surorile ei începuseră să se țicnească, cu mult înainte de moartea lui Jacinto,

care se prăpădi fiindcă, în loc să asculte de sfaturile medicului, l-au dat pe mâna spiritiştilor din capitală; pe la trei apărea Juan Camacho cu un taxi şi se duceau la o casă aproape de Potrero. Domnişoara Ariadna de multe ori nu voia să meargă, o găseam în grădină plângând, cu trupul învineţit de bătaile pe care i le dădeau, deşi ea îmi explica pe şoptite că făcuse o plimbare călare şi căzuse, dar, pe-urmă, Julián grădinarul îmi zicea că în ziua aia nimeni nu scosese roibii din grajd.

În târg lumea începuse să vorbească despre lucrurile astea, spuse; ai zice că bârfele oamenilor au îndemnat-o să facă asta. La ieşirea de la slujbă, într-o duminică, auzii că era un fel de modă, pentru că o făceau până şi domnişoarele de familie bună, şi un tânăr o văzuse pe logodnica lui – ce murise de scarlatină – şi ea îi lăsase zălog inelul cu care o îngropaseră, bietul băiat căzu leşinat, fiindcă în clipa aceea fata îşi scoase tunică de pe ea, care strălucea de parcă ar fi fost de mărgăritare, şi-atunci o văzu goală şi se iubiră toată noaptea, până se iviră zorile şi se trezi întins pe divan, strângând inelul de logodnă în mâna dreaptă, fără nici o explicaţie. Atunci, şeful societăţii, care-i un domn foarte priceput şi foarte respectabil, îl făcu să adoarmă şi tânărul îi povesti totul, în timp ce stătea acolo, lungit.

Socoteam eu că ceva rău putea să iasă din toată trăşenia asta, da' nu-i spusei nimic conaşului Jacinto, că îl vedeam mulţumit, zicând că se simte mai bine, îi nimeriseră boala cu nişte leacuri noi, lua Ceregumil şi îl îmbăiaiu toate cu apă de flori. Dacă se simţea mai prost în vreo dimineată, îl scoteau în portic şi îl ţineau acolo până la prânz, că pe-urmă se duceau imediat la oraş şi se întorceau seara, ba, uneori, chiar după căderea nopţii. Eu rămâneam să le servesc cina, asta cât timp mâncară, că vă spusei doar că, de când muri don Jacinto, nu mai băgară bucăţică în gură, doar don Cayo Aurelio mânca ce-i dădeam eu cu mâna mea, ca unui copil.

Că dacă mi-au povestit ceva? Mai nimic, domnule judecător. Într-o zi, conaşu' mi-a zis că îi văzuseră pe Sfântul Petru şi pe Maria Samariteanca şi că la sfârşit li se arătase Iuda Iscariotul şi au fost nevoiţi să plece. Le vedeau chipurile pe un geam şi, cu

toate că nu le puteau atinge, ființele acelea le vorbeau despre lucruri din trecut cu mult adevăr. Cam pe-atunci aduseră un gramofon, și domnișoarele își petreceau ziua ascultând discuri de Caruso și don Cayo Aurelio, cântece de-alea în care femeile ridică glasul de zici că li se frânge. Aduseră și cărți, da' nu aflai ce ziceau, că nu știu să citesc și să scriu, dar erau treburi cu spirite și cu Francisco Ferrer, căruia i se zicea Apostolul, și l-au împușcat fără motiv, că păreau revoluționari după cum vorbeau.

Așa că petrecură mai multe zile cu guineeanul ăla, și auzi vorbă, ziceau că târgul nostru, văzut dinspre coturile șoselei spre Jinámar, seamănă cu Ierusalimul, datorită mulțimii palmierilor, cu calvarul pe dealul San Francisco și turnurile atât de mândre de la San Juan și mantia verde a semănăturilor. Zicea conașul că el fusese ales să aducă noul cuvânt al Domnului, și toate astea i le-am povestit eu țârcovnicului, dar el mi-a zis să nu le iau în seamă, că sunt copilării.

Într-o noapte, mă trezi un zgomot mare ce venea de la conac. Parcă s-ar fi spart geamuri și ar fi căzut lucruri de metal și parcă ar fi bătut clopotul de la capelă.

Mi-am zis c-o fi vântul, cu toate că era noapte cu lună plină și așa senină, că numărai stelele cu grămada. Nechezară caii, și așa, în cămașă de noapte, ieșii să văd ce se întâmplă, să nu fi intrat cineva în casă și să fi otrăvit câinii, că nu-i auzeam lătrând. Îmi pusei o cergă în spinare și o luai pe cărarea care iese la drum când, dintr-o dată, parcă îmi îngheță sângele în vine de ceea ce văzui, că era un fel de procesiune a domnișoarelor, și în fruntea lor mergea don Jacinto ținând ostensoriul de aur și argint, unde poate că avea ostii nesfînțite, că trecuseră cel puțin trei luni de la Crăciun, când se făcuse slujbă ultima oară, și mi se făcu părul măciucă auzind cum sunau din clopoțel în timp ce dădeau înconjur capelei, cu lumânări acoperite cu un cornet de carton ca să nu le stingă vântul, toți îmbrăcați în straie de liturghie, cu scapulare și crucifixe.

A doua zi nu se sculă nimeni pentru micul dejun, dormiră până la două's'pe și domnișoara Cristina se alese cu o răceală, nu vru să-mi explice ce se întâmplase, da' eu prinsesem firul.

În celelalte rânduri când se întâmplă asta, nu mă mai sculai. Domnișoara Ariadna se ținea mai deoparte, își petrecea nopțile ascultând muzică și vorbind cu taică-său când ceilalți se duceau la capelă, și doña Josefa se ducea. Domnișoara Ariadna și taică-său aveau tainele lor, și Julián și eu știam ce se petrece, dar ne făceam că nu știm.

Pe urmă s-a încurcat totul. O dată, domnișoara Francisca apăru cu un deget scrântit și zgârieturi pe față. Când o întrebai, îmi spuse că o chinuise un duh peste noapte și a trebuit să se lupte cu el așa de tare, că-i rămaseră semne. I-am pus liniment și un pansament, și s-a făcut bine.

Apoi s-a înrăutățit boala conașului Jacinto, petrecea zile întregi zăcând în pat fără să se ridice. De amărâte, surorile lui nu se mai atingeau de mâncare. Nu voiau decât rachiu de ienupăr și ceai de tei, da' mie mi-era teamă de starea de slăbiciune la care-or să ajungă.

După aia începură spaimele, că se mișcă patul — mă jur pe cenușa lui taică-meu, Dumnezeu să-l ierte — și prima dată cât pe ce să leșin, că în zori săltau pe loc farfuriile și cămile de porțelan din salon. Vasele și perdelele se mișcau de parc-ar fi fost furtună, de mai multe ori vrui să-mi strâng catrafusele și să dispar, nu cumva să mă țicnesc și eu. Da' mi-era dragă domnișoara Ariadna, îmi ziceam că poate o avea nevoie de mine, s-o apăr, deși eu eram moartă de frică. Conașul Jacinto îmi explica mereu că în cer se aude Marșul Regal când un suflet se înalță la dreapta Tatălui, că el avea darul să adăpostească spirite în materia lui, așa cum fluturii se așează pe flori, că aproape nu le simte și că el le lasă să vină ca să le ajute să scape de păcatele lor.

Când puneau stăpânire pe corpul lui, trebuia să aștepte. Dacă își păstra cunoștința, aprindeau o candelă la Sfântul Crist din altarul cel mare și spuneau Rugăciunea pocăiților. Domnișoara Francisca îl întreba dacă are lumină, din ce așezare vine, cum a murit și ce pofteste. Domnișoarele plângeau când se ducea, ziceau că-ntr-o zi o să-l ia pe fratele lor preaiubit, fiindcă e atât de pur și frumos, că în Rai nu poate exista ființă atât de chipeșă și arătoasă. Io, ca să le cânt în strună, le ziceam că așa e, că domnișorul o să

se facă bine dacă mănâncă mai mult, cu ochii în lacrimi le-o spuneam, da' ele mă trimiteau la bucătărie să curăţ cartofi, de ce, că niciodată nu mâncau ce le găteam eu.

VORBEŞTE LUCÍA CUBAS

– Da, domnule judecător. Am casa chiar în faţă, la cincizeci de metri de drumul care intră în La Vega, şi toate câte le spun le ştiu fiindcă le-am văzut eu însămi, ori altele le-am auzit prin târg, de la cumetre.

Vara, Juan Camacho şi-a petrecut vacanţa cu boierii, la Melenara. La miezul nopţii vedeau duhuri în bălţile din smâncuri şi vorbeau cu Francisco Ferrer, cu Caruso şi chiar cu Isus Cristos, care îi vesti de un război groaznic, c-or să fie iarăşi luaţi flăcăii pe vapoare şi duşi pe front, mulţi or să rămână îngropaţi în zăpadă şi o să fie foamete mare în Spania, că dacă pleacă regele şi câştigă republicanii o să fie nenorocire, aşa ziceau, şi mulţi veneau de departe să asculte lucrurile astea. Ziseră că Sfântul Crist se coborâse pe apă fără să se scufunde, strălucea mai tare ca toate focurile de Sânzienne şi plaja se umplea de pocăiţi târându-şi lanţurile, suflete chinuite, fiindcă se spânzuraseră ori săvârşiseră păcate cumplite.

A scris şi la ziare, chiar şi *El Defensor*, au explicat totul cu de-amăruntul. Ba au scris şi domni din alte părţi, şi mie mi-au scos şi o poză cu un aparat de scăpăra un fulger şi se auzea ca o plesnitură seacă. Cu asemenea lumină, curată de tot, se arăta Domnul Cristos pe plajă, sângerându-i toate rănilor primite în timpul chinurilor, cu împunsătura de suliţă în piept şi semnele preasfintelor sale torturi, aşa de adevărat, că parcă o sudoare îi înfiora tâmpilele, cu ochii îndreptaţi spre Cel de Sus, dar fără să-i piară zâmbetul.

Mă jur, domnule judecător, că asta am auzit la birtul lui Panchito. Şi io, cu ochii mei, îi vedeam pe doña Josefa, don Jacinto şi domnişoarele ieşind în fiecare după-amiază, după prânz, să săvârşească riturile într-o casă pe care o au, toată îmbrăcată în negru pe dinăuntru, ca un loc de priveghi, plină de candelă, cu o icoană mare a Sfintei Inimi şi, în mijloc, nişte strane, iar în faţa

acesteia, o tablă mare și o salteluță, unde se așezau să vorbească cu spiritele, că făceau spume la gură, și asta au povestit-o ăi de se îndemnară să meargă acolo, și-au fost destui.

Răposatu' don Jacinto era un om ca nimeni altul, niciodată nu i s-a cunoscut vreun vițiu, nici beții, nici ocheade cu păcat. El fu unul dintre cei ce organizară Adorația Nocturnă și, într-o noapte de sfârșit de an, în timp ce avea loc petrecerea societății, ieși în piață cu o lumânare aprinsă și zise că se vor mântui doar ființele care au lumină.

Părea că stă de vorbă până și cu gândul, așa se explică, zic, că maică-sa a-nnebunit și surorile lui la fel, când el a murit; fiindcă era singurul bărbat. Vecinii vorbeau că taică-său și domnișoara Ariadna nu sufereau atâta, că lua lucrurile cu mult calm, purtau doliu și se închiseră în încăperile lor, dar nu-l plângeau. Deși, ca să spunem adevărul, bietul don Cayo Aurelio n-a fost niciodată prea întreg la minte; era deja pe jumătate damblagit și cucernic, da, era, că se ducea în fiecare dimineață la liturghie, dacă nu putea umbla îl duceau într-un căruț.

S-a mai zis și că se duceau la oraș să se spovedească la catedrală, că domnul episcop le primea în palatul din piața Santa Ana, ca să le mângâie în durerea lor. Dar, curând se văzu că nu era așa, și eu cred că nu erau nebune, ci mai curând disperate. De-asta, probabil, se apucară de vrăjitorii și se însoțiră cu Juan Camacho, ca să-l salveze pe băiat, care, cu toate astea, era galben ca ceara, numai piele și os. Până și eu făgăduii ceva Fecioarei din Pin¹, doar s-o însănătoși.

Așa pesemne că a fost, se îmbolnăviră de amărăciune și, a doua zi după înmormântare, începură să țină post, ca să se purifice și să izbutească să stea de vorbă cu sufletul lui, să afle dacă se mântuise, că nu voiau nimic alta decât binele lui.

Și domnișoara Ariadna a trebuit să fie jertfită, că nu cred c-au făcut-o cu rea intenție, ci că, până la urmă, ea însăși se convinsese că trebuia să-i facă un bine sufletului frățiorului ei. De-asta s-a lăsat chinuită, ca să se mântuiască el.

¹ *La Virgen del Pino* (sp.), patroana insulei Gran Canaria.

Aşa se făcu că până şi ei, care părea aşa de diferită, în cele din urmă îi păru rău, şi le lăsă să-i facă ce trebuie, pentru ca el să se odihnească în ceruri.

VORBEŞTE ISIDORA CARDOSO

– Da, domnule judecător. Juan Camacho, fie-i ţărâna uşoară, era un om ciudat, ăsta-i adevărul. Începând cu faptul că oamenii nu-l respectau, fiindcă se întorsese din Cuba fără o leţcaie şi suferind de asfixiile celea care părea că aveau să sfârşească cu el.

Se mai îndreptă un pic la Valsequillo, că e timpul uscat, dar cu iarna se puse pe tuşit de se făcea vânăt şi se îneca de nu-l mai înţelegea nimeni. M-am dus de mai multe ori să-l îngrijesc, că nu avea rude apropiate, doar nişte verişoare în La Pardilla, dar nu se înţelegeau din pricini de moştenire, că ele nu erau mulţumite cu partea de pământ ce le revenise, chiar Juan îmi zise că bărbatul uneia dintre ele, pe numele lui Venerando, furios ca un câine turbat, îl primise cu pietre şi schimba hotarele peste noapte, de aveau să-l lase sărac lipit, da' lui nu-i păsa că oricum ştia că o să se prăpădească în curând, şi nu voia să lase avocaţilor ogorul, dacă se apuca să se judece.

Rău, rău, cum s-ar zice, nu cred că era. Pe noptieră avea o iconiţă cu Maica Domnului şi pe comodă ţinea trei candelă aprinse ziua şi noaptea, fără icoane. Era ciudat, cele trei fitile arzând ziua şi noaptea, că o dată l-am întrebat şi n-a ştiut să-mi răspundă. Adusesese şi multe cărţi şi hârţoage din Cuba, că acolo învăţase să citească.

Pe urmă se împrietenii cu domnişoarele, şi ni se păru nouă că avea să se ţină cu lumea bună, că cine era el să le facă curte. Şi, cu toate astea, surorile şi don Jacinto îl urmau, în fiecare după-masă intrau în Telde pe pod, într-o maşină uşoară ce lăsa numai praf de iute ce mergea. Pe atunci domnişorul era deja bolnav şi Juan îi prescria medicamente care-i mergeau lui bine la astmă.

Se bârfea că Juan se cam aprinsese după domnişoara Ariadna şi, poate, ca să dezmintă vorbele, se însură cu Felisa, fiica vitregă a lui Juanelo Deşiratul. Totul a fost foarte ciudat, că o făcură în mare grabă, zece zile înainte să moară bietul Jacinto. După aia, în

noaptea în care Ariadna își dădu duhul, se simți așa de rău, că zăcu toată noaptea, cu nevastă-sa dându-i balsamuri să-i liniștească bronhiile.

Se mai zicea, și că se avea bine cu Juana Salomé, o vrăjitoare din Ingenio, și că în Cuba îl deocheaseră negresele. S-ar putea să fie așa, că o dată îl auzii vorbind în somn de unul, Juan Candela și de o anume Domitila, că unul îi făcuse un copil, și îi dăduseră rădăcină de pătrunjel, scortişoară, coajă de cedru și o grămadă de injectii ca să-l lepede, dar totul fu în zadar, că de bine ce era prins, femeia nu lepădă. Asta zicea în timp ce-i puneam comprese pe frunte, că eu îl îngrijeam din milă, mi se strângea inima văzându-l.

Atunci i se schimba glasul și se pornea pe spus rugăciuni și pe cădelnițat, mie îmi îngheța sângele în vine și trebuia să plec, fiindcă părea că o să moară asfixiat dintr-o clipă în alta. Pe urmă se ridica de parcă avea un arc, îngenunchea pe rogojină și își împreuna palmele zicând: „Dă-mi voință să rezist și vicleșuguri ca să mă apăr; andrele, ață neagră, ace, cuțite, mărgelile de sidef, rădăcini și fructe de pădure, mulete și săgeți, ca să înțep înainte de a fi înțepat.“ Pomenea ființe de care n-am auzit niciodată și deodată se trezea speriat, scoțând spumă pe gură, că de-atunci îmi zisei că e nebun, că i se aciuisse ucigă-l-crucea în cap. Singurul lucru pe care-l făceam era să alerg acasă, să citesc Rugăciunea pocăiților și să spun Crezul, după ce-i lăsasem ferestrele larg deschise, ca să iasă necuratul.

Nu, domnule judecător. Pe Juana Salomé asta, eu nu o cunosc. Știu doar că descântă și vindecă de rău de pânțec, cum fac multe femei din Agüimes și Ingenio. Am auzit că locuiește într-o peșteră, că e urâtă și plină de zbârcituri, de ți-e silă să te uiți la ea, are trei băieți care trăiesc mai jos, la Puerto Rico, și o îngrijește fiică-sa de-a rămas cu ea. Zice lumea că scoate multe parale cu farmecele, că vin oamenii din capitală să-i vindece și ea le prescrie buruieni de leac și Amargo Sulfuroso, ori altora le dă apă de mătase de porumb, le spune să facă mătânii, și se mai zice că adună pământ de prin cimitire și de la răscrucile drumurilor, așa vorbesc cumetrele când spală la râu.

VORBEȘTE JULIÁN ARBELO

— L-am văzut venind îndoit de spate, gălbejit; avea pungi la ochi și mustața îi părea mai degrabă un șir de țepi păroși. În ziua aceea începu să zică alte lucruri: că în Cuba se ducea la întâlnirile societăților negrilor, în așezări îndepărtate, că sunt rituri foarte vechi și sfinte.

Încă de pe atunci conașul Jacinto era bolnav. Doña Josefa îi dădea leacuri să vomite, ca să-și ușureze stomacul; îl vedeam cum scuipă o apă gălbuie, urât mirositoare, ce se aduna în cheaguri, și atunci îi puneă pe frunte esență de flori de portocal și îi dădea să bea hipofosfiți pentru anemie, iar surorile lui se tânguiau că se prăpădește, că se topește văzând cu ochii între vărsături și sudori reci, că, deși pe mine nu mă lăsau să-l veghez, știu că era mai rău. De-aia Juan Camacho era nervos și nu mai venea să le ia ca să meargă la Las Palmas în fiecare după-masă.

E-adevărat că se ținea după domnișoara Ariadna, că o dată i-am văzut printre tufele de trandafiri și el voia s-o îmbrățișeze, dar ea a fugit. De atunci nu l-am mai văzut să-i dea târcoale, venea doar să-l vadă pe don Jacinto și să-i prescrie medicamente. Doctorul nu mai veni fiindcă, zic eu, i se făcuse scârbă de ce se întâmpla, că domnișorul de-acum părea că se lăsase în brațele morții, că se predase.

Chiar și eu mă înfricoșai auzind cum se cutremură patul și porțelanurile. Hilaria fugea înspăimântată, că acum se întâmpla asta la orice oră, nu numai noaptea, ca la început.

E-adevărat, domnule judecător, o dată îmi mărturisi că, la fel ca marii învățați, ca Victor Hugo și Flammariion și alți binefăcători ai omenirii crede în spiritism. Dar conașul nu se însănătoșea; diminețile se trezea toropit și înghețat, învinețit, dus de pe lume, de parcă ar fi vărsat fiere, că eu zic că era din pricina fierturilor pe care i le dădeau, că stomacul lui le dădea afară.

Chiar eu veneam uneori după el să-l chem, că fetele erau înnebunate de durere, și ultima dată mi-a zis că nu mai e nimic de făcut, că sfârșitul lui don Jacinto e aproape, fiindcă oasele lui se află în puterea unui păianjen negru, atotputernic, care le însăilează cu fir de plumb topit și o să-i plesnească plămânii, pentru că aerul

nu mai ajunge la ei. Plânsei mult de ce auzii și îi povestii și Hilariei.

Creștea ca un boboc de trandafir, dar uneori avea coșmaruri cu poveștile bunicii, că într-o după-amiază îi mărturisi că îl văzuse pe unchiul Gregorio în mijlocul curții, lângă cazanul de rachiu, având ca fundal arbuștii de bouganvillea, strălucind de parcă ar fi fost una dintre acele imagini fosforescente care scânteiază în întuneric, ușor ca aerul, era în pielea goală și pe coapsă o gaură verde plină de muște, că de-acolo i-a început cangrena.

O duseră încă o dată la Juana din Carrizal, care apăru cu ciorapii negri, cu buzunarele pline de medalioane făcătoare de minuni, Eugenio tocându-și leafa pe rom și ea apărând recolta de sarabanda vânturilor, că tot mai bine să tai vița și s-o stropești, că el de-o săptămână zace de reumă, zice, dar e beția.

Văd c-ați sosit cu grabă, puștiul sărea peste parasolarele de trestie, așa că venii de-ndată, fiind un caz urgent, că eu nu mă-mbogătesc din asta și nu iau decât ce vrea lumea să-mi dea de pomană. Mergea ținându-și poalele, traversând canalul de irigație din mijlocul lotului, ca să iasă la drum, urmând apoi poteca spre cocioabă; îndată mă ocup de fată, de cum se spală pe mâini, că îi miros a roșii și pucioasă, nimeni nu suportă balele astea de coșenilă.

Raquel are cearcăne și e foarte palidă, dar o să vezi cum te faci bine; trase perdeaua și scoase sticluta de ulei de măselariță pentru masaje, făcând cercuri în jurul ombilicului, în sus și în jos, apăsând cu buricele degetelor, dând lovituri ușoare cu dosul palmei, că aici, unde-i tare, trebuie să fie buba, și de aceea pune degetul mijlociu al mâinii drepte chiar aici și întreabă dacă o doare, fetița răspunde că da, și ea ține degetul ca să nu scape în timp ce se roagă: „În numele Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfânt. Mamă a lui Raquel, rămâi aici. Precum Domnul nostru Isus Cristos a rămas în el însuși. Mamă a lui Raquel, fii tare. Precum Domnul nostru Isus Cristos a fost tare în clipa morții. Te chem cu picioarele, te chem cu brațele. Te chem cu spatele, cu pieptul și cu tot corpul. Vino, mamă, la locul tău. Precum Isus Cristos în

grădină“, făcând pauze, fiindcă pântecelile ori „mama“ au nevoie de multă pricepere și îndemânare ca să nu se rupă pe dinăuntru, și de aceea acum o să-ți pun prișnița asta cu rășină de pin, pe care o s-o ții o lună, și va trebui s-o aduceți de două ori pe săptămână, întotdeauna pe nemâncate, și să nu-i dați cafea, nici strop de alcool, în afară de rachiu de ienupăr pe stomacul gol și-o cană de apă cu anason.

– Azi-noapte iar mi s-a arătat, îi spuse; era strălucitor, lângă magazia de scule, înfășurat într-un voal de mătase subțire. Mi-a zis: Mamă, nu te speria, sunt în pace cu Dumnezeu. Știi că l-au îngropat într-o tranșee pe malul Ebrului, că niciodată n-am putut afla de ce guvernul lui Franco mi-a zis doar că murise, a zăcut trei zile în agonie până i-a putrezit tot sângele, că nu aveau cu ce să-l opereze. Asta nu scria în comunicatul oficial, dar așa îmi spune mie inima frântă, fiindcă era un om bun și cânta la chitară ca un înger, de se băteau fetele pe el, pentru că puneă simțire când cânta cântece populare.

Așa vorbi, și primul lucru pe care-l făcu – se duse la biserică și puse într-o ramă nouă ultima lui fotografie, cea în uniformă militară, trimisă cu câteva săptămâni înainte de-a pleca pe meleagurile Aragonului, la contraofensiva de la care aștepta așa de mult Înaltul Comandament, surprins de manevra aproape perfectă a lui Vicente Rojo la sfârșitul lui iulie 1938, când războiul părea câștigat de-acum de naționali, mai ales după ce ocupaseră Vinaroz. Da, probabil că fu unul dintre acei recruți din leatul de sugari, un copilandru zdrențăros din Cullera, înrolat în grabă în Armata de Est, în Corpul V al lui Líster, ce venea de jos ca să treacă râul în zorii zilei de 25, Tagüeña înainta cu Corpul XV și Líster presează prin Pinell de Bray și Benisanet, acea uluitoare ceață de țângăi care traversă Pandols spre Prat de Compte și Bot, ca să distrugă forțele insurgente ale guvernului franchist care, în acea ultimă zi de iulie, privea stupefiat atacul popularilor cu cea de-a 42-a Divizie prin Mequinenza, care încearcă să pătrundă prin Amposta, ocupă înălțimile Caballs, Brigada a 13-a a lui Mateo Merino străbătând cel mai mare curs de apă din Peninsulă. Da, probabil că unul dintre acei copilandri din Levante acționează dispozitivul obuzului cu schi-

jele sale de moarte, mitraliile spărgându-se în mijlocul soldaților din Armata marocană din Yagüe, căzând în cursă Divizia 50 Campos Guereta, în coapsa unchiului Gregorio, care muri aproape de Bot, târât de camarazii lui sub cerul torid al Aragonului.

– Dacă e de la nervi, tot o să se facă bine, zise, că asta i se întâmplă oricui în ziua de azi. De-asta e mai bine ca fetele tinere să treacă prin sat fără să ridice privirea, ferindu-se să stea de vorbă cu străinii. Îi acoperea capul cu o pânză neagră, ca să înceapă descântecul: „Fac semnul crucii asupra ta, Raquel, în numele Domnului,/ cu mâna Fecioarei Maria,/ care nu e mâna mea./ Isus, Maria, puneți mâna într-a mea,/ căci unde Isus e pomenit/ orice boală și durere au pierit./ Și așa cum vorbele acestea sunt drepte și adevărate,/ să-ți ia sminteala și durerile din trupul tău/ să le adune și să le arunce în fundul mării,/ unde să nu crească și să viețuiască/ și pe făpturile Domnului să nu primejduiască,/ nici pe tine, nici pe mine, nici pe Domnul nostru Isus Cristos./ Amin“, un șir de rugi ce vor interveni în favoarea acestei ființe nevinovate, degetul mijlociu asupra arătătorului ca să facă semnul crucii de la frunte la piept și de la umărul drept la cel stâng, pentru ca această fetiță să aibă iarăși poftă de mâncare, să n-o mai chinuie ametelele și leșinurile.

Mai făcură cruce peste ea de câteva ori, i se observă suferința după zvâcniturile din pânțele, palpitații care sunt semn că „mama“ se eliberase din învelișul ei. Pentru asta nu există pastile, doar frecțiile cu virnanț făcute de mâinile cuiva ca Juana, care a vindecat zeci de bărbați și femei, toate categoriile sociale, inclusiv bolnavi incurabili cu o gheară pe inimă, că răul de pânțele e ca o caracatiță mare care se întinde printre organe și le tulbură, nu există raze ori analize să o detecteze, doar mâinile binecuvântate.

Superstiții din neolitic; există mii de idoli din lut ars făcuți de păstori, ca să stea mărturie a unor ochi peste măsură de mari, foarte deschiși, meniți să-i apere de animalele necurate: muște, broaște, cucuvele și șopârle, reminiscență a dăruirii Evei, teama de reptile. Ochiul protector al lui Yahvé, ochiul veghetor pentru budiști, ochiul prezicător al cucuvelei, fetișurile cu panglici roșii pe care maurii le puneau nou-născuților ca să-i apere Dumnezeu.

Nu puteam să trecem prin fața caselor cumetrelor, nici să le privim în ochi, zice Raquel. Erau bătrâne și se închideau în casele lor, cu crăpături în pereți unde cuibărește salamandra, cu acoperișurile putrezite din rădăcini de *bejeque*¹. Închipuie-ți ochii lor în spatele perdelelor, dincolo de geamuri; cucuvele urmărind copiii, ca să-i sfredească cu puterea răului.

O primi de mai multe ori, în timp ce maică-sa aștepta afară, de cealaltă parte a perdelei. În depărtare se auzeau vocile bărbaților și femeilor la strânsul recoltei, și împunsătura veninoasă a vântului, spiralele lui șuierând printre scânduri și tinichele, vântul răului.

Compuseră balade care povesteau tragedia, în fiecare noapte o legau pe tânără de un scaun, în vreme ce surorile ei puneau muzica la maxim, Cristina cânta polonezele lui Chopin și celelalte dansau goale, în timp ce o împungeau pe Ariadna și îi sfâșiau rochia, cu o lumânare aprinsă în vagin, fiindcă o surprinseseră într-o atitudine dubioasă cu pretendentul ei. Și după acel martiriu o băgară într-un coșciug și bătură capacul în cuie ca să nu descopere nimeni adevărul.

Se mai povestește că după moartea ultimului descendent bărbat, părinții – disperați –recurseră la serviciile unei vestite vrăjitoare din sud, unde se fac filtre ca să înfrângi voința femeii, pe care le pregătesc cu o inimă de rândunică, alta de porumbel și o a treia de sticlete, le udă cu trei picături din sângele îndrăgostitului și le îmbibă cu rachiu de anason; se obține un amestec care trebuie să fie uscat la cuptor în noaptea primei vineri; apoi se va păstra la întuneric, să nu vadă lumina timp de trei săptămâni, și se va pune într-o punguță de piele; se unge apoi o brățară ori un inel, care, dacă fata le primește, înseamnă că a cedat, cu amănuntul special că, dacă se adaugă praf de virnanț și rășină de dafin, e sigur că nu va rămâne grea pe o perioadă de trei luni, spre mai marea bucurie a amantilor.

¹ Arbust specific florei din Canare (*Sempervivum canariense*).

Pe lângă asta, mai fac și lucrări ca să-l prinzi în laț pe cel ce te-a făcut să-ți pierzi mințile: îți smulgi un fir de păr din cap și unul de la pubis, din partea de sus a triunghiului iubirii, și mai smulgi câteva de pe grumazul unei capre sterpe. Le pui pe toate în lapte de migdale cu zece picături de sânge de la ultima menstruație. Pui amestecul ăsta într-un scapular la pieptul lui și, dacă timp de opt zile nu te gândești decât la iubitul tău, ai trecut de jumătatea drumului; pe urmă, pisezi amestecul și îl verși în cafeaua pe care iubitul tău o va bea în timp ce-l privești țintă în ochi. Îi vei spune să te aștepte la sfârșitul ultimului bal ce se va da în sat și, ca să se aprindă și mai tare pentru tine, rezistă-i cât poți, că așa corpul lui se va umfla și mai mult de esența ta și va sosi clipa când va pătrunde în tine și, înainte de trei luni, te vei mărita, înveșmântată în văluri albe, și poți fi sigură că nu-i va scădea ardoarea, fiindcă femeile acestea din sud îi pândesc pe cei neprevăzători, că au în sânge fierbințeala pământurilor crăpate ce ard tot anul la dogoarea soarelui.

Ziceau baladele că până și călugărițele înnebuniră, se lepădară de Cristos și se dăruiau Stăpânului Întunericului pe Câmpia Vrăjitoarelor, unde se întâlneau cu babe ce treceau Atlanticul de la Havana și de la Cádiz; sosesc din toate așezările, în picioare, pe frunzele de palmier, cu trupurile lucind de uleiuri, ca să se tăvălească în aceste câmpuri unde creștea secara, la intrarea în Guaya-deque:

Din Canare suntem,
din Havana am picat;
nu-i un sfert de ceas
că de-acolo-am plecat.

Boabe de struguri și mure,
în noapte la ceas târziu,
cine-a mai văzut dansând
muiere-trup argintiu?

Rituri magice practicate de fals convertiții berberi la creștinism instalați în insulele orientale și de negrii din Capul Verde și Guineea, ai căror descendenți dansară dansul frunzei de viță până îl interziseră popii, din cauza evidentei sale imoralități, rituri de prezicătoare și inițiați în doctrina Coranului și a credinței evreiești, care fuseseră izgonite din Peninsulă și prinseseră rădăcini aici, în pofida denunțurilor, căci era necesar să se pună capăt masacrului flăcăilor ce se îmbarcau ca să întemeieze imperii pentru rege. Așa sosiră sute de ființe ce îi preamăresc pe Satan și pe Regina Noptii, cu sfârcurile sânilor acoperite cu o alifie din grăsime de broască râioasă, măruntaie de șopârlă neagră, cozi de furtunar și inimă de cocoș pitic, din care pregătesc un terci considerat cheia reînvierii.

— Și asta îmi povestea bunică-mea în delirurile ei, spune Raquel; cu câteva luni înainte de-a se prăpădi de a doua embolie, în iarna lui șaptezeci, când uraganul a culcat plantația de banani și-a luat cu el până și uscătoarele de tutun și acoperișurile de frunze uscate. Azi-noapte avui o presimțire, era ca un soi de frison care mi se urca pe spate și, în momentul acela, știi că o să ne lovească o nenorocire pentru că am visat că Regina îl aduce pe noul Senior de Cienfuegos¹, acolo unde se stabiliră cei doi frați ai mei, pe care niciodată nu i-am mai revăzut.

Urma să fie o noapte deosebită, zicea. Dansau mai întâi dansul gărgăriței și pe urmă pe cel al frunzei de viță, bărbații de-o parte și femeile de cealaltă, având drept șorț o frunză de ignam; acordurile acordeonului și răpăitul tamburinelor marchează ritmul împreună cu păcănitul castanietelor și tânguiala piculinei. Tocmai dădeam să plec, când veni rafala uraganului acela amestecat cu ploaie, care m-a trântit pe terasă, așa forță avea.

Zise că Stăpânul Noptii rosti formula; le ungea coapsele cu vaselină, mac adormitor, *madroño*² și beladonă; le fricționa marginile vulvei, fesele și zona din jurul anusului; le ungea și pe sâni și ele promiteau să nu-și facă cruce și să nu rostească numele lui Cristos. Îngenunchează și îi sărută membrul, așa zicea bunica în

¹ Referire la provincia Cienfuegos din Cuba.

² Arbust din familia ericaceelor, cu fructe sferice, roșii, comestibile (*Arbutus unedo*).

delirurile ei; muzica era așa de dulce, că amintește balurile de pe timpuri, cu folii, malagueña și *tajaraste*¹, și o tobă care bate ritmul polcii, și o vioară pentru menuet, așa povestea și rămânea atât de sleită, că de multe ori se gândiră că o să moară, deși, imediat după asta, o vedeau iarăși așezată pe banca din curte fumându-și pipa, în fiecare după-masă, până la vecernie. Atunci cerea mătăniile ei, că toată viața fusese foarte evlavioasă și devotată Sfântului Crist și Fecioarei din Pin, ba chiar îi dăruia acesteia niște cercei și figurine de ceară, cum făceau țăranii când li se însănătoșea o capră ori le scăpa nepotul de pojar; dăruia bisericii chiar și inelul de logodnă, și mare păcat, că toate au dispărut cu furtul de pomină din noaptea de 16 spre 17 ianuarie 1975, când hoții lăsară în vitrine doar feloanele roase ale protoiereilor și diaconilor.

Îl huleau pe Dumnezeu și la sfârșit își împerecheau trupurile de-a valma, până se iveau zorile, asta făceau. Și Enrique își revizua notițele, un scris nervos, cu trăsături neregulate, indecifrabile pentru altcineva, cu care mâzgălise o bună parte din blocnotes, adunând impresii de ici și de colo ca să reconstituie o istorie ce se lătea cu episoade laterale, care îi devorau nucleul; pe măsură ce înainta în saga familiei Walle se pierdea printre urmele rachetelor de pe submarinele Polaris, pe care oamenii din Arguinaguín le confundau cu focuri extraterestre, și printre flăcările ce străbat câmpia într-o clipită și sunt suflete fără odihnă.

— O insulă e o bucată de pământ înconjurată din toate părțile de electricitate, spuse.

¹ Dans popular din Canare.

Capitolul doisprezece

Călătoria

Câmpuri, pârloage, veșnică singurătate
– profundă meditație despre toate –
Soarele bătând din plin în stânci
și marea... invitând, parcă, la imposibil!

Alonso Quesada

Marea: buna prietenă din visurile mele.

Tomás Morales

„Mulțimea de palmieri, cei mai înalți și frumoși, precum și numărul nesfârșit de alți copaci înalți, păsările cu penaj colorat și verdele câmpurilor, împreună cu bogăția de râuri și izvoare fac ca această țară, Prinți Serenisimi, să fie de o frumusețe atât de desăvârșită, că le întrece cu mult pe altele în farmec și vrajă, precum ziua întrece noaptea în strălucire și lumină, căci am rămas fermecat în desişurile pădurilor pline de miresme, și am văzut totul atât de nemăsurat, încât socotesc că acesta este pământul pe care l-am tot căutat de când am plecat din Palos, fiindcă aborigenii mi-au dat de înțeles prin semne că există mine de aur în desișul cel mai adânc al selvei, și sunt sigur că e prisos de mirodenii și mătăsurii în așezările lor, dincolo de insulițele de madrepori și centura de ape ce înconjoară insula Marelui Han.

Spre marea noastră uimire, oamenii de pe-aici sunt blânzi și temători, fără arme și legi, și ne-au găzduit în cele mai bune case ale lor și ne-au cinstit de parcă am fi fost ființe cerești, și așa dădeau de înțeles prin supunerea și respectul lor, ba ne-au și pipăit chiar, să vadă dacă suntem din carne și oase ori mai degrabă facem parte din tagma spiritelor.

Și adevăresc Maiestăților Voastre că nu se poate afla sub soare pământ mai roditor, nici mai dulce în armonia dintre frig și căldură, mai bogat în ape curate, și nu-i cu putință să-ți obosească privirea văzând atâta frumusețe și nici auzul ascultând cântecul păsărilor sale.

Oamenii aceștia au o piele între albă și neagră, asemeni celor din Canare, și traversează brațele de mare și râurile în canoe ori luntre, pe care le conduc cu mare pricepere, și ne aduc țesături de bumbac și năvoade ca să le schimbe cu multă plăcere pe oglinzile și panglicile noastre colorate.

După șocotelile mele, ne aflăm la 42 de grade de la linia echinocțiului. Am străbătut o mie o sută patruzeci și două de leghe de la insula Hierro până la acest ținut Cipango, și, pe cinstea mea, soarta ne surâde fiindcă ne spun băștinașii că în munți locuiesc uriași cu un singur ochi în frunte, care se împodobesc cu brățări de aur masiv și le poartă agățate de urechi, și pe brațe și picioare, iar la sud-est se află o așezare de oameni cu bot de câine, lighioane fioroase ce beau sânge de om și în chip de trofee își fac coliere din bogățiile atributului bărbăției înșirate pe liane foarte subțiri, și asta ne întărește credința că filoanele de aur sunt de o adâncime necunoscută până acum.

Am înnoptat, așadar, bine ospătați, și de cum se luminează de ziuă, azi, luni, cinci ale lui noiembrie a anului una mie patru sute nouăzeci și doi, veni contramaestrul de pe Niña să-mi aducă vestea bună că găsise mult mastic, că în mod sigur sunt peste zece mii de arbuști la un loc, care ar putea produce două mii de saci de o sută de livre pe an. Pe lângă asta, am hotărât că portul acesta, Mares, e unul dintre cele mai bune din lume și, fiindcă are un cap stâncos mai înalt, se poate ridica o fortăreață în vârful lui, ca să apere intrarea spre mine.

După aceea am vizitat alte coaste și alte insule, și locuitorii lor nu ne lasă să-i părăsim, căci au credința că dacă plecăm, soarele se va scufunda pentru totdeauna în ocean.

Dintre păsări am întâlnit potârnică, privighetori și găște sălbatice, într-o armonie de culori și cu un cânt așa de plăcut, că auzul se uimește și această bucurie se unește cu cea încercată știind că

oamenii de pe-aici vor accepta de bunăvoie să fie instruiți în adevărata credință și, scăpați de erezie, vor fi primiți în sânul Sfintei Biserici.

Deși n-am întâlnit încă arborele de rășină, l-am găsit pe cel de bumbac, ce ne va aduce mari câștiguri în orașele Marelui Han care ne mai rămân de descoperit. Și mult ne-am minunat de atâtea insule și atât de înalte, și dau mărturie că sunt munții cei mai frumoși și mai luminoși din lume, căci nici nu-i aburește ceața, nici nu-i acoperă zăpezile. Insulele acestea sunt oare acelea nenumărate ce apar desenate pe *mapamundi* unde se sfârșește răsăritul, care se întind foarte mult spre miazăzi și se lătesc spre cele patru puncte cardinale, și rog pe Serenisimele Voastre Maiestăți să nu fie surprinse de aceste laude ale mele, nici să le găsească peste măsură, căci adevăr grăiesc, cu neputință le-ar fi celor mai iscușiți cronicari să zugrăvească asemenea minuni.“¹

Plecai din Telde, Canare
pe zi întâi a lui brumar,
să mă-mbarc ca marinar
pe-un vapor cu trei motoare.

Așa a fost; plecă. Își făcu o boccea cu lucruri și porni la drum, că vaporul ridica ancora la miezul nopții și cheiul era un furnicar cu cei ce plecau și cei ce veniseră să-i conducă.

Se alătură unei familii cu doi băieți și trei fetițe și în felul ăsta nu-i cerură documente. Erau ani așa răi, că nu ploua de la începutul secolului, care fu întâmpinat de parcă lumea ar fi așteptat de la el mari bucurii. Coșenila distrusă, și fără vești din Cuba de când se instalaseră americanii.

Apoi, în al șaselea an se dădu drumul la emigrație și de câte ori sosea vreun vapor se umpleau zidurile de anunțuri, inclusiv în satele din interiorul insulei, iar în cafenele și frizerii tinerii comentau evenimentul cu multă înflăcărare.

¹ Fragment din scrisoarea lui Columb adresată Regilor Catolici după descoperirea Cubei (27 octombrie 1492).

. Îi înșel pe bătrâni din milă – credea –, dar întotdeauna îl stăpânise dorul de ducă așa, fără să chibzuiască mult, căci muriră fără să mai apuce să-i revadă, că în cele douăzeci de zile de călătorie curgea romul ca să-ți îneci necazurile toate, și când ajunse la Havana rămase năucit de mărimea capitalei pline de automobile și vânzători de loto, dintre care cei mai mulți erau canarieni. De aici plecă după două zile cu trenul spre Santa Clara, și opt zile mai târziu, spre Vuelta Arriba, unde se ofereau contracte pentru recoltatul trestiei, în condiții bune, că americanul voia cât mai mult zahăr din cel mai bun. Fabricile lucrau ziua și noaptea, cu mașini ultimul model, și despădureau terenuri cu macete și foc ca să mărească plantațiile, că la asta se înghesuiau canarienii, pe lângă faima mulatrelor, că de aici se trage rasa numită *pichones*.

Vaporul era plin până la refuz, că aproape nu le-ajunge provizia de *gofio* în desagii unde-o țineau. Apa o raționalizară din primul moment, fiindcă Balmes era încărcat ochi de galicieni și asturieni, lipsiți de aer și de igienă, dar chiar și-așa cântau și jucau în sunetul chitarelor, și se îndopau cu sângerete.

Necazuri erau multe; ziarele descriau durerea celor ce plecau în Antile și republicile din Plata, unde patroni fără conștiință îi tratau ca pe sclavi, obligându-i să lucreze zece ani zi-lumină, ca să-și plătească până la ultima centimă călătoria.

Dar secolul începuse cu piciorul stâng, și băieții visau să brăzdeze oceanul și să se instaleze acolo, cum făcuseră tații și bunicii lor. Soseau bărci cu pânze din Lanzarote și Fuerteventura cu oameni gata să se agațe de primul vapor pentru America, fugind de secetă, își dădeau pământurile și casele pe cât îi costa călătoria și plecau doar cu ce aveau pe ei, cu extrasul de botez și certificatul că nu sunt dezertori. Și plecau fiindcă nu câștigau decât doisprezece reali de aramă pe zi, deși de cele mai multe ori încasau un almud¹ de cucuruz ori două de orz; femeile, jumătate.

Se zicea că după mulți ani strângeau bani grei de aur și că cei mai mulți canarieni erau în partea occidentală, Matanzas, Güines, Bejucal, Guanabacoa, Jaruco și în împrejurimile Havanei. Și în

¹ Măsură spaniolă pentru grâne.

departamentul central, deși nu tot atâția, în Santa Clara, Sagua, Santo Espíritu și Puerto Príncipe. Și de-abia vreun rătăcit prin regiunea orientală, în Bayamo, Baracoa și Jiguani, că pe-acolo se stabiliseră chinezii ce făceau muncile pe care până și negrii le refuzau.

Nu îi dăduseră recomandare de la primărie, că era greu de obținut, dar Nicolás Piquero, care se întoarse după război, îi deschidea ochii întinzând pe pământ scrisorile, publicate în ziare, ale unor oameni ce fuseseră vânduți la patroni în Uruguay, Guatemala și Santo Domingo, îi scoteau în chip de baloturi la bordul unor bărci cu pânze ale contrabandiștilor, care navigau noaptea, ferindu-se de garda de coastă, și așa călătoreau, ascunși printre butoaie de vin și baloturi, că mulți muriră de ciumă pe fregate și cutere, de ajunseră să tragă la sorti pe cine aveau să omoare ca ceilalți să-l mănânce și să supraviețuiască, fiindcă în perioadele de calm fără vânt erau nevoiți să-și roadă până și centurile și pantofii.

Pe urmă, apărură vase nemțești și englezești, care aveau avantajul că pasagerii de la prova nu riscă să fie bătuți de soare și ape, nici călcați în picioare de echipaj, nici să sufere tortura insectelor, că acestea erau flagelul navigării în derivă, săptămâni și săptămâni de nemișcare, căci numai navele foarte manevrabile, ca La Verdad, reușeau să profite de vânturi așa de bine, că făceau traversările în optsprezece zile în loc de treizeci și cinci, cât le trebuia altora ca Amalia, Trueno, Teresita, La Bella Engracia, Guincho, Nivaria, San Antonio, Remedios, Guanche, La Ninfa de los Mares, Triunfo, La Rosa del Turia, María Luisa, Audaz, Andoriña și atâtea altele care-și lăsaseră oasele de lemn transportând coloni și repatriați cu mult înainte ca americanul să arunce în aer Maine¹ ca să declare războiul.

Îi dădură contractul, făcu o cruce în partea de jos a hârtiei, unde îi spuse năimitorul. Scrise optsprezece ani, că i se păru

¹ Numele vasului nord-american care a explodat în portul Havana la 15 februarie 1898. A fost pretextul folosit de Statele Unite, care în ultimii treizeci de ani sprijiniseră lupta de independență a cubanezilor, pentru a declara război Spaniei. Cu acest episod, pe 12 decembrie 1898, Spania pierde ultimele sale colonii din Atlantic și Pacific, Cuba, Puerto Rico, Filipine, Guam.

mărișor, și îi spuse că moșierii apreciau cinstea canarienilor, de-asta îi instalează drept coloni pe pământuri virgine și la sosire le dau macete, sapă, târnăcop, rangă, catări și câte unelte le fac trebuință. Pe urmă îi dădură jumătate din bani, dar nu ca să plece în voia lui, ci ca să taie trestie de la șase dimineața la șase seara, cu o oră pentru prânz și alta pentru cină, atrăgându-i atenția că zile libere vor fi duminicile, marțea de Carnaval, vinerea mare și Joia Verde, că nimeni nu poate părăsi lucrul fără învoire de la vechil, că există harapnic, butuci și lanțuri pentru răzvrătiții care nu-și îndeplinesc cei opt ani de contract. În plus, proprietarul te poate da afară, dar trebuie să-ți plătească drumul și celelalte cheltuieli, că altminteri niciodată nu termini de plătit.

În cârciumile din piață se zicea că – deoarece îi eliberaseră pe negri de sclavie – americanii îi căutau mult pe canarieni, fiindcă sunt mai inteligenți decât negrii și chiar decât chinezii, și atât de dornici să muncească, de se lasă însemnați pe spate ca vitele, ca să nu fugă vreunul; așa ziceau puturoșii din San Gregorio.

Văzu că unii ajunseseră vătăfi, iar negrii îi urau pentru harapnicele lor. Alții vindeau mărunțișuri pe străzi cu cărucioarele lor hârbuite, cu parfum Ilang Ilang și pudră Mimí Pinzón, și așa umblau marchitanii laudându-și cerceii, inelele, degetarele, ibrișurile, rejansele și mătăsurile colorate. Aveau mulți clienți în El Vedado, fiindcă creolele cumpărau de la ei dantele, macrameuri, ace de cusut și mosoare de ață. Alții vindeau bilete de loto mulatrilor, pe banii scoși de aceștia de pe loturile lor, căci majoritatea rămăseseră în barăcile sclavilor, dar veneau și plecau când aveau chef, că în privința asta o duceau mai bine decât canarienii, fiindcă aceștia aveau nevoie de o învoire în scris, iar în ceea ce privește câștigurile, le rămăneau curați, în mână, doar douăzeci și cinci de pesos, fără altă distracție decât să le țină calea mulatrelor.

Cu culii nu aveau relații, fiindcă erau secretoși și tăcuți, de parcă n-ar fi avut sânge în vine. Îi aduseseră îngrămădiți în clipere, ca pe niște saci de orez. Peste trei luni navigând și ei fără să crâcnească; îi vedeai resemnați, arzând tămâie și esențe mirositoare. Și se rugau fără să-și miște buzele, și erau singuratici, că nici în timpul Carnavalului nu se împreunau cu femei. În zilele acelea,

negresele umblau în voia lor, ca niște cățele în călduri, și canarieni le făceau serenade și poezii, decime și strigături, erau mulțumiți, deși n-aveau de mâncat decât rația de carne sărată sau cod, orez, mălai și fasole, năut ori legume și untură, că jumătatea de *arroba* din fiecare și cele trei livre de untură de-abia ajungeau să-ți omori foamea toată luna.

Diavolii îi chinuiesc mintea: Ești supus voinței zeilor congo și yoruba, forțe teribile care ucid dacă în loc de jertfe li se aduc jigniri, căci Oxalá-Isus Cristos dorește o capră ori un porumbel fără prihană; pe Yemanyá-María trebuie s-o socotești stăpâna mărilor, cu veșmântul ei de satin bleu și un șirag de perle la gât, căci este protectoarea poporului din Africa în traversarea oceanului de sargase și primejdii; Changó-Sfântul Ieronim este fiul fulgerului și sosește cu toporul lui de aur ca să rupă farmecele pe care le leagă oamenii, și e stăpânul celui mai aprins roșu și al focului; Ochún-Sfânta Ecaterina, regina pâraurilor și cascadelor, este iubirea trupească și gelozia, culoarea ei e galbenul și e înfățișată în chip de sirenă; Ogún-Sfântul Iosif vine călare pe armăsarul lui alb, cu lance și spadă, vrea carne roșie și stă de pază ca să-i ucidă pe cei ce încearcă să treacă cercul; Iansâ-Sfânta Bárbara sosește cu ploaia și vântul ca să ne apere de ciclon; Omulú-Sfântul Lazăr este medicul nevoiașilor, al cărui chip însemnat de vărsat îndepărtează energiile negative, spiritele fără lumină, și de-aceea fiii săi îi fac coliere din pietre negre și albe, fiindcă dorm în cimitire; și Oxossi-Sfântul Sebastian este indianul pădurilor, stăpânul ființelor ce trăiau în insulă, rege al selvei, vânătorii și al tuturor animalelor, de aceea emblema lui e arcul, și e glasul privighetorii și se confundă cu raza de lună și stelele.

Vei preaslăvi, de asemenea, spiritele împodobite cu pene în păr și fețe colorate: Duhul celor Șapte Săgeți, Șarpele cu Clopoței, Duhul Frunzei Verzi, Regele Pădurii, Duhul Palmierului de Miere, care uneori se înfățișează ca niște copii și sar capra, dau din picioare și trebuie liniștiți, fiindcă sunt spiritele învățaților din trecut și ne dau sfaturi; Regele Congoului, Bunica Luisa, Mătușa María, Părintele Benedict poposiți în învelișul trupesc al celor vii,

călăuzind morții în călătoria lor de întoarcere. Și l-ai lăsat la sfârșit pe Exú: te chem la miezul nopții, te chem în zori, aici e regele crucilor cu mantia lui neagră, pălăria, pantofii de lac și tridentul de fier; Exú-Satana, afemeiat și bețivan, senior al roșului și al negrului.

Respectă-i, căci vor veni să te sfătuiască, dacă le pregătești bucatele cu care se hrănesc în fiecare noapte, dacă le îngrijești altarele și te porți frumos cu ei. Fiindcă omul, fiule, seamănă cu porcul; e-așa de mare slăbiciunea lui, că e prizonier în univers, legat în lanțul pe care i l-au pus ceilalți, pentru că a înveninat pământul virgin, asemănător cu Africa, adică un potir plin cu energie.

Viata, fiule, e ca o cărare care serpuiește pe un deal. Când totul merge bine, înaintează fără probleme. Când se adună forțe potrivnice, sușul îți va fi greu. De aceea trebuie să-ți păstrezi echilibrul prin rugăciuni și ofrande. Tot ceea ce pipăi și simți e la fel de important sau mai important chiar decât ce înghiți și, dacă nu ții seamă de asta, vei fi predispus la boală, ce ți se va trage din imprudența ta, fiindcă atunci când corpul nu e suficient de tare se lasă doborât de microbi.

Vei lăsa, deci, ofrandele sub cerul nopții, în timp ce lumânarea se topește și spiritele sosesc de pe țărmurile îndepărtate, fiindcă le place să fie omenite în case. Răspund la întrebările privind sănătatea, dragostea și banii; dau sfaturi, recomandă tratamente și leacuri și își cer jertfa de sânge, căci aceasta e cea care ține în viață toate animalele. De aceea taie un pui mai mărișor, îi retează capul dintr-o mișcare și stropesc fața și corpul celui ce se inițiază, până ce sângele i se usucă pe piele în noaptea de veghe, înainte de a se pogorî zeul pe creștetul lui. Țin post la mâncare și plăceri trupești, fac băi de plante ca să-și purifice pielea și capul; îl ung cu sânge de animale cu patru labe – porci, țapi și mânji – și, după ce trece această probă, e binecuvântat cu apă sfințită ca să canalizeze energia care circulă în lume, în lacuri, mlaștini, arborii de capoc, în scoicile unde se închid moluștele, în caiman și broasca țestoasă, în tutun și în trestia de zahăr, în tufișurile de muri și pârauri; în făpturile mari sau mici, arătoase ori modeste.

Îi iubeau pe canarieni, căci patru ajunseră generali. Unul dintre ei fu Julián Santana, care, în momentul morții, avea optsprezece copii, patruzeci și trei de nepoți, treizeci și șapte de strănepoți și douăzeci și doi de stră-strănepoți. I-au dat gradul de general pentru că îi ajutase în războiul de independență și își mai amintesc încă de faptele sale.

Americanii îi căutau mai mult decât pe chinezi și pe negri pentru moșiile din Banes și Nipe. Tare i-ar fi plăcut lui Juan Camacho să plece cu ei, dar n-o putea face înainte de-a se împlini cei opt ani, pentru că fuga era aspru pedepsită și se povestea că la marginea drumurilor erau împrăștiate oseminte de sclavi fugari, că puneau pe ei câini furioși și nu scăpa unul cu viață.

Alți negri erau necăjiți din pricina unor vătafi cruzi care fură pricină de răzmerițe. Femeile albe erau puține și mai bine-ar fi fost să nu fie nici una, pentru că cea mai mare parte a bărbaților știau să se descurce cu meseria lor, dar pe aceste nefericite le separau de ceilalți la sosire, urcau pe vas patroanele de bordeluri, și căpitanul le ordona să se așeze în rând ca să le poată privi bine. Le vindeau pe patru uncii și acolo, pe loc, le îmbrăcau cu straie speciale, cu flori în păr și mănuși albe.

Se auzi un zvon că acum Cuba avea să ajute Insulele Canare să se elibereze și ele. De mai multe ori îi adunaseră, mai bine de două sute de oameni, în curtea fabricii de zahăr, ca să le citească un ziar care zicea că peninsularii veneau să ocupe cele mai bune posturi, de la guvernator la șeful măturătorilor, în timp ce frații noștri – la fel de capabili ca ei – trebuie să emigreze ori să aștepte cu brațele încrucișate ca domnul conte sau englezii să le dea o slujbă, pentru oricât de scurt timp.

Ziceau că fiilor canarienilor li se interzice să studieze o profesiune, cu excepția celor foarte bogați, cu mulți reali, ca să se poată imbarca pentru Cádiz.

Nu se mai duse la întrunirile acelea, unde continuau să citească ziare aduse din Caracas și alteori făcute acolo, la Havana, care spuneau același lucru. Pe el îl interesau muierile și să strângă bani, dacă putea, că era o perioadă bună pentru tutun în Mayarí și El

Canei, căci pe atunci lucra deja fără contract fix, uneori la calea ferată, alteori pe moșii. Dar avea sufocări și scuipa o flegmă verzuie, și doctorul îi spuse că e de la pulberea de tutun care provoacă infecții la plămâni.

Da, domnule; am fost lăutar și cântăreț, îmi ieșeau la fel de bine strigăturile ca și decimele câmpenești ori habanerele. De-asta am devenit vestit din Pinar del Río la Sagua și de la Gíbera la Bayamo; pământ bun pentru că ploua din plin și iarba creștea înaltă cât omul. Așa își amintește de cealaltă insulă, ca un falus înălțat pe pământul verde, cu junglă atât de deasă, că a trebuit să-i dea foc ca să construiască mai multe fabrici de zahăr când, în 1916, a fost necesar să mărească producția, să depășească cele trei milioane de tone de zahăr și să vândă livra cu 4,37 centime, cu pădurile rase în timp ce zeii fugeau din desișul fisticilor și rodiilor, mirosul de lemn ars invadând sălașurile preoților cultului abakuá, ale dracilor păzitori ai drumurilor, ale căpeteniei *ñáñigo*¹ ce veghează la respectarea legii.

Juan, bătrân; nu-l ascultară pe războinic și pe regina cascade-lor, pe Mama tuturor oamenilor care, pentru a-și salva fiii, se împodobi cu brățări de metal și își unse trupul cu miere și scorțișoară ca să-l prindă pe zeul faur. Labirintul de foc ce curge din bidoanele cu petrol; o tristete insula arzând din toate părțile, Regina fugind pe țărmurile marelui Congo, spre țara neamului mandinga, spre insula Gorée, pe deasupra siajului lăsat de navele cu sclavi negri.

Plecară când se crăpă de ziuă, urmând linia ferată spre Güines.

Un vânt răcoros cobora dinspre munte și în frunte mergea Esteban, un virtuoz al acordeonului. În urma lui, mergea César, independentiștii Oscar și Zonzamas și Julia Preston, fiica stăpânului, cu pielea albă ca laptele și părul roșu.

Călătoriră mai multe ceasuri printre câmpiile de trestie de zahăr, până când, la o cotitură, auziră toba. Dansau frații, Sfânta Bárbara în mijlocul zidului de un roșu aprins, Sfânta Fecioară del

¹ Negru, membru al unei societăți secrete cubaneze, care se dedica jafurilor.

Cobre în galben, Fecioara de las Mercedes pe o consolă verde și Sfântul Iosif cu straie de purpură, iar la baza altarului, imaginea unui călăreț negru în fața farfuriilor umplute cu tapiocă fiartă, pastramă, manioc, orez cu fasole neagră, slănină și un pahar de rachiu.

Îl privea cu ochi strălucitori, înfășurată într-un tul alb ce îi scotea în evidență formele, triunghiul întunecat dintre coapse, șoldurile; ținea un sfeșnic în mâna stângă și un cocoș mort în dreapta.

Juan se frecă la ochi, simțea un bolovan în cap, picioarele îi atârnav grele de parcă ar fi fost de plumb. Nu văzu decât scânteierea dinților ei și simți susurul în bătătura din fața colibei; pășea apăsător în jurul sfeșnicului așezat pe jos, până scoase din desagă un cuțit mic; sângele îi pătează rochia, desenează cercuri în jurul sânilor, deasupra despicăturii plăcerii, pe coapse.

Luna se profilează în fața tufelor de ananas, apa verzuie printre insulițe, șobolanii-de-copac alergând printre gospodării. Pământul urcă spre valea cu arbori de cafea și cacao, pe pantele blânde de lut roșu unde plantaseră trestie de zahăr, pe o parte a câmpiei negre, printre frunzele de bananier, trece globul ce colorează vatra satului, mai înalt decât vârful Turquino, mai întins decât Sierra Maestra.

Juana Candela era numele ei; asta o află mai târziu. „Te vei rade în cap și un an vei sta nepângărită, fără să te uiți după bărbat. Strălucești orbitoare ca lumina, te scalzi în ea și – ca discipolă a lui Iyabó – îl scuipi pe Cristos, care cade pe jos transformat într-o pastă albicioasă, drojdie.” Așa îi spusese Domitila, cu mult timp în urmă, după ce o părăsise Bruno, dar înainte de-a fi născut acel prunc mai mult alb decât negru pe care i-l semănă vătaful în pânțele, fără să-și facă efectul rădăcina de pătrunjel, scortîșoara, cedrul și nici injecțiile, fiindcă sămânța albului se prinse cu atâta putere în măruntaiele ei, că pânțelele i se tot umflă, până se slobozi într-un firisor de apă putrezită în ziua când deveni mamă, și aruncă în pârâu boțul acela palpitând.

„Ești regina vieții pentru că ești regina morții. Doar picioarele tale pot pași pământul cimitirelor pentru că a ta este puterea” –

aşa-i vorbea bătrâna. Apoi o trimise să cumpere mărgele de trei culori şi tutun pentru Babá, „că de cum îl farmeci o să devii vată de zahăr şi cu puterea pe care o ai o să calci pe bulgări de aur şi nimeni n-o să-ţi mai spună ibovnică, fiindcă vei fi propria ta concubină, de vreme ce soţul tău este un zeu ce stăpâneşte farmece. El va sta acolo până îl vei chema şi va creşte în tine după penitenţă, că numai atunci te vei putea înfige în sula lui vâjnoasă, pentru că bărbatul ce se va apropia de tine va fi alesul.“

I se păru că aude un foşnet de pene. Femeia înseamnă o bucată de pământ şi se opri cu faţa la nord, cu faţa la sud, privind apoi spre răsărit şi spre apus. Brusc, se opri în faţa lui şi începu să-i frece membrul cu răşină de plante de pădure până i se făcu tare; pe urmă i se păru că visează că e călărit, o putere neaşteptată înţepându-l în spate, mirosul acela de rut îi făcea pielea de găină, dar Juan Camacho nu simte decât asalturile fructului cărnos şi umed ce urcă şi coboară ca mareele sălbatice, care îl sugă dinăuntrul unei lagune fierbinţi, un jăratric de pliuri ce îl strâng în cleşti la fel ca focurile artificiale în grota cu santal şi mosc.

– Numele meu e Juana Candela, zise în a treia zi de când îl poseda. Aduse un castron cu mâncare, îl desfătă cu carnea şi legumele şi îi dădu să bea zeamă de portocală acră şi oţet. În stomac i se rostogoli un bulgăre dulce şi amar totodată, şi apoi îi întinse sirop de zahăr, într-o strachină căptuşită cu frunze, şi *mamey*¹.

– Eu sunt Juan Camacho, răspunse cu câteva clipe înainte ca ea să-i pună degetul arătător pe buze.

Nu putea spune dacă se ascunsese câteva zile ori săptămâni cu femeia aceea cu pielea aproape neagră, înălbită de încrucişările vreunei ramuri bastarde, astfel că trăsăturile feţei se îndulciseră, dar gura continua să pară un instrument înzestrat cu o forţă neobişnuită, şi vaginul ei o gaură de văpaie. O auzea cum rage când îi descoperea degetelul minuscul al clitorisului; înţepenit, în timp ce îi stimula organul frecându-l cu uleiuri care îl fac să rămână în erecţie ceasuri la rând, nemăsurat de mare, ca o vână de taur, şi aşa fu jug şi car, căci erau întemniţaţi într-o făurărie atât de

¹ Fruct al unui arbore american din familia gutiferelor (*Mammea americana*), foarte aromat şi gustos.

încinsă precum amiaza insulei, într-o încâlceală de câmpuri și masive muntoase unde își lăsase pecetea efectul străvechilor erupții, sedimentarea torentelor de aluviuni, verdele ce o înconjoară printre ciopliturile de calcar coralifer.

Ca o lighioană din hățișuri, așa se lipește de pereții ei interiori; o cunună de pânze de păianjen, de țepușe ce se înalță, răsucindu-se în ea însăși ca o vestală a focului ce oficiază rituri ale sclavilor, care sunt artele magice de altădată. De aceea îl domină pe bărbat, îl condamnă să urmeze acel du-te-vino impus de ea, clocotind în asalturi până plămădesc un al treilea trup care este fiară hermafrodită între pepenii sânilor și buzele cu același gust ca pământul roșu, cu fluxul și apusul ei, așa cum râurile interioare urmează fazele lunii.

Se cățara dând rădăcini și începea din nou, până ce număra opt sori, și pătrunseră într-o cocioabă de scânduri și nuiele, acoperită cu paie pentru ploile ce sunt ca niște descărcări electrice în așternuturi.

– Te iubesc, spuse.

Juana Candela căzu ca o statuie pe rogojină și el gândi că poate a murit.

Nu respira nici când el se apropie încetișor.

Descoperi un corp acoperit cu solzi cenușii.

Atunci crezu.

Crezu că, într-adevăr, putea să se transforme în pește sau în șopârlă sau în câine, fiindcă spiritele rele se folosesc de vicleniile Satanei ca să-și schimbe înfățișarea, și de-asta îi tot spusese oamenii să nu se ducă în satul cu rituri congo, că pe meleagurile acelea trăiesc femei împielitate.

Simțea revărsarea picioarelor ei și i se păru că totul e un vis ciudat din care se va trezi cu capul în bucăți, destrămat de rachiu.

Atunci se mișcă aproape imperceptibil; se întoarse pe o parte și-și vărsă pe pânțe un castronaș cu alifie.

Începu să tremure, îi clănțăneau dinții când lăsă să-i curgă din gură un fir de ceară cu miros de spermă.

– Știam c-o să vii, zise. Acum vei rămâne cu mine.

Capitolul treisprezece

Farmecele

Cinstește în primul rând pe zeii nemuritori,
în ordinea hotărâtă de lege.

Pitagora

Era un spirit pur, un om cumsecade, spuseră unul după altul cei douăzeci și șapte de martori ai apărării, și nu declaraseră doar parohul, paracliserul și membrii Adorației Nocturne, ci și primarul, președintele cazinoului, secretarul Centrului Republican, jandarmii cărora li se păruse că auziseră gemete în nopțile cât ținuse priveghiul lui Jacinto, nașii lui de botez și confirmație, o parte din consilieri, medicul și farmacistul. Era un om de treabă, spuseră Hilaria Martel, Julián Arbelo și alți servitori de la La Vega, și cele întâmplare se datoresc exclusiv fatalității ce cârmuiește soarta acestui popor pierdut la hotarele lumii, în mahalalele oceanului, în miezul farmecelor.

Puține familii se puteau mândri cu o viață atât de retrasă și o asemenea cuvioșenie exemplară, zise paracliserul, care avea să-și lase slujba urmașilor săi, după ce flagelul persecuției trecuse peste Tamarán cu incredibilele umiliri ale anarhiștilor ce aruncau animale moarte la poarta bisericilor, melci băloși și șopârle albastre ciopârțite. Un sentiment al moralității fără pată, după părerea unanimă, sublinie domnul avocat Monagas, căruia, după ani, capitala provinciei avea să-i închine cel mai frumos bulevard și un bust de bronz pentru că încurajase dezvoltarea susținută a orașului în anii grei de după război.

Doar destinul călăuzește carul fatal ce i-a adus moartea lui Jacinto, victimă a unei tuberculoze galopante, a unei trepanații pe care i-o făcuse maică-sa după ce-i dăduse o copită iapa lui favorită, a unei sincope suferite într-o noapte când era în transă vorbind

cu spiritul lui Francisco Ferrer Guardia, împuşcat la Montjuic după un proces făcut de miliția populară, căci astea și alte interpretări statorniciră vulgul după trecerea anilor; înainte, lumea era foarte înclinată spre chestiunile legate de vrăjitorie, le spuse gro-parul, apăreau câini negri cu clopoței la picioare și cântând la acordeon și erau, de fapt, chiar vrăjitoarele.

– Nu cred să fie zece oameni care să cunoască versiunea exactă, zise Enrique, fiindcă în etapa aceasta istoria se încâlcește la nesfârșit, și Raquel îi explică situația popoarelor înconjurată de ape, unde se amestecă tradițiile și demonii negri, o nadă de hieroglifice pe care nu le-a putut descifra nimeni, căci ce altceva pot ști vasalii gliei dacă sunt obligați să trăiască asemeni turmelor transhumante, de pe culmile muntelui la barăcile lucrătorilor de la culturile de roșii.

Citise ziarele maltratate de timp, care zăcuseră probabil la discreția moliilor până la sfârșitul războiului, când se adunară colecțiile salvate de la ardere, și chiar și-așa au pagini lipsă, dreptunghiuri lăsate în alb de cenzură. Pentru că există magie săpată în pietre, și dacă ai șapte fete ultima va fi vrăjitoare ca în casa Juanei Salomé, că Aurelia e Sfânta care vede deschizându-se porțile cerului, ca să se ivească Sfânta Inimă și Fecioara Îndurată, când dă de mâncare găinilor; i se arată o strălucire așa de puternică, de se prăbuși lângă găleată și își pierdu simțirea. Așa le povesti celor paisprezece copii ai săi în viață, că nașteri avu douăzeci și două. Fecioara era acoperită de perle și Sfânta Inimă de o mantie de briliante, iar între cele două se înălța o cruce înaltă cât catedrala, încununată de îngeri, și pe trepte se aflau Sfântul Iacob, Sfântul Ioan și Sfântul Petru, și la picioarele lor o puzderie de îngerași în genunchi, chiar în aceeași poartă, Sfântul Anton iar, de cealaltă parte, o călugăriță cu mâinile sângerând asemeni lui Isus pe cruce. Pe urmă deveniră transparente și la sfârșit un glas spunea că se vor înălța pâcle dinspre mare și vor plăsmui alte apariții în fiecare vineri, tot anul, și, de Crăciun, Pruncul Sfânt făcu minunea și-o vindecă pe Chana, care rămăsese oarbă din pricina cataractei, și i-a dispărut fără doctor în ziua când Aurelia căzu pe jos căscând și râgâind totodată, zicând că trebuie să fugim

de păcat și nrecunoștință, că de-atunci spune rugăciuni în latină fără să știe să citească, le are în cap nesmintite fără să uite o vorbă. Are antreul plin de sfinți și de lumânări ca să o scape de chinuri pe maică-sa, cu faimă de femeie rea, dar care era o ființă nevino-vată, că pe atunci erau multe ghicitoare în cărți ce străbăteau așezările din miazăzi ca să prezică tot ce-avea să se întâmple în fiecare casă, că s-a ajuns până acolo, încât au fost oameni care s-au aruncat în prăpastie ori au băut insecticid și, cu toate astea, eu nu cred în răutate, că de-asta am harul ăsta; datorită credinței mele.

O lună enormă se ridică dintre insulițele de corali, din iarba înaltă și din insulele nisipoase unde rodesc manglierii.

Răsunau tobele, pieile bine întinse, cu mișcarea ritmică a maracaselor și a bătailor din palme. Ceremonia se desfășură în cercul însemnat alături de baraca lui Evaristo Elegguá, care, la o sută șase ani, a fost în stare să pună mâna pe macete împotriva contingentelor proaspăt sosite de la Cádiz și, când a murit de difterie, devenise deja învățăcel al zeilor. De-asta fumează și beau în amintirea lui, în timp ce sosește procesiunea femeilor.

Marea călărește printre insulițe ca să se odihnească pe falezele calcaroase și pe plaje, când de pe cealaltă costișă se apropie într-o involburare de jupoane și cămăși în culorile sfinților în chip de fuste, având deasupra o fotă de mătase strânsă la mijloc în pliseuri, și-apoi pieptarul ce strânge acele forme animalice în călduri; mânecile, imense, coborând până la cot într-o cascadă de pliuri, baticul legat la gât, când se ridică Juana Candela, începe să danseze printre bărbați, agită un pui viu deasupra capetelor lor, își târâie picioarele pe pământul bătătorit în direcția șopronului unde Evaristo Elegguá primi într-o noapte șapte femei care născură în același timp șapte perechi de gemeni. Așeză inima puiului, caldă încă, în vârful unei tulpini și lăsă pe acoperiș oasele cele mai drepte și mai tari, pentru invocații.

Înaintează hieratice, își proiectează fesele în ritmul tobei ce pătrunde în corpuri și pune stăpânire pe ele, acum sunt chiar ele această percuție ce vibrează, brațe și gâturi crispate, pe când ceilalți le smulg straietele și se contopesc, niște clești de carne vie,

cu țeapa lui Evaristo Elegguá, zeu metis, corcitură de negru și indiană, rege al pelicanilor și cocoșilor pestriți, al munților ce sunt mormântul fugarilor vânați de turma de mistreți.

Tam-tam-ul se sparge în fața vetrei satului cu colibe dărăpă-nate; este răpăitul pământului frate al Nigeriei, acum când mediile le inițiază pe fiicele zeiței, fiecare ține o lumânare mare când se rotește în acest cerc închis în el însuși în fața altarului unde se pun ulcele cu flori, panglici de satin, sticlute de parfum, cutii cu țigări de foi, sfera de cristal și ocnita cu vertebra de cașalot eșuat pe nisip, și dansatorii se agită când îl cheamă pe Changó și Obatalá, și negresa aproape roșie din neamul Ibo, soră a lui Yemayá, îi așează pentru a le da rația de rachiu de melasă pe care o vor consuma beți, sleiți după cavalcada spiritelor care sosiseră din Africa atrase de cântece și bătaia tobei, de dansurile fiilor lor și semnele din cer, căci Changó acceptă castronul căptușit cu frunze de palmier, totul e pe gustul său, și așa pune stăpânire pe corpurile lor și îi posedă, pentru că ei sunt zeii cei ce preacurvesc, fumează, beau și cântă, și uneori se taie cu cuțitele, că vor să posede același vagin, doar că au harul de-a se vindeca pe loc, fără dureri și sânge, înainte de-a se întoarce în zori în Guineea, pe malurile Gambiei, Sassandrei, Nigerului, ale râurilor Ogooué și Congo, fiindcă fiii lor yoruba sunt ființe înzestrate cu forța lor, cu energia ce trăiește în arbore și în izvor.

Apoi le istorisi că fusese posedat și că prima probă fu pozitivă, ființa rămase satisfăcută și hotărî să-l protejeze pe mai departe. Îi mai spuse și că va trece prin felurite experiențe ca să ajungă la marea cunoaștere, așa va vedea dimensiunea vieții și a morții; har rezervat celor ce vin din Africa ori din insulele ei. Nu pleca în altă parte, căci vei rămâne orb, șchiop și mut; vei fi mâncat de jivine și câinii se vor năpusti asupra ta ca să te preschimbe într-o grămăjoară de oase.

În altă zi sosi un grup de femei cu fuste de satin și bumbac, albe și galbene, atât de lungi că atingeau pământul. Pe dedesubt aveau jupoane din dantelă fină și bluze cu horbotă; purtau mărgelile de sticlă și în jurul gâtului cruci și medalioane, iar pe cap, o basma legată de un turban.

Spre surpriza lui, văzu locul plin de negri și de moșieri, ba erau chiar și domnișoare, fiice ale nord-americanilor proprietari ai celor mai mari fabrici de zahăr și bănci.

Pe neașteptate, Juana Candela se îndreptă spre un altar cu figurine de sfinți, lumânări, sticlute cu parfum și panglici colorate. Alături era un os uriaș și îi explicară că e vertebra unei balene care venise să moară printre insule, și de aceea o venerau, fiindcă aparținea celui mai puternic animal din lume și călătorise mii de kilometri lăsând în urmă-i dâra de sânge a harponului; fără ca rechinii să se fi atins de ea.

La apusul soarelui mai sosiră trei bărbați. Juana Candela șușotea cu unul și cu ceilalți și, după ce dădu semnalul, îi îmbrățișă. Se așeză în patru labe în fața altarului și îi chemă pe zei, în timp ce instrumentele sunau cu acorduri foarte liniștite, aproape de neauzit, până când, brusc, explodară frenetic; începură să cânte legănându-se. Ea își dădea ochii peste cap și își ridică privirea spre cer. Lumea prinse să danseze în jurul ei, ea pierdută, ochii închiși. Îi dădură o lulea cu ierburi aromate. Ceilalți se învârteau în jur, tobele întetind ritmul.

Țipau cu disperare când se învârteau. Dintr-o dată una dintre domnișoarele americane căzu pe jos, tremurând; țipa și Juana Candela se apropie de ea; o ridică, îi suflă în față o gură de fum, îi umezește cu salivă ochii și urechile, îi șterge cu o basma de bumbac balele ce îi curg pe la comisura buzelor.

Toți aud apoi vocea unui bătrân care vorbește într-o limbă necunoscută, toba tace și se aude doar sfârâitul lumânărilor și susurul vântului ce mișcă palmierii. Din capătul celălalt se apropie o femeie; merge gârbovită peste un baston de cedru, îi dau o sticlă cu rom și trage câteva duște bune, își scoate basmaua și i se vede părul creț. Îi iau sticla, o ascund în altar, și muzicanții schimbă ritmul.

Trece multă vreme, fără ca Juan Camacho să se miște din locul lui, fără să treacă linia trasă cu var.

O văzu apropiindu-se de toți ca să sufle peste ochii și urechile lor, și chiar le făcea masaje pe ceafă, pe umeri și pe piept. La un semn al ei, muzica încetă și nu se mai învârti. Se ridică, își recapătă

starea normală, sting lumânările și aprind opaițele. Îi lovește o pală de aer cald și se vede o lună palidă acolo sus; încep să plece și Mama Juana îi sărută pe obraji, le dă sfaturi și vine spre mine.

– Așa a fost, domnule judecător, eu n-am avut de-a face cu farmecele și vrăjile, și singurul necaz îl avui când negresa m-a lăsat fără simțire și, pe crucea mea, că îmi dădu să beau ceva, că șase zile am fost ca mort. Pe urmă m-a trezit când a vrut ea și m-a obligat să rămân cu ea. Dar mă luă cu fierbințeli mari și febra mă ardea de parcă aș fi fost un cuib de gărgărițe, simțind zi și noapte mâncărime pe piept.

Ziceau că dracii umblă slobozi și nimeni nu trebuie să iasă din casă. Se strica sfecla, ți se făcea milă văzând cum putrezește pe cheiuri. Tutunul la fel, și până și calea ferată se distruse din pricina ruginii.

Se pierdea recolta de parcă ar fi lovit-o o nenorocire teribilă și se rupeau baierale cerului de apă.

Și ca să fie mai mare nebunia, americanii începură să închidă fabricile, ziseră că n-or să mai lucreze până când guvernul nu va lua măsuri ferme, că dacă n-are autoritate or să înarmeze ei înșiși niște brigăzi care să-i pedepsească pe acei *guerrilleros* din munți, care le jefuiesc băncile și se ascund în *sierra* fără să le dea nimeni de urmă.

Mulți compatrioți profitară de ajutorul oferit de insule și fură repatriați grație unei colecte. Câțiva canarieni bogați dădură și ei bani ca să-i scoată de-acolo pe alții pe jumătate morți de câtă foame înduraseră, că vrăjitoarele ziceau că ciclonul e împielitatul întrupat într-un balaur, a cărui răsuflare e de-ajuns ca să smulgă din rădăcini mahonii cei mai înalți.

Juana Candela se închise trei zile și trei nopți. O îmbăiară în esențe parfumate și îi trecură o lumânare aprinsă pe brațe, nemiscată ca o statuie, până zise că Stăpânul Noptii îi ascultă rugile cu condiția să se întâlnească cu el în a opta zi, așa furtuna se va preface în cer albastru, dar eu ar trebui să mă întorc în Insulele Canare, căci destinul meu se schimbă.

Era dezastru în Marianao, Regla și Guanabacoa, fiindcă americanii plantau sfeclă în Florida, în Filipine și în insulele Hawaii. În iunie 1920 se vindea cu 17,25 cenți, dar de Crăciun scăzu la 3,75. În septembrie, băncile începură să se închidă, chiar și Banco Mercantil Americano dădu un termen de câteva ore pentru returnarea creditelor, iar Español și Internacional traseră obloanele, fiindcă lumea alerga ca nebuna să-și scoată banii, într-o clipită se răspândi zvonul că nu se respectă moratoriul.

Și colac peste pupăză, în noiembrie, Tiburón Gómez se ridică împotriva lui Zayas, care era candidatul lui Menocal¹. Dădură foc urnelor și la Santa Clara muriră paisprezece oameni, fiindcă partidele angajau pistolari. Povestea se încurcă mai tare, așa că americanii trimiseră militari, și îi încartiruiră în Camagüey, așteptând să vadă dacă se liniștește războiul dintre liberali și conservatori, că afacerea se întindea de la o clipă la alta ca lepra.

În anul următor era atâta zahăr în magazine, că nu mai avea rost să macini trestie.

Băncile primiră drept plată titlurile de proprietate ale fabricilor de zahăr și ale pământurilor.

Mulți galicieni, andaluzi și catalani se întorceau în Spania. Învățătorii, poștașii și alți funcționari de stat nu primiră leafă luni de zile. Adevărul e că, de cum câștigă, Zayas se apucă să facă aceleași lucruri ca ceilalți, cumpără pe două milioane și jumătate de dolari, în numele statului, mănăstirea Santa Clara din Havana ca să facă birouri și localuri comerciale, îi destitui pe toți miniștrii, și diminețile apăreau oameni înjunghiați pe Malecón, căile ferate își opriră activitatea și studenții ieșiră să manifesteze până ce guvernul trimise poliția.

În cele din urmă apăru generalul Machado², proprietar al unui cabaret, mare amator de dans și de femei ușoare.

¹ Mario García Menocal (1866-1941), președinte al Cubei de două ori între 1913-1921. A renunțat la funcție ca urmare a crahului produs în industria zahărului.

² Gerardo Machado (1871-1939), președinte al Cubei între 1925-1933; a instaurat un regim dictatorial și a fost înlăturat de la putere de o mișcare populară.

Juana Candela ieși din perioada de penitență schimbată de parc-ar fi trecut douăzeci de ani peste ea. Îi căzuseră dinții, avea părul alb, sânii păreau niște zdrențe uscate și pântecelul ei – înainte neted și lucios – era un nod de zbârcituri. Zicea lumea că Stăpânul Noptii pusese stăpânire pe trupul ei și de-asta ajunsese o sperietoare din ce fusese, o lăsase secătuită.

Jur că așa a fost. Tremuram văzând că toată acea poveste era reală, că nu era ceva ce-mi intrase mie în cap. Pe urmă veni ea și suflă asupra ochilor și urechilor mele. Îmi făcu cruci pe tot corpul și mă afumă cu mirodenii, dar nu vorbi.

Așa începu nenorocirea mea, de-abia să fi avut douăzeci și șapte de ani și petrecusem în Cuba cel puțin doisprezece. Ba chiar urma să fiu propus ca șef, când simții primele asfixii. Atunci încercai toate leacurile existente, că unii mă sfătuiră să mă încred în vraci că au ierburi și alții îmi ziceau să mă duc la vrăjitoare.

Tusea era uscată, tot mai tare. Congestiile mă lăsau fără simțire, de parcă n-aveam aer. Trebui să dorm afară, sub cerul liber, că-mi era frică de locuri închise.

Într-o noapte visai că un stol de pescăruși zbura în susul râului și de-o parte și de alta creșteau tufe de ardei iute. Era un râu adânc, albia toată acoperită cu pietre negre. Dintr-o dată căzui din barcă și a trebuit să înot, dar n-aveam destul suflu. Înotam cu greu, dar cineva îmi împungea spatele cu ace otrăvite, că asta simțeam eu, ca niște înțepături. Atunci o pasăre se așază pe creștetul meu și îmi spuse: Întoarce-te acasă!

Nu, domnule, n-am avut de-a face cu spiritele, doar când Juana Candela m-a lăsat în nesimțire, că atunci când mi-am venit în fire îmi zise că o ființă rea mi se vârâse în trup.

Nu știu nici de ce îmi spune lumea spiritist, că legătura mea cu domnișoarele se datorește unei povești vechi. Tatăl meu a fost fierar și a lucrat pentru don Eurípides, îi potcovea caii.

Vorbi, vorbi întruna Juan Camacho. Spuse că niciodată nu fusese la ședințele societăților de meditație, că dacă îi însoțea pe don Jacinto, doña Josefa și domnișoarele în capitală – așa recunoscu la confruntarea cu șoferul de taxi –, asta o făcea în încercarea lui de a se însănătoși don Jacinto, și la cererea familiei, fiindcă

Jacinto avea o sănătate foarte șubredă și ele nu se încredeau în tratamentul medicilor, care îi dăduseră de toate, dar nu se făcea bine.

Așa că dosarul ajunsese un voluminos teanc de foi îngrijit scrise de dactilograf, trebuie să fi fost un omuleț cu pince-nez cu lentile rotunde așezat pe vârful nasului, costumul cârpit cu atenție de o proprietăreasă săracă dar harnică, ochișorii ficși la ecranul alb al hârtiei pe care îl luminează cu acele trăsături aeriene ori subterane ale teurilor, emurilor, gheurilor dolofane și curatelor vocale, refăcând timp de îndelungi zile declarațiile și confruntările acestui dosar ce a întârziat restul lucrărilor, suportând nervozitatea judecătorului de instrucție, oboseala sa în fața rapoartelor, distanța pe care trebuie s-o impună acestor tineri avocați, feciori ai celor mai bune familii din capitală, înverșunându-se să facă praf munca procurorului Regelui.

Și-apoi, războiul ziarelor de dimineață și de seară, declarațiile martorilor care violează secretul instrucției, diatribele împotriva lui Juan Camacho, că dacă n-ar fi murit de boală, ar fi intrat să-l linșeze, că zic că e instigatorul acestor ființe idiotizate de o religie fanatică, gâde al sufletelor nepătate ale minorelor, pe care le-a târât după el ca un preot al unor rituri mai potrivite cu Evul Mediu decât cu secolul al XX-lea, ghinion am avut cu postul ăsta în loc de cel din Cuenca, că litigiile între castilienii sunt mai pe față și mi se pare mai puțin probabil ca printre oamenii de la podiș, tăbăciți de soare și geruri, să apară asemenea semne ale diavolului, ce par mai potrivite cu oamenii care umblă cu ascunzișuri, oculișuri și conveniențe din pricina micimii insulei și convingerii că toți locuitorii se leagă între ei, atât în păturile superioare cât și în clasele cele mai de jos, că și unii și alții umblă pe la ghicitoare în cărți și chiromante, le place să-și toace leafa pe sporturi josnice ca luptele de cocoși, făcând pariuri pe ăla auriu sau pe ăsta roșcovan, îi întărâtă ca să-și scoată ochii, să-și spargă capetele cu pintenii până îi omoară acolo pe loc, în fața celor două bande de participanți la rămășaguri, sângele înroșind cercul unde aruncă nisip și rumeguș pentru următoarea luptă.

Asta gândea dactilograful în timp ce-și făcea meseria, transcria primele concluzii ale procuraturii și ulterioarele intervenții ale apărării și acuzării publice. Dar cel mai mult îl impresiona acel personaj căruia i se spunea Cubanezul, care, din cauza recidivării bolii, era autorizat să rămână în arest la domiciliu, în așteptarea a noi mărturii care să completeze încâlcitele lui bâlbâieli din prima zi, când se mărgini să nege toate posibilele lui implicări în caz, ceea ce, bineînțeles, nu-l scuti de judecată; cum mai transpira pe măsură ce i se citea hotărârea! Credea că o să-l lovească un atac definitiv de asfixie; era un cadavru și îl judecau.

Capitolul paisprezece Sfârșitul

*Miserere mei, Deus
secundum magnam
misericordiam tuam.*

*Et secundum multitudinem
miserationum tuarum,
dele iniquitatem meam.¹*

Psalmul 50 al lui David (1-2)

După doisprezece ani de la proces, Francisca Van der Walle își manifesta cu tot mai multă intensitate tendința paranoică persecutoare și se trezea din coșmarurile ei cu urlete care îi făceau să sară din pat pe tovarășii ei de pavilion, striga că cineva îi sfâșie corpul cu vârfuri răsucite, cerea să i se scoată ochii fiindcă o înșeală, să i se deschidă capul fiindcă simte o apăsare groaznică în tâmpile.

Răspunsurile ei de rutină și descriptive la testele medicale îi stabilesc etatea, din punct de vedere mental, la doisprezece ani, dar ideea ei este că în aceste experimente e vorba de formule ori descântece de legat farmece prin care ceilalți încearcă să-i introducă spirite rele menite să lucreze împotriva ei, vrea să-i scoale pe cei ce dorm în cămăși de forță ca aceștia să-i despice capul cu un topor și să-i deschidă venele cu ace de cusut; își mușcă unghiile în mod frecvent, o supără stelutele sau luminițele dinăuntrul capului, în partea din spate a ochilor. Are convulsii și leșinuri produse de ființe ale tenebrelor, cere țipând să fie spovedită și binecuvântată de îngerășii din cer și Sfinții Apostoli, să-i strângă materia și s-o ducă în beciurile Raiului ca să se purifice.

¹ Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta. / Și după mulțimea îndurărilor Tale, șterge fărădelegea mea (lat.).

Multe zile rămânea nemișcată la un capăt al curții, lângă epileptici și alcoolici, cu brațele încrucișate, sau mișcându-se cu pași foarte înceti, prinzând gâze în zbor.

Îi plăcea, de asemenea, să stea la soare ceasuri întregi, indiferentă la toți, cu un zâmbet mecanic pe chip, dând din mână ca să gonească muștele negre, fluturii care sunt suflete rătăcitoare, vibrații necurate ce mă urmăresc la miezul nopții, care vor să-mi fure cele două pungi cu medalioane cu Sfântul Benito, cu Cristoșii de argint, Sfântul Ignățiu și crucea cu safire, și rozariile de la bunică-mea. Se dezbracă pe neașteptate, fiindcă are hainele pline de demoni, și cere un vas cu agheasmă ca să se stropească, și sosesc infirmierii când încep convulsiile.

Doña Josefa muri în aprilie 1941. Rămășițele ei pământești se află astăzi în groapa comună a cimitirului din Tafira. În ultimele ei zile repeta celor ce o vizitau că e fericită pentru că Jacinto și Ariadna se mântuiseră și că pentru Jacinto moartea fusese cea mai bună soluție, că de mititel era plăpând, de-asta îi recomandaseră sare de pin marin, și cum era atât de fără prihană cânta la biserică Imnul Euharistic pentru materia Franciscăi și în ea se pogorau duhurile cum se așează păsărelele pe flori.

Cerea, pentru mila lui Dumnezeu, să fie dusă alături de fata ei Francisca, că nu e lăsată s-o vadă din vina ființelor blestemate din această pușcărie, și în chip de ultimă dorință, roagă să fie lăsată s-o spovedească aceasta, căci de multe ori își pune stola și îi binecuvânta cu sfântul mir și, cum avea putere să preschimbe pâinea în trupul divin, ar speria astfel glasul necuratului pe care îl aude în fiecare noapte, întâi cu un guițat de porc și apoi cu un chițait de șobolan.

Cerea, pentru mila lui Dumnezeu, să-i aducă Ceregumil pentru durerea de cap, să gonească, pentru numele Domnului, fantoma lui don Cayo Aurelio, care vrea să-și dezonoreze toate fetele, că de-asta rămâne treaz toată noaptea și ea îl pândește cu un pumnal în mână, el vine fără pantaloni și o să-i omoare până și umbra.

Suferea de arterioscleroză pronunțată, hipertensiune arterială și diabet, și prezenta stări de euforie exaltantă urmate de depre-

siuni profunde, când abia rostea câteva fraze confuze. Spunea să fie trezit don Cayo Aurelio ca să se ducă la slujba pentru morți de la șase la San Gregorio, să o prevină pe Hilaria că o să moară înainte de a trece trei luni, așa că trebuie să se îngrijească și să se pocăiască. Îi cerea să aibă grijă de Jacinto de îndată ce va intra pe poarta cerurilor, fiindcă el stă pe un tron de argint și poartă o coroană de briliante. Îi cerea să-i transmită că noi suntem bine, deși întristate și suferind că nu l-am văzut de atâția ani și că din pricina asta suntem foarte neliniștite.

Francisca spunea că simțea împunsături așa de puternice în pânțele, că trebuia să-și facă frecții ca să o lase, și medicul menționează în raport că se masturba de la șase ani ca să-i treacă durerile, după cum credea ea, și că, de asemenea, craniul ei brahicefal, debilitatea scheletului, cu caracteristici de infantilism, brațele și picioarele disproporționate, tulburările în sudație, dinții încălecați și privirea strălucitoare nu sunt decât trăsături constitutive ale anormalității ei, consecință, probabil, a unui sifilis moștenit de la bunicu-său, don Eurípides, de la jucătorii de cărți, puturoșii și curvarii care-au jecmănit moșia, de la dușmanii ce nu acceptă că Eu sunt Papa, Eu sunt Dumnezeu, Eu sunt Glasul Adevărului, și dacă aud voci și văd draci verzi în spatele zăbrelelor, asta se datorește faptului că sunt aleasa frățiorului meu, și dacă nu mă îngraș e de durerea încercată pentru moartea lui, și dacă Ariadna a căzut e fiindcă pe umerii ei nu avea un spirit bun.

L-am văzut pe Jacinto învăluit parcă de-o vâlvătaie albastră, urmat de două umbre cu înfățișare de sfinți; era cu capul gol, cu haine trandafirii și o mantie fâlfâind în aer. Am mai văzut și mulțimi, procesiuni, stindarde, un cortegiu imens în ziua Sfintei Inimi, cu ministranți, tămâie, imnuri religioase și doisprezece episcopi îmbrăcați în purpură, și orașe cu clădiri înalte de cristal care se află, fără îndoială, în mările depărtate, și șosele și automobile rapide și femei cu garnițe de lapte pe cap, și am refuzat să beau apă fiindcă văd spirite în fundul paharului, și de-asta l-am azvârlit pe jos, l-am spart în mii de cioburi, înainte de-a veni infirmierul cu funia, știu că o să sfârșești mâncat de cancer pentru că ești

blestemat în ochii Domnului, și cerea să-i aducă picături de apă de flori de portocal și cani cu ceai de tei ca să alunge tulburările, durerile și ruperile de oase pe care mi le produce apa rea ce mi se dă aici.

Spunea doña Josefa să se dea foc casei, s-o distrugă până la temelii pentru că La Vega e plină de demoni, că din cauza lor l-a lovit boala pe Jacinto, chemată prin farmece de vreun dușman, că ea însăși afumase casa cu cărbuni de pucioasă, dar Jacinto se trezea dimineța cu pete negre pe piele, urme de cercuri și linii. Spiritele sunt cele care fac să vibreze patul unde mă țin, că nu pot închide ochii toată noaptea fiindcă se mișcă tavanul și chiparoșii din grădină sunt plini de suflete, și Cristina e o mizerabilă că nici măcar n-a venit să mă vadă, și María del Pino la fel, că și una și cealaltă au plecat departe din câte mi s-a spus, una măritată, și ailaltă luată de milă de o familie, nouă nu ne rămâne decât să ne împăcăm cu voia Celui de Sus ce ne ține aici în suferință.

Francisca spunea că Ferrer era spiritul trimis de Dumnezeu să-i dea lumină lui Jacinto, Caruso muri de o bronșită și pusese stăpânire și pe sufletul lui, și eu am știut că o să moară copilul meu pentru că era o ființă superioară, ne înștiințase și Ferrer, era voia Domnului și nu ne puteam împotrivi, că mi-a spus-o când eram la masa de spiritism. Pusei mâinile pe tăblie, închisei ochii și așteptai să înceapă să se miște masa arătându-mi că în încăpere era un spirit, și apoi îl întrebai după modelul din cărți și îmi răspundea oprindu-se la literele alfabetului și numerele scrise pe fâșii de hârtie, și asta e la fel de adevărat ca lumina zilei.

De-asta aud noaptea masa de spiritism bătând lângă capul meu, fiindcă cineva vrea să-mi facă rău; gândul ăsta mă apasă pe creier, mă obosește așa de tare, că deseori leșin, simt cum îmi dau cu amoniac pe la nas ca să mă trezesc, îmi vin în fire, dar nu mai sunt aceeași dinainte, fiindcă mă hipnotizează cineva și mă face să acționez împotriva voinței mele. Strig ca spiritele să nu îmi mai citească gândurile, că-mi sunt scrise pe frunte și pot să le vadă toți, mă urmăresc când merg pe stradă și la spovedanie, știu dinainte ce-o să spun, că au povestit totul în fața mea.

Scrise medicul legist că pacienta suferă de crize intercurrente de schizofrenie paranoică și stări depresive schizofrenice, și că elementele fundamentale ale diagnosticului continuă să fie după cum urmează: a. pentru starea depresivă: situație de uzură a conștiinței, dezorientare autopsihică, temporală, ușoară dezorientare în spațiu, stare violentă și anxioasă a tonicei afective, asociație de idei schizofrenice, amnezie parțială, intermitentă, alternantă; b. pentru schizofrenia paranoică: din cauza tulburărilor schizofrenice în asociațiile de idei și comportament (ca expresie totală a funcțiilor centrifuge), ale halucinațiilor în sfera vizuală, auditivă și a cenesteziei (ca expresie a funcțiilor centripete), din cauza conținutului delirant al gândirii, perturbărilor afective semnalate și din cauza tulburărilor de personalitate (ecloziunea propriilor limite).

Adăugă și că în urma explorărilor neurologice rezultă, după examinarea sistemului neurovegetativ și endocrin, că se apreciază tulburări vasomotorii, precum flatulență sau excese de febră și transpirație, cu precădere în zilele anterioare menstruației, prezintă crize de tahicardie paroxistică și, uneori, aritmii respiratorii, senzație de frig în extremități și un ușor tremur al mâinilor.

În plus, reflexul oculo-cardiac demonstrează că tensiunea intraoculară este mărită și, prin urmare, pacienta răspunde la tipul distonic-vegetativ-hipersimpatic-hipertiroidian, și adăugă că își roade unghiile și e tristă de la un timp încoace, fiindcă nu poate face opere de caritate cu bătrâneii, ca înainte, și în definițiile formulate include ce s-a definit, dând uneori răspunsuri de rutină, altele descriptive, dar se înregistrează un eșec total în privința conceptelor abstracte. Gradul ei de conștiință răspunde la cunoștințele culturale, experiență și relațiile cu cei din jur, iar în urma explorării sentimentelor sale etice cu privire la ceilalți bolnavi se constată apariția conceptelor de milă, dreptate, caritate, în variantele curente, cu o intensă emotivitate – așa glăsuiește raportul semnat în luna ianuarie 1943, ultimul care se adăugă la dosar cu câteva zile înainte ca judecătorul să claseze cazul.

— Un incest mare cât carul. Sunt sigur că singura iubire adevărată pe care au încercat-o a fost pentru Jacinto. Dar a consumat-o doar Francisca, și de-asta făcea pe mediul, pentru că se contopise cu trupul fratelui ei, spuse Enrique, pe când răsuna o temă de Pink Floyd la pick-up-ul cumpărat pe Triana, după o tocmeală înversunată: *Let there be more light*. Să fie mai multă lumină, și simțiră că îi excită pastila de iarbă, măcinată mai înainte în căușul palmei, pusă în pipă ca să-și împrăstie aroma dulceagă pe cearșafuri.

— Așa explici, deci, geloziiile și rivalitățile lor, spuse Raquel, după ce el pregăti amestecul și aprinse, înainte de a trage adânc din pipă. Ei i se păru că acea gură de energie face parte din muzica ce urcă dinspre boxele puse pe jos, de o parte și de alta a patului, capul de diamant citind microsionul pe care era înregistrat mixajul temei lui Roger Waters, cadența percuției și a ecourilor, când partenerul său se scufunda încet în profunzimile sexului ei ca și cum s-ar fi temut să nu cadă într-o peșteră cu prăpăstii, căci sunt caverne fără de sfârșit, strigoi ce se luptă printre suflările crepusculului, dubluri de aer care se încrustează în pielea celuiilalt.

Atunci Enrique gândi că poate și ea este ireală, cine știe dacă nu cumva o reîncarnare a acelor mumii ce populează crăpăturile din pereții râpelor, și Raquel Darias își va fi amintit, atunci, tot acel trecut de cleveteli; cele două intrări unice ale Colegiului María Auxiliadora, una pentru fetițele înstărite cu uniformele lor de bogate, și alta pentru fetițele sărace cu rochițe diferite, fiecare grup cu curtea lui de recreație, pentru că insula era o serie de compartimente etanșe, de colivii succesive, de lațuri pentru prins păsări; adică niște capcane ascunse cu abilitate pe pământul acestui tabernacul de șușoteli în spatele jaluzelelor, bătrânele instalate în balcoanele lor ca să vadă defilarea vieții cotidiene. Că insula e o floare de salpetru strivită pe pereții de var, și tu ești ei, când îngenunchează în fiecare duminică pe lespezile funerare din capelele bisericii-catedrală, pe osuarele unor îndepărtați *hidalgos* și neguțători care au dezvoltat fabricile de zahăr și au fost stăpâni de sclavi, fiindcă Tamaránul e ca un schelet vechi al unui animal preistoric, ce are peste treizeci de milioane de ani, și a rămas ca un document original ros de carii sub acoperișul cerului.

– La ce te gândești, iubitule? îl întreabă când erau deja umezi de plăcere, iarba aromată se transformase într-o crustă de cenușă, discul încetase să se mai învâртеască, farul militar din La Isleta lansa volute de lumină peste oraș și la capătul digului *del Generalísimo* era alt stâlp care trimitea scânteieri verzi la intervale regulate, și petrolierele ocupă exact ultima parte a digului din motive de securitate, gardianul nu lasă să treacă automobilele și perechile caută adăpostul șantierului de la Parcul de Distracții Tivoli și penumbra terenurilor virane ce se transformă în cuiburi de făcut amor.

– Cred că ai destul material, zise, când el o examina goală și liniștită; îi mângâie părul, o sărută pe obraz și-și duse iarăși mâna la părul ei, în timp ce se pipăiau încet, poate pentru ultima dată, amintindu-și pe nevăzute formele corpului ei în camera ce dă spre luminile golfului și, acolo, în fund, cartierul La Isleta cu faima lui de bordel. Aici, lângă ei, răvășeala hainelor smulse în grabă și, pe deasupra, seva acelei muzici ce crește pe dinăuntru: rădăcini, tulpini, nervuri și ramuri de rășină parfumată, ba chiar și valuri într-un flux de lumină, praguri, râulețe, meandre, poate își va fi amintit atunci de casta servitorilor contelui, sau a familiilor Bonny sau Blandy sau Leacock sau Dieppa sau Massieu sau Bulchand, căci insula s-a vândut ca o curvă bătrână celui care plătea cel mai bine în ciuda faptului că trupul ei e brăzdat de crăpăturile ploilor îndepărtate și sânii ei sunt pârlouge unde trăiesc doar viermii, și pânțele ei, o băltoacă de noroi destelenită de tractorul nemților, tractorul englezilor, tractorul indienilor; curva bătrână de meserie, încă în stare să călărească falusul oceanului, ca să lucească în neonul orășelelor rezidențiale ce se întind de la San Agustín la Puerto Rico, prin El Veril, Pasito Blanco, Patalavaca, Balito și Punta de los Frailes; pământurile sterpe din Maspalomas unde bătrâna prostituată i se dăruie soarelui, oasele sale submarine ce vin din continentul cel mai inaccesibil se înalță în înșelătoare funduri de nisip pe coasta Saguía El-Hamra.

Răsuci robinetul de apă caldă, bășicile de spumă umflându-se de la o clipă la alta și ea abandonându-se sub cascadă, un puf de bășicuțe minuscule, un râu de chisturi ale subsolului păstrate de

veacuri până în momentul explorării eliberatoare, și iarăși sunt un singur trup alcătuit din membrane comune, branhii ce respiră în laptele cald de apă, căzând în izbituri pe dale așa cum seara se sparge în bucăți, asemeni peștilor prinși în același năvod, zbatându-se unul lângă altul pe umerii pasiunii, ivindu-se în răsărit și în apus până ce genunchii devin lumânări căzute, îndoite, iar marea este un balon dezumflat, calm.

Îi ștergea pielea consumând-o de parcă ar fi fost transportați pe un teritoriu cu câmpii nesfârșite, și acolo în depărtare e farul sexului ei, și Raquel spune: Trebuie să-ți fac valiza, lucrurile tale sunt un talmeș-balmeș, când ajungi îmi trimiți o ilustrată, da?

Plecară cu mașina spre Avenida del Mar. Ea deschise fereastră, cu părul umflat de perdeaua de briză ce aduce miros de gaz și cloacă și toate putreziciunile. Acolo le face cu ochiul semaforul pe verde, trec pe lângă stâlpii mari de pe Las Alcaravaneras, lasă în urmă Arsenalul, intră în Simón Bolívar și urcă acum pe Luis Morote, în labirintul de străduțe înguste străbătute de birje. Ajung la Paseo de las Canteras; apa are o culoare de verde vechi, La Barra e un braț ce de-abia răsare la suprafața apei; aici, iubitele, putem mânca chiar aici.

Vin călare din depărtări cele treisprezece generații care au marcat insula timp de trei sute cincizeci de ani, o legiune de soldați pentru rege, vizionari pentru Indiile Occidentale, călugărițe și negustori, bastarzi și prim-născuți însemnați cu stigmatul familiei Van der Walle, ramificațiile și încrucișările ei pe meleagurile din Mexic, mulțimea copiilor lor din flori în Antile, legăturile lor cu ultimele nepoate ale lui Maninidra ¹ care-au scăpat de vânzare în portul Valencia, amestecul sângelui lor cu mauri ce căutau refugiu în fața persecuției regelui Filip, bastarzii lor ce poartă marca Guineei, relațiile lor de afaceri cu alți emigranți de pe continent, înțelegerile cu familiile Wangüemert, Porlier, Van Baumbergen,

¹ Războinic aborigen din Gran Canaria care, după cucerirea insulei de către spanioli, a trecut de partea acestora și a luptat alături de ei împotriva aborigenilor din Tenerife. După instaurarea dominației spaniole, o mare parte a populației din insule a fost vândută ca sclavi, mai ales în porturile Sevilla și Valencia.

O'Daly, Poggio, Groenemborch, Monteverde sau Tabares; avalanșă de aventurieri din Flandra, Normandia, Scoția, Malta, Irlanda, Genova, Neapole și Portugalia, a căror esență s-a preschimbat în urma succesivelor expediții din Extremadura, Andaluzia, Țara Bascilor, ce-au venit să populeze pământurile câștigate de Coroană în primăvara lui 1496, după nouăzeci și cinci de ani de debarcări și armistiții care au necesitat continuu trupe de întăriri și asedii prelungite a căror autenticitate e pusă la îndoială de istorici, căci s-ar putea ca epopeea supunerii unor insule atât de mititele să fie produsul interpolărilor cronicarilor Curții, avizi să dea proporții gigantesti primei isprăvi săvârșite peste mări, și așa se adăugară povești cavalierești și turniruri unor simple încăierări și turnătorii, și văzură catedrale acolo unde erau simple capele cu acoperiș din frunze de palmier și fortărețe în loc de cocioabe și țărmurile vrăjite ale insulei zburătoare a Sfântului Borondón¹, acolo unde sirocoul răscolește pâcla deșertului, și prinți în loc de ciobani și războinici în straie grosolane, și astfel cucerirea Insulelor Norocului fu subiectul unui nesfârșit număr de relatări și episoade atât de înfricoșătoare, că aminteau de capitularea Granadei și victoria de la Lepanto, căci mare era câștigul creștinătății prin botezarea păgânilor și ridicarea de orașe dincolo de coloanele lui Hercule.

Veniră de departe ca să admire miraculoasa apariție a luminii circulare și a umbrei ce se desenează deasupra parohiei San Juan, reproducere exactă a Sfântului Crist din altarul principal, și lumânările sufletelor rătăcitoare ce bântuie drumurile în nopțile de august, și dădură naștere unei stirpe care, după opinia experților, prezintă simptome anormale de constituție, tare ce se datorează nu unor cauze externe sau ambientale, ci sunt proprii corpului fiindcă s-au născut cu germenul său. Și în toate acestea influențează în

¹ *La Isla de San Borondón* (sp.), insulă legendară, aflată, potrivit tradiției, în vestul arhipelagului Insulelor Canare, între insulele La Palma și El Hierro, care apare și dispare la anumite intervale de timp. Sunt consemnate numeroase mărturii despre existența ei și până în secolul al XVIII-lea s-au organizat expediții cu scopul de a o descoperi. În ultimele decenii, un martor ocular din La Palma a fotografiat așa-zisa insulă și fotografia s-a publicat în presa spaniolă. În realitate, este vorba de un fenomen optic de refracție, de tipul mirajului, al fetei morgana.

mod decisiv obscurantismul și religia fanatică și atât acestea cât și celelalte cauze, împreună, generează întâmplări teribile ca cea pe care tocmai am trăit-o, după cum explicară cei doi avocați ai apărării, discipoli favoriți ai celui mai celebru criminalist, fiindcă insula e infestată de asemenea centre unde e preaslăvit diavolul și se cultivă ghicitul și escrocheria, pe care le exploatează o mână de oameni lipsiți de scrupule ce-și fac din asta o sursă de venituri, drept pentru care nu e de mirare că proliferază o stare de nebunie colectivă care va continua să dea naștere unor fapte atât de înfiorătoare ca acesta ce se judecă aici, dacă Republica Spaniolă nu soluționează problema stării de înapoiere și părăsire a insulelor.

Veni de departe evreul fugar cu María Vargas, cu cortegiul fiilor și servitorilor săi, al alianțelor și ruinărilor sale, și la capătul a mulți ani amintirea lui se reduce la niște lespezi funerare și câteva portrete ce reprezintă o parte neînsemnată din obiectele scoase din La Vega de anticarii englezi și niște însemnări în registrele arhivei parohiale, care adevăresc plata sumelor cuvenite slujbașilor bisericii, încheierea testamentelor și legatelor, căsătoriile și certificatele de deces, dar nu înclinația pentru jocul de cărți, nici originea ramurilor bastarde, nici penitențele în confreriile Săptămânii Patimilor, și sunt confuze însemnările privind atitudinea lor când debarcau pirații la Melenara; precum și ciudatele manii ale urmașilor lui Pieter la cârma afacerilor familiei, căci toate aceste amintiri sunt azi legendă și au făcut ocolul insulei Tamarán fără ca nimeni să poată recunoaște cât din ele este adevăr și cât minciună.

Un miracol, această scânteie care precede ploaia; ștergătoarele de parbriz, ca și cum ar vrea să recupereze atâtea luni de inactivitate, șoseaua acoperindu-se de băltoace care îi ascund denivelările. O panglică gri, deasă e aerul, când Enrique López e pe punctul de a depăși curba de la La Laja, pe unde era tunelul, aproape de locul căruia i se spune Marfea, una dintre falezele de unde îi aruncau în hău pe condamnații din Brigăzile Dimineții, ca la Tinoca și Malpaso.

Rămâne în urmă orașul alungit, fâșie marină între munți și ocean, astupată de blocuri care ascund orice perspectivă; amfiteatrul de case zugrăvite în culori țipătoare, sfidând diferența de nivel, cățărându-se deasupra prăpastiei și, jos, zidul mărginind autostrada și șirul de palmieri roși de umezeală, salpetrul betejindu-le nervurile.

Această perdeă trecătoare estompează contururile, falsifică distanțele și sosește întotdeauna ca o intrusă care regretă în același moment că a venit și se retrage, în timp ce Enrique López face ultima sa deplasare, șapte dimineața, lăsându-și o marjă de timp ca să facă un ocol la încrucișarea de la Jinámar și să caute drumul pe care-l învățase pe de rost în aceste zile: după primul viraj, plantațiile de banani de la Marzagán pătează terenul sterp și, mai încolo, eucaliptii strâmbați de vânt, insulițele de limba-soacrei și craterele de unde se extrage mangal roșietic.

Ploaia revine când mașina dă piept cu șoseaua; aprinde farurile și vede podul celor șapte arcuri deasupra albiei, scame de apă întunecând aerul, acum când Enrique lasă în urmă masivul Cendro, ciorchinele de peșteri locuite de vrăjitoare cu ochi urduroși, bătrâne zdrențăroase care vindecă bolile trupului și ale minții, sibile ce deslușesc prevestirile.

Reduce viteza, acul ajunge la treizeci de kilometri pe oră, pentru că de la dărăpănata capelă San Pedro Mártir de Verona se formează o caravană, trec femei spre policlinica asigurărilor sociale și înaintează încet prin fața stâncii prăbușite în vara lui 1899, clopotnița de piatră ce încununa poarta, bolțile cu semne cioplite printre care se puteau distinge cruci încârligate și alte motive ce fură consemne și avertizări împotriva farmecelor rele.

Străbate Piața San Juan, 7,15 la orologiul din turn; din dafini se preling stropi când urcă spre Cuatro Esquinas și trebuie s-o ia la stânga, potrivit săgeții ce indică Gando-Maspalomas. Trece de casa natală a ilustrului don Fernando León y Castillo, vatra primei rase de locuitori ce-și împodobiră fațadele cu blazoanele lor ca să se deosebească de orașul nou ce creștea în cartierele de sus, populate de berberi, portughezi și castilieni săraci.

Vede cum se ivesc clienții matinali ai barurilor, își dublează porția de rom ca să prevină bronșita pe care o anunță această ploaie, se miră de puhoiul de apă ce se întinde de la un trotuar la altul când Enrique cotește spre strada Juan Diego de la Fuente, vestită pentru ciudatele crime comise în împrejurimile ei, căci pe aici își făcuse veacul Corredera și se săvârșiseră două paricide, îngustă ca toate străzile care alcătuiesc acest nucleu al orașului, labirint de coridoare închise și cotite, de colțuri teșite și portaluri unde își făcuseră case muncitorii cu ziua.

Ploaia nu mai biciuiește, e o picurare obositoare când Enrique López o apucă pe străduța Castillo; conduce cu maximă atenție fiindcă rigolele s-au revărsat și au stricat pavajul. Burnița cedează locul unei brize care se întetește și se întetește, forța continuă a vânturilor ce urcă dinspre Gando. La sud, norii închid orizontul și acești vapori de apă recuperați din ocean se întorc la el, se pierd deasupra lui; vântul le evaporă efectele când iese spre răspântia de la Melenara, se oprește, se încorporează în fluxul de vehicule ce merg spre sudul cu așezări mizerabile, adevărate cuiburi de șobolani și hepatită; sudul unde se refugiase Carnavalul în ciuda obsesivei persecuții a episcopului Pildain, nopțile acelea când toți se eliberează de fantasmale lăuntrice la marginile șoselei C-812, pe drumul spre complexe de apartamente și cazinouri ce dădură de lucru unui puhoi de improvizați zidari, chelneri și oameni de serviciu, care erau nepoți de ciobani și căruțași; sudul barăcilor zilierilor de pe câmpurile de roșii ce încearcă acum surpriza ploii, o apă care le strică turiștilor dimineața, căci vor fi nevoiți să defileze prin cafenele cu sacoșa lor cu uleiuri de plajă așteptând să se însenineze.

Accelerează și depășește unul dintre acele autobuze superlungi care transportă zilierii în fiecare dimineață și își dă seama că magnetofonul e pe scaunul din dreapta împreună cu aparatul de fotografiat și blocnotesul care s-a umplut în ultimele zece zile cu scrisul lui înghesuit, aproape de necitit, însemnând detaliu după detaliu, trăgând de poveste ca s-o depene în teme paralele ca influența și stabilirea lojilor Iluminismului, procesele Sfântului Oficiu, persistența credinței în vraci, aparițiile de obiecte zbură-

toare neidentificate acum când e aproape dovedit că în insule se află baze submarine, orașe fermecate la adăpostul zidurilor Atlantei, precum și burguri medievale ce se văd doar în zorii zilei Sfântului Bartolomeu, riturile și filtrele și martorii care afirmă că au văzut mari fabrici de zahăr înălțându-se din fundul oceanului, sfere de foc ce-i vrăjiră chiar și pe piloții de pe liniile aeriene, bătrânele care primesc mesaje de la morți și râpele cu mumii a căror tehnică se poate înrudi nu numai cu practicile egiptene, ci și cu cele ale indienilor americani, de vreme ce insulele au fost din timpuri imemorabile o răscruce în mijlocul oceanului.

Chiar și mărturisirile lui Raquel, acum că e 7,40, probabil că mai doarme încă, avansează limbile deșteptătorului care o va pune în picioare la ora opt fix în dimineața aceasta, exact când Enrique predă cheile mașinii, plătește și se îndreaptă spre etajul de sus, primul ghișeu – MADRID –, ca să-și factureze bagajele, sacoșele cu haine și cumpărături, înainte de a se duce spre florăria unde a explodat bomba pusă de independentiști în ziua de mare doliu la Los Rodeos¹; cumpără niște strelitzia pentru Gloria, o cutie de bomboane și alte nimicuri, acum când difuzoarele anunță o întârziere de douăzeci și cinci de minute.

E puțin neliniștit în timp ce privește micii stropi ce se formează pe geam; în cele din urmă, pasagerii sunt chemați pentru controlul bagajelor, trec prin dreptunghiul cu senzori electronici, își iau bagajele de mână de partea cealaltă, sunt supuși unei percheziții superficiale și înaintează prin culoarul lung; vântul e o palmă caldă, e posibil să se schimbe chiar azi cu pătrunderea unei mase de nisip, veșnic vântul din est care amenință să îngroape insula sub o erupție de praf, instalându-se deja pe locurile lor, „bună ziua, domnilor pasageri, acesta e zborul 001 cu o durată aproximativă de două ore treizeci de minute, vom zbura la o altitudine de zece mii de picioare și presiunea în cabină va fi echivalentă cu cea de la nivelul mării, vă rugăm să utilizați centurile de siguranță, să nu fumați și să mențineți spătarul în poziție verticală, *good morning ladies and gentlemen*“.

¹ Unul dintre aeroporturile insulei Tenerife.

Demarează avionul Super DC-8, înaintează spre capătul pistei și, cu o zvâcnire, își ridică botul cu câteva secunde mai înainte de a pătrunde pe de-a-ntregul în înălțimi. Cel mai neplăcut moment e decolarea, fiindcă ai senzația că ești o bucată de fier scrâșnind spre cosmos, dar iată că vin stewardesele cu uniformele lor îndungi asimetrice, înainte de micul dejun vă oferim presa locală de azi, stewardesa Yolanda Miera cu pachetul de ziare de dimineață, exemplarul pe care îl primește cu un gest de gratitudine, pregătit de-acum să se lase lovit de titlul tare din prima pagină, ORIBILUL ASASINAT AL UNEI VIRGINE, și, mai jos, subtitlurile: – O tânără de o rară frumusețe este sacrificată de familie în chip de act expiator poruncit de un spirit din Lumea Cealaltă; – Avea două sute de răni și corpul ei era o masă însângerată; – Arestați fanaticii executanți; – Se pare că erau convinși că săvârșesc o faptă menită să o mântuiască; simte o suflare rece deasupra ochilor, nu e posibil ca acesta să fie exemplarul îngălbenit din *La Provincia* de marți, 29 aprilie 1930, doar opt pagini de hârtie grosolană ce se fărâmițează între buricele degetelor, acolo jos știrile reduse la o coloană între anunțurile de bănci și medicamente, azi e parada stindardului conchistei cu prilejul celei de-a 447-a aniversare a lui Atis Tirma, în cadrul secției de telegrame primite prin Italcable se relatează succesul conferinței părintelui Albino, formația republicană după invitația radicalilor, conferința lui Indalecio Prieto la Ateneu, dolarul la 8,05 pesete, schimbul de ieri, și știrile locale: Partido Nuevo din San José a câștigat contra Telde la luptele de cocoși de ieri, poemul Alfonsinei Storni pe prima coloană din pagina a cincea: „Îmi zboară de pe degete mângâierea pierdută,/ îmi zboară de pe degete,/ în vânt, pe când trece./ Mângâierea ce rătăcește fără țintă și scop,/ mângâierea pierdută, cine-o va culege?“, știrea că Unamuno se deplasează în capitală ca să țină o conferință cu ocazia lui 1 Mai, Graff Zeppelin plecând de la baza sa spre Londra și doamnele catolice din Granada care protestează contra dăunătoarelor apariții ale Josephinei Baker, vizita regelui Alfonso al XIII-lea la Sevilla, cu o lungă oprire la mausoleul lui Joselito, geniu al neamului, discursul Ducelui în care repetă că trebuie să muncim pentru Roma viitorului, să ne gândim că în

1950 aceasta va fi o capitală cu două milioane de locuitori și o sută cincizeci de mii de vehicule, declarațiile generalului Berenguer făcute ziarului *Hamburg Fremdenblatt* anunțând că în țară domnesc ordinea, pacea și legea, ieri umiditatea relativă a fost de 79 la sută, 8,35 ore de soare, 4,9 de evaporări, vânt dinspre nord-vest, anunțurile pentru siropul care vindecă orice boală și lista vapoarelor din port, grămada de ferpare și, peste toate acestea, titlul pe toată pagina: ORIBILUL ASASINAT DE LA TELDE, hârtia îngălbenită fărâmițându-se între degete, rupându-se în bucățele minuscule, dezintegrate în fire de praf, pulverizându-se între degetele lui ca nisipul deasupra mării.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
Capitolul unu	
O zi din noiembrie 1931	9
Capitolul doi	
Întemeierea	12
Capitolul trei	
O dimineață întunecată	30
Capitolul patru	
Familia	42
Capitolul cinci	
Căutarea	54
Capitolul șase	
Riturile	63
Capitolul șapte	
Nenorocirile	72
Capitolul opt	
Memoria e un râu care vine de departe .	84
Capitolul nouă	
Procesul	104
Capitolul zece	
Vrăjitoarele	123
Capitolul unsprezece	
Martorii	136
Capitolul doisprezece	
Călătoria	152
Capitolul treisprezece	
Farmecele	165
Capitolul paisprezece	
Sfârșitul	175

©LECTIA BABEL

În plin secol XX, pe o insulă ce pare uitată de lume, de cultură și de civilizație, are loc o crimă abominabilă în timpul unei ședințe de spiritism: o fecioară de douăzeci de ani moare în chinuri cumplite, în numele unei credințe deșănțate. Sângeroșii torționari nu sunt alții decât... mama și surorile ei.

Luis León Barreto (Premiul Blasco Ibáñez pentru romanul de față) pleacă de la un fapt real, de la un document din presa vremii, pe care îl investește cu valoarea unui mit.

ISBN 973-569-151-x

N
NEMIRA

**PREȚ 5882 +
118 T.L. = 6000 LEI**